เอกสารประกอบการสอน

รายวิชา คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู

เพียงฤทัย พุฒิคุณเกษม

คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

คำนำ

เอกสารประกอบการสอน ฉบับนี้ได้เรียบเรียงขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้รายวิชา คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ และจิตวิญญาณความเป็นครู รหัสวิชา EDC1102 สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

เนื้อหาของเอกสารประกอบการสอนแบ่งเป็น 8 บท คลอบคลุมเนื้อหาที่จำเป็นของความเป็นครูวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย รอบรู้บริบทโลกและสังคม คุณลักษณะครู และมาตรฐานวิชาชีพครู คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู ค่านิยมของครู กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู สมรรถนะของครู จิตวิญญาณความเป็นครู และสถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู ผู้เขียนได้คำนึงถึงการจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์ และนำตัวอย่างที่เกี่ยวข้องมาประกอบการนำเสนอ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในองค์ความรู้และความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งเจตนาของการจัดทำเอกสารนี้ เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ศึกษาด้วยตนเองเป็นสำคัญ โดยใช้เวลาในชั้นเรียนสำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มและฝึกปฏิบัติต่างๆ ให้มากขึ้น

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ต่อผู้เรียนได้ตามเนื้อหารายวิชาในหลักสูตรและเป็นพื้นฐานสำหรับประกอบอาชีพครูให้สมบูรณยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

เพียงฤทัย พุฒิคุณเกษม

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	(ก)
สารบัญ	(ข)
สารบัญภาพ	(ช)
สารบัญตาราง	(ซ)
แผนบริหารการสอนประจำวิชา	(ฌ)
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1	1
บทที่ 1 รอบรู้บริบทโลกและสังคม	4
ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)	5
กระทรวงศึกษาธิการกับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี	8
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13	12
พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10	14
การศึกษาในศตวรรษที่ 21	15
การพัฒนาอย่างยั่งยืน	25
การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน	26
บทสรุป	32
คำถามท้ายบท	32
เอกสารอ้างอิง	33
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2	35
บทที่ 2 คุณลักษณะครู และมาตรฐานวิชาชีพครู	38
ความหมายของครู	38
ความสำคัญของครู	41
ประเภทของครู	43
บทบาทและหน้าที่ของครู	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
หน้าที่และความรับผิดชอบของครู	54
มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	59
บทสรุป	70
คำถามท้ายบท	71
เอกสารอ้างอิง	72
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3	74
บทที่ 3 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู	77
ความหมายของคุณธรรม	78
ความหมายของจริยธรรม	79
ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู	80
คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู	83
ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	96
บทสรุป	102
คำถามท้ายบท	102
เอกสารอ้างอิง	104
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4	106
บทที่ 4 ค่านิยมของครู	109
ความหมายของค่านิยม	109
แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม	110
ความสำคัญของค่านิยม	113
ประเภทของค่านิยม	116
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม	119
ค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย	120

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ค่านิยมที่พึงมีในสังคมไทย	123
ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น	126
การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู	128
ค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่ศิษย์	129
บทสรุป	130
คำถามท้ายบท	131
เอกสารอ้างอิง	132
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5	134
บทที่ 5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู	137
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา	137
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562	140
พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562	152
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546	203
พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551	211
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2558	215
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563	216
ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่	217
บทสรุป	221
คำถามท้ายบท	222
เอกสารอ้างอิง	223

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6	224
บทที่ 6 สมรรถนะของครู	227
ความหมายของสมรรถนะ	227
ความสำคัญของสมรรถนะ	228
องค์ประกอบของสมรรถนะ	230
สมรรถนะวิชาชีพครูไทย	232
สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู	245
บทสรุป	250
คำถามท้ายบท	250
เอกสารอ้างอิง	251
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7	253
บทที่ 7 จิตวิญญาณความเป็นครู	256
ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครู	256
องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู	257
การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู	260
ผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู	263
การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ	264
บทสรุป	267
คำถามท้ายบท	268
เอกสารอ้างอิง	269
แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8	271
บทที่ 8 สถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู	274
ความหมายของสถานการณ์	274
ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพครู	274

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู	275
สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู	276
การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู	278
แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพ	285
บทสรุป	289
คำถามท้ายบท	290
เอกสารอ้างอิง	291

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	กฎหมาย แผน นโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	5
5.1	บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560	138
6.1	การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน	233
6.2	การบริการที่ดี	234
6.3	การพัฒนาตนเอง	234
6.4	การทำงานเป็นทีม	235
6.5	จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	236
6.6	การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	238
6.7	การพัฒนาผู้เรียน	240
6.8	การบริหารจัดการชั้นเรียน	241
6.9	การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	242
6.10	ภาวะผู้นำครู	243
6.11	การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้	245
6.12	สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้	246
6.13	สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู	248

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	แสดงโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)	231
7.1	The spirituality-based Islamic education framework	257
7.2	Wheel of Life	259
7.3	5E Learning cycle model	266
8.1	วงจรงานอาชีพ (The career cycle)	287
8.2	วงจรงานอาชีพ (The career cycle)	287

แผนบริหารการสอนประจำวิชา

รายวิชา คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณและจิตวิญญาณความเป็นครู
(Ethics And Spirituality for Teachers)

รหัสวิชา EDC1102 **จำนวนหน่วยกิต-ชั่วโมง**
3(2-2-5)
เวลาเรียน 17 สัปดาห์ **รวม 60 ชั่วโมง**

คำอธิบายรายวิชา

(ภาษาไทย) ประพฤติ ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ดำรงตนให้เป็นที่เคารพศรัทธาของผู้เรียนและสมาชิกในชุมชน โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ บูรณาการองค์ความรู้เกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู จิตวิญญาณความเป็นครู กฎหมายสำหรับครู สภาพการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู โดยใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ กรณีศึกษา การฝึกปฏิบัติใช้การสะท้อนคิดเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในการเป็นครูที่ดี มีความรอบรู้ ทันสมัยและทันต่อการเปลี่ยนแปลง

(ภาษาอังกฤษ) Behave morally, intend to develop learners as a spiritual teacher, be a role model with virtues and ethics, and a good citizen, be admired by students and society analyzing, synthesizing, integrating knowledge about teacher values, morality, virtues, ethics of teachers, spiritual teacher, law for teachers, condition of teacher professional development using experiences and case studies, practice using reflection to apply for self-development to become a good teacher, know broadly, be up-to-date, and keep up with changes.

วัตถุประสงค์ทั่วไป

1. เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับค่านิยมของครู จรรยาบรรณวิชาชีพครู คุณธรรม จริยธรรมสำหรับครู จิตวิญญาณความเป็นครู กฎหมายสำหรับครู และสภาพการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู

2. เพื่อให้ผู้เรียนมีค่านิยมและคุณลักษณะของความเป็นครู

3. เพื่อให้ผู้เรียนประพฤติ ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ

4. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

5. เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

6. เพื่อให้ผู้เรียนดำรงตนให้เป็นที่เคารพศรัทธาของผู้เรียนและสมาชิกในชุมชน

เนื้อหาและเวลาที่ใช้สอน

บทที่ 1 รอบรู้บริบทโลกและสังคม 8 ชั่วโมง

1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

1.2 กระทรวงศึกษาธิการกับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี

1.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

1.4 พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

1.5 การศึกษาในศตวรรษที่ 21

1.6 ความท้าทายที่เกิดจากระบบการศึกษา

1.7 ปัญหาและความท้าทายจากสภาวการณ์ของโลกที่ประเทศต้องเผชิญ

1.8 คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

1.9 การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

1.10 การพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.11 การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.12 มาตรการสำคัญที่จะช่วยผลักดันการศึกษาสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.13 องค์ประกอบของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.14 การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.15 แนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.16 บทสรุป

1.17 คำถามท้ายบท

บทที่ 2 คุณลักษณะครู และมาตรฐานวิชาชีพครู **8 ชั่วโมง**

2.1 ความหมายของครู

2.2 ความสำคัญของครู

2.3 ประเภทของครู

2.4 บทบาทและหน้าที่ของครู

2.5 หน้าที่และความรับผิดชอบของครู

2.6 มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.7 บทสรุป

2.8 คำถามท้ายบท

บทที่ 3 คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู **12 ชั่วโมง**

3.1 ความหมายของคุณธรรม

3.2 ความหมายของจริยธรรม

3.3 ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

3.4 คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู

3.5 ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

3.6 บทสรุป

3.7 คำถามท้ายบท

บทที่ 4 ค่านิยมของครู **4 ชั่วโมง**

4.1 ความหมายของค่านิยม

4.2 แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

4.3 ความสำคัญของค่านิยม

4.4 ประเภทของค่านิยม

4.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม

4.6 ค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย

4.7 ค่านิยมที่พึงมีในสังคมไทย

4.8 ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น

4.9 การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู

4.10 ค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่ศิษย์

4.11 บทสรุป

4.12 คำถามท้ายบท

บทที่ 5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู 8 ชั่วโมง

5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

5.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

5.3 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

5.4 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

5.5 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551

5.6 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2558

5.7 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563

5.8 ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่

5.9 บทสรุป

5.10 คำถามท้ายบท

บทที่ 6 สมรรถนะของครู 4 ชั่วโมง

6.1 ความหมายของสมรรถนะ

6.2 ความสำคัญของสมรรถนะ

6.3 องค์ประกอบของสมรรถนะ

6.4 สมรรถนะวิชาชีพครูไทย

6.5 สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู
6.6 บทสรุป
6.7 คำถามท้ายบท

บทที่ 7 จิตวิญญาณความเป็นครู **8 ชั่วโมง**

7.1 ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครู
7.2 องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู
7.3 การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู
7.4 ผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู
7.5 การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ
7.6 บทสรุป
7.7 คำถามท้ายบท

บทที่ 8 สถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู **8 ชั่วโมง**

8.1 ความหมายของสถานการณ์
8.2 ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพครู
8.3 แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู
8.4 สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
8.5 การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู
8.6 แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพ
8.7 บทสรุป
8.8 คำถามท้ายบท

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) โดยการทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียน ด้วยการตั้งคำถามและแบบทดสอบความรู้เดิม เพื่อนำไปสู่การบรรยายเนื้อหา

2. วิธีสอนแบบอภิปราย (Discussion Method) แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่ม ๆ โดยการกำหนดหัวข้อให้แต่ละกลุ่ม ได้ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น แล้วหาข้อสรุป จากนั้นกลุ่มนำเสนอผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันซักถามแสดงความคิดเห็น นำไปสู่การสรุปเนื้อหาและความรู้ให้ตรงตามวัตถุประสงค์

3. วิธีสอนแบบสืบเสาะ (Inquiry Approach) โดยให้ผู้เรียนได้สืบเสาะหาความรู้จากเอกสาร ตำรา หนังสือ หรือสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต

4. วิธีสอนเน้นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เช่น การตอบคำถาม การเล่นเกมด้วย kahoo.com การแสดงความคิดเห็น ฯลฯ และมอบหมายงานให้ผู้เรียนเป็นรายบุคคลและรายกลุ่มได้การลงมือปฏิบัติทำกิจกรรมการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือวัดและประเมินผลการศึกษา เพื่อนำเสนองานหน้าชั้นเรียน

5. วิธีสอนที่สอดแทรกเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณ เน้นความมีวินัย รับผิดชอบและมีจิตสาธารณะ

6. วิธีสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าและนำองค์ความรู้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพครูอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

7. วิธีสอนที่เน้นสร้างสรรค์เป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะความเป็นนวัตกร และส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างและพัฒนาสื่อ และนวัตกรรมผ่านการมอบหมายชิ้นงาน

8. ผู้เรียนลงพื้นที่ศึกษาบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจากการทำงานปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่น มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชน พร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

9. ผู้เรียนแบ่งกลุ่มจัดทำโครงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมครู ลงมือปฏิบัติจริง โดยการจำลองสถานการณ์ และสรุปประเมินผลโครงการ นำเสนอหน้าชั้นเรียน

10. ผู้เรียนทำแบบฝึกหัดท้ายบทเรียนเป็นการบ้าน นำส่งและตรวจคำตอบ เพื่อทบทวนความเข้าใจที่ถูกต้องตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการเรียนการสอน
2. สไลด์ Microsoft Power point ประกอบการบรรยาย
3. แบบทดสอบก่อน – หลังเรียน
4. แบบฝึกหัด
5. สื่อวีดีทัศน์
6. Internet และ Website ทางการศึกษา

การวัดผลและประเมินผล

1. การวัด

1.1 ด้านความรู้	ร้อยละ 25
- แบบทดสอบหลังเรียน online	ร้อยละ 5
- สอบปลายภาค	ร้อยละ 20
1.2 ด้านทักษะ	ร้อยละ 45
- การนำเสนอหน้าชั้นเรียน/การอภิปราย/การวิเคราะห์/การยกตัวอย่างผลงาน/ชิ้นงาน)/สังเกตพฤติกรรม/การตอบคำถาม	ร้อยละ 10
- ผลงาน/ชิ้นงาน	ร้อยละ 10
- การจัดทำโครงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับนักเรียน	ร้อยละ 10
- ผลลัพธ์การปฏิบัติโครงการครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ	ร้อยละ 10
- ผลลัพธ์การปฏิบัติตามโครงการที่รายวิชาจัด	ร้อยละ 5
1.3 ด้านคุณลักษณะ	ร้อยละ 30
1.3.1 ความรับผิดชอบ	ร้อยละ 15

- การเข้าร่วมกิจกรรมของรายวิชาในชั้นเรียน
- การเข้าชั้นเรียนตรงเวลา
- การส่งงานตามที่ได้รับมอบหมาย

1.3.2 บุคลิกภาพความเป็นครู ร้อยละ 10

- การแต่งกาย/การใช้คำพูด/การสื่อสาร
- กริยามารยาทขณะเรียน

1.3.3 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ร้อยละ 5

- มารยาทในการสื่อสาร

2. การประเมินผล

ใช้เกณฑ์การตัดสินดังนี้

ระดับคะแนน	ความหมายของผลการเรียน	ค่าระดับคะแนน	ค่าร้อยละ
A	ดียอดเยี่ยม	4.00	86.00 - 100
A-	ดีเยี่ยม	3.75	82.00 - 85.00
B+	ดีมาก	3.50	78.00 - 81.00
B	ดี	3.00	74.00 - 77.00
B-	ค่อนข้างดี	2.75	70.00 - 73.00
C+	ปานกลางค่อนข้างดี	2.50	66.00 - 69.00
C	ปานกลาง	2.00	62.00 - 65.00
C-	ปานกลางค่อนข้างอ่อน	1.75	58.00 - 61.00
D+	ค่อนข้างอ่อน	1.50	54.00 - 57.00
D	อ่อน	1.00	50.00 - 53.00
D-	อ่อนมาก	0.75	46.00 - 49.00
F	ตก	0.00	0.00 - 45.00

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

หัวข้อเนื้อหา

1. ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)
2. กระทรวงศึกษาธิการกับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13
4. พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10
5. การศึกษาในศตวรรษที่ 21
6. ความท้าทายที่เกิดจากระบบการศึกษา
7. ปัญหาและความท้าทายจากสภาวการณ์ของโลกที่ประเทศต้องเผชิญ
8. คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
9. การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21
10. การพัฒนาอย่างยั่งยืน
11. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
12. มาตรการสำคัญที่จะช่วยผลักดันการศึกษาสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
13. องค์ประกอบของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
14. การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
15. แนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถอธิบายเป้าหมายและแนวทางของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้
2. สามารถวิเคราะห์นโยบายกระทรวงศึกษาธิภายใต้การดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้

3. สามารถวิเคราะห์หลักการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

4. สามารถบอกพระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10 ได้

5. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้

6. สามารถวิเคราะห์ปัญหาและความท้าทายจากสภาวการณ์ของโลกที่เกิดจากการจัดการศึกษาได้

7. สามารถอธิบายคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้

8. สามารถอธิบายความหมายและความสำคัญของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

9. สามารถบอกแนวทางและมาตรการในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้

10. สามารถบอกความสำคัญของการศึกษาบริบทโลกและสังคมได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)

1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)

1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)

1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนเรียนเกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาใน Google form

2.2 ผู้สอนบรรยายและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

2.3 นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 3-4 คน ร่วมกันศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยด้วยตนเองเกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาแล้ววิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1) นโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และการเมือง ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร

2) สภาวะเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร

3) นวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร

4) การศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืน ด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ ส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร

2.4 นักศึกษาแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

2.5 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

2.6 นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนเกี่ยวกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาใน Google form

2.7 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. Google form
5. สื่อวีดีทัศน์
6. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน
2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน
4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 1
รอบรู้บริบทโลกและสังคม

การศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของประเทศในทุกๆมิติ ทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ภูมิหลังทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ ซึ่งการศึกษาจะแทรกตัวอยู่ในทุกๆมิติของสังคมเหล่านี้ รวมถึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละมิติข้างต้น ขณะเดียวกันการศึกษาก็เป็นตัวรับอิทธิพล หรือ ถูกกำหนดจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในเวลาเดียวกัน เป็นที่ทราบกันว่า ประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงมากขึ้น ซึ่งผลกระทบเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศ การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาประเทศ เนื่องจากกระบวนการ (process) และเนื้อหา (contents) ของการจัดการศึกษา นำมาซึ่งการขัดเกลาเพื่อสร้างสร้างบุคลิกภาพของ "คน" ให้มีพัฒนาการไปในทิศทางที่พึงประสงค์สำหรับที่จะเป็นพลังของการพัฒนาประเทศในทุกๆด้าน จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในหมวด 5 หน้าที่ของรัฐที่ระบุว่า รัฐมีหน้าที่บัญญัติกฎหมาย แผน รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษาสอดคล้องกับทิศทางของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา โดยกฎหมาย แผน นโยบายสำคัญที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการศึกษา แสดงดังในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 กฎหมาย แผน นโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา

กฎหมาย	แผน	นโยบาย
● รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ● พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562	● ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พุทธศักราช 2561 – 2580 ● แผนการปฏิรูปประเทศ ● แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ● แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579	● นโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ● พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เป็นแผนการพัฒนาประเทศที่กำหนดกรอบและแนวทางการพัฒนาให้หน่วยงานของรัฐทุกภาคส่วนต้องทำตาม เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่ว่า “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้ประเทศสามารถยกระดับการพัฒนาให้บรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศระยะยาวที่มุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคง

1. เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักและความมั่นคงของสถาบันหลักและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ปฏิรูปกลไกการบริหารประเทศและพัฒนาความมั่นคงทางการเมือง ขจัดคอร์รัปชั่น สร้างความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม

3. การรักษาความมั่นคงภายในและความสงบเรียบร้อยภายใน ตลอดจนการบริหารจัดการชายแดนและชายฝั่งทะเล

4. การพัฒนาระบบ กลไก มาตรการและความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ และรักษา ดุลยภาพความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงรูปแบบใหม่

5. การพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการผนึกกำลังป้องกันประเทศ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ สร้างความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านและมิตรประเทศ

6. การพัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ รักษาความ มั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

7. การปรับกระบวนการทำงานของกลไกที่เกี่ยวข้องจากแนวดิ่งสู่แนวระนาบมากขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

1. การพัฒนาสมรรถนะทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการค้า การลงทุน พัฒนาสู่ชาติการค้า

2. การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ เสริมสร้างฐานการผลิตเข้มแข็งยั่งยืน และส่งเสริมเกษตรกรรายย่อยสู่เกษตรยั่งยืนเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. การพัฒนาผู้ประกอบการและเศรษฐกิจชุมชน พัฒนาทักษะผู้ประกอบการ ยกระดับ ผลิตภาพแรงงานและพัฒนา SMEs สู่สากล

4. การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและเมือง พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และพัฒนาระบบเมืองศูนย์กลางความเจริญ

5. การลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการขนส่ง

6. การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก สร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา กับนานาประเทศ ส่งเสริมให้ไทยเป็นฐานของการประกอบธุรกิจ ฯลฯ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

1. พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต

2. การยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง

3. ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์

4. การเสริมสร้างให้คนมีสุขภาวะที่ดี

5. การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม

1. สร้างความมั่นคงและการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม

2. พัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ

3. มีสภาพแวดล้อมและนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย

4. สร้างความเข็มแข็งของสถาบันทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน

5. พัฒนาการสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1. จัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

2. วางระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพทั้ง 25 ลุ่มน้ำ เน้นการจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการ

3. การพัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

4. การพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับส่งแวดล้อม

5. การร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

6. การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และนโยบายการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

1. การปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐให้มีขนาดที่เหมาะสม

2. การวางระบบบริหารราชการแบบบูรณาการ

3. การพัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ

4. การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ

5. การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรมและเป็นสากล

6. พัฒนาระบบการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ

7. ปรับปรุงการบริหารจัดการรายได้และรายจ่ายของภาครัฐ

กระทรวงศึกษาธิการกับการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)

กระทรวงศึกษาธิการจะดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ภายใต้วิสัยทัศน์ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฯ โดยยึดยุทธศาสตร์ชาติเป็นจุดเน้นด้านการศึกษาที่จะ ดำเนินการ 6 ด้าน คือ

1. ด้านความมั่นคง

1.1 พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน

- การเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลัก น้อมนำพระราชปณิธานและพระราชกระแสด้านการศึกษา พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวประวัติศาสตร์และสถาบันพระมหากษัตริย์
- พัฒนากระบวนการเรียนการสอน เพื่อความปรองดองและสมานฉันท์

1.2 การบริหารจัดการ

- การศึกษาจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่ชายขอบ/ชายแดน
- ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา

2. ด้านการผลิต พัฒนากำลังคนและสร้างความสามารถในการแข่งขัน

2.1 การยกระดับมาตรฐาน พัฒนาหลักสูตร สื่อ และครูด้านภาษา

- ยกระดับวิชาภาษาอังกฤษรองรับ Thailand 4.0 ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่อง และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา โดยจัดทำ Echo English Vocational ซึ่งเป็น Application ภาษาอังกฤษ สำหรับนักเรียนอาชีวศึกษาและการอบรม โดย Boot Camp ตลอดจนพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของประชาชนในรูปแบบต่างๆ อาทิ หลักสูตรภาษาอังกฤษระยะสั้น Application และสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย
- พัฒนาวิชาภาษาจีน โดยหลักการเดียวกับวิชาภาษาอังกฤษ ดำเนินการเป็นกลุ่มเล็กโดยการสนับสนุนของสถานทูตสาธารณรัฐประชาชนจีน
- ขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา (STEM Education) เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนบุคลากรสายวิทยาศาสตร์ของประเทศ

- พัฒนาโรงเรียนวิทยาศาสตร์ ห้องเรียนหลักสูตรพิเศษ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ การแข่งขัน

2.2 ผลิตกำลังคนรองรับ New S-Curve โดยสานพลังประชารัฐด้านการศึกษาและ จัดการศึกษาทวิภาคีอีกรูปแบบหนึ่งโดยใช้สถานการณ์จริงจากสถานประกอบการและชุมชน “ปรับโรงงานเป็นโรงเรียน” โดยมุ่งเน้นให้นักเรียน นักศึกษาได้ฝึกทักษะฝีมือควบคู่กับการฝึกทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อให้มีสมรรถนะที่เป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการ

2.3 ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน เร่งรัดการพัฒนาอาจารย์ เพื่อผลิตนวัตกรรมและเทคโนโลยีรองรับอุตสาหกรรมเป้าหมาย 10 อุตสาหกรรมใหม่

3 ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน

3.1 การพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

- การจัดการศึกษาเด็กปฐมวัย

1) กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบดูเด็กระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงระดับชั้นอนุบาล 3 (เด็กอายุ 3 – 5 ปี) และจัดทำมาตรฐานผู้เรียน ครู สถานศึกษาและผู้บริหารเพื่อประกันคุณภาพให้แก่เด็กปฐมวัยทุกสังกัด

2) หน่วยงานอื่น อาทิ กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบดูเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

- การส่งเสริม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

1) เรื่องคุณธรรม จริยธรรมเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในเด็กเยาวชนและต่อยอดการสร้างความดี ซึ่งโมเดลการสร้างความดีมีหลายทางทั้งกระบวนการลูกเสือ-เนตรนารี รวมทั้งรูปแบบโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนวิถีพุทธและโครงการยุวทูตความดี

2) รณรงค์ให้เด็ก “เกลียดการโกง ความไม่ซื่อสัตย์”

- การพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตร การเรียนการสอน

1) หลักสูตรมีความยืดหยุ่น ชุมชนท้องถิ่นสามารถออกแบบหลักสูตรเองได้

2) ปรับปรุงหลักสูตร โดยเพิ่ม 3 วิชา ซึ่งอยู่ในกรอบเดิม ได้แก่ วิชาภูมิศาสตร์ ICT และ Design and Technology โดยวิชา ICT และ Design and Technology เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือจากประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา

3) แก้ไขปัญหาอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ เน้นกิจกรรมการอ่านโดยเฉพาะการอ่านให้เด็กอนุบาลฟังและการปรับปรุงห้องสมุด

4) เน้นการจัดการเรียนการสอน การคิดวิเคราะห์ตามรูปแบบ Active Learning ในห้องเรียนปกติและกิจกรรมเสริม โดยกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เป็นกิจกรรม / วิธีการย่อย รวมทั้งการรองรับผลการทดสอบ PISA และ STEM Education

- การวัดและประเมินผล

1) การวางแผนการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA) เพื่อให้ผลคะแนนสูงขึ้น

2) การประเมินผล O – Net ในวิชาสังคมศึกษาให้สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ประเมินสำหรับวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ให้สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นผู้ออกข้อสอบ

3) การออกข้อสอบวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ดำเนินการในรูปคณะทำงานออกข้อสอบ

3.2 การผลิต พัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา

- การสรรหาครู

1) โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นมอบให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เป็นหน่วยงานหลักดำเนินการสรรหาครู (การผลิตรูปแบบการสรรหาการบรรจุแต่งตั้ง การติดตามพร้อมการพัฒนา)

2) เปิดโอกาสให้คนเก่งมาเป็นครู

- ปรับเกณฑ์การประเมินวิทยฐานะครูให้เป็นการเชื่อมโยงกับการเรียนการสอนเพื่อให้ครูอยู่ในห้องเรียน

- การพัฒนาครู การอบรมครู

1) หลักสูตรในการอบรมครูให้มีความเชื่อมโยงกับการได้รับวิทยฐานะและการได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู โดยต้องเป็นหลักสูตรที่ได้รับการอนุมัติ / เห็นชอบ รวมทั้งการพัฒนาครูด้วยระบบ TPEP Online

2) หน่วยดำเนินการ ให้หน่วยงานกลางในการพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ สถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย และสถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

4. ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

4.1 สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาโดยยกระดับคุณภาพสถานศึกษาที่ต้องการความช่วยเหลือและพัฒนาเป็นพิเศษอย่างเร่งด่วน (ICU) รวมทั้งการดำเนินการตามแนวทาง No Child Left Behind คือ จัดทำข้อมูลเพื่อส่งต่อผู้เรียน การป้องกัน การติดตามเด็กออกกลางคันโดยชุมชน ผู้ปกครอง ร่วมรับผิดชอบ และคัดกรองเด็กที่มีความจำเป็นและต้องการเป็นพิเศษ

4.2 เพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบเครือข่าย ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษา ด้านสื่อและองค์ความรู้ รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง

4.3 จัดระบบการคัดเลือกเข้าเรียนมหาวิทยาลัย (Admission) เพื่อสร้างความเท่า เทียม ในการใช้สิทธิ์เข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาผ่านระบบ Clearing-House

5. ด้านการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตประชาชนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5.1 โครงการธนาคารขยะ โดยโรงเรียนและชุมชนร่วมคัดแยกขยะนำกลับมาใช้ประโยชน์

5.2 การสร้างจิตสำนึกการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5.3 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยขยายผลบรรจุในหลักสูตรทุกระดับ

6. ด้านการพัฒนาระบบและการบริหารจัดการ

6.1 เรื่องกฎหมาย เตรียมความพร้อมเกี่ยวกับกฎหมายการศึกษา

6.2 ปรับปรุงระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

6.3 การจัดตั้งกระทรวงอุดมศึกษาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

6.4 การขับเคลื่อนนโยบายระดับพื้นที่ ให้สำนักงานศึกษาธิการภาคและสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเป็นฐานในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

6.5 บริหารจัดการโรงเรียนแม่เหล็กและโรงเรียนขนาดเล็ก

สรุปได้ว่าการจัดระบบการศึกษาดังกล่าว ได้คำนึงถึงเจตนารมณ์ของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยเฉพาะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นการปฏิรูปการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาและส่งเสริมพหุปัญญาที่

หลากหลาย การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนา และยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ การสร้างโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษา อีกทั้งยังคำนึงถึงสถานการณ์และบริบทการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาที่สำคัญ อาทิ สถานการณ์ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยให้มีการสื่อสารไร้พรมแดนและสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลและแหล่งความรู้ได้สะดวกทุกทีทุกเวลา และบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของประชากรในทุกกลุ่มทุกวัย ที่จะต้องเผชิญความท้าทายกับวิถีชีวิตใหม่ เพื่อให้การศึกษาของประเทศสามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เป็นแผนระดับสอง ซึ่งเป็นแผนพัฒนาที่จัดทำโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ นโยบายของรัฐบาล และสภาพการณ์ ทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและโลก รวมถึงมีความสำคัญต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศ ในระยะยาวที่จะช่วยสนับสนุนให้การพัฒนาประเทศได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนบนเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน และยังเอื้อประโยชน์ต่อการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลความสำเร็จของแผน เพื่อนำมาปรับปรุง กระบวนการและวิธีการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวังได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ประกอบด้วย 13 หมุดหมาย ได้แก่

หมุดหมายที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำ ด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

หมุดหมายที่ 2 ไทยเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ และความยั่งยืน

หมุดหมายที่ 3 ไทยเป็นฐานการผลิตยานยนต์ไฟฟ้าที่สำคัญของโลก

หมุดหมายที่ 4 ไทยเป็นศูนย์กลางทางการแพทย์และสุขภาพมูลค่าสูง

หมุดหมายที่ 5 ไทยเป็นประตูการค้าการลงทุน และยุทธศาสตร์ทางโลจิสติกส์ที่สำคัญของภูมิภาค

หมุดหมายที่ 6 ไทยเป็นฐานการผลิตอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ อัจฉริยะที่สำคัญของโลก

หมุดหมายที่ 7 ไทยมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เข้มแข็ง มีศักยภาพสูง และสามารถแข่งขันได้

หมุดหมายที่ 8 ไทยมีพื้นที่และเมืองอัจฉริยะที่น่าอยู่ ปลอดภัย เติบโตได้อย่างยั่งยืน

หมุดหมายที่ 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอ เหมาะสม

หมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ

หมุดหมายที่ 11 ไทยสามารถ ลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

หมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต

หมุดหมายที่ 13 ไทยมีภาครัฐที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบโจทย์ประชาชน

จากหมุดหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่าหมุดหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษามากที่สุด นั่นคือ หมุดหมายที่ 12 ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคต หมุดหมายที่ 12 มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสร้างความสามารถ ในการแข่งขัน ในประเด็นเป้าหมาย ประเทศไทยมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น 2) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นเป้าหมาย คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต และ 3) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ในประเด็นเป้าหมาย สร้างความเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมเพิ่มโอกาส ให้ทุกภาคส่วนเข้ามาเป็นกำลังของการพัฒนาประเทศในทุกระดับ หมุดหมายที่ 12 มุ่งตอบสนองเป้าหมายหลักของแผน 2 เป้าหมาย ได้แก่ 1) การพัฒนาคนสำหรับยุคใหม่ โดยการพัฒนาคนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติ การพัฒนากำลังคนสมรรถนะสูงสอดคล้องกับ ความต้องการของภาคการผลิต เป้าหมาย สามารถสร้างงานอนาคต และสร้างผู้ประกอบการอัจฉริยะ ที่มีความสามารถในการสร้างและใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม 2) การมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม ด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งการพัฒนาระบบนิเวศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทางเลือก ในการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนในระบบการศึกษาปกติ

พระบรมราโชบายด้านการศึกษาในหลวงรัชกาลที่ 10

การศึกษาต้องมุ่งสร้างพื้นฐานให้แก่ผู้เรียน 4 ด้าน (เกษม วัฒนชัย, 2562) ได้แก่

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง
2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง - มีคุณธรรม
3. มีงานทำ – มีอาชีพ
4. เป็นพลเมืองดี

1. มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง

1. มีความรู้ความเข้าใจต่อชาติบ้านเมือง
2. ยึดมั่นในศาสนา
3. มั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์
4. มีความอื้ออาทรต่อครอบครัว และชุมชนของตน

2. มีพื้นฐานชีวิตที่มั่นคง – มีคุณธรรม

1.รู้จักแยกแยะสิ่งที่ผิด – ชอบ/ชั่ว – ดี
2. ปฏิบัติแต่สิ่งที่ชอบ สิ่งที่ดีงาม
3. ปฏิเสธสิ่งที่ผิด สิ่งที่ชั่ว
4. ช่วยกันสร้างคนดีให้แก่บ้านเมือง

3. มีงานทำ – มีอาชีพ

1. การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัว หรือการฝึกฝนอบรมในสถานศึกษาต้องมุ่งให้เด็กและเยาวชนรักงาน สู้งานทำจนงานสำเร็จ

2. การฝึกฝนอบรมทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตรต้องมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนทำงานและมีงานทำในที่สุด

3. ต้องสนับสนุนผู้สำเร็จหลักสูตรมีอาชีพ มีงานทำ จนสามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัว

4. เป็นพลเมืองดี

1. การเป็นพลเมืองดี เป็นหน้าที่ของทุกคน

2. ครอบครัว – สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องส่งเสริมให้ทุกคนมีโอกาสทำหน้าที่เป็นพลเมืองดี

3. การเป็นพลเมืองดี คือ เห็นอะไรที่จะทำเพื่อบ้านเมืองได้ก็ต้องทำ เช่น งานอาสาสมัคร งานบำเพ็ญประโยชน์ งานสาธารณกุศล ให้ทำด้วยความมีน้ำใจและเอื้ออาทร

การศึกษาในศตวรรษที่ 21

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีความแตกต่างจากในอดีตมาก มีการเคลื่อนย้ายผู้คน สื่อเทคโนโลยี และทรัพยากรต่าง ๆ จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็วและสะดวก มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองระหว่างภูมิภาค ประเทศ สังคมและชุมชน มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงของความรู้ และข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาอย่างเป็นพลวัต ทักษะที่จำเป็นของประชากรในศตวรรษที่ 21 ในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ทักษะสำคัญที่เด็กและเยาวชนควรมี คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือ 3Rs และ 8Cs (วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา, 2545, หน้า 34-35) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

- 3Rs ได้แก่ อ่านออก (Reading) เขียนได้ (W)Riting และคิดเลขเป็น (A)Rithemetics

- 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจความต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information, and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และมีความเมตตากรุณา มีคุณธรรม และระเบียบวินัย (Compassion) ทักษะ

ดังนั้นการจัดการศึกษาในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ตอบสนองกับทิศทางการผลิตและการพัฒนากำลังคนดังกล่าว โดยมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้ได้ทั้งความรู้และทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศท่ามกลางกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลง

ความท้าทายที่เกิดจากระบบการศึกษา

ประเทศไทยต้องเผชิญกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก จากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และแรงกดดันจากภายใน จากสภาวการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างประชากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ล้วนส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ซึ่งเป็นกลไกหลักในการพัฒนา ทรัพยากร

มนุษย์อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ ระบบการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนให้รองรับกับความท้าทายดังกล่าว นอกจากนี้ระบบการศึกษายังมีปัญหาหลายประการที่เกิดจาก ระบบคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษา กฎ ระเบียบ และการบริหารจัดการที่ไม่เหมาะสม (วิทยากร เชียงกูล, 2540) ดังนี้

1. คุณภาพของคนไทยทุกกลุ่มวัยยังมีปัญหา คุณภาพของคนไทยแต่ละกลุ่มวัยเป็น ปัญหาสำคัญที่จะส่งผลต่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในอนาคต ทั้งเรื่องพัฒนาการและสติปัญญาตั้งแต่วัยเด็ก การขาดทักษะความรู้ความสามารถที่ส่งผลต่อ ผลิตภาพแรงงานของประเทศ และปัญหาด้านสุขภาพในวัยผู้สูงวัยที่ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ

กลุ่มเด็กเล็ก (0 – 3 ปี) ยังมีปัญหาพัฒนาการไม่สมวัย และพัฒนาการล่าช้า โดยพัฒนาการที่ล่าช้าสุดคือพัฒนาการด้านภาษา สาเหตุส่วนใหญ่มาจากครอบครัวไม่มีความรู้และ เวลาในการเลี้ยงดู

กลุ่มเด็กปฐมวัยช่วงอายุ (3 - 5 ปี) ที่ต้องเริ่มพัฒนาทักษะการอยู่ในสังคม พบว่า เด็กส่วนใหญ่จะอยู่ในสถานศึกษาเด็กปฐมวัยที่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพและมาตรฐาน

กลุ่มเด็กวัยเรียน ยังมีปัญหาด้านความสามารถทางเชาว์ปัญญา (IQ) และความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) เด็กวัยเรียนของไทยส่วนใหญ่มี IQ ที่ต่ำกว่าค่ากลางมาตรฐานสากล ขณะที่ EQ มีคะแนนเฉลี่ยที่ต่ำกว่าระดับปกติเนื่องจากปัญหาภาวะโภชนาการของแม่และเด็ก ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม การดูแลของครอบครัว ซึ่งล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะการใช้ชีวิตของเด็ก นอกจากนี้วัยรุ่นมีปัญหาการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรและปัญหายาเสพติด

กลุ่มวัยแรงงาน มีปัญหาผลิตภาพแรงงานต่ำ โดยในช่วงที่ผ่านมาผลิตภาพแรงงานเฉลี่ยเพิ่มขึ้นในอัตราที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีสาเหตุสำคัญจากทักษะและสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Mismatching)

กลุ่มผู้สูงวัย มีปัญหาทางสุขภาพและมีแนวโน้มอยู่คนเดียวมากขึ้น ผู้สูงวัยที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปมีจำนวนเพิ่มขึ้นและคาดการณ์ว่าจะเพิ่มขึ้นสูงมากในอนาคต ซึ่งผู้สูงวัยกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็น วัยพึ่งพิงทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคม และสุขภาพ

2. การจัดการศึกษายังขาดคุณภาพและมาตรฐานในทุกระดับ คุณภาพการศึกษาและ การเรียนรู้ของคนไทยยังอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ คนไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาสูงขึ้น โดยมีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) พบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำในทุกกลุ่มสาระ และผลคะแนนจากการทดสอบ

โครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) อยู่ในระดับต่ำกว่าอีกหลายประเทศที่มีระดับการพัฒนาใกล้เคียงกัน

3. ระบบการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยียังเป็นจุดอ่อน บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการส่งเสริมการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมในระดับก้าวหน้า สัดส่วนของบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาต่อประชากรยังอยู่ระดับต่ำมากเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว ส่งผลให้ประเทศไทยเสียโอกาสที่จะพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหลายด้าน

4. การบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษายังไม่เหมาะสม และขาดความคล่องตัว เนื่องจากระบบการบริหารจัดการศึกษาของไทยยังมุ่งเน้นการบริหารตามกฎระเบียบ (Rule Driven) มากกว่าการบริหารเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย (Management Driven) และยังไม่เชื่อมโยงกับการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบตามหลักธรรมาภิบาล การแยกบทบาทระหว่างผู้กำกับการศึกษา (Regulator) กับผู้จัดการศึกษา (Provider) เพื่อมิให้เกิดการขัดกันซึ่งผลประโยชน์ (Conflict of Interest) ยังไม่ชัดเจนในทางปฏิบัติ อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาภายใต้การแข่งขันที่เป็นธรรมค่อนข้างน้อย ส่งผลให้เกิดความสูญเปล่าและความไม่มีประสิทธิภาพของระบบการศึกษา

5. โอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาที่ยังมีความเหลื่อมล้ำ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในการจัดบริการภาครัฐที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา จากการประเมินสถานศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ ยังมีโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์ประเมินจำนวนมาก และยังมีความแตกต่างของเกณฑ์การประเมินระหว่างโรงเรียนที่อยู่ในเมืองและนอกเมือง โรงเรียนที่อยู่ต่างภูมิภาค โรงเรียนที่อยู่ต่างสังกัด และโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดเล็ก

6. คนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัล ส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับปรับใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่ มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการคำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อข่าวลือ ขาดความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนดีมีคุณธรรม มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมหลายประการที่ลอกเลียนแบบวัฒนธรรมจากต่างประเทศ ชี้ให้เห็นว่าคนไทยยังขาดทักษะในการคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีจากต่างประเทศมา

ปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ละทิ้งค่านิยมที่ดีงามอันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยและลดคุณค่าของความเป็นไทย

ปัญหาและความท้าทายจากสภาวการณ์ของโลกที่ประเทศต้องเผชิญ

นอกจากปัญหาและความท้าทายที่เกิดขึ้นจากระบบการศึกษาแล้ว สภาวการณ์และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ยังเป็นความท้าทายที่ส่งผลให้ประเทศไทยและประเทศทั่วโลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง และดำรงอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาซึ่งเป็นกลไกหลักของประเทศในการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของทุนมนุษย์เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายดังกล่าว จึงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันการณ์และนำพาประเทศสู่การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ภายใต้ปัญหาและความท้าทายที่ประเทศต้องเผชิญ (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตราด, 2560) ดังนี้

1. แรงกดดันจากปัจจัยภายนอก ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลกอันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การบรรลุข้อตกลงเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ 2558 (Millennium Development Goals : MDGs 2015) และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบรรณ รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียนที่ส่งผลให้เกิดการเปิดเสรีทางการค้า บริการ แรงงาน การลงทุนและการเงิน โดยมีกลไกสำคัญ อาทิ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area : AFTA) เขตการลงทุนเสรี (ASEAN Investment Area : AIA) และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21

2. แรงกดดันจากปัจจัยภายใน ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ส่งผลให้ประเทศเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้ การเตรียมความพร้อมของพลเมืองและประเทศ เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนประเทศไปสู่ “ประเทศไทย 4.0” ตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

3. การติดกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง เนื่องจากคุณภาพของกำลังแรงงานที่ขาดทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่ตรงกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ส่งผลกระทบต่อผลิตภาพการผลิตของกำลังแรงงาน (Productivity of Labor Force) เมื่อเปรียบเทียบกับค่าจ้างแรงงานที่สูงขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการว่างงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับอุดมศึกษา ปัญหาการขาดแคลนกำลังคนระดับกลาง และปัญหาการทำงานต่ำกว่าระดับ (underemployment)

4. ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม และพฤติกรรมของประชากรที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเลื่อนไหลของกระแสวัฒนธรรมโลกที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ทัศนคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลการเรียนรู้และการบริโภคในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ การใช้สื่อออนไลน์ในการจับจ่ายใช้สอยและการทำธุรกรรมต่าง ๆ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์โดยไม่จำเป็นต้องรู้จักตัวตนซึ่งกันและกัน การบริโภคสื่อหลายช่องทางในช่วงเวลาเดียวกัน ส่งผลให้คนไทยเข้าถึงข้อมูลได้อย่างไร้ขีดจำกัด เกิดการสร้างวัฒนธรรมร่วมสมัย แม้จะเพิ่มโอกาสสำหรับการซื้อขายสินค้าและบริการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับประเทศ แต่ก็อาจก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากการขาด การคัดกรองและเลือกรับวัฒนธรรมที่ดีงาม จนทำให้คนไทยละเลยอัตลักษณ์ มีพฤติกรรมที่เน้นบริโภคนิยมและค่านิยมที่ฟุ้งเฟ้อ ใช้ชีวิตแบบเร่งรีบ ไม่เคารพในสิทธิคนอื่น ขาดความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียคุณค่าทางวัฒนธรรมดั้งเดิมและพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในสังคมไทย

5. การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศที่ต้องแลกกับทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายและเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็ว ส่งผลเสียต่อมลภาวะทางอากาศ น้ำ เสียง ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาขยะมูลฝอย รวมทั้งกากของเสียจากภาคอุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่ภัยพิบัติธรรมชาติ ภาวะโลกร้อนและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นำมาซึ่งความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประมาณค่ามิได้ และต้องใช้ทรัพยากรในการแก้ปัญหาและลดผลกระทบที่ต่อเนื่อง ซึ่งสร้างภาระกับสังคมและงบประมาณของรัฐอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากปัญหาวิกฤตของระบบการศึกษาที่สะสมและเรื้อรัง ผนวกกับปัญหาและความท้าทายที่ประเทศต้องเผชิญจากปัจจัยภายนอกและภายใน จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนประเทศตามโมเดล “ประเทศไทย 4.0” ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี และกรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ที่สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในโลกที่หนึ่งในอีก 20 ปีข้างหน้า และรองรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ภายใต้ระบบเศรษฐกิจโลกที่มีการแข่งขันภายใต้กลไกตลาดเสรีและไร้พรมแดน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา,2560, หน้า 67-73)

คุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

คุณลักษณะของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบจากสถานศึกษา ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคม ประเทศชาติ และโลกต้องการ ซึ่งเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สร้างกรอบแนวคิดทักษะในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำไปพัฒนาเยาวชนและผู้เรียนทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยได้นำกรอบแนวคิดทักษะแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (มะลิ ทิพพ์ประจง, 2563, หน้า 114-117) ดังนี้

1. ความรู้ในเนื้อหาวิชาพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ครอบคลุมวิชาภาษาอังกฤษ การอ่าน ศิลปะการใช้ภาษา ภาษาสำคัญที่ใช้ทั่วโลก ศิลปะคณิตศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์การปกครองและหน้าที่พลเมือง นอกเหนือไปจากวิชาเหล่านี้ สถานศึกษา จะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาการในระดับสูงขึ้นในรูปแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เข้าไปในหลักสูตร ได้แก่วิชา ความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเป็น ผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดีความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม

2. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เป็นทักษะที่จะเตรียมไว้สำหรับชีวิตและการทำงานที่ซับซ้อนมาก ขึ้นตามสภาพแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นไปที่การคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมการคิดวิเคราะห์และการ แก้ปัญหา การสื่อสารและการร่วมมือ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเตรียมผู้เรียนไว้สำหรับในอนาคต

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วผู้เรียนต้องมีความสามารถในการจัดการข้อมูล การใช้ข้อมูล การประเมินข้อมูลจากสื่อและเทคโนโลยี โดยอาศัยความรู้ด้าน เทคโนโลยีและการสื่อสารมาใช้ในการทำงานได้

4. ทักษะชีวิตและอาชีพ ผู้เรียนต้องมีการพัฒนาทักษะความคิด มีความรู้ในเนื้อหาวิชา มีการพัฒนาด้านอารมณ์ และสังคมเพื่อดำรงชีวิต และการทำงานอยู่ในสภาพแวดล้อมศตวรรษที่ 21 ที่มีการปรับตัวและยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม การกำหนดทิศทางของตนเอง การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเห็นคุณค่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสร้างผลผลิตและความรับผิดชอบตรวจสอบได้การเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ

จากคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังกล่าว สรุปได้ว่า ผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 จะต้องมีความรู้ในเนื้อหาวิชาพื้นฐานในรูปแบบสหวิทยาการ รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับโลก มีทักษะการ

เรียนรู้และนวัตกรรมโดยมุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่มีเหตุผล ไตร่ตรองอย่างรอบคอบในการหาคำตอบหรือแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่างๆ มีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี สารสนเทศโดยมุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงข้อมูลด้วยการใช้สื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีทักษะชีวิตและอาชีพโดยมุ่งเน้นไปที่การปรับเปลี่ยน ความคิด เจตคติหรือพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและการทำงานอย่างหลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งจะช่วยให้สามารถดำรงชีวิต และทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกันได้เป็นอย่างดี เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ระบบการศึกษาจะต้องสร้างให้เกิดขึ้นกับเยาวชนตามที่สังคมต้องการในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองของโลก

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญที่สุด คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) โดยครูไม่ต้องสอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก (facilitate) ในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง การจัดการศึกษาเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ควรดำเนินการดังนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2554, และ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง,อธิป จิตตฤกษ์, 2555)

1. การกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาเพื่อทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของรัฐบาล

การกำหนดนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เน้นทักษะสาหรับการดารงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เป็นเรื่องสำคัญ เพราะนโยบายจะเป็นการกำหนดทิศทางและเป้าหมายการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การปฏิบัติในทัศนะการกำหนดแนวทางใหม่ๆ หรืออาจรวมถึงหลักเกณฑ์ วิธีการ กลยุทธ์ และยุทธวิธี เพื่อเป็นเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติจากปัจจุบันจนถึงอนาคตของสถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ที่

2. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

การสร้างและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาให้มีวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดประเมินผลการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นความรู้โดยบูรณาการเนื้อหาสาระเชิงสหวิทยาการของวิชาแกนหลัก และบูรณาการความรู้เกี่ยวกับโลก การเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจและการเป็นผู้ประกอบการ การเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมเข้าไปในเนื้อหาสาระวิชา และมุ่งเน้นทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม

ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ เทคโนโลยี มุ่งเน้นทักษะชีวิตและอาชีพ มีความรู้ในเนื้อหาวิชาและอาชีพ และการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน รวมทั้งบทบาทของผู้ปกครอง ชุมชน ที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน และมีการนำผลการประเมินหลักสูตรมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำผลไปพัฒนาคุณภาพของครูและผู้เรียนต่อไป

3. การพัฒนาคุณภาพครูเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

ครูต้องได้รับการเตรียมฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากสถาบันผลิตครูก่อนเข้าอบรมเป็นครูประจำการ และเข้าสู่การพัฒนาคุณภาพเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการและประสบการณ์ทางการสอนเพื่อการเป็นครูมืออาชีพใน ศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในด้านต่างๆ ดังนี้

1. ครูต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญใน เนื้อหาวิชาที่ทันสมัยตามบริบทสภาพแวดล้อมของสังคมและประชาคมโลกในศตวรรษที่ 21 มีเทคนิค วิธีการถ่ายทอดความรู้ที่หลากหลายเน้นกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้

2. ครูต้องมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามหลักสูตรให้สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

3. ครูมีทักษะในการเลือกใช้สื่อ เทคโนโลยี สารสนเทศ ในการบูรณาการกับการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

4. ครูสามารถใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนการสอนมีการบูรณาการนวัตกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

5. ครูสามารถเผยแพร่ผลงานทางระบบออนไลน์ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ เป็นผู้รอบรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ของสังคมและโลก

6. ครูสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร ศึกษาค้นคว้า ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้

7. ครูสามารถใช้หนังสือ ตำราเรียน แบบฝึกหัด ฯลฯ เป็นภาษาต่างประเทศประกอบการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม

8. ครูต้องมีทักษะเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน ได้แก่ ทักษะการพัฒนาหลักสูตรทักษะการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ทักษะการตั้งค าถาม ทักษะการนำสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการชั้นเรียน

9. ครูต้องมีทักษะการประเมินตามสภาพจริง ทักษะการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ทักษะการจัดการชั้นเรียน ทักษะการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของผู้เรียน

10. ครูต้องมีทักษะการทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

11. ครูต้องมีทักษะการสื่อสารสามารถใช้ภาษาพูด ภาษาเขียน และใช้กริยาท่าทางเพื่อบอกความคิด ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม

12. ครูรักและศรัทธาในวิชาชีพครู มีคุณธรรม จริยธรรมและจริยาบรรณในวิชาชีพ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน มีการเรียนรู้ และใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ นอกจากนี้สถานศึกษาต้องติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของครูและมีการนิเทศการจัดการเรียนการสอนของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4. การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพื่อทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานและการดำรงชีวิตใน ศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีความรู้ในเนื้อหาวิชาพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและ เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศในรูปแบบสหวิทยาการ รวมทั้งมีความรู้เกี่ยวกับโลก ความรู้ด้านการเงิน เศรษฐศาสตร์ ธุรกิจ และการเป็นผู้ประกอบการ ความรู้ด้านการเป็นพลเมืองดี ความรู้ด้านสุขภาพ และความรู้ ด้านสิ่งแวดล้อม โดยสถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ ได้อย่างสัดส่วนสมดุลกัน

2. สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วยทักษะการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็นรวมทั้งมีทักษะการคิดวิเคราะห์ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการสื่อสาร ทักษะความร่วมมือ ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ทักษะชีวิตและอาชีพทำงาน

3. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม จิตสาธารณะ จิตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

4. สถานศึกษาต้องฝึกผู้เรียนให้สามารถเลือกใช้สื่อ เทคโนโลยี สารสนเทศในการเข้าถึงข้อมูลเพื่อ นำมาใช้ในการเรียน การทำงาน ได้อย่างเหมาะสม

5. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษหรือภาษาสำคัญของโลกนอกเหนือจากภาษาไทยที่เป็นภาษาประจำชาติ

6. สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอ นวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้และใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

7. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยน ความคิด เจตคติ หรือพฤติกรรมให้ เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

8. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญ วางแผน และทำงานให้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

9. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ ประเมิน สรุป และเลือกใช้ข้อมูลในการแก้ปัญหา

10. สถานศึกษาต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถทำงานร่วมกับคนที่มีพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. สถานศึกษาต้องสร้างแรงจูงใจและแรงบันดาลให้กับผู้เรียน เช่น การให้รางวัล การยกย่องชมเชย การจัดสวัสดิการต่างๆให้กับผู้เรียน การรักษาความปลอดภัยให้แก่ผู้เรียน ฯลฯ

12. สถานศึกษาต้องประสานความร่วมมือกับ ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาควรพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพด้วยกระบวนการเรียนรู้ โดยการถ่ายทอดความรู้การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทาง วิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมแห่งการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคล ได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ต้องพัฒนาผู้เรียนที่ให้ เป็นยาวชนยุคใหม่ในยุคดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม ควร ดำเนินการดังนี้ 1) รัฐกำหนดนโยบายในการจัดการศึกษา 2) พัฒนาหลักสูตร 3) พัฒนาคุณภาพครู และ 4) พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จะประสบความสำเร็จในการทำงาน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาอย่างยั่งยืนไว้หลากหลาย ดังนี้

คอนสัน (Corson, 1990) ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน โดยไม่ทำลายทรัพยากรที่จำเป็นของคนในอนาคต

เอลลิออท (Elliott, 2006, หน้า 140-187) ให้ความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า คือการทำให้มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development (WCED) หรือที่เรียก ในอีกนามหนึ่งว่าคณะกรรมาธิการบรันท์แลนด์ (Brundtland Commission) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองตอบต่อความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปใน อนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถของเขาในการที่จะสนองตอบความต้องการของตนเอง (UNESCO, 1997)

พระธรรมปิฎก (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, หน้า 21) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนาที่มีดุลยภาพครบทั้ง สามด้าน ประกอบด้วย ชีวิตมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักการสำคัญอยู่ที่เพื่อประโยชน์สุขของคนส่วนใหญ่ ลดการ เบียดเบียนกัน และ เกื้อกูลต่อกันให้มากขึ้น

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึงการพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการตอบสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวมให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่นๆ ทุกมิติรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่มีการบำรุงรักษา และมีอัตราการใช้ที่อยู่ในขอบเขตการอำนวยให้ศักยภาพของทรัพยากรจะคืนสู่สภาพปกติได้ เพื่อบรรลุถุงความต้องการของมนุษยชาติในปัจจุบันและอนาคต ขณะเดียวกันจะต้องไม่เป็นการลดทอนหรือเบียดบังโอกาสที่จะบรรลุความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for sustainable development)

หากการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD) จะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิผลสำหรับการดึงดูดให้คนหันมาใส่ใจกับอนาคตที่ยั่งยืน ตัดสินใจและดำเนินการเกี่ยวกับอนาคตที่ยั่งยืนนั้น ต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ

1. การมีวิสัยทัศน์ (envisioning) เป็นความสามารถในการจินตนาการถึงอนาคตที่ดีกว่าหลักมีอยู่ว่าหากเราทราบจุดหมายที่เราจะไปให้ถึง เราจะสามารถวางแผนดำเนินการเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายได้ดีขึ้น

2. การคิดเชิงวิจารณญาณและการคิดใคร่ครวญ (critical thinking and reflection) เป็นการเรียนรู้ที่จะตั้งคำถามกับระบบความเชื่อในปัจจุบันของเรา และเรียนรู้ที่จะจำแนกออกถึงฐานคิดหรือหลักคิดที่เป็นฐานรองรับความรู้ มุมมอง หรือความคิดเห็นของเรา ทักษะการคิดเชิงวิจารณญาณช่วยให้คนเรียนรู้ที่จะตรวจสอบโครงสร้างทางวัฒนธรรมสังคม สิ่งแวดล้อม และทางเศรษฐกิจ ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. การคิดอย่างเป็นระบบ (systematic thinking) เป็นการยอมรับในความซับซ้อน และมองหาความเชื่อมโยงและการร่วมมือหรือประสานพลังกันเมื่อมีการพยายามที่จะหาข้อสรุปในการแก้ปัญหา

4. การสร้างคู่พันธมิตรหรือหุ้นส่วน (building partnerships) ส่งเสริมการพูดคุยทำความเข้าใจและการเจรจาต่อรอง การเรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกัน

5. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (participation in decision-making) การเสริมพลังอำนาจประชาชน

มาตรการสำคัญที่จะช่วยผลักดันการศึกษาสู่การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มาตรการที่สำคัญทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 4 ประการ มีดังนี้

1. การส่งเสริมและการปรับปรุงการศึกษาขั้นพื้นฐาน การเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานยังเป็นปัญหาอยู่มากโดยเฉพาะเด็กผู้หญิงและผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ การเรียนรู้หนังสือและตัวเลขที่มีการสอนกันในปัจจุบันยังไม่ได้ผลเพียงพอที่จะปูพื้นฐานไปสู่สังคมที่ยั่งยืน การศึกษาขั้นพื้นฐานต้องเน้นที่การให้ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และทัศนะที่กระตุ้นและส่งเสริมพลเมืองของประเทศให้นำแนววิถีชีวิตที่ยั่งยืนมาใช้

2. การทบทวนการศึกษาที่เป็นอยู่ในทุกระดับ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน คิดทบทวนการจัดการศึกษากันใหม่ ตั้งแต่ระดับก่อนวัยเรียนจนถึงระดับมหาวิทยาลัยเพื่อที่จะใส่หลักการ ทักษะ

ทัศนะ และค่านิยมที่สัมพันธ์กับความยั่งยืนในแต่ละด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อสังคมในอนาคตของพวกเรา

3. การพัฒนาความเข้าใจสาธารณะและความตระหนักในความยั่งยืน การพัฒนาความก้าวหน้าไปสู่สังคมทียั่งยืนจำเป็นต้องมีประชากรที่ทราบและเข้าใจในเป้าประสงค์ของสังคมที่ยั่งยืนและมีความรู้และทักษะในการที่จะส่งเสริมหรือช่วยเหลือให้เกิดตามจุดประสงค์ดังกล่าวพลเมืองที่มีความรู้ที่มีสิทธิ์ออกเสียงและผู้บริโภคที่มีความรู้ทั้งหลายสามารถช่วยเหลือชุมชนและรัฐบาลบัญญัติมาตรการเพื่อความยั่งยืนเพื่อผลักดันให้เกิดสังคมที่ยั่งยืนมากขึ้น

4. การฝึกอบรม ทุกภาคส่วนของกำลังแรงงานสามารถช่วยเหลือให้เกิดความยั่งยืนในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับชาติ การพัฒนาโครงการฝึกอบรมเฉพาะเพื่อที่จะทำให้แน่ใจได้ว่าทุกภาคส่วนของกำลังแรงงานมีความรู้และทักษะที่จำเป็นที่จะดำเนินงานของพวกเขาได้ด้วยวิธีการที่ยั่งยืน เป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ประกอบของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศต่างๆ ของโลกให้มีมาตรฐานและมีความสุขในการดำรงชีวิตการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยทั่วไปจะกำหนดองค์ประกอบของการพัฒนาออกเป็น 3 ส่วน คือ การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบจะมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เช่น การพัฒนาด้านสังคมที่จะทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรเกิดขึ้นได้ จะต้องอาศัยความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมที่สามารถให้อาหารและทรัพยากรเพียงพอต่อความต้องการของประชากร และสภาพทางเศรษฐกิจที่ดี จะทำให้สังคมมีคุณภาพปลอดจากความยากจนและมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต เป็นต้น การศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาก็จะต้องสร้างองค์ประกอบทางการศึกษาให้สามารถขับเคลื่อนความสมดุลขององค์ประกอบทั้ง 3 ของการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เดินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องอาศัยองค์ประกอบของการศึกษาในการขับเคลื่อน คือ

1. การดำเนินงานของการศึกษา เพื่อให้เกิดความสมดุลขององค์ประกอบของการพัฒนาที่ยั่งยืน การศึกษาจะต้องทำให้สมาชิกในสังคมสามารถรู้หนังสือในระดับสูง ที่เรียกว่าอยู่ในขั้นมีปัญญาในการแก้ปัญหา และสามารถสร้างทักษะในการดำรงชีวิตในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีปรัชญาในการดำรงชีวิตในรูปของการมีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้แก่ ความสามารถจัดสรรทรัพยากรให้พอเพียงได้ตั้งแต่ระดับครอบครัวที่สามารถมีการพัฒนาให้เกิดวัตถุดิบทางด้านอาหารอย่างพอเพียงได้

2. การตัดสินใจด้านการศึกษา ซึ่งหมายความถึงว่า จะเลือกโอกาสทางการศึกษาอย่างไร ที่จะทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น การให้การศึกษาและการวิจัยโดยชุมชนเป็นฐาน จึงเป็นการเลือกการตัดสินใจที่จะนำมาวางแผนสำหรับการดำเนินงานให้เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ประชากรในชุมชนเป็นประชากรที่มีการศึกษา (education) ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่จะสร้างชุมชนสีเขียว ความชำนาญและทักษะในฝีมือแรงงาน และความร่วมมือร่วมใจในการปกป้องและพิทักษ์ชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

3. การศึกษาสร้างคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง คุณภาพชีวิตที่ได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้า มั่นคง และยั่งยืน การศึกษาจะต้องเน้นถึงความพยายามในการปรับปรุงคุณภาพชีวิต เช่น การศึกษาที่ช่วยยกระดับสถานภาพของเศรษฐกิจโลก ของครอบครัวทำให้รายได้ในครอบครัว ชุมชน และสังคมดีขึ้น ทำให้อัตราการเสียชีวิตของทารกลดลง และมีการวางแผนเพื่อทำให้การศึกษาของคนรุ่นหลังมีการพัฒนาปรับปรุงดีขึ้น ที่เห็นได้จากสภาพที่ดีมีมาตรฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

การบริหารจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เนื่องจากการพัฒนาที่ยั่งยืนมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม การบริหารจัดการการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงมีความจำเป็นในการที่จะต้องสร้างเครือข่ายและทำงานร่วมกับผู้อื่นจากหน่วยงานต่างๆ ให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์ความรู้ที่จะนำมาจัดการเป็นเนื้อหาในการให้การศึกษา

จากผลงานวิจัยทางด้านการศึกษาที่ผ่านมา ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติได้เห็นพ้องต้องกันว่าการศึกษาพื้นฐาน (basic education) เป็นกุญแจสำคัญของความสามารถของประเทศในการที่จะพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายของความยั่งยืน และการที่จะพัฒนาแต่เพียงให้คนมีการศึกษาในระดับสูงขึ้น การจัดการศึกษาจึงอยู่ที่การยกระดับของการศึกษาที่เป็นการสร้างสรรค์การตอบสนองความต้องการที่ไม่ใช่เป็นการทำลายทรัพยากรหรือก่อให้เกิดมลภาวะเพิ่มมากขึ้น แต่จะต้องบริหารจัดการการศึกษาให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และสร้างสรรค์อนาคตที่ดีให้กับการดำเนินชีวิตของคนรุ่นอนาคต ซึ่งจะต้องจัดการให้มีการปฏิรูปหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับในการช่วยให้เกิดการสร้างผลผลิตและรูปแบบการบริโภค อย่างยั่งยืนในที่นี้หนทางที่เป็นข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการอาจกระทำได้ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในระดับต่างๆ ของการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาพื้นฐาน การศึกษาระดับอาชีวศึกษา หรือระดับอุดมศึกษาควรจะเป็นการจัดหลักสูตรที่มีเนื้อหาในการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับ

1) องค์ประกอบทั้ง 3 ของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเรียงลำดับความสำคัญและความยากง่ายของการศึกษาวิจัย สืบค้นข้อมูลเป็นลำดับชั้นไป

2) การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสีเขียวที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนที่บรรจุอยู่ในหลักสูตร ที่สามารถสร้างให้เกิดองค์ความรู้ในทุกระดับได้

3) การเรียนรู้เกี่ยวกับสภาพความหลากหลายแตกต่างของวัฒนธรรมของประชากรโลก เพื่อความเข้าใจอันดีและความร่วมมือในการดำเนินชีวิต โดยปราศจากความขัดแย้ง

2. การพัฒนาผู้สอนและผู้เรียนให้มีสมรรถนะ (Competencies) ในด้านต่างๆ คือ

1) การคิดเชิงวิเคราะห์

2) การวาดภาพอนาคตที่พึงประสงค์

3) การตัดสินใจในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นและด้านสภาพแวดล้อมในลักษณะสมดุล

4) การพัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อความเข้าใจและคิดหาแนวทางสร้างกิจกรรมหรือบทเรียนในการแก้ไขปรับปรุงให้คุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนและสังคมดีขึ้น เช่น ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ความหลากหลายทางชีวภาพภัยพิบัติ การจัดการความเสี่ยง ระบบเมือง และวิถีชีวิต เป็นต้น

3. การพัฒนาผู้อยู่นอกระบบการศึกษาและขาดโอกาส ให้มีความเสมอภาพและลดความเหลื่อมล้ำทางโอกาส ด้วยการมีการจัดการศึกษาให้ประชากรที่ไม่อยู่ในกลุ่มของการศึกษาในระบบ ได้มีบทเรียนแบบเรียน ความรู้ที่ถ่ายทอดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างให้สมาชิกของชุมชนและสังคมเป็นประชากรที่มีการศึกษาตลอดชีวิต (life – long education) และมีความยั่งยืนในการรู้จักยืดหยุ่น ปรับตัวให้เกิดความสมดุลในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นสิ่งมีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต หรือมนุษย์ด้วยกัน ให้สามารถยืนหยัดอยู่ในโลกอย่างเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรีและมีอัตลักษณ์ของตนเอง (กาญจนา เงารังษี, 2559, หน้า 16-17)

แนวทางในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากกระแสโลกาภิวัตน์และสภาพปัญหาคุณภาพการศึกษาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะคุณภาพของนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้สามารถเผชิญปัญหาและการเปลี่ยนแปลง เพื่อดำรงตนในสังคมได้อย่างดีมีความสุขร่วมรับผิดชอบพัฒนาชุมชนประเทศชาติ และสังคมโลก จึงเห็นสมควรต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Inputs) และกระบวนการ (Process) เพื่อให้เกิดผลผลิต (Outputs) คือนักเรียนที่มีคุณภาพนั่นเอง ปัจจัยนำเข้า

(Inputs) และกระบวนการ (Process) ที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาในทันที ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ โดยมีการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกลไกสำคัญผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาของนักเรียน บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูงมีคุณภาพในระดับสากลและมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข โดยมีแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนที่สมบูรณ์มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา สามารถพึ่งตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากลทัดเทียมมาตรฐานโลก มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เนื้อหาเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันทุกระดับ ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาทั้งระบบในโรงเรียน ระบบนอกโรงเรียนและการศึกษาตลอดชีพ โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร ให้ยืดหยุ่นและหลากหลายสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของชุมชน สังคมและการประกอบอาชีพในท้องถิ่น

2. การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษา นับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่รับผิดชอบจัดการศึกษาของชาติโดยตรง จะต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มี ทั้งความรู้และความสามารถและเทคนิควิธีในการปฏิบัติวิชาชีพที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Center) ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมมีความสำนึกและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งต้องพัฒนายกระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้ประกอบอาชีพครู ต้องสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

กระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพมีความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม ให้เป็นผู้รู้จักคิด วิเคราะห์ใช้เหตุและผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด รักการเรียนรู้ รู้วิธีการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ

และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาคน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามกรอบหลักสูตรที่กำหนดไว้ ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอน จึงต้องดำเนินการให้สอดรับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่สำคัญ ดังนี้

3.1 ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาผู้เรียนเต็มตามศักยภาพ

3.2 เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการกลุ่มและทักษะกระบวนการ

3.3 ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

3.4 มีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนทั้งภายในกลุ่มวิชาระหว่างกลุ่มวิชา และการดำเนินชีวิตจริง

3.5 คำนึงถึงความสมดุลระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่และความเป็นไทยกับความเป็นสากลมีการเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและการเลือกใช้ข้อมูลที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

3.6 สอดแทรก ปลูกฝัง เสริมสร้างค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมในทุกสาขาวิชา

3.7 นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการเรียนการสอน

3.8 ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน

3.9 ปรับปรุงวิธีการวัดและประเมินผล โดยเน้นการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

4. การปรับปรุงระบบการบริหารการศึกษา

การบริหารและการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานการศึกษาในด้านต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารการศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้มีเอกภาพ ต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยเน้นสถานศึกษาเป็นหลัก ตลอดจนให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผนและให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

การพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนของประชาชน ชุมชน และสังคมโลก จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการศึกษาในลักษณะของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยการวางมาตรการสำคัญที่จะช่วยผลักดันการศึกษา กำหนดองค์ประกอบของการศึกษา รวมถึงการวางแนวทางระบบการบริหารจัดการศึกษาที่ครอบคลุม เพื่อสร้างสังคมที่มีการศึกษาตลอดชีวิต มีเศรษฐกิจที่เอื้ออาทรและพึ่งพาซึ่งกันและกันแบบกัลยาณมิตร มีสิ่งแวดล้อมที่เรียกคืนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายที่เป็นพหุวัฒนธรรมของประชากรโลก ตลอดจนการอยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและมีความสุขที่ยั่งยืน

บทสรุป

การศึกษาเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี พลังงานและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วน ภาคการศึกษาจึงต้องพัฒนาระบบการศึกษาและการบริหารจัดการให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต โดยการวางระบบการศึกษาจำเป็นต้องวิเคราะห์ข้อมูลด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การเมือง สภาวะเศรษฐกิจ นวัตกรรมและเทคโนโลยี เพื่อนำมาจัดการศึกษาที่สอดรับกับสภาพความเปลี่ยนแปลง โดยสถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานถือเป็นจุดเริ่มที่จะขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะต้องมีกระบวนการทบทวนและพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ การพัฒนาสื่อ และการวัดและประเมินผล ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ คุณลักษณะ ที่สอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน มุ่งสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญที่จะผลักดันการพัฒนาที่ยั่งยืนให้เป็นที่ตระหนักของทุกคนและร่วมกันปฏิบัติได้จริง

คำถามท้ายบท

1. สภาวการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมไทยและสังคมโลก มีผลกระทบต่อการศึกษาอย่างไร
2. ยุคโลกาภิวัตน์และโลกไร้พรมแดนมีผลกระทบต่อการศึกษาไทยในด้านบวกและด้านลบอย่างไร
3. ทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความสัมพันธ์กับการผลิตกำลังคนยุค 4.0 อย่างไร
4. ในมุมมองปัญหาการศึกษาไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีปัญหาใดบ้างจงอธิบาย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. เพราะเหตุใดเราจึงต้องมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
6. ครุศาสตร์สามารถขับเคลื่อนการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา เงารังษี. (2559). **การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน.** วารสารสมาคมนักวิจัย. 21 : 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม) : 16-17.

เกษม วัฒนชัย. (2562). **พระบรมราโชบายดานการศึกษา ในหลวงรัชกาลที่ 10** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://moralschools.org/wp-content/uploads/2017/09/TOTAL.compressed [2 พฤศจิกายน 2566].

คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://web.parliament.go.th/assets/portals/61/filenewspar/61_995_file.pdf [2 พฤศจิกายน 2566].

พระธรรมปิฎก. (2549). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพ : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.

มะลิ ทิพพ์ประจง. (2563). **ภาวะผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ที่ 21**. วารสารร้อยแก่นสาร. 5 : 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) : 114-117.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www. Parliamentmuseum. go.th /constitution/constitution-20-2560.html [2 พฤศจิกายน 2566].

วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. และ อธิป จิตตฤกษ์. (2555). **ทักษะแห่งอนาคตใหม่ : การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์ส.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิทยากร เชียงกูล. (2540). **รายงานสภาวะการศึกษาไทย พ.ศ.2546.** กรุงเทพ : อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2545). **การศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). **ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.** กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟิก จำกัด.

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดตราด. (2560). **สภาวการณ์และแนวโน้มบริบทสังคมโลกและสังคมไทย ที่มีผลกระทบต่อการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย.** [ออนไลน์] สืบค้นจาก http://trat.nfe.go.th [2 พฤศจิกายน 2566].

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13 [2 พฤศจิกายน 2566].

Corson, Walter H., ed. (1990). **The Global Ecology Handbook**. Boston: Beacon Press.

Elliott, J. A. (2006). "Sustainable Rural Livelihoods". in Jennifer A. Elliott (ed.), **An Introduction to Sustainable Development**. pp. 140-187. London: Routledge Perspective on Development.

UNESCO. (1997). **Competencies for the Future (Online)**. Available URL: http://www.unep.org/ vacancies/PDF/competencies.pdf.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของครู
2. ความสำคัญของครู
3. ประเภทของครู
4. บทบาทและหน้าที่ของครู
5. หน้าที่และความรับผิดชอบของครู
6. มาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของครูได้
2. สามารถจำแนกประเภทของครูได้อย่างถูกต้อง
3. สามารถวิเคราะห์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของครูได้
4. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้
5. สามารถวิเคราะห์ข้อพึงปฏิบัติและไม่พึงปฏิบัติภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้
6. สามารถบอกแนวทางการปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม
7. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษามาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)

1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)

1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)

1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 นักศึกษาทำแบบทดสอบก่อนเรียนเกี่ยวกับมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูใน Google form

2.2 นักศึกษาดูคลิป 1) อาจารย์ใหญ่ ครูผู้ให้ 2) เชิดชูพระคุณครู 3) ครูผู้เสียสละ และ 4) เพลงรางวัลของครู พร้อมแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 3-4 คน ร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับมาตรฐานจรรยาบรรณวิชาชีพครู และแนวทางปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูตามที่คุรุสภากำหนด และนำเสนอหน้าชั้นเรียน

2.3 ผู้สอนบรรยายและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.4 นักศึกษายกตัวอย่างครูที่ประทับใจและครูที่ไม่ประทับใจ และวิเคราะห์ความสอดคล้องสิ่งที่ประทับใจและไม่ประทับใจกับมาตรฐานวิชาชีพครูลงใน ใบงานละส่งใน Google Classroom

2.5 นักศึกษายกตัวอย่างครูที่มีจรรยาบรรณวิชาชีพและไม่มีจรรยาบรรณวิชาชีพและวิเคราะห์กับจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5 ด้าน 9 ข้อ ลงในใบงาน และส่งงานใน Google Classroom

2.6 ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

2.7 นักศึกษาทำแบบทดสอบหลังเรียนเกี่ยวกับมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพครูใน Google form

2.8 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง

3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย

4. Google form

5. สื่อวีดีทัศน์

6. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน

2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม

2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน

3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน

4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 2
คุณลักษณะครู และมาตรฐานวิชาชีพครู

การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้าน และบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาดังกล่าวก็คือครู เพราะครูเป็นผู้ที่มีหน้าที่สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ และการพัฒนาโดยรอบให้เกิดในตัวผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในเชิงวิชาการ นำไปสู่การมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมทั้งการดำรงตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

ความหมายของครู

อาจารย์เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ได้ร้อยกรองบทประพันธ์ที่แสดงภาพลักษณ์ของครูไว้ว่า

ใครคือครู ครูคือใครในวันนี้ ใช่อยู่ที่ปริญญามหาศาล
ใช่อยู่ที่เรียกว่า ครูอาจารย์ ใช่อยู่นานสอนนานในโรงเรียน
ครูคือผู้นำทางความคิด ให้รู้ถูกรู้ผิด คิดอ่านเขียน
ให้รู้ทุกข์รู้ยากรู้พากเพียร ให้รู้เปลี่ยนแปลงสู้รู้สร้างงาน
ครูคือผู้ยกระดับวิญญาณมนุษย์ ให้สูงสุดกว่าสัตว์เดรัจฉาน
ครูคือผู้สั่งสมอุดมการณ์ มีดวงมานเพื่อมวลชนใช่ตนเอง
ครูจึงเป็นนักสร้างผู้ยิ่งใหญ่ สร้างคนจริงสร้างคนกล้าสร้างคนเก่ง
สร้างคนให้ได้เป็นตัวของตัวเอง ขอมอบเพลงนี้มาบูชาครู

จากบทประพันธ์ข้างต้น คำนิยามที่มักจะผ่านเข้ามาในการรับรู้ของเราอยู่เสมอก็คือ ครูคือผู้ให้ และผู้ให้คือครู สื่อความหมายถึงผู้มีจิตใจอันเต็มเปี่ยมด้วยพลังแห่งความศรัทธาของการเป็นผู้ให้ ผู้สร้างคนและผู้สั่งสมอุดมการณ์ มุ่งมั่นและไม่ย่อท้อต่อหน้าที่และจิตวิญญาณของการเป็นผู้ให้ ทุ่มเทกำลังกายใจ และสติปัญญาเพื่อถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตน เตรียมเด็กและเยาวชนให้พัฒนาตนเองในทางที่ถูกต้องอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติในอนาคต

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (1973) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” (teacher) ไว้ดังนี้

ครู คือ ผู้ที่มีความสามารถให้คำแนะนำและอำนวยการในการจัดประสบการณ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการเรียนสำหรับนักเรียน หรือ นักศึกษาในสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

ครู คือ ผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์และมีการศึกษามากหรือดีเป็นพิเศษ หรือมีทั้งประสบการณ์และการศึกษาดีเป็นพิเศษในสาขาใดสาขาหนึ่งที่สามารถช่วยให้ผู้อื่นเกิดความเจริญก้าวหน้าได้

ครู คือ ผู้ที่เรียนสำเร็จหลักสูตรวิชาชีพจากสถาบันการฝึกหัดครูและผ่านการฝึกอบรมซึ่งทางการได้รับรองแล้ว โดยได้รับประกาศนียบัตรทางการสอน

ครู คือ ผู้ที่ทำหน้าที่สอนให้ความรู้แก่ศิษย์

พุทธทาสภิกขุ (2529) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ครู” ไว้ว่า เป็นคำที่สูงมาก เป็นผู้เปิดประตูทางวิญญาณ แล้วก็นำให้เกิดทางวิญญาณไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง เป็นเรื่องทางจิตใจโดยเฉพาะ มิได้หมายถึงเรื่องวัตถุ

ครู คือ ผู้ยกวิญญาณของโลก ให้สูงขึ้นโดยหน้าที่และโดยสิทธิ ครู คือ ปูชนียบุคคลของโลก ครูมิใช่เรือจ้างที่จะรับจ้างสอนหนังสือหรือวิชาบางวิชา ในหัวใจของครูมีแต่ปัญญากับเมตตาเคียงคู่กันอยู่ *ปัญญา* คือ ความรู้ความสามารถที่จะยกวิญญาณของเด็กให้สูงขึ้น *เมตตา* คือ ความรัก ความเสียสละเพื่อทำหน้าที่ของตน โดยไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยหรือเอือมระอา

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542 : หน้า 17) ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึง ผู้ทำหน้าที่หลักด้านการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ใน สถานศึกษาของรัฐหรือของเอกชน เป็นผู้จุดประกายการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เป็นผู้อำนวยความ สะดวกเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ของผู้เรียน ครูต้องเป็นผู้แสวงหาสาระการเรียนตลอดจนกิจกรรม การเรียนต่างๆ เพื่อสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

ประไพ สิทธิเลิศ (2542 : หน้า 23) ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึง ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ อบรมสั่งสอนคุณธรรมและจริยธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543) ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึง ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ การสืบสาน วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และการสั่งสอนอบรม เพื่อปลูกฝังให้ศิษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ประกอบอาชีพ เพื่อความผาสุกในชีวิตครอบครัวและสังคม

รังสรรค์ แสงสุข (2550 : หน้า 38) ได้กล่าวว่า ครู คือ ผู้ที่ให้ความรู้ไม่จำกัดทุกที่ทุกเมื่อ ครูต้องเต็มไปด้วยความรู้ และรู้จักขวนขวายหาองค์ความรู้ใหม่ๆ สะสมความดีมีบาร และครูที่ดีจะต้องไม่ปิดบังความรู้ ควรมีจิตและวิญญาณของความเป็นครู

ครู คือ ผู้เติมเต็ม การที่ครูจะเป็นผู้เติมเต็มได้ ครูควรจะเป็นผู้แสวงหาความรู้ ต้องวิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ และมาบูรณาการความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน

ครู คือ ผู้ที่มีเมตตา จะต้องสอนเต็มที่โดยไม่มีการขี้เกียจหรือปิดบังไม่ให้ความรู้ เต็มที่ ครูต้องไม่ลำเอียง ไม่เบียดเบียนศิษย์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า ครู ไว้ว่า เป็นผู้สั่งสอนศิษย์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์

วรรณะ บรรจง (2551 : หน้า 1) ได้ให้ความเห็นว่า ครู คือ ผู้ที่ได้รับ การฝึกหัดให้มีความรู้เหมาะสมกับการประกอบอาชีพ ทั้งเชิงวิชาการและเชิงวิชาชีพครูและมีคุณลักษณะ เฉพาะตามมาตรฐานของวิชาชีพชั้นสูงเพื่อให้มีความพร้อมในพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุเปาหมายของ การศึกษา

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : หน้า 29) ได้ให้ความหมายของคำว่ารูไว้ว่า ครู เป็นผู้นำทางศิษย์ไปสู่คุณธรรมชั้นสูง ครู คือ ผู้อบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์เป็นผู้มีความหนักแน่น ควรแก่การเคารพของลูกศิษย์ ครู คือ ผู้ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งที่ทำหน้าที่สอน มักใช้กับผู้สอนในระดับต่ำกว่าวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอุดมศึกษา

ราชกิจจานุเบกษา (2556) ได้ให้ความหมายว่า ครู หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพหลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาปฐมวัย ขั้นพื้นฐาน และ อุดมศึกษาที่ต่ำกว่าระดับปริญญาทั้งภาครัฐและเอกชน

จากความหมายของคำว่าครูดังกล่าว สรุปได้ว่า ครู หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ โดยเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ผู้อบรมสั่งสอน คุณธรรมจริยธรรม สืบสานวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ เป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นผู้จัดประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และวิถีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังให้ศิษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาสังคม พัฒน ประเทศชาติ พร้อมที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความรู้ มีคุณธรรม และมีความสุข

ความสำคัญของครู

การบริหารจัดการและพัฒนาการศึกษาให้เจริญก้าวหน้านั้น อาจกล่าวได้ว่าผู้มีส่วนสำคัญคือครู พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชก็ทรงให้ความสำคัญแก่ครูและวิชาชีพครู ทรงสั่งสอนให้ครูตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่พระราชทานแก่ ครูอาวุโสในโอกาสที่เข้ารับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ เมื่อพุทธศักราช 2516 ดังนี้

“...งานของครูเป็นงานพิเศษผิดแปลกกว่างานอื่นๆ กล่าวในแง่หนึ่งที่สำคัญก็คือว่า ครูจะหวังผลตอบแทนเป็นยศศักดิ์ ความร่ำรวยหรือประโยชน์ทางวัตถุเป็นที่ตั้งไม่ได้ ผลได้ส่วนสำคัญจะเป็นผลทางใจ ซึ่งผู้เป็นครูแท้ก็พึงใจและภูมิใจอยู่แล้ว...”

พระบมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2519

“...หน้าที่ครูมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหน้าที่ปลูกฝังความรู้ความคิดและ จิตใจเยาวชน ผู้เป็นครูจึงจัดได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญมากในการสร้างสรรค์บันดาล อนาคตของชาติบ้านเมือง ครูทุกคนต้องทราบตระหนักในข้อนี้ และต้องทำหน้าที่ของตัว ในทางที่ถูกต้อง ให้ได้ผลสมบูรณ์ที่สุด จะยอมหรือปล่อยตัวให้ย่อหย่อนเพราะเหตุใด ๆ ไม่ได้ ...”

พระบรมราโชวาทของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธี พระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครู ณ อาคารใหม่สวนอัมพร เมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2526 ความตอนหนึ่งว่า

“...อาชีพครู ถือว่าสำคัญอย่างยิ่ง เพราะครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญ มั่นคง และก่อนที่จะพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญได้นั้น จะต้องพัฒนาคน ซึ่งก็ได้แก่เยาวชนของชาติ เสียก่อน เพื่อให้เยาวชนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณค่าสมบูรณ์ทุกด้าน จึงจะสามารถช่วยกันสร้างความ เจริญก้าวหน้าต่อไปได้...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทร มหาวชิราลงกรณฯ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชวโรกาสให้คณะกรรมการคุรุสภา คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ และคณะกรรมการมูลนิธิช่วยครูอาวุโสในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2561

“....งานของครูนั้น ถือได้ว่าเป็นงานสร้างสรรค์อย่างแท้จริง เพราะ เป็นการวางรากฐานความรู้ความดี และความสามารถทุกๆ ด้านแก่ศิษย์ เพื่อช่วยให้สามารถดำรงตนเป็นคนดี มีอาชีพเป็นหลักฐานและเป็นประโยชน์ต่อสังคมเพราะเหตุที่งานของครูเป็นงานที่หนักและเป็นงานสร้างสรรค์ที่บริสุทธิ์ ผู้เป็นครูจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความตั้งใจที่แน่วแน่ ด้วยความพากเพียร อดทน และด้วยความเมตตากรุณาอย่างสูง ทั้งต้องสำรวมระวังตนในเรื่องความประพฤติปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ไม่ปล่อยตัว ปล่อยใจไปตามความต้องการที่ไม่สมควรแก่ฐานะและเกียรติภูมิของครู ...”

จากพระบรมราโชวาทของทั้งสามพระองค์ที่ได้อัญเชิญมานี้ เป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความสำคัญของบุคคลที่เป็นครูที่มีต่อความเจริญความเจริญของบุคคลและชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะ ชาติบ้านเมืองจะมีความเจริญมั่งคงอยู่ได้ ก็เพราะคนในชาติได้รับการพัฒนาอย่างถูกวิธี ซึ่งจำเป็นจะต้องมีระบบการศึกษาที่ดี และระบบการศึกษาที่ดีจะเกิดขึ้นได้เพราะมีครูที่ดีและมีคุณภาพ

ครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในวงการศึกษา เพราะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและโลก นอกจากนี้ยังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการสร้างบัณฑิตอย่างมาก บัณฑิตจะมีความคิดที่ดีมีวิธีการวิเคราะห์อย่างถูกต้องและมีระบบระเบียบในการปฏิบัติงาน ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพเชิงวิชาการเชิงวิชาชีพซึ่งควรได้รับการปลูกฝังอบรมจากครูผู้สอน และบุคลิกภาพของครูย่อมส่งผลไปสู่บัณฑิตดังคำกล่าวที่ว่า **“อยากรู้ว่าตัวครูเป็นฉันใด จงดูได้จากศิษย์ที่สอนมา”** (ม.ล. ปิ่น มาลากุล)

ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับครูเช่นเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากหลักธรรมทิศทั้ง 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่บุคคลจะพึงกระทำหน้าที่ต่อกันด้วยหน้าที่ของมนุษย์ที่จะพึงปฏิบัติผู้อื่นและต่อสังคม อันจะเป็นแนวที่สามารถส่งเสริมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ให้ดีงามทั้งในส่วนตัวและสังคมโดยรวม สามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวได้อย่างมีความสุข และสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่อย่างปกติสุขด้วย อันประกอบด้วยบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่จะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ประดุจทิศที่อยู่รอบตัวแบ่งเป็น 6 ทิศ ดังนี้

ทิศที่ 1 ทิศเบื้องหน้า (ปุรัตถิมทิส) สัมพันธภาพระหว่างมารดาบิดากับบุตร

ทิศที่ 2 ทิศเบื้องขวา (ทักขิณทิส) สัมพันธภาพระหว่างครู อาจารย์กับศิษย์

ทิศที่ 3 ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิส) สัมพันธภาพระหว่างสามี ภรรยา

ทิศที่ 4 ทิศเบื้องซ้าย (อุตตรทิส) สัมพันธภาพระหว่างมิตรสหาย

ทิศที่ 5 ทิศเบื้องล่าง (เหฏฐิมทิส) สัมพันธภาพระหว่างคนใช้ ลูกจ้างกับนายจ้าง

ทิศที่ 6 ทิศเบื้องบน (อุปริมทิส) สัมพันธภาพระหว่างพระสงฆ์ สมณพราหมณ์กับชาวบ้าน (คฤหัสถ์)

จากหลักธรรมทิศ 6 ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครู อาจารย์ เป็นทิศที่ 2 รองจากบิดามารดา แสดงให้เห็นว่าครูอาจารย์ถือได้ว่าเป็นกัลยาณมิตร เป็นบุคคลที่เรียกกันว่าปูชนียบุคคล เป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติที่จะอบรมสั่งสอนแนะนำ ชี้แจง ชักจูง ช่วยบอกหนทางในการดำเนินชีวิต และเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นดำเนินไปตามทางแห่งการฝึกฝน การอบรมอย่างถูกต้อง ทั้งในคุณธรรมจริยธรรมและสัมมาอาชีพ ดังนั้นบิดามารดาผู้ปรารถนาความเจริญของบุตรควรมอบบุตรให้เป็นศิษย์แก่ครูอาจารย์ให้ช่วยอบรมสั่งสอนถ่ายทอดวิชาความรู้ ครูอาจารย์จึงเปรียบเสมือนมารดาบิดาคนที่สอง จึงนับว่าเป็นผู้มี ความสำคัญและมีพระคุณแก่ศิษย์อย่างมหาศาล ควรที่ศิษย์จะทำคารวะและปฏิบัติที่ดีต่อครูอาจารย์

สรุปได้ว่าอาชีพทุกอาชีพย่อมมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมด้วยกันทั้งสิ้น ยากที่จะกล่าวอ้างว่าอาชีพใดมีความสำคัญกว่ากัน แต่ถ้าเรามาพิจารณาเฉพาะวิชาชีพครูให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่า ผู้เป็นครูนั้นต้องรับภาระหน้าที่ต่อสังคมและชาติบ้านเมือง หากผู้เป็นครูปฏิบัติภาระที่ตนเองได้รับบกพร่องผลกระทบก็จะตกไปถึงความเสื่อมของสังคมและชาติบ้านเมือง ประกอบกับสังคมไทยนิยมยกย่องครูเป็นพิเศษ โดยยึดมั่นว่าทุกวิชาชีพจะต้องมีครู ตลอดจนอาชีพครูเกิดขึ้นและมีอยู่คู่กับสังคมมนุษย์ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน

ประเภทของครู

ประเภทของครูหากแบ่งตามคุณสมบัติ ความสามารถ และลักษณะการทำงานอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ครูมืออาชีพ คือ ครูที่เป็นครูด้วยใจรัก มีความพร้อมในทุกๆ ด้านที่จะเป็นครู ประพฤติตัวดี วางตัวดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครู เอาใจใส่ต่อศิษย์ทุกคนเป็นกำลังใจ และช่วยสร้าง

แรงบันดาลใจให้กับศิษย์ เพื่อให้เป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นแบบอย่างที่ดี มีจรรยาบรรณ ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รักความยุติธรรมยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน มีอุดมการณ์ ยึดมั่นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีคุณธรรมยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเอง

2. อาชีพครู คือ ครูที่มีความรู้ดี ปฏิบัติงานการสอนตามหน้าที่ แต่ไม่ทุ่มเมการสอนให้กับศิษย์ ไม่ค่อยเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ไม่เคร่งครัดเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพครู มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างได้บางเป็นครั้งคราว

3. ครูที่ไม่ควรประกอบอาชีพครู คือ ครูที่รู้แบบไม่แม่นยำในศาสตร์ที่สอนและสอนไม่ดี ไม่ตั้งใจในการทำงาน ขาดคุณธรรมจริยธรรม ไม่สนใจที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเอง ทำการสอนไปวันๆ อีกทั้งยังประพฤติตนไม่เหมาะสม เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ศิษย์ไม่ได้

ภาวิไล นาควงษ์ (2545 : หน้า 10) ได้แบ่งครูตามคุณสมบัติและความสามารถออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ครูที่ดี คือ ครูที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในสาขาวิชาของตน มีทักษะทางการ สอน มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรบผดชอบสูง เอาใจใสปรบปรงตนเองทั้งในด้านความรู้ การสอน และคุณธรรมอย่างสม่ำเสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของลูกศิษย์

2. ครูที่พอใช้ได้ คือ ครูที่มีความรูดี สอนใช้ได้แต่ไม่ทุมเทในการสอน ไม่เคร่งครัดในจรรยาบรรณวิชาชีพครู ไม่สนใจในการพัฒนาตนเอง และมีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างได้ในบางเรื่อง

3. ครูที่ไม่ควรเป็นครู คือ ครูที่รูไม่จริงในวิชาที่สอน และสอนไม่ดี ไม่ตั้งใจทำงาน ขาดคุณธรรม ไม่สนใจปรับปรุงพัฒนาตนและประพฤติตนไม่เหมาะสม ไม่สมควรเอาเป็นตัวอย่าง

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : หน้า 31) ได้จำแนกประเภทของครูครูตามลักษณะการทำงานออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ครูประจำบ้าน ได้แก่ พอ แม่ ซึ่งถือว่าเป็นครูคนแรกของลูก เพราะทั้งสองท่านยอมจะมีความใกลชิดคอยดูแลปกป้องลูกตลอดเวลา จึงมีการยกย่องให้พ่อแม่เป็นบูรพาจารย์ของลูก

2. ครูประจำโรงเรียน ได้แก่ ครูอาจารยที่ทำการสอนนักเรียนตามโรงเรียนหรือสถานศึกษาต่างๆ จะกระทำโดยสำนักหรือด้วยวิญญาณของความเป็นครูอย่างแท้จริง หรือกระทำตามหนาที่ที่ได้รับมอบหมายจากทางราชการ

3. ครูประจำวัด ได้แก่ พระภิกษุสงฆในพระพุทธศาสนาหรือนักบวชในศาสนานั้น ๆ ที่มีความรู้ความเข้าใจในหลักคำสอนในศาสนาของตนเพียงพอ และทำหน้าที่ เผยแพร่หลักธรรมคำสอนเพื่อให้ประชาชนมีศีลธรรมคุณธรรมประจำใจ

4. ครูประจำโลก ได้แก่ พระบรมศาสดาของพระพุทธศาสนา และศาสดาของศาสนาต่างๆ ที่ได้คนพบหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐ แล้วนำหลักธรรมนั้น ๆ มาเผยแพร่อบรมใหมนุษย์ในโลกได้รู้ได้เข้าใจและนำไปประพฤติปฏิบัติเพื่อความสุขความเจริญและความรมเย็นแห่งชีวิต

นอกจากนี้ยังอาจแบ่งประเภทครูตามลัทธิปรัชญาการศึกษาทั้ง 6 คือ

1. สารัตถนิยม (Essentialism) คือ ครูประเภทที่ถ่ายทอดเกง และประพฤติเป็นแบบอย่างได้

2. นิรันตรนิยม (Perennialism) คือ ครูประเภททสอนความรู้เพื่อใหผู้เรียนพัฒนาปัญญา และความมีเหตุผล

3. พิพัฒนาการนิยม (Progressivism) คือ ครูประเภทที่เป็นผู้ใฝรู มีประสบการณ์กว้างขวางสอนตามความสนใจของผู้เรียน และใหผู้เรียนแกปญหาด้วยตนเอง

4. ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) คือ ครูประเภทที่ทันสมัย จะกระตุ้นใหผู้เรียนคิดวิเคราะห์แกปญหาสังคมและสร้างสรรค์ประชาธิปไตย

5. อัตถิภาวนิยม (Existentialism) คือ ครูประเภทที่ให้เสรีภาพแกผู้เรียนอย่างเต็มที่ ช่วยใหผู้เรียนรูจักและเข้าใจตนเอง สามารถพัฒนาตนเองและนำศักยภาพของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์

6. พุทธปรัชญา (Buddhism) คือ คูรประเภทที่มีปัญญา เป็นพหูสูตและกัลยาณมิตร ของผู้เรียนมีคุณธรรมและประพฤติตนน่าเลื่อมใส

รุง แก้วแดง (2540 : 17) กล่าวไว้ว่า ในอนาคตทุกคนในสังคมคือครู และได้แบ่งครูออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. ครูโดยอัธยาศัย หรือครูโดยวัฒนธรรม หมายถึง ผู้สั่งสอนเยาวชนในรูปแบบ การศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมมาตั้งแต่อดตจนถึงปัจจุบัน และจะมีตอไปในอนาคต ได้แก่ พอ แม่ ปู ยา ตา ยาย พี่ ปา นา อา พระภิกษุ และผู้มีความรู้ในท้องถิ่น เป็นตน

2. ครูโดยอาชีพ หมายถึง ผู้ที่ประกอบอาชีพครูซึ่งสำเร็จการศึกษามาจากสถาบัน การฝึกหัดครูหรือสถานศึกษาอื่น ๆ ซึ่งต่อไปบุคคลที่จะเป็นครูได้ ตองมีใบประกอบวิชาชีพครู ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

3. ครูโดยธรรมชาติ หมายถึง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่กอให้เกิดการเรียนรู้ และประสบการณ์แก่มนุษย์

4. ครูโดยเทคโนโลยี หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง หลากหลาย และไร้พรมแดนพร้อมทั้งจะก่อให้เกิด เครือข่ายการเรียนรู้ และทำใหบุคคลได้เรียนเร็วหรือช้าตามความสามารถของตนเอง

5. ครูโดยตนเอง หมายถึง ความใฝรู ใฝเรียน และการที่แต่ละคนสามารถสอนหรือ เรียนรูด้วยตนเองได้ อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากประเภทของครู สรุปได้ว่า การจำแนกครูสามารถแบ่งได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับการตั้งเกณฑ์ ทั้งนี้ครูคือผู้ให้ความรู้ ดูแลความประพฤตของศิษย์ มีหน้าที่พัฒนาให้ ศิษย์เป็นคนมีคุณภาพต่อประเทศและสังคม นอกจากนี้ไม่วาจะมีครูกี่ประเภท สังคมในปจจุบันและในอนาคตยอมต้องการครูที่ดีมีคุณภาพทั้งสิ้น

บทบาทและหน้าที่ของครู

ครูคือบุคคลที่มีหน้าที่ในการสอนนักเรียนเกี่ยวกับวิชาความรู้ หลักการคิด การอ่าน รวมถึงการปฏิบัติและแนวทางในการทำงาน โดยวิธีในการสอนจะแตกต่างกันออกไปโดย คำนึงถึงพื้นฐานความรู้ความสามารถ และเป้าหมายของนักเรียนแต่ละคน นอกจากนี้ครูยังทำหน้าที่ของกัลยาณมิตร คือการเป็นผู้ชี้แนะ เป็นผู้กระตุ้นเตือนให้ ศิษย์รู้จักคิด รู้จักใช้ปัญญา ฝึกการใช้ปัญญาและรู้จักรับผิดชอบ สร้างสมคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตนเอง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดแนวทางจัดการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานของผู้มีหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 13-37) ซึ่งมีดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนา ตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด รวมถึงจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ

2. จัดสาระการเรียนรู้ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และ บูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา กล่าวคือ

2.1 ความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ สังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบ การเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทยและการประยุกต์ ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

4. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

5. จัดกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

6. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

7. จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและวิทยากรประเภทต่างๆ

8. จัดการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคลากรในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาการเรียนตามศักยภาพ

9. จัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

10. จัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยสาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการและวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคน ให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

11. ร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความ เข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูลข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยากรต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

12. พัฒนากระบวนการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ และดำเนินการวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน แต่ละระดับการศึกษา

13. พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อกาศึกษาของผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

14. ปฏิบัติงานและประพฤติปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) (2546) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครูไว้ว่า ครูมีหน้าที่ 2 ประการ คือ

1) สิปปทายก หรือผู้ให้หรือถ่ายทอดศิลปวิทยา และ 2) กัลยาณมิตร คือ ผู้ทำหน้าที่เป็นเพื่อนที่ดีหรือเพื่อนแท้ ช่วยชี้นำให้ศิษย์มีปัญญาและคุณธรรม จากข้อความนี้ สามารถบอกหน้าที่ของครูได้ 2 อย่าง คือ 1) บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ศิลปวิทยา (สิปปทายก) 2) บทบาทหน้าที่ในการชี้แนะให้ศิษย์มีปัญญาและคุณธรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ กัลยาณมิตร)

1. บทบาทหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ศิลปวิทยา (สิปปทายก) ข้อนี้เป็นที่เข้าใจกันโดยมากอันเป็นปัจจัยภายนอกที่เรียกว่า ปรโตโฆสะ ครูควรจะเป็นผู้เชี่ยวชาญจึงต้องสั่งสอนวิชาการต่างๆ ให้นักเรียนนำไปใช้ประกอบอาชีพ ดำเนินชีวิต เพื่อพึ่งตนเองได้ และทำประโยชน์แก่สังคม ดังนั้น ในหน้าที่นี้ของครูจึงต้องอนุเคราะห์ ถ่ายทอดศิลปวิทยาให้นักเรียนดังนี้ 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี 2) สอนให้เข้าในแจ่มแจ้ง3) สอนศิลปวิทยาให้อย่างไม่ปิดบัง มีข้ออธิบายได้ดังนี้

1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี ได้แก่ ทั้งแนะทั้งนำแต่ในสิ่งที่ดีงามที่เป็นประโยชน์ที่เป็นเรื่องสร้างสรรค์ นอกจากแนะคือการพร่ำสอนแล้ว ตัวครูอาจารย์เองต้องต้องนำคือ ทำตัวเป็นแบบอย่างด้วย อย่าให้เป็นอย่างที่ว่า จงทำอย่างที่ฉันสอน อย่าทำอย่างที่ฉันทำ นอกจากวิชาการแล้ว ควรจะได้แนะนำในการที่จะดำรงชีวิตภายในภาคหน้าด้วย

2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ได้แก่ สอนศิษย์ด้วยความตั้งใจ ไม่สอนแบบสุกเอาเผากินแบบถึงชั่วโมงก็ไปสอนมิได้เตรียมการสอน วิชาอะไรควรรู้ก็ต้องให้รู้ ที่ควรจะจำต้องให้จำ ควรจะให้เข้าใจทดลองลงมือปฏิบัติ ควรให้ศิษย์ได้เรียนดี ได้รู้ดี ทำการงานได้ดี หรืออย่างที่ว่า เรียนให้รู้ ดูให้จำ ทำให้ได้ และใช้ให้เป็น

3) สอนศิลปวิทยาให้อย่างไม่ปิดบัง ได้แก่ ครูอาจารย์ผู้สอนวิชาใด ก็ต้องสอนให้ครบตามแผนการสอนของเนื้อหาวิชานั้นๆ ไม่ปิดบังหรือขยักไว้เพราะกลัวศิษย์จะรู้ทัน (หวงความรู้) หรือเพราะต้องการจะขายข้อลี้ลับในโอกาสต่อไป หรือสอนแบบรวดรัด ไม่ชัดเจน ตัดลัดลำดับการสอน และไม่ทุ่มเทขาดจิตวิญญาณของความเป็นครู ในการถ่ายทอดนั้นต้องสอนให้นักเรียนรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหาเป็น ให้มีการคิดอย่างเสรี กระตุ้นให้นักเรียนมีการคิดอย่างอิสรเสรี การคิดแบบนี้ไม่ใช่ว่าคิดอย่างเลื่อนลอย คิดไม่มีเหตุผล คิดเรื่อยเปื่อยแต่หากเป็นการคิดด้วยเหตุผล กระตุ้นแนวคิดให้เป็นไปและสอดคล้องกับความเป็นจริงตามธรรมชาติเป็นการคิดที่จิตมีอิสรภาพ โดยไม่ถูกควบคุมจากครู หรือ ความต้องการของครู เราต้องการกระตุ้นศิษย์รู้จักคิดเอง คิดอย่างมีเหตุผล คิดอย่างมีอิสรเสรีเป็นการคิดให้สอดคล้องกับความจริงที่มีอยู่ธรรมดาหรือความจริงของธรรมชาติ

2. บทบาทหน้าที่ในการชี้แนะให้ศิษย์มีปัญญาและคุณธรรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (กัลยาณมิตร) ข้อนี้มีความสำคัญหรือเป็นตัวแท้ของการศึกษา หน้าที่นี้ท่านเรียกว่า เป็น “กัลยาณมิตร” ดังนั้น ครูผู้เป็นกัลยาณมิตร จึงต้องทำหน้าที่ชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องและชักนำให้นักเรียนฝึกฝนพัฒนาตนด้วยเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยตนเอง โดยสร้างให้นักเรียนมีโยนิโสมนสิการ เป็นปัจจัยสำหรับพัฒนาตัวเองขึ้นมาจากภายใน ถ้าทำได้อย่างนี้ ปรโตโฆสะ ก็เป็น ปรโตโฆสะ ที่ดี จึงจะได้ชื่อว่า เป็นกัลยาณมิตร เมื่อเป็นเช่นนี้ครูจึงมีหน้าที่ ที่จะต้องทำหน้าที่ทั้งอย่างสองให้เป็นไปด้วยกัน (ครูและนักเรียน) ได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาข้อมูลและฝึกฝนความคิดให้รู้จักคิดพร้อมพัฒนาชีวิตพร้อมกันไปทุกด้านให้การเรียน เป็นกิจกรรมร่วมกันที่ทั้งผู้สอนและผู้เรียนทั้งสองฝ่ายร่วมมือประสานงานมีบทบาทแสดงต่อกัน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าการอนุเคราะห์ศิษย์ 2 ประการ ดังนี้

1) ยกย่องให้ปรากฏในเพื่อนฝูง ได้แก่ จัดให้มีการประกาศหรือมอบเกียรติบัตรเชิดชูความรู้ความสามารถ หรือคุณงามความดีของศิษย์ตนให้เป็นที่ประจักษ์แก่เพื่อนฝูง หรือแก่สังคมเพื่อจะได้เป็น

ตัวอย่างที่ดีและเป็นการสร้างเสริมขวัญและกำลังใจแก่ศิษย์ ในการที่จะมีฉันทะและอุตสาหะที่จะทำดียิ่งๆ ขึ้นต่อไปทั้งจะเป็นการกระตุ้นให้ศิษย์คนอื่นๆ ยากจะได้รับการยกย่องเช่นนั้นด้วย

2) ทำการป้องกันในทิศทั้งปวง ได้แก่ ป้องกันศิษย์ของตนมิให้เสื่อมเสียทั้งป้องกันชื่อเสียง และความปลอดภัย โดยฝากฝังกับผู้หลักผู้ใหญ่ในถิ่นที่ศิษย์อาศัยอยู่ หรือ ในถิ่นที่ศิษย์จะเดินทางไป หรือ ฝากฝังกับผู้บังคับบัญชา ในหน่วยงานที่ศิษย์ทำงาน ทั้งนี้ จะได้รับความไว้วางใจ การต้อนรับและความเอาใจใส่เป็นอย่างดี เพราะเป็นศิษย์มีครูอาจารย์นั่นเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้ครูอาจารย์สำนึกในหน้าที่เป็นครูอาจารย์ที่ดีมีสัมพันธภาพทางใจกับศิษย์ไว้มิเสื่อมคลาย ไม่ทอดทิ้งศิษย์ในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้วิชาการสาขาต่างๆ ได้รับการสืบทอดไม่ตายไปตามผู้รู้หรือผู้เป็นเจ้าของ และเพื่อให้สังคมได้มีนำทางที่ดี

ประไพ สิทธิเลิศ (2542 : หน้า 24) ได้อธิบายถึงบทบาทของครู ดังนี้

1. บทบาทในการเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

1.1 สอนให้รู้จักความรอดที่แท้จริง คือการรอดพ้นจากความทุกข์ทั้งกายและใจ

1.2 สอนให้รู้จักความสุขที่แท้จริง คือความสุขจากการบริหารชีวิตให้เป็นสุข และความสุขในการใช้ชีวิตให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

1.3 สอนให้รู้จักหน้าที่ของมนุษย์ คือ

- หน้าที่ตามบทบาท
- หน้าที่ในการทำประโยชน์ต่อสังคม
- หน้าที่ในการยกระดับจิตใจให้อยู่เหนือกิเลศ
- หน้าที่ในการดับกิเลศ ซึ่งจะมีผลช่วยให้ดับทุกข์ทั้งปวงได้หมดสิ้น

2. บทบาทในการเป็นผู้นำด้านศีลธรรม จริยธรรม และค่านิยม ครูมีบทบาทในการนำการศึกษาไปพัฒนาคนที่สร้างสังคมที่พึงประสงค์เป็นโลกทั้ง 3 ของคนดีคือ

- มนุษย์โลก คือ สร้างบุคคลที่มีจิตใจสูง
- พรหมโลก คือ สร้างบุคคลที่ประเสริฐ รักเพื่อนมนุษย์ มีพรหมวิหาร 4
- เทวโลก คือ สร้างบุคคลให้มีหิริโอตัปปะ

3. บทบาทในการสร้างสันติสุขในสังคม ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม เพราะครูมีหน้าที่ในการพัฒนาศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และทักษะให้คนทุกคนในสังคม ทำให้ทุกคนมีความสามารถในการสร้างสรรค์สังคม ตลอดจนมีความสามารปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

4. บทบาทในการสร้างเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ ครูมีบทบาทในการสร้างและพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีคุณธรรมจริยธรรม และการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ ครูจึงเป็นทั้งแบบอย่างและเป็นที่พึ่งของสังคม

5. บทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ ให้รู้คุณค่าต่อระบอบการปกครองของไทย เนื่องจากครูมีความสำคัญในการปลูกฝังและส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ ที่จะนำไปสู่ความรัก ความหวงแหน และกตัญญูรู้คุณบรรพบุรุษไทยที่ได้สร้างผลงานและความเสียสละเพื่อชาติ

จากบทบาทของครูนั้น นอกจากให้วิชาความรู้แล้วยังต้องสอนให้ผู้เรียนเป็นคนดี ครูต้องทำหน้าที่ให้เสร็จสมบูรณ์โดยอาศัยความสำนึกในความถูกต้อง เหมาะสม และการเป็นตัวอย่างที่ดี ซึ่งเป็นบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างอนาคตให้แก่ประเทศชาติ

บทบาทของครู หมายถึงภาระหน้าที่ที่ครูต้องรับผิดชอบ บทบาทของครูทั้งในอดีตและปัจจุบันพอสรุปได้ดังนี้คือ (กนกพร เพ็ชรพงศ์, 2550)

1. บทบาทของครูในการเป็นผู้บริหาร

ครู อาจารย์ ที่เป็นผู้บริหารสถาบันการศึกษาได้แก่ครูใหญ่อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการซึ่งเปรียบเสมือนเฟืองจักรใหญ่ที่จะกำกับและควบคุมให้ครูผู้สอน ซึ่งเป็นเฟืองจักรเล็กทำงานอย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารเป็นผู้นำสถาบันที่ควรต้องเป็นกลไกใหม่ในการจัดการศึกษา จัดบุคคลจัดสถานที่จัดบริการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปสู่เป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ฉะนั้น หลักต่าง ๆ ที่ควรจำไว้ปฏิบัติมีดังนี้

1.1 ต้องเป็นผู้บริหารที่เป็นหัวหน้าที่ดี มีประสิทธิภาพใช้ผู้ร่วมงานให้ได้ประโยชน์มาก ต้องเป็นผู้วางมาตรการในการทำงาน การผลิตได้สูง แต่ปฏิบัติต่อผู้บังคับบัญชาแตกต่างไปบ้าง ทำงานโดยคำนึงถึงความสำเร็จของงานรวมกับสัมพันธภาพ ผู้ร่วมงานดีเป็นแบบอย่างที่ดีทำให้ทุกคนร่วมงานกันร่วมมือกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย มีความรับผิดชอบสูงและมีวิธียั่วยุในการทำงาน

1.2 มีความสามารถในการสร้างแนวความคิดและความสมเหตุสมผล คือ สามารถรวมปัจจัยข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่าง ๆ เข้าเป็นแรงความคิดอันหนึ่งอันเดียวกันได้

1.3 กล้าตัดสินใจ มองทะลุได้ และไม่หวั่นต่ออุปสรรค

1.4 การตัดสินใจที่ใช้ญาณหยั่งรู้ คือสามารถตัดสินใจฉับพลันได้ทันที แต่สุขุมรอบคอบละเอียดลึกซึ้ง

1.5 เป็นคนใจกว้าง สนใจและยอมรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ รวมทั้งความคิดเห็นที่ไม่เหมือนกับของผู้อื่น

1.6 มีความสามารถในการชักจูงผู้อื่นให้เห็นพ้องต้องกัน วิธีที่ดีที่สุดให้ผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ในรูปแบบแผนที่เหมาะสม (ทองคำ ผดุงสุข, 2532, หน้า 104 – 105)

2. บทบาทของครูในการเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาเยาวชน โดยการให้การศึกษาที่มีคุณภาพแก่นักเรียน ให้ความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพตามหลักสูตร ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญไม่ว่าจะจัดการสอนโดยวิธีใด ครูต้องมีการวางแผนและเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ไม่ละทิ้งเด็ก และมีการจัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้เด็กเข้าใจในบทเรียนยิ่งขึ้น นอกจากการสอนวิชาความรู้แล้ว ครูยังมีบทบาทในการสอนให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม และมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ

2.1 บทบาทของครูในการเป็นผู้นำด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม โดยการประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ มีศีลธรรม สุขภาพ มีความเมตตากรุณา เอื้ออาทรต่อความเป็นอยู่ของศิษย์ คอยช่วยเหลือเมื่อศิษย์มีปัญหา มีความอดทนและเสียสละ

2.2 บทบาทของครูในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง

ด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก มีการพัฒนาทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และธุระกิจ ครูเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ โดยการให้ความรู้แก่นักเรียน และเน้นทักษะในการทำงานต่าง ๆ เพื่อนักเรียนจะได้มีความรู้ที่ได้มาตรฐานและสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นครูควรส่งเสริมให้มีกิจกรรมสหกรณ์ร้านค้าในโรงเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น ทำสวนครัว ปลูกผัก และไม้ดอก เป็นต้น ส่งเสริมให้เด็กรู้จักออมทรัพย์ให้ความรู้และส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน เพื่อให้เด็กนักเรียนและคนในชุมชนมีสุขภาพพลานามัยแข็งแรงสมบูรณ์ รู้จักหลักโภชนาการที่ถูกต้อง รู้จักการรักษาความสะอาดและรู้จักการวางแผนครอบครัว แนะนำอาชีพใหม่ ๆ ให้แก่ชุมชน พร้อมทั้งจัดฝึกอบรมอาชีพดังกล่าว และส่งเสริมให้มีการผลิตและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการประกอบอาชีพของชุมชน เพื่อทำให้ปฏิบัติงานได้รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และมีผลผลิตเพิ่มขึ้น เช่น แนะนำการใช้ปุ๋ย การผสมเทียมสัตว์ และการนำเครื่องมือเครื่องใช้มาช่วยด้านเกษตร เป็นต้น

ด้านสังคม ครูมีส่วนช่วยในการพัฒนาสังคม โดยการให้ความรู้แก่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความรู้วิชาสามัญหรือวิชาชีพก็ตาม เพราะจะทำให้คนในชุมชนมีพื้นฐานการศึกษาอันจะนำไปสู่ความรู้

และความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวได้ง่ายขึ้น นอกจากนั้นครูยังมีส่วนช่วยในการริเริ่ม ส่งเสริมและแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ และการพัฒนาชุมชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี

ด้านการเมืองการปกครอง ครูต้องจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและระบบการเมืองการปกครองของประเทศ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาการเมืองการปกครอง ให้มีความมั่นคง โดยการให้ความรู้ในเรื่องระบบการปกครองของประเทศ โดยเฉพาะระบอบประชาธิปไตยแก่เด็กและคนในชุมชน สนับสนุนและฝึกหัดให้นักเรียนรู้จักรูปแบบการปกครองประเทศ โดยให้มีการจัดตั้งสภานักเรียน การเลือกหัวหน้าชั้น เป็นต้น นอกจากนั้นครูยังช่วยแนะนำประชาชนในเรื่องการเลือกตั้งผู้แทนในระดับต่าง ๆ อย่างถูกต้อง

3. บทบาทของครูในการช่วยส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม โดยการช่วยทะนุบำรุงรักษาพระศาสนาให้มีความมั่นคงควบคู่กับสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์ มีความเลื่อมใสและศรัทธาในศาสนาที่นับถือ ปฏิบัติตามหลักธรรมและปฏิบัติศาสนกิจเป็นประจำ นอกจากนั้นครูจะต้องช่วยส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมของชาติให้มั่นคง ถ่ายทอดวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่เด็ก ช่วยกันจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและส่งเสริมให้มีการจัดห้องวัฒนธรรมในโรงเรียน

4. บทบาทในการพัฒนาประเทศ ในประเทศที่กำลังพัฒนานั้น การพัฒนากำลังคนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะคนที่ได้รับการพัฒนาแล้วนั้นจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะไปพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ให้มีสภาพดีขึ้น บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนฝ่ายหนึ่งก็คงไม่พ้นครู เพราะนอกจากบิดามารดาแล้วบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับเด็กได้ใช้เวลาในวันๆหนึ่ง อยู่กับเด็กมากก็คือครู โดยครูมีส่วนช่วยพัฒนา ยกระดับจิตใจ และยกระดับสติปัญญาของมนุษย์ให้สูงขึ้น เมื่อมนุษย์มีระดับจิตใจสูงขึ้น มีสติปัญญาดีขึ้น ก็จะสามารถพัฒนาสิ่งที่อยู่ล้อมรอบตนเอง ต่อยอดไปสู่การพัฒนาประเทศชาติให้เจริญยิ่งขึ้น

จากบทบาทของครูดังกล่าว สรุปได้ว่าครูเป็นผู้ทีมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้แก่ศิษย์ พยายามหาความรู้อยู่เสมอ เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยคำนึงถึงการนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง รวมถึงจะต้องส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ศิษย์ให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี เป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้นำและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลผู้พบเห็นซึ่งจะช่วยให้การทำงานหรือการทำหน้าที่ในทั้งส่วนรวมและส่วนตัวประสบความสำเร็จได้

หน้าที่และความรับผิดชอบของครู

หน้าที่และความรับผิดชอบของครูเป็นส่วนสำคัญในการประกอบวิชาชีพครู และการดำรงความเป็นครู หน้าที่ครูเกี่ยวข้องกับผู้เรียนเป็นหลัก ได้แก่ งานสอน งานอบรม และงานพัฒนาผู้เรียน ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของแผนการสอน เกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

พระบมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่บัณฑิตวิทยาลัยการศึกษา ประสานมิตร เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2519

"ครูมีหน้าที่ที่จะต้องสั่งสอนแนะนำศิษย์ และศิษย์มีหน้าที่ที่จะต้องเรียนรู้จากครู การที่ให้ศิษย์เรียนรู้จากครู หาได้ทำให้ศิษย์ขาดความริเริ่มหรือขาดอิสรภาพไปได้ประการใดไม่"

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2540 : หน้า 2) กล่าวถึงหน้าที่ของครูจากคำว่า “TEACHERS” จำแนกบทบาทไว้ดังนี้

T – Teaching (การสอน) หมายถึง การอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ ความสามารถในวิชาการทั้งหลายทั้งปวง ซึ่งถือว่าเป็นงานหลักของครูทุกคนทุกระดับชั้นที่สอน ตามระเบียบคุรุสภาว่าด้วยจรรยามารยาทและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526 ข้อ 3 กำหนดไว้ว่า ครูต้องตั้งใจสั่งสอนศิษย์และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดผลดีด้วยเอาใจใส่ อุทิศเวลาของตนให้แก่ศิษย์จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่การงานมิได้ และในข้อ 6 กำหนดไว้ว่า ครูต้องถ่ายทอดวิชาความรู้โดยไม่บิดเบือนและปิดบังอำพรางไม่นำหรือยอมให้นำผลงานทางวิชาการของตนเองไปใช้ในทางที่ทุจริตหรือเป็นภัยต่อมนุษยชาติ จากข้อกำหนดทั้ง 2 ข้อ ที่นำมากล่าวนี้จะเห็นว่าหน้าที่ของครูที่สำคัญคือการอบรมสั่งสอนศิษย์ การถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ โดยเฉพาะในข้อ 3 ของระเบียบประเพณีของครู พ.ศ. 2526 นี้ ถือว่าการอบรมสั่งสอนศิษย์เป็นหน้าที่ที่สำคัญมาก จะละทิ้งหรือทอดทิ้งไม่ได้เพราะถ้าหากครูละทิ้งการสอนก็คือครูละทิ้งหน้าที่ของครูซึ่งการกระทำเช่นนั้นจะมีผลต่อการเจริญเติบโตทางความคิดและสติปัญญาของศิษย์เป็นอย่างมาก กล่าวคือ ศิษย์ของครูจะไม่ได้รับการพัฒนา ความคิด ความรู้ และสติปัญญา หรือได้รับบ้างแต่ก็ไม่เจริญเติบโตเท่าที่ควร ดังนั้นครูทุกคนควรตระหนักในการสอนเป็นอันดับแรกโดยถือว่าเป็นหัวใจของความเป็นครูคือการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้เป็นคนดีมีความรู้ในวิทยาการทั้งปวง ซึ่งการที่ครูจะปฏิบัติหน้าที่ในการสอนของครูได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์นั้น ซึ่งสำคัญที่ครูต้องเพิ่มสมรรถภาพในการสอนให้แก่ตนเอง

E – Ethics (จริยธรรม) หมายถึง การที่ครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ศิษย์ ซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่และ ความรับผิดชอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของครู นอกจากครูอาจารย์จะต้องอบรมส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีจริยธรรมแล้ว ครูทุกคนก็จะต้องประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันดีงามเหมาะสมด้วย เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์

A – Academic (วิชาการ) หมายถึง การที่ครูต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบในทางวิชาการทั้งของตนเองและของลูกศิษย์ ดังนั้น ครู อาจารย์ทุกคนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เป็นประจำ หากไม่ทำเช่นนั้นก็จะเป็นคนที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อวิทยาการใหม่ๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในปัจจุบันนี้

C – Cultural Heritage (การสืบทอดวัฒนธรรม) หมายถึง ครู อาจารย์ต้องทำหน้าที่รับผิดชอบในการสืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งครูอาจทำได้ 2 ทาง คือ

1. การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติ เช่น แต่งกายให้ถูกต้องเหมาะสมกับโอกาสและสถานที่ หรือการแสดงความเคารพและกิริยามารยาทแบบไทยๆ หรือการจัดงานพิธีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช เป็นต้น

2. การอบรมสั่งสอนให้ลูกศิษย์ เข้าใจในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยที่ดี

H – Human Relationship (มนุษยสัมพันธ์) หมายถึง ครูอาจารย์ต้องทำตัวให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจะช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่การงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนตัวและส่วนรวมการมีมนุษยสัมพันธ์ของครู สามารถจำแนกออกได้ดังนี้

1. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ครูควรสอนให้ลูกศิษย์มีความรู้ในวิชาการต่างๆ มีความประพฤติที่ดี เป็นที่ปรึกษาของ ลูกศิษย์ พยายามหาทางช่วยเหลือถ้าลูกศิษย์ที่มีปัญหา

2. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู ครูทุกคนควรมีความสามัคคีกัน ถ้าสถานศึกษาใดมีครูอาจารย์ที่สมานสามัคคีกัน การพัฒนาโรงเรียนและวิชาการก็จะเจริญก้าวหน้าไปรวดเร็ว

3. มนุษยสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชน ผู้ปกครองนักเรียนเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนการสอนและการ พัฒนาโรงเรียน ถ้าโรงเรียนใดสามารถโน้มน้าวให้ผู้ปกครองเข้ามา

E – Evaluation (การประเมินผล) หมายถึง การประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านนี้ถือว่ามีความสำคัญยิงประการหนึ่ง เพราะการประเมินผลการเรียนการสอนเป็นการวัดความเจริญก้าวหน้าของลูกศิษย์ในด้านต่าง ๆ หากครูสอนแล้วไม่มีการวัดผล ครูก็ไม่สามารถรู้ได้ว่าลูกศิษย์ของตนเองจะมีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด สำหรับการประเมินผลของ

นักเรียน สามารถทำได้หลายแบบ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบ การศึกษาเป็นรายบุคคล การใช้แบบสอบถามและแบบสำรวจ การบันทึกย่อและระเบียนสะสมและอื่น ๆ

R – Research (การวิจัย) หมายถึง การที่ครูต้องเป็นนักแก้ปัญหา เพราะการวิจัยเป็นวิธีการแก้ปัญหาและการศึกษาหาความรู้ความจริงที่เชื่อถือได้โดยใช้วิธีการที่เชื่อถือได้

S – Service (การบริการ) หมายถึง การให้บริการแก่ศิษย์ ผู้ปกครองและชุมชน เช่น การให้บริการความรู้แก่คนในท้องถิ่น ทั้งในด้านความรู้ทางอาชีพ สุขภาพอนามัย การให้คำปรึกษาหารือและการร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน

อินถา ศิริวรรณ (2551: หน้า 56–57) ได้ให้ความหมายหน้าที่ความรับผิดชอบของครูทั่วไปไว้ว่า หมายถึง พฤติกรรมของครูที่ต้องแสดงออกให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยมีขอบเขตของการกระทำตามกฎหมายตามที่สังคมคาดหวังและจากสามัญสำนึกของเรา เนื่องจากครูเป็นผู้ก่อให้เกิดความรู้และพัฒนาตนทุกๆ ด้าน ทั้งยังเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมเช่นเดียวกับคนดีทั่ว ๆ ไป จึงมีผู้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของครูไว้หลายลักษณะ ได้แก่

หน้าที่และความรับผิดชอบของครูทั่วไป ควรปฏิบัติดังนี้

1. รักการอ่าน รักการศึกษา ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย มีความเชื่อมั่นและศรัทธาในอาชีพครู
2. ความคิดเป็นของตนเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็นหรือ ความรู้ใหม่ ๆ สาธารณะ
3. พฤติกรรมและวางตนอยู่ในกรอบศีลธรรมจรรยา อันเป็นบรรทัดฐานที่ ยอมรับกันทั่วไปในชุมชน
4. ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลียงชีพทีพอสมควรแก่อัตภาพ มานะบากบั่น มัธยัสถ์
5. รักษาความสามัคคีระหว่างครู ไม่แบ่งแยกสถาบันและวุฒิ
6. ช่วยรักษาผลประโยชน์ให้แก่เพื่อนครูด้วยกัน
7. เป็นทีปรึกษาความรู้และวิทยาการใหม่ๆ ให้เป็นทีปรึกษาที่ดี เมื่อเพื่อนครูประสบปัญหาหรือเกิดความเดือดร้อน

หน้าที่และความรับผิดชอบของต่อสถานศึกษา ควรปฏิบัติดังนี้

1. ช่วยสร้างศรัทธาจากประชาชนให้กับโรงเรียนของตน
2. จัดหาวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอนและเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้กับโรงเรียน
3. ช่วยพัฒนาโรงเรียนให้สะอาดสวยงามน่าอยู่

4. เอาใจใส่รักษาผลประโยชน์ของโรงเรียน
5. ช่วยปกป้องภัยพิบัติอันอาจจะเกิดกับโรงเรียน
6. ช่วยรักษาชื่อเสียงของโรงเรียนให้มีความก้าวหน้าทังทางด้านวิชาการ กิจกรรมต่างๆ
7. ช่วยกิจการต่างๆ ของโรงเรียนให้ลุล่วงไปด้วยดี
8. ช่วยส่งเสริมจริยธรรมและศีลธรรมอันดีงามให้แก่บุคคลของโรงเรียน

หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต่อเพื่อนครู ควรปฏิบัติดังนี้
1. เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือส่วนตัวเท่าที่สามารถจะกระทำได้
2. รักษาชื่อเสียงของคณะครูและให้เกียรติแก่กัน
3. ปฏิบัติหน้าที่แทนเมื่อเพื่อนครูต้องมีภาระอื่นทางราชการหรือเจ็บป่วยไข้
4. ช่วยป้องกันอันตรายทั้งปวง อันอาจมีแก่เพื่อนครู

หน้าที่และความรับผิดชอบของครูต่อเพื่อนครู ควรปฏิบัติดังนี้
1. ร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อช่วยแก้ปัญหาของเด็กอันอาจจะเกิดขึ้นหรือความประพฤติ
2. ให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการศึกษา การเลือกอาชีพของนักเรียน
3. ร่วมมือกับผู้ปกครองในการอบรมสังสอน
4. ให้ความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือในกิจกรรมบางอย่างของผู้ปกครองตามความเหมาะสม
5. ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ อันเกิดขึ้นกับผู้ปกครอง
6. รายงานผลการศึกษาของเด็กให้ผู้ปกครองทราบเป็นระยะ
7. แสวงหาทุนการศึกษาต่อให้แก่เด็กทีฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครองไม่ดี

หน้าที่และความรับผิดของครูต่อผู้บังคับบัญชา ควรปฏิบัติดังนี้
1. แสดงความเคารพผู้บังคับบัญชาด้วยใจจริง
2. สนับสนุนนโยบายที่ผู้บังคับบัญชากำหนดไว้ด้วยความสุจริตใจ
3. ไม่กล่าวว่าเท็จ หรือรายงานเท็จต่อผู้บังคับบัญชา
4. ไม่รวมกลุ่มสนับสนุนผู้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติผิดต่อระเบียบแบบแผนทางราชการ
5. ปกป้องอันตรายทั้งปวงอันอาจจะเกิดขึ้นกับผู้บังคับบัญชา

6. ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชาในฐานะเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน
7. ไม่แสวงหาประโยชน์จากผู้บังคับบัญชาในฐานะเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน
8. ไม่เอาอามิสของขวัญอันมีค่ามอบให้ ผู้บังคับบัญชาเพื่อหวังลาภยศ
9. ไม่ผูกขาดความรัก ความเคารพ ความใกล้ชิดต่อผู้บังคับบัญชามากจนเกินไป
10. ไม่กระทำให้ผู้บังคับบัญชาต้องเสื่อมเสียในด้านความประพฤติและศีลธรรม

วิจารณ์ พานิช (2555 : หน้า 6) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับหน้าที่ของครูในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับเปลี่ยนไป ครูจะไม่ทำหน้าที่บรรยายความรู้เช่นอดีต แต่ครูจะต้องมีความรู้และมีการสอนอย่างมีคุณภาพ สรุปได้ดังนี้

1. ครูต้องรู้ความต้องการของผู้เรียนและผู้เรียนก็ต้องเข้าใจจุดประสงค์ของครู
2. ครูต้องให้ผู้เรียนรู้จักการแสวงหาความรู้ รู้จักเลือกใช้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์
3. ครูต้องให้ผู้เรียนใช้อินเทอร์เน็ตและให้ผู้ปกครองช่วยสอดส่องดูแล
4. ครูต้องให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและครูเป็นผู้อำนวยการจัดกระบวนการเรียนรู้
5. การเรียนรู้ต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่

วิภาวี ศิริลักษณ์ (2557 : หน้า 158) กล่าวว่า ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องมีหน้าที่ทำงานวิจัยในชั้นเรียนช่วยการจัดการเรียนการสอน ใช้ลักษณะการเรียนการสอนที่แตกต่างกันกับผู้เรียนที่หลากหลาย เน้นเทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่าง ๆ ครูต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงเพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียน ครูต้องเปิดโลกทัศน์แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าในการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ ครูมิใช่ถ่ายทอดความรู้อย่างเดียวแต่ต้องทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และเน้นการปฏิบัติและการลงมือกระทำด้วยตนเอง

สำราญ ศรีคำมูล (2557 : หน้า 1) กล่าวว่า หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ยกย่อง “ครู” ไว้ในทิศเบื้องขวา และได้กำหนดให้ “ครู” มีหน้าที่สำคัญ 5 ประการที่ต้องปฏิบัติต่อผู้เป็นศิษย์ คือ

1. การแนะนำดี ให้เรียนดี อธิบายให้เข้าใจแจ่มแจ้ง
2. บอกศิลปวิทยาการให้แก่ศิษย์โดยสินเชิง ไม่ปิดบังอำพราง
3. ยกย่องศิษย์ให้ปรากฏในหมู่เพื่อนฝูง
4. ป้องกันอันตรายทั้งปวงให้แก่ศิษย์
5. คิด สอน ฝึกให้ศิษย์รู้จักเลี้ยงตัวและดำรงรักษาตนให้เกิดสันติสุขและสันติภาพ

กล่าวสรุปได้ว่าหน้าที่ของครู คือการอบรมสั่งสอนศิษย์ให้มีความรู้ควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีทักษะการวัดประเมินผลที่เหมาะสม ศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาตนสม่ำเสมอและให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สืบทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของชาติ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลทั่วไป เป็นนักแก้ปัญหาโดยใช้วิจัยเป็นเครื่องมือเพื่อหาองค์ความรู้ใหม่ ให้บริการความรู้แก่คนในท้องถิ่น มีความรับผิดชอบต่อผู้เรียนทั่วไป ต่อสถานศึกษา ต่อเพื่อนครู ต่อผู้บังคับบัญชา และต่อสังคมทุกระดับ นอกจากนี้ครูในศตวรรษที่ 21 ต้องมีบทบาทหน้าที่เป็นผู้จัดการเรียนรู้ ออกแบบการเรียนรู้ และผู้อำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนในอนาคต ตลอดจนปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในปัจจุบัน

มาตรฐานวิชาชีพครู

ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้มีคุณภาพตามบริบทของการแข่งขันและสังคมที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้องค์กรและหน่วยงานต่างให้ความสำคัญกับมาตรฐานวิชาชีพของบุคคล ไม่เพียงต้องใช้ความรู้ แต่ยังต้องใช้ทักษะ และความเชี่ยวชาญหลายด้าน ที่เป็นการ บูรณาการจากการเรียนรู้ของบุคคล ด้วยการปฏิบัติงานจริงและการฝึกฝน ผู้ประกอบอาชีพทุกคนในยุคไทยแลนด์ 4.0 ต้องได้รับการอบรม เรียนรู้พัฒนาอย่างต่อเนื่องและตลอดวลาเพื่อรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน โดยสมาคมหรือองค์กรวิชาชีพของแต่ละสายงานในแต่ละอาชีพย่อมต้องมีการกำหนดมาตรฐานของวิชาชีพนั้นๆ เพื่อวัดหรือประเมินค่าผู้ปฏิบัติการวิชาชีพตามมาตรฐานด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์วิชาชีพ รวมถึงมาตรฐานการประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณของวิชาชีพของตน ซึ่งประกอบด้วย คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพ สำหรับวิชาชีพทางการศึกษานั้น คำว่า มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาจะต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ สร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการ รวมทั้งส่งเสริมให้บุคคลมีคุณภาพ มีศักยภาพ ที่จะเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของชุมชน สังคมและประเทศชาติ

จากความสำคัญของมาตรฐานวิชาชีพดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพสามารถสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาให้แก่ผู้รับบริการจากวิชาชีพได้ว่า เป็นบริการที่มีคุณภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้กำหนดแนวทางเพื่อการดำเนินการกำกับดูแลและพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษา เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานและถือเป็นข้อปฏิบัติในการยอมรับในเรื่องมาตรฐานเพื่อบังคับใช้กับองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา โดยคุรุสภามีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลให้มีการปฏิบัติตามมาตรฐาน และจรรยาบรรณของวิชาชีพ ทั้งนี้คุรุสภาจึงได้กำหนดข้อบังคับว่าด้วยมาตรฐานวชาชพ พ.ศ. 2563 มาตรา 49 ได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพ ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะ และคุณภาพ ที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ที่ประกอบด้วยมาตรฐาน 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน (จรรยาบรรณของวิชาชีพ) (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ, 2556, หน้า 65-71)

1. มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้หรือการจัดการศึกษา ซึ่งผู้ต้องการประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีเพียงพอที่สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพได้ ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครู ต้องมีคุณวุฒิไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีทางการศึกษาหรือเทียบเท่า หรือมีคุณวุฒิอื่นที่คุรุสภารับรอง (ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ, 2562, หน้า 10-14) โดยต้องมีความรอบรู้และเข้าใจในเรื่อง ดังต่อไปนี้

มาตรฐานความรู้

1.1 การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก สังคม และแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สาระความรู้

1) การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลกและสังคม

2) แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สมรรถนะ

1) รอบรู้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา

2) ประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

1.2 จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาให้คำปรึกษา ในการวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สาระความรู้

1) จิตวิทยาพัฒนาการ

2) จิตวิทยาการศึกษา

3) จิตวิทยาให้คำปรึกษา

สมรรถนะ

1) เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน

2) ช่วยเหลือและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพได้

3) ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้

1.3 เนื้อหาวิชาที่สอน หลักสูตร ศาสตร์การสอน และเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้

สาระความรู้

1) เนื้อหาวิชาเอก

2) หลักสูตร

3) ศาสตร์การสอน

4) เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะ

1) รอบรู้ในเนื้อหาของสาขาวิชาเอกที่สอน และบูรณาการองค์ความรู้ในวิชาเอกสำหรับการเรียนการสอนได้

2) วิเคราะห์ จัดทำ ใช้ ประเมิน และพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาได้

3) จัดทำแผนการเรียนรู้ และนำแผนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริงได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน

4) บริหารจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

5) ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารได้

6) แสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียนได้

7) ประยุกต์ใช้ หรือพัฒนาสื่อ และนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

1.4 การวัดประเมินผลการเรียนรู้ และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน

สาระความรู้

1) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2) การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน

สมรรถนะ

1) วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้

2) เลือกใช้ผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้

3) ทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาผู้เรียนได้

1.5 การใช้ภาษาไทย ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

สาระความรู้

1) การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร

2) การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

3) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

สมรรถนะ

ใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องในการเรียนการสอน หรือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา

1.6 การออกแบบและการดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา

สาระความรู้

การประกันคุณภาพการศึกษา

สมรรถนะ

จัดการคุณภาพ พัฒนา และประเมินคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ

ผ่านการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาตามหลักสูตรปริญญาทางการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และผ่านเกณฑ์การประเมินปฏิบัติการสอนตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่คณะกรรมการคุรุสภากำหนด ดังนี้

1) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างเรียน

2) การปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ

สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างเรียน และการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษาในสาขาวิชาเฉพาะ และสมรรถนะ ประกอบด้วย

1. การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู

1.1 สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

1) การปฏิบัติหน้าที่ครู

2) การจัดการเรียนรู้

3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

1.2 สมรรถนะ

1.2.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู

1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

2) ส่งเสริมการเรียน เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล

3) สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้างนวัตกรรม

4) พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม และเป็นพลเมืองดี

1.2.2 การจัดการเรียนรู้

1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรสถานศึกษา

2) การจัดทำแผนการสอนและจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด และความสนใจให้มีปัญญารู้คิด มีความเป็นนวัตกร และมีความสุขในการเรียน

3) ดูแล ช่วยเหลือ พัฒนา และรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ

4) วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

5) ทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

6) สื่อ และการวัดการประเมินผลการเรียนรู้

7) การบูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน

8) การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

1.2.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

1) ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนา และแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

3) ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม

4) ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

2.1 สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ และการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา

- จรรยาบรรณของวิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา

2.2 สมรรถนะ

- ประพฤติปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

2. มาตรฐานการปฏิบัติงาน หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติงานและการพัฒนางาน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตามเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายการเรียนรู้ หรือการจัดการศึกษา รวมทั้งต้องฝึกฝนให้มีทักษะหรือความชำนาญสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครูจะแบ่งเป็น 3 ด้าน อันได้แก่

1. การปฏิบัติหน้าที่ครู

1) มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียน ด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู

2) ประพฤตตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

3) ส่งเสริมการเรียนรู้ เอาใจใส่ และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล

4) สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และผู้สร้างนวัตกรรม

5) พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ ทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลง

2. การจัดการเรียนรู้

1) พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนรู้ สื่อ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2) บูรณาการความรู้ และศาสตร์การสอน ในการวางแผนและจัดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีปัญญารู้คิด และมีความเป็นนวัตกร

3) ดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ สามารถรายงานผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ

4) จัดกิจกรรมและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียน โดยตระหนักถึงสุขภาวะของผู้เรียน

5) วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

6) ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพ

3. ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

1) ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนาและแก้ปัญหาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน

3) ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชน และสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม

4) ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. มาตรฐานการปฏิบัติตน หมายถึง จรรยาบรรณของวิชาชีพที่กำหนดขึ้นเป็นแบบแผนในการประพฤติตน ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการและสังคมอันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ โดยมีสาระสำคัญ คือการกำหนดจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ทั้งต่อตนเอง ต่อวิชาชีพ ต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม โดยมีสาระในข้อบังคับ ดังนี้

1. จรรยาบรรณต่อตนเอง

1) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ

และวิสัยทัศน์ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองอยู่เสมอ โดยมีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติไว้ ดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ประพฤติตนเหมาะสมกับสถานภาพและเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามประเพณีและวัฒนธรรมไทย

3. ปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างมีคุณภาพตามเปูาหมายที่กำหนด

4. ศึกษาหาความรู้ วางแผนพัฒนาตนเอง พัฒนางาน และสะสมผลงานอย่างสม่ำเสมอ

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ค้นคว้า แสวงหาและนำเทคนิคด้านวิชาชีพที่พัฒนาและก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับมาใช้แก่ศิษย์และผู้รับบริการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์เกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือสิ่งเสพติดจนขาดสติหรือแสดงกิริยาไม่สุภาพ เป็นที่น่ารังเกียจในสังคม

2. ประพฤติผิดทางชู้สาวหรือมีพฤติกรรมล่วงละเมิดทางเพศ

3. ขาดความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้น ความเอาใจใส่ จนเกิดความเสียหายในการปฏิบัติงานตามหน้าที่

4. ไม่รับรู้หรือไม่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติหน้าที่

5. ขัดขวางการพัฒนาองค์การจนเกิดผลเสียหาย

2. จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ

2) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อวิชาชีพเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ โดยมีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติไว้ ดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. แสดงความชื่นชมและศรัทธาในคุณค่าของวิชาชีพ

2. รักษาชื่อเสียงและปกป้องศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

3. ยกย่องและเชิดชูเกียรติผู้มีผลงานในวิชาชีพให้สาธารณชนรับรู้

4. อุทิศตนเพื่อความก้าวหน้าของวิชาชีพ

5. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริตตามกฎระเบียบและแบบแผนของทางราชการ

6. เลือกใช้หลักวิชาที่ถูกต้อง สร้างสรรค์เทคนิควิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพ

7. ใช้องค์ความรู้หลากหลายในการปฏิบัติหน้าที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิกในองค์การ

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. เข้าร่วมกิจกรรมของวิชาชีพหรือองค์กรวิชาชีพอย่างสร้างสรรค์ ไม่แสดงความภาคภูมิใจในวิชาชีพ

2. ดูหมิ่นเหยียดหยามให้ร้ายผู้ร่วมประกอบวิชาชีพศาสตร์ในวิชาชีพ หรือองค์กรวิชาชีพ

3. ประกอบการงานอื่นที่ไม่เหมาะสมกับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา

4. ไม่ซื่อสัตย์สุจริต ไม่รับผิดชอบ หรือไม่ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือแบบแผนของทางราชการจนก่อให้เกิดความเสียหาย

5. คัดลอกหรือนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน

6. ใช้หลักวิชาการที่ไม่ถูกต้องในการปฏิบัติวิชาชีพส่งผลให้ศิษย์หรือผู้รับบริการเกิดความเสียหาย

7. ใช้ความรู้ทางวิชาการ วิชาชีพ หรืออาศัยองค์กรวิชาชีพแสวงหาประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่น

3. จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ

3) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอหน้า

4) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ

5) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจ

6) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ

7) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ

โดยมีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติไว้ ดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ให้คำปรึกษาหรือช่วยเหลือศิษย์และผู้รับบริการด้วยความเมตตากรุณาอย่างเต็มกำลัง ความสามารถและเสมอภาค

2. สนับสนุนการดำเนินงานเพื่อปกปูองสิทธิผู้เรียน เยาวชน และผู้ด้อยโอกาส

3. ตั้งใจ เสียสละ และอุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ศิษย์และผู้รับบริการ ได้รับการพัฒนาตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของแต่ละบุคคล

4. ส่งเสริมให้ศิษย์และผู้รับบริการสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อ อุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย

5. ให้ศิษย์และผู้รับบริการ มีส่วนร่วมวางแผนการเรียนรู้ และเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสม กับตนเอง

6. เสริมสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ศิษย์และผู้รับบริการด้วยการรับฟังความ คิดเห็น ยกย่อง ชมเชย และให้กำลังใจอย่างกัลยาณมิตร

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ลงโทษอย่างไม่เหมาะสม

2. ไม่ใส่ใจ หรือไม่รับรู้ปัญหาของศิษย์หรือผู้รับบริการ จนเกิดผลเสียหายต่อศิษย์หรือผู้รับบริการ

3. ดูหมิ่น เหยียดหยามศิษย์หรือผู้รับบริการ

4. เปิดเผยความลับของศิษย์หรือผู้รับบริการ เป็นผลให้ได้รับความอับอายหรือเสื่อมเสียชื่อเสียง

5. จูงใจโน้มน้าว ยุยงส่งเสริมให้ศิษย์หรือผู้รับบริการปฏิบัติขัดต่อศีลธรรมหรือกฎระเบียบ

6. ชักชวน ใช้ จ้าง วานศิษย์หรือผู้รับบริการให้จัดซื้อ จัดหาสิ่งเสพติด หรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับอบายมุข

7. เรียกร้องผลตอบแทนจากศิษย์หรือผู้รับบริการในงานตามหรือที่ที่ต้องให้บริการ

4. จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

8) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาพึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ โดยมีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติไว้ ดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. เสียสละ เอื้ออาทร และให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

2. มีความรัก ความสามัคคี และร่วมใจกันผนึกกำลังในการพัฒนาการศึกษา

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ปิดบังข้อมูลข่าวสารในการปฏิบัติงาน จนทำให้เกิดความเสียหายต่องานหรือผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

2. ปฏิเสธความรับผิดชอบ โดยตำหนิให้ร้ายผู้อื่นในความบกพร่องที่เกิดขึ้น

3. สร้างกลุ่มอิทธิพลภายในองค์การหรือกลั่นแกล้งผู้ร่วมประกอบวิชาชีพให้เกิดความเสียหาย

4. เจตนาให้ข้อมูลเท็จหรือทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือเกิดความเสียหายต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

5. วิพากษ์ วิจารณ์ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพในเรื่องที่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือแตกความสามัคคี

5. จรรยาบรรณต่อสังคม

9) ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา พึงประพฤติปฏิบัติตน เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อมรักษาผลประโยชน์ ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีการกำหนดพฤติกรรมที่ต้องประพฤติและละเว้นการประพฤติไว้ ดังนี้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

1. ยึดมั่น สนับสนุน และส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรมมาเป็นปัจจัยในการจัดการศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ศิษย์เกิดการเรียนรู้และสามารถดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

4. เป็นผู้นำในการวางแผนและดำเนินการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พัฒนาเศรษฐกิจภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปวัฒนธรรม

พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์

1. ไม่ให้ความร่วมมือหรือสนับสนุนกิจกรรมของชุมชนที่จัดเพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาทั้งทางตรงหรือทางอ้อม

2. ไม่แสดงความเป็นผู้นำในการอนุรักษ์หรือพัฒนาสิ่งแวดล้อม

3. ปฏิบัติตนเป็นปฏิปักษ์ต่อวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนหรือสังคม

สรุปได้ว่า สิ่งสำคัญในการที่จะจำแนกอาชีพว่าเป็นวิชาชีพหรือไม่ อาชีพที่เป็น “วิชาชีพ” นั้นต้องกำหนดให้มีองค์กรรองรับและมีการกำหนดเป็นมาตรฐาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ให้สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพให้สมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง ประกอบด้วย มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดมาตรฐานของความประพฤติซึ่งเรียกว่า “จรรยาบรรณวิชาชีพครู” ที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะต้องมีวินัยและพัฒนาตนเอง รับผิดชอบต่อวิชาชีพ แสดงความเอื้ออาทร ส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างที่ดี ช่วยเหลือเกื้อกูล ให้ความเสมอภาค สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และมีภาวะผู้นำหรือการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ ส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพครูให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาแก่ผู้รับบริการ แก่สังคม อันจะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพของครู

บทสรุป

การศึกษาที่มีคุณภาพย่อมต้องพึ่งพาอาศัยครูที่มีคุณภาพ เป็นการพัฒนาทุนมนุษย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ ครูจึงเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน นอกจากนั้นบทบาทหน้าที่ของครูมีหลายสถานภาพ ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ผู้นำชุมชน ครูผู้สอน ผู้ส่งเสริม ผู้สนับสนุน ผู้ช่วยเหลือ ผู้จัดการ ผู้ออกแบบ และผู้พัฒนา เป็นเสมือนพ่อแม่ เป็นที่พึ่งของผู้เรียน เป็นที่ปรึกษาของผู้เรียน เป็นผู้นำในการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชน สืบทอดและรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูในศตวรรษที่ 21 ต้องปรับรูปแบบการสอนจาก “สอนมาก แต่เรียนรู้น้อย” ให้กลายเป็น “สอนให้น้อย ให้ผู้เรียน เรียนรู้

ด้วยตนเองมากขึ้น” โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบเชิงรุก หรือ Active Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะความคิดระดับสูงอย่างมีประสิทธิภาพ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด สร้างองค์ความรู้ และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง ที่สำคัญที่สุดครูต้องมีจิตสำนึกในการแสดงบทบาทและปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นครูตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูในปัจจุบัน อันได้แก่ มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพ มาตรฐานการปฏิบัติงาน และมาตรฐานการปฏิบัติตน รวมถึงประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งจรรยาบรรณ อันได้แก่ จรรยาบรรณต่อตนเอง ต่อวิชาชีพต่อผู้รับบริการ ต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ และต่อสังคม เพื่อดำรงไว้ซึ่งชื่อเสียง ฐานะ เกียรติ และศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ

คำถามท้ายบท

1. บทบาทหน้าที่ของครูมีอะไรบ้าง
2. ครูในศตวรรษที่ 21 ควรมีคุณลักษณะใดบ้าง
3. มาตรฐานวิชาชีครูมีความสำคัญอย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
4. จรรยาบรรณของวิชาชีพครู ประกอบด้วยอะไรบ้าง
5. จงยกตัวอย่างที่พึงประสงค์ที่สอดคล้องกับจรรยาบรรณของวิชาชีพครูในแต่ละด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช2544**. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

กนกพร เพ็ชรพงศ์. (2550). **“บทบาทของครูในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเองของนักเรียน”** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http//www.grad.nu.ac.th [4 พฤศจิกายน 2566].

ทองคำ ผดุงสุข. (2532). **คู่มือการพัฒนาโรงเรียนประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.

ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2540). **ความเป็นครู**. ภูเก็ต: คณะครุศาสตร์ สถาบนราชภัฏภูเก็ต.

ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2542). **ความเป็นครู**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ก. พลพิมพ์.

ประไพ สิทธิเลิศ. (2542). **ความเป็นครู**. กรงเทพฯ: สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). **พุทธธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พุทธทาสภิกขุ. (2529). **ธรรมสำหรับครู.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ภาวิไล นาควงษ์. (2545). **ความรู้เบื้องต้นสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). **ความเป็นครู** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

รังสรรค์ แสงสุข. (2550). **รามคำแหง**. กรุงเทพมหานคร: สานักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคาแหง.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **ข้อบังคับครุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4)** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://www.ksp.or.th/ksp2018/wp-content/uploads/2018/11 /T_0018.pdf [4 พฤศจิกายน 2566].

ราชกิจจานุเบกษา. (2556). **ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยจรรยาบรรณวิชาชีพ พ.ศ. 2556**. (4 ตุลาคม 2556) เล่ม 130 ตอนพิเศษ 130 ง.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

รุ่ง แก้วแดง. (2540). **ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

วรรณะ บรรจง (2551, มกราคม-มิถุนายน). ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลของเอกลักษณ์นักศึกษาครูและการรับรู้ความสามารถของตนในการเป็นครูนักวิจัยที่มีต่อพฤติกรรมครูนักวิจัยของนักศึกษาครูในยุคปฏิรูปการศึกษา, **วารสารพฤติกรรมศาสตร์**, 14 (1), 117-134.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีการสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสด ศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิภาวี ศิริลักษณ์. (2557). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 16(4), หน้า 155-165.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2543). **คุณภาพของครูสู่คุณภาพการเรียนรู้**. แปลโดย สุรศักดิ์ หลาบมาลา. กรงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). **ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 65-71.

สำนักพระราชวัง : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.royaloffice.th/ royal-guidance/ [4 พฤศจิกายน 2566].

สำราญ ศรีคำมูล. (2557). **แนวคิด หลักการ ทฤษฎีทางคุณธรรมจริยธรรม** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://www.baanjomyut.com/ibrary_3/extension-2/cthics/03_ 7.html. [4 พฤศจิกายน 2566]

อินถา ศิริวรรณ. (2551). **ความเป็นครู**. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

Good, C. V. (1973). **Dictionary of Education**. New York: McGraw-Hill.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของคุณธรรม
2. ความหมายของจริยธรรม
3. ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู
4. คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู
    - 4.1 เบญจศีล
    - 4.2 เบญจธรรม
    - 4.3 พรหมวิหาร 4
    - 4.4 สังคหวัตถุ 4
    - 4.5 อิทธิบาท 4
    - 4.6 สัปปุริสธรรม 7
    - 4.7 มรรค 8
    - 4.8 กัลยาณมิตร 7
    - 4.9 พละ 5
    - 4.10 ทศพิธราชธรรม
    - 4.11 คุณธรรม 4 ประการ (รัชกาลที่ 9)
    - 4.12 หลักการทรงงาน 23 ข้อ
    - 4.13 ธรรมาภิบาล
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมได้
2. สามารถบอกความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมที่มีต่อวิชาชีพครูได้
3. สามารถยกตัวอย่างคุณธรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูได้
4. สามารถบอกแนวทางการปฏิบัติตนตามข้อคุณธรรมสำหรับวิชาชีพครูได้
5. สามารถอธิบายทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมได้
6. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมสำหรับวิชาชีพครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน
   1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)
   1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)
   1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)
   1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม
2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 นักศึกษาแต่ละคนศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของวิชาชีพครูจาก Website/ YouTube นำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนคิดร่วมกับเพื่อนใน Mentimeter และสรุปองค์ความรู้ คุณธรรมและจริยธรรมของวิชาชีพครู ลงในใบงาน

2.2 ผู้สอนบรรยายและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมของวิชาชีพครู

2.3 นักศึกษาแบ่งกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน ร่วมกันออกแบบโครงการและกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมครู

2.4 นักศึกษาแต่ละคนเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมโดยบูรณาการองค์ความรู้กับสาขาวิชาของตน

2.5 ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดลองสอนกับเพื่อนในชั้นเรียน และส่งงานใน Google Classroom

2.6 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. Mentimeter.com
5. Website/ YouTube
6. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน
2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน
4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 3
คุณธรรมจริยธรรมสำหรับครู

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกถึงความสงบเรียบร้อย ความรัก ความสามัคคีของผู้คนที่สามารถแก้ไขหรือลดปัญหาของสังคมได้อย่างดี ทำให้เกิดความเคารพสิทธิของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกัน และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างมีสติ มีเหตุผล หากเกิดปัญหาต่างๆ หลักแนวคิดคุณธรรมจริยธรรมยังสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นวิธีคิดการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างยุติธรรม เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเป็นระบบมีระเบียบแบบแผน นอกจากนี้คุณธรรมจริยธรรมยังเป็นดัชนีชี้วัดความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ ที่บ่งบอกถึงคุณภาพด้านจิตใจและพฤติกรรมของผู้คนที่แสดงออกมาได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังเห็นได้จากการให้บริการทางการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยการเรียนการสอนในการศึกษาทุกระดับจะมีการสอดแทรกเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอยู่ในทุกรายวิชาของหลักสูตร ทั้งนี้เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จะทำให้ผู้รับการศึกษาได้พัฒนาจิตใจในเบื้องต้น ก่อนที่จะเริ่มการพัฒนาในทุกๆด้านของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จะปฏิบัติการงานสิ่งใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นในสังคม ถือเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีประโยชน์ทั้งต่อบ้านเมือง และประเทศชาติ สืบต่อไป สอดคล้องกับพระบมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชในพระราชพิธีบวงสรวงสมเด็จพระมหากษัตริยาธิราช ณ ท้องสนามหลวง เมื่อวันที่ 5 เมษายน พ.ศ. 2525

“...การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้ยวดยานเคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ยวดยานดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดี คือปลอดภัย จนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์...”

คำว่า “คุณธรรมจริยธรรม” มักถูกใช้ควบคู่กันเสมอ เนื่องจากทั้ง 2 คำนี้มีความหมายและเกี่ยวข้องกับการกระทำ พฤติกรรม ความประพฤติของบุคคล คำว่า “คุณะ” หมายถึง ความดี เป็นความหมายทางนามธรรมและเป็นเรื่องของจิตใจ ส่วน “จริยะ” หมายถึงข้อกำหนดเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะความประพฤติ และ “ธรรมะ” หมายถึง การกระทำที่มีความหมายเป็นรูปธรรม “คุณธรรมจริยธรรม”

จึงจัดได้ว่า เป็นมาตรฐานที่พึงประสงค์ของสังคม มาตรฐานของคุณธรรมจริยธรรมบางอย่างยังได้ถูกกำหนดปรับใช้เป็นกฎ ข้อบังคับ หรือกฎหมายที่มีการเขียนเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อจุดมุ่งหมายที่จะให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างสงบร่มเย็น ทำให้ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสงบสุขและส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ความหมายของคุณธรรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2553 : หน้า 14) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นคุณภาพของจิตใจ กล่าวคือ คุณสมบัติที่สร้างจิตใจให้ดีงาม ให้เป็นคนมีจิตใจสูง ประณีตประเสริฐ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นต้น

พิศมัย เทียนทอง (2553 : หน้า 85) กล่าวว่า คุณธรรม คือ หลักความจริง หลักการปฏิบัติ ความประพฤติที่ดีงาม เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและสังคม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักศีลธรรมทางศาสนา ค่านิยมทางวัฒนธรรม ประเพณี หลักกฎหมาย จรรยาบรรณทางวิชาชีพ การประพฤติว่าอะไรควรไม่ควรทำ

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : หน้า 157) กล่าวว่า คุณธรรมมี 3 ประการ คือ 1) เป็นคุณสมบัติที่เป็นความดีความถูกต้องซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจของบุคคล ช่วยทำให้พร้อมที่จะกระทาพฤติกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อตนเองหรือผู้อื่น 2) เป็นหลักที่มนุษย์ถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิต3) เป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติและความรู้ความคิดที่ดีงามและเป็นธรรมชาติของความดีลักษณะของความดีหรือสภาพของความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553 : หน้า 1) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความประพฤติที่ดี การทำให้เกิดคุณงามความดี อุปนิสัยอันดีงามซึ่งเป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคล ได้แก่ ความเมตตากรุณา ความซื่อสัตย์สุจริต ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อความกตัญญู ความพากเพียร ความเห็นอกเห็นใจ ความละอายต่อความชั่วและความมุ่งมั่นกล้าหาญที่จะกระทำความดีทั้งกายและใจเพื่อให้เกิดความสุขแก่ตนเองและผู้ร่วมงาน

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 (2556 : หน้า 263) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดี

จรวยพร ธรณินทร์ (2557 : หน้า 19) กล่าวว่า คุณธรรม คือจริยธรรมที่แยกเป็นรายละเอียดแต่ละประเภท หากประพฤติปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ก็จะเป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจของผู้นั้น

พระวิจิตรธรรมาภรณ์ (2558) กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความดีงามที่ถูกปลูกฝังขึ้นในจิตใจ มีความกตัญญู ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ สามัคคี มีวินัย มีน้ำใจ และเป็นสุภาพชน เป็นต้น จนเกิดจิตสำนึกที่ดี รู้สึกรับผิดชอบชั่วดี เกรงกลัวต่อการกระทำความชั่ว โดยประการต่างๆ เมื่อจิตเกิดคุณธรรมขึ้นแล้วจะทำให้เป็นผู้มีจิตใจดี และคิดแต่สิ่งที่ดี

กล่าวสรุปได้ว่า คุณธรรม เป็นสภาพคุณงามความดีทางความประพฤติและจิตใจ เป็นหลักของความดี ความงาม ความถูกต้อง ซึ่งจะแสดงออกทั้งกาย วาจา และจิตใจ เป็นสิ่งที่ปลูกฝังสร้างสมให้เกิดขึ้นและดำรงไว้ให้มีอยู่ในตัวบุคคล จนเกิดเป็นนิสัย เพื่อให้ตนเองและคนในสังคมรอบข้างมีความสุข เกิดความรักสามัคคี ความอบอุ่น มั่นคงในชีวิต

ความหมายของจริยธรรม

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2543 : หน้า 71-72) ได้กล่าวสรุปว่า จริยธรรม คือ หลักแห่งความประพฤติที่ดีงาม โดยมีคุณธรรม ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ดีในจิตใจเป็นสิ่งควบคุมจริยธรรม ดังนั้น จริยธรรมและคุณธรรมต้องไปด้วยกัน

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2549 : หน้า 163) กล่าวว่า จริยธรรม คือ สิ่งที่ได้รับการปลูกฝังขัดเกลาพัฒนาขึ้นจากแรงขับพื้นฐานภายในจิตใต้สำนึกของตน กระบวนการขัดเกลานั้นอยู่ในรูปของการเลียนแบบด้วยวัตถุประสงค์ที่จะปรับตัวตามมาตรฐานพฤติกรรมที่กำหนดไว้ในสังคม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2551 : หน้า 2) ให้ความหมายครอบคลุมว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ อันเป็นที่ยอมรับของสังคม

ยนต์ ชุ่มจิต (2553 : หน้า 159) กล่าวว่า จริยธรรมมีคุณค่าควรแก่การนำไปดำเนินชีวิตหรือหลักในการดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2554 (2556 : หน้า 303) ได้ให้ความหมายว่า จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม โดยเฉพาะใน สังคมไทยเรายึดมั่นในคุณงามความดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพุทธศาสนา

แสง จันทร์งาม (2556 : หน้า 1) สรุปจริยธรรมกับค่านิยมมีความหมายแตกต่างกันเฉพาะในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติยากที่จะชี้ให้เห็นความแตกต่างกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ จริยธรรม หมายถึง คุณสมบัติทางความประพฤติที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมนั้นประพฤติ มีความถูกต้องในความประพฤติ มีเสรีภาพภายในขอบเขตของมโนธรรม (conscience) เป็นหน้าที่ที่สมาชิกในสังคมพึงประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในสังคมการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด

กล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึงแนวทางซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งจะต้องพัฒนาขึ้นโดยอาศัยกฎเกณฑ์ความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติที่ได้จากหลักการทางศีลธรรม และเป็นลักษณะที่สังคมต้องการ เป็นสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวม อันจะก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมต่อวิชาชีพครู

คุณธรรมจริยธรรมนับว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคนทุกคนและทุกวิชาชีพ หากบุคคลใดหรือวิชาชีพใดไม่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นหลักยึดเบื้องต้นแล้วก็ยากที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จแห่งตนและแห่งวิชาชีพนั้นๆ ที่ยิ่งกว่านั้นก็คือ การขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งในส่วนบุคคลและในวิชาชีพ อาจมีผลร้ายต่อตนเอง สังคม และวงการวิชาชีพในอนาคตได้อีกด้วย ดังจะพบเห็นได้จากการเกิดวิกฤติศรัทธาในวิชาชีพหลายแขนงในปัจจุบัน ทั้งวงการวิชาชีพครู แพทย์ ตำรวจ ทหาร นักการเมืองการปกครองดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญในสังคม ที่จะนำความสุขสงบและความและความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมนั้นๆ เพราะเมื่อคนในสังคมมีจริยธรรม จิตใจก็ย่อมสูงส่ง มีความสะอาด และสว่างในจิตใจจะทำการงานใดก็ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน ไม่ก่อให้เกิดทุกข์แก่ตนเองและผู้อื่น ดังที่ วิไล ตั้งสมจิต (2557 : หน้า 14) ได้สรุปคุณธรรมจริยธรรมมีความสำคัญต่อครูและวิชาชีพครู ดังนี้

1. ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

การมีคุณธรรมจริยธรรมจะช่วยให้ครูมีการดำรงชีวิตที่ดีทั้งการมีสุขภาพทางกายและสุขภาพจิตที่ดี เช่น

1) ด้านสุขภาพทางกาย หลักคุณธรรมจริยธรรมที่สังคมยึดถือนั้นมีขอบข่ายสาระที่ช่วยพัฒนาทั้งทางกายและจิตใจของคน การใช้หลักคุณธรรมจริยธรรมจึงเกิดผลดีทางร่างกาย เช่น ครูที่มีคุณธรรมเกี่ยวกับทางสายกลางจะมีพฤติกรรมบริโภคอาหารแต่พอสมควร ครูจึงไม่อ้วนเกินควร และไม่เป็นโรคต่างๆ อันเนื่องจากการบริโภค ทำให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนและครอบครัวได้เป็นปกติ และมีความแคล่วคล่องในการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต นอกจากนั้นจะทำให้ครูเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี เป็นที่ชื่นชมของบุคคลอื่น

2) ด้านสุขภาพจิต หากครูดำรงตนในคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ครูจะเป็นผู้ประพฤติในทางที่ดี หลีกเลี่ยงหรือลดเลิกการประพฤติที่ไม่ดี สามารถใช้คุณธรรมเป็นเครื่องประคับประคองจิตใจและการดำรงชีวิตให้เป็นไปในทางที่เป็นผลดีต่อตนเอง คนอื่น และสังคม เช่น มีการประกอบอาชีพโดยสุจริต ไม่หลงในลาภยศของตนเอง มีการคิดการพูดและการกระทำของตนเองที่สอดคล้องกันไม่พูดอย่างหนึ่งแต่ทำอีกอย่างหนึ่ง ไม่ทำดีในเรื่องหนึ่งแต่ทำชั่วในอีกเรื่องหนึ่ง นอกจากนั้นครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถเผชิญชีวิตอย่างมีสติปัญญาและสุขภาพจิตที่ดี รวมทั้งได้รับการยอมรับยกย่องจากบุคคลอื่น

2. ความสำคัญต่อการปฏิบัติงานในวิชาชีพ

ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรม จะได้รับการเคารพจากศิษย์ได้รับการยอมรับจากผู้ปกครอง ได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนและผู้บังคับบัญชา ทำให้มีความก้าวหน้าในการทำงานและการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจได้รับการยกย่องประกาศเกียรติคุณให้เป็นตัวอย่างที่ดีของบุคลากรในวิชาชีพในด้านภาระงานการเป็นผู้นำของสังคม ครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมจะเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่รวมกัน ทั้งเป็นเพื่อนมนุษย์ที่ดีของคนในกลุ่มสังคมอื่น เมื่อครูที่มีคุณธรรมจริยธรรมหลายๆ คนมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งแม้แต่ละคนจะมีคุณลักษณะและความคิดแตกต่างกันก็ตาม ครูเหล่านั้นจะมีวิธีการดำเนินงานและวิธีการหาข้อยุติในทางที่เป็นคุณแก่บุคคลและส่วนรวมได้โดยไม่ต้องมีการขัดแย้งกัน สังคมครูจึงเป็นสังคมที่ดี ครูจึงเป็นตัวแบบที่ดีของสังคม สามารถนำให้สังคมมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำที่ดีของสังคม

3. ความสำคัญต่อการรักษามาตรฐานวิชาชีพ

การที่ครูมีคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษามาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ในกฎหมายทางการศึกษา และช่วยให้วิชาชีพมีบทบาทตามหน้าที่ที่มีต่อสังคม รวมทั้งมีบทบาทตามสถานภาพที่ได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้รับบริการ และสังคมได้รับคุณประโยชน์จากการศึกษาตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

4. ความสำคัญต่อการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ

การที่ครูมีมาตรฐานการทำงานตามมาตรฐานวิชาชีพที่กำหนดไว้ ทำให้ครูมีวัฒนธรรมองค์การที่พึงประสงค์ องค์การที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพจึงสามารถใช้วิชาการ งบประมาณ และทรัพยากรอื่นในการยกระดับวิชาชีพให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น การที่ครูแต่ละคนจะมีคุณธรรมจริยธรรมหรือไม่เพียงใด จึงไม่ได้มีความสำคัญเฉพาะต่อตัวครูเท่านั้น แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมและวิชาชีพ ผู้เป็นสมาชิกของวิชาชีพจึงต้องไม่ปล่อยปละละเลยการมีคุณธรรม ไม่ควรพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามความพอใจของตนเอง แต่จะต้องพัฒนาตนให้เป็นคนที่สมบูรณ์และครูที่สมบูรณ์เพื่อสร้างผู้เรียนที่สมบูรณ์ รวมทั้งการสร้างวิชาชีพที่สมบูรณ์ทั้งด้านภาพลักษณ์ของวิชาชีพ มาตรฐานวิชาชีพ และศักดิ์ศรีของวิชาชีพ

วศิน อินทสระ (2541 : หน้า 6-7) สรุปความสำคัญของคุณธรรมและจริยธรรมไว้ ดั้งนี้

1. ช่วยให้ชีวิตดำเนินไปด้วยความราบรื่นและสงบ ไม่พบอุปสรรค ถ้าคนในสังคมทุกคนมีคุณธรรมและจริยธรรม สังคมของเราก็จะสงบสุขตามไปด้วย ทุกคนจะใช้เวลาที่มีทั้งหมดช่วยกันพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญมั่นคง เป็นปึกแผ่น เป็นอารยประเทศไม่ต้องแบ่งเวลาไปคอย ระมัดระวังอันตรายใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำของคนเลว

2. ช่วยให้คนเรามีสติสัมปชัญญะอยู่ตลอดเวลา คุณธรรมและจริยธรรมที่มีอยู่ในตัวแต่ละคน จะเตือนสติให้รักษาเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองและวงศ์ตระกูล ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า สังคมก็จะสงบสุขประเทศชาติก็จะมั่งคั่งมั่นคง

3. ช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่บุคคลในชาติ โดยจะเป็นตัวกาหนดการประพฤติปฏิบัติของบุคคลให้เป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าถูกต้อง กฎเกณฑ์นั้นจะมาจากความพอใจของคนเพียงคนเดียวไม่ได้ คนเมื่ออยู่ในสังคมจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นญาติพี่น้อง หรือเพื่อนฝูงร่วมสังคมเดียวกัน จะอยู่คนเดียวย่อมเป็นไปไม่ได้ เมื่อบุคคลประพฤติตามคุณธรรมและจริยธรรมของสังคม ชีวิตก็จะมีระเบียบไม่ต้องพบกับอุปสรรค ถ้าทุกคนปฏิบัติเหมือนกันสังคมและประเทศชาติก็จะเป็นระเบียบตามไปด้วย

4. ช่วยควบคุมไม่ให้คนชั่วมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น การปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างแก่ผู้อื่น นับว่าเป็นคุณแก่สังคม เพราะนอกจากจะเป็นตัวอย่างโดยการชี้นำทางอ้อมแล้วยังจะออกปากแนะนำสั่งสอนโดยตรงได้อีกด้วย เช่น แนะนำให้แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม อย่าเห็นแก่ตัว อย่าเห็นแก่ได้จนสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ซึ่งส่งผลกระทบไปถึงความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ มิฉะนั้นผู้ที่คอยยึดเราเป็นตัวอย่างอาจหมดความศรัทธา และหมดกำลังใจสร้างคุณธรรมและจริยธรรม หันกลับไปทำความชั่วเช่นเดิมได้อีก

5. ช่วยทำให้มนุษย์นาความรู้และประสบการณ์ที่ได้ร่าเรียนมาสร้างสรรค์แต่สิ่งดีมีคุณค่า ถ้ามนุษย์นำความรู้และประสบการณ์มาใช้ในการประกอบอาชีพที่สุจริตย่อมสร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้แก่คนทั่วไป รวมทั้งสังคมและประเทศชาติด้วย แต่ในทางตรงข้าม ถ้ามนุษย์ขาดคุณธรรมและจริยธรรมก็จะนำความรู้และประสบการณ์ที่มีไปเบียดเบียนเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น สร้างความเสียหายให้สังคมและประเทศชาติ เพียงหวังให้ตนเองมีทรัพย์ มีความสุข ผู้อื่นจะทุกข์อย่างไรก็ไม่คำนึงถึง

6. ช่วยควบคุมความเจริญทางด้านวัตถุและจิตใจของคนให้เติบโตไปพร้อมๆ กัน ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีสูงมาก ถ้ามนุษย์นำความเจริญนี้มาใช้ในทางที่ผิดเช่น สร้างอาวุธมาประหัตประหารกัน จนคนล้มตายลงเป็นจานวนมากโดยหวังความเป็นใหญ่ ความมีอำนาจ ความเดือดร้อนก็จะเกิดแก่คนทั่วไป แต่ถ้าผู้ผลิตเทคโนโลยีมีคุณธรรมและจริยธรรมเหตุการณ์เหล่านี้ก็จะไม่เกิด สิ่งที่จะได้รับการสร้างหรือผลิตขึ้นมาก็จะมุ่งแต่ประโยชน์ที่จะเกิดแก่คนทั่วไป เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร ดาวเทียม ฯลฯ เพราะมีจิตใจที่สงบสุขจึงสร้างสรรค์แต่สิ่งที่มีคุณค่าต่อคนในสังคมและประเทศชาติ

สรุปได้ว่า คุณธรรมจริยธรรมเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคน เนื่องจากปัญหาในสังคมไทยทุกวันนี้เกิดจาก “คน” และมีผลกระทบถึง “คน” การแก้ปัญหาสังคมไทยจึงต้องแก้ด้วยการพัฒนาคนเพื่อให้คนมีชีวิตที่ดีงาม สามารถใช้ความรู้และแก้ปัญหาได้ ปฏิบัติต่อเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง อยู่ในระบบการแข้งขันทางเศรษฐกิจได้ มีทัศนคติทางจริยธรรมที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้ส่งผลให้การจัดการศึกษาต้องยึดหลักสำคัญคือ “ความรู้คู่คุณธรรม” เพื่อทำให้สังคมไทยมีสมาชิกของสังคมที่เป็นทั้งคนเก่งและคนดี รู้บทบาทหน้าที่ของตน ตลอดจนคำนึงถึงเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญสำหรับครู

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเสมือนบทบัญญัติของความดีและความงามของจิตใจ ที่ส่งผลให้บุคคลประพฤติดีประพฤติชอบ คุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการประกอบวิชาชีพครู ดังจะเห็นได้จากการที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้กำหนดให้จริยธรรมเป็นคุณลักษณะร่วมประการหนึ่งที่ข้าราชการพลเรือนไทยทั้งระบบจะต้องมี ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาจึงต้องแสดงพฤติกรรมที่บ่งบอกถึงคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณของวิชาชีพ ซึ่งไม่ใช่เพียงความถูกต้องตามหลักกฎหมายเท่านั้น แต่ต้องเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องภายในกรอบของคุณธรรมและจริยธรรมที่คนในสังคมโดยทั่วไปยอมรับเพื่อก่อให้เกิดความศรัทธา ความเชื่อถือ และความเชื่อมั่นให้แก่สังคม โดย

หลักคำสอนหรือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สำคัญสำหรับครู ประกอบด้วยหลักธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2547, หน้า. 24, 66-68) ดังต่อไปนี้

1. เบญจศีล

เบญจศีล หมายถึง ศีล 5 ข้อ เป็นการรักษาเจตนาที่จะควบคุมกาย และวาจาให้เป็นปกติ คือ ไม่ทำบาป โดยการละเว้น 5 ประการ คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักขโมย ละเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ละเว้นจากการพูดปด ละเว้นจากการเสพสุรา

1) ปาณาติบาต คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ และการเบียดเบียนสัตว์
2) อทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย ปล้นจี้ ฉกชิง วิ่งราว เป็นต้น
3) กาเมสุมิจฉาจาร คือ ละเว้นจากการประพฤติผิด ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น
4) มุสาวาท คือ ละเว้นจากการพูดปด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด
5) สุราเมระยะ คือ ละเว้นจากการเสพสุรา เพราะเป็นสาเหตุให้ทำผิดศีลข้ออื่น

2. เบญจธรรม

เบญจธรรม คือ ข้อที่ควรปฏิบัติ 5 ประการ ซึ่งมักเป็นหลักธรรมที่ควบคู่กับเบญจศีลเสมอ อันได้แก่

1) เมตตากรุณา คือ ความรักและความปรารถนาดีที่มีต่อกัน เพราะเมื่อใดก็ตามที่บุคคลใดมีเมตตา ย่อมไม่ฆ่าและเบียดเบียนผู้อื่น ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ 1

2) สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพสุจริต รู้จักใช้จ่าย รู้จักคำว่าพอเพียง ขณะเดียวกันก็จะมีหิริโอตตัปปะ คือ ความเกรงกลัวและละอายต่อบาป จึงไม่ทำผิดศีลข้อ 2

3) กามสังวรหรือความสำรวมอินทรีย์ คือ การระมัดระวังหู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ความใคร่ในกามคุณหรือการติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อเกิดความสำรวม ก็จะไม่ทำให้ผิดศีลข้อ 3

4) สัจจะหรือความซื่อสัตย์ คือ การ พูดความจริง พูดตรง พูดสิ่งที่มีประโยชน์ ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ 4

5) สติสัมปชัญญะ คือ การระลึกได้ การรู้สึกตัวอยู่เสมอ ไม่ปล่อยใจให้ไปตกเป็นทาสของความชั่วหรือสิ่งเสพติดต่างๆ ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ 5

จะเห็นได้ว่า "เบญจศีล” และ "เบญจธรรม” เป็นหลักธรรมคู่ที่ส่งเสริมและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ถือเป็นคุณธรรมจริยธรรมขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งผู้ใดปฏิบัติย่อมส่งผลให้ผู้นั้นมีชีวิตที่ปกติสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ ที่สำคัญยังทำให้เกิดผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวมอีกด้วย

3. พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ค้ำจุนโลก ครูต้องมีหลักธรรมนี้ประจาใจอันประเสริฐเพื่อเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนที่ดีงาม ได้แก่

1) เมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี มีไมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

2) กรุณา คือ ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัด ความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

3) มุทิตา คือ ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่นเบิกบานเมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมที่จะช่วยเหลือสนับสนุน

4) อุเบกขา คือ ความมีใจเป็นกลาง มองตามความเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคงเที่ยงตรง ดุจตาชั่ง มองเห็นการที่บุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่ว สมควรแก่เหตุที่ตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผลและความเที่ยงธรรม

4. สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็นวิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบดังนี้

1) ทาน คือ การให้ การสงเคราะห์หรือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยการให้สิ่งของที่ตนมีให้แก่ผู้ที่ต้องการ ผู้ขาดแคลนหรือผู้เดือดร้อน สิ่งของที่นำมาให้นั้นต้องเป็นสิ่งของที่ได้มาโดยสุจริตเป็นประโยชน์ คือผู้ให้ก็เป็นสุข อิ่มเอิบใจ ผู้รับก็ก็สามารถบรรเทาทุกข์ความเดือดร้อน รวมทั้งการให้ความรู้ การแนะนำที่ถูกต้อง ชัดเจนและเป็นจริงด้วย

2) ปิยวาจา คือ การใช้วาจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ และถ้อยคำที่มีประโยชน์ พูดด้วยถ้อยคำที่เป็นจริง และถ้อยคำที่ไม่กระทบกระทั่งผู้อื่น พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักกล่าวขอโทษ รู้จักกล่าวขอบคุณ ซึ่งผู้ปฏิบัติได้ย่อมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้พูดจูงให้ละเว้นความชั่ว ทำให้การงานสำเร็จ เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิตและการงานอย่างยิ่ง

3) อัตถจริยา คือ การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเอง และผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และช่วยเหลือผู้อื่น พร้อมรู้จักแก้ไขปัญหาด้วยปัญญา

4) สมานัตตตา คือ การวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย และดำรงตนไว้ไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับเพื่อนร่วมหรือผู้คนอื่นๆอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ไขปัญหากับเพื่อนร่วมงานในองค์กร

5. อิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรม 4 ประการ สำหรับการทำงานหรือทำสิ่งใดๆ เพื่อให้งานประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ ซึ่งประกอบด้วย

1) ฉันทะ หมายถึง ความรัก และความพอใจในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความพอใจด้วยความรักในสิ่งนั้น ทำสิ่งนั้นด้วยความเต็มใจ ไม่เบื่อหน่ายในกิจที่ทำ (การเต็มใจ)

2) วิริยะ หมายถึง ความเพียรในการกระทำสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ด้วยความพยายาม และมีมานะอุตสาหะ ไม่ทอดทิ้งกิจที่ทำนั้น (การแข็งใจ)

3) จิตตะ หมายถึง ความเอาใจใส่ ความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่ทำ ไม่วางธุระในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าถึง)

4) วิมังสา หมายถึง การใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรอง ตรวจสอบในสิ่งนั้นๆ คือ เมื่อทำสิ่งใดก็ทำด้วยความรู้จักไตร่ตรอง ทำด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาใคร่ครวญ รู้จักพินิจพิเคราะห์ ทดลอง ทดสอบ ตรวจตราหาสาเหตุด้วยความรอบคอบ (การเข้าใจ)

6. สัปปุริสธรรม 7

สัปปุริสธรรม แปลว่า ธรรมของสัตบุรุษ คือ คนดี หรือธรรมที่ทาให้เป็นสัตบุรุษ มี 7 อย่าง คือ

1) ธัมมัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ ความรู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนี้ เช่น รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ หรือพบผลแล้วรู้ชัดว่า ผลนั้นเกิดมาจากเหตุ ผลดีย่อมมาจากเหตุดี ผลชั่วย่อมมาจากเหตุชั่ว

2) อัตถัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ ความรู้ชัดว่า สิ่งนี้เป็นผลของสิ่งนี้ เช่น รู้ว่าสุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ หรือพบเหตุแล้วรู้จักคาดผลได้ว่า เหตุนั้นจะต้องได้ผลอย่างนี้แน่นอน เหตุดีย่อมได้ผลดี เหตุชั่วย่อมได้ผลชั่ว

3) อัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ ความรู้ชัดว่า ตนเองมีฐานะเป็นอย่างไร แล้วประพฤติตนให้เหมาะสมกับภาวะและฐานะของตน

4) มัตตัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักพอดี รู้จักประมาณในการแสวงหาและใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงชีพ

5) กาลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้จักเวลาอันเหมาะสมแก่การประกอบกิจและระยะเวลาที่ต้องใช้ในการประกอบกิจการตรงต่อเวลา มาปฏิบัติงานให้ตรงต่อเวลา ทาให้พอเหมาะกับเวลาที่กำหนด

6) ปริสัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือ รู้จักชุมชน หรือสังคมและรู้จักกิริยาที่ต้องประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาจะต้องทากิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้

7) ปุคคลัญญุตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้จักบุคคล รู้จักเลือกว่าบุคคลนี้เป็นคนดีควรหรือไม่ควรคบหาสมาคมด้วย หรือมีอัธยาศัยและคุณธรรมอย่างไร

6. มรรค 8

มรรค คือ หนทางสู่ความดับทุกข์ เป็นหนึ่งใน อริยสัจ 4 จึงเรียกอีกอย่างว่า ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หรือการลงมือปฏิบัติเพื่อให้พ้นจากทุกข์ ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าตรัสว่าอริยมรรคมีองค์ 8 นี้เป็นทางสายกลาง คือเป็นข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น ได้แก่

1) สัมมาทิฐิ การเห็นชอบ หมายถึง การเห็นชอบตามทานองคลองธรรมเป็นแสงสว่างส่องทางให้พ้นทุกข์ ครูทั้งหลายหากมีสัมมาทิฐิและถือปฏิบัติที่ดี ย่อมเป็นครูที่มีความเป็นครู

2) สัมมาสังกัปปะ การดาริชอบ หมายถึง การคิดอย่างฉลาด รอบคอบ รู้จักไตร่ตรอง เป็นผู้มีวิธีคิด รู้จักใช้ความคิดในทางที่ถูกต้องดีงาม คิดในทางสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ศิษย์และสังคม

3) สัมมาวาจา การพูดจาชอบ หมายถึง การไม่พูดจาส่อเสียด ไม่เพ้อเจ้อ ไม่พูดหยาบ และไม่พูดปด พูดเท็จ วิธีพูดของครูมีผลต่อความรู้สึกและจิตใจของศิษย์เสมอ หากครูพูดด้วยความจริงใจอ่อนโยน ไพเราะย่อมทำให้ศิษย์มีความเคารพและรักนับถือ

4) สัมมากัมมันตะ การทาการงานชอบ หมายถึง การทากิจการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจและตั้งใจอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

5) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การทาอาชีพสุจริตและไม่ผิดกฎหมายทั้งหลาย

6) สัมมาวายามะ การเพียรชอบ หมายถึง การมุ่งมั่นพยายามในทางดี ครูต้องมีความเพียร คือ พยายามศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ มีมานะพยายามสร้างความก้าวหน้าในชีวิตและหน้าที่การงานตามทานองคลองธรรม

7) สัมมาสติ การระลึกชอบ หมายถึง การพิจารณาไตร่ตรองในทางที่ถูก ทั้งมีสติปัญญาเฉียบแหลมรอบคอบในการผจญปัญหาต่าง ๆ

8) สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบ หมายถึง การตั้งอยู่ในความสงบ ไม่ปล่อยให้กิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นจนหลงผิด หากผู้เป็นครูมีความตั้งใจมั่นชอบย่อมเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพครู

7. กัลยาณมิตร 7

กัลยาณมิตร เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดความงอกงาม เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งทางโลก และทางธรรมต่อการดำเนินชีวิต การคบหาแต่กัลยาณมิตรที่ดี จะยังประโยชน์ในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน มีการพัฒนาไปในทางที่ดี มีความสุขทั้งตนเองและสังคม คุณสมบัติของกัลยาณมิตร ประกอบด้วย

1) ปิโย หมายถึง เป็นผู้น่ารัก หรือเป็นที่รัก เป็นบุคคลที่เห็นแล้วสบายใจ ชวนให้เข้าใกล้ปรึกษา ไต่ถาม มีความผ่องใสร่าเริง เบิกบานอยู่เป็นนิจ เสมือนพระจันทร์ในคืนวันเพ็ญ มีความสว่างไสวชุ่มเย็น มองครั้งใดก็มีแต่ความชื่นใจ ลืมความอึดอัดขัดข้องทั้งปวง

2) ครุ หมายถึง เป็นที่เคารพ มีความหนักแน่น เป็นบุคคลที่อุดมด้วยปัญญาทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างพร้อมมูล ตระหนักได้ดีว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป แล้วดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง มีความเมตตากรุณาอยู่เป็นนิจกับทุกคนที่เกี่ยวข้อง

3) ภาวนีโย หมายถึง เป็นที่เจริญใจ เป็นแบบอย่างให้เราได้ เราได้ผู้ที่ท่านมีคุณธรรม มีความประพฤติ ดีงาม เราก็เกิดความรู้สึกมีกำลังใจอยากจะทำตาม ทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิต

4) วัตตา เป็นผู้สามารถว่ากล่าวตักเตือน เป็นนักพูด คือเป็นผู้ฉลาดในการใช้ถ้อยคำน่ารับฟัง มีเหตุผล พูดถูกจังหวะ

5) วจนัก ขโม คือ บุคคลผู้ทำหน้าที่กัลยาณมิตรนั้นถึงเวลาจะว่ากล่าวสอนจำต้องว่ากล่าวสอนแนะนำจะต้องรู้เท่าทัน อดทนได้ ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม 8

6) คัม ภีรัญจกถัง กัตตา หมายถึง เป็นผู้ที่กล่าวถ้อยคำ หรือเรื่องที่ลึกซึ้งได้ สามารถขยายข้อความที่ยากให้ง่ายแก่การเข้าใจได้

7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย แปลว่า ไม่ชักจูงในสิ่งที่เหลวไหลไร้สาระ หรือในทางที่เสียหาย คือ ป้องกันไม่ให้ทำในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์เกื้อกูล และเฉออกไปผิดทาง

8. พละ 5

พละ 5 คือ กำลังห้าประการ ได้แก่

1) ศรัทธาพละ ความเชื่อ กำลังการควบคุมความสงสัย

2) วิริยะพละ ความเพียร กำลังการควบคุมความเกียจคร้าน

3) สติพละ ความระลึกได้ กำลังการควบคุมความประมาท การไม่ใส่ใจ ใจลอย ไร้สติ

4) สมาธิพละ ความตั้งใจมั่น กำลังการควบคุมการวอกแวกเขว่ไขว่ ฟุ้งซ่าน

5) ปัญญาพละ ความรอบรู้ กำลังการควบคุมเพิกเฉยไม่สนใจ หลงงมงาย

นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมสำคัญในการปกครอง กล่าวคือ เป็นหลักธรรมที่พระราชาหรือผู้ปกครองควรมีควรประพฤติ ซึ่งครูสามารถที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบวิชาชีพ (พระมหาหรรษา ธัมมหาโส (นิธิบุณยากร), 2556 : หน้า 51-66) ดังนี้

9. ทศพิธราชธรรม

หลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำคัญของพระเจ้าแผ่นดินในการปกครอง ถือเป็นหลักธรรมในการครองตน ครองคน ครองงาน และครองบ้านเมืองของผู้ปกครอง ซึ่งหลักทศพิธราชธรรมไม่ได้หมายถึงหลักธรรมของพระเจาแผ่นดินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้นำบานเมืองและผู้ที่ปกครองผู้อื่น ทุกคนจึงสามารถกาวขึ้นมาเป็นผู้นำได้ ประเทศชาติมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้นำ หมูบ้านหรือชุมชนก็จะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ ครอบครัวก็จะมีบิดาเป็นผู้นำ ในสถานศึกษาก็จะมีครูเป็นผู้นำในหลายระดับ ดังนั้น บุคคลต่างๆ สามารถที่จะนำหลักทศพิธราชธรรมไปเป็นหลักปฏิบัติเพื่อใหสังคมเกิดความสันติสุขได้ โดยหลักทศพิธราชธรรมประกอบด้วย

1) ทาน คือ การให้ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์ และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

2) ศีล คือ ความประพฤติดีงาม สำรวมกายและวจีทวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษากิตติคุณ ให้ควรเป็นตัวอย่างและเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

3) ปริจจาคะ คือ การบริจาค เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

4) อาชชวะ คือ ความซื่อตรง ซื่อตรงทรงสัตย์ไร้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน

5) มัททวะ คือ ความอ่อนโยน มีอัธยาศัย ไม่เย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์ มีความงามสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ได้ความรักภักดี แต่มิขาดยำเกรง

6) ตบะ คือ ความทรงเดช แผดเผากิเลสตัณหา มิให้เข้ามาครอบงำย่ำยีจิต ระงับยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่สม่ำเสมอ หรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

7) อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ ไม่กริ้วกราด ลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและกระทำกรรมต่างๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจำใจไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและกระทำการด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

8) อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบคั้นกดขี่ เช่น เก็บภาษีขูดรีด หรือเกณฑ์แรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจ ขาดความกรุณา หาเหตุเบียดเบียนลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใดเพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

9) ขันติ คือ ความอดทน อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใด ก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณีย์ที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

10) อวิโรธนะ คือ ความไม่คลาดธรรม วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ดีร้าย

10. คุณธรรม 4 ประการ (รัชกาลที่ 9)

คุณธรรม 4 ประการ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานแก่ประชาชนชาวไทย โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน อันเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศชาติ ครูจึงต้องมีคุณธรรม ซึ่งเป็นเป็นการนำประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมและตนเอง อันประกอบด้วย

ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของ บ้านเมือง ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตัวเอง ฝึกใจตนเอง ให้ ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดี

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ไม่ ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักและวางความชั่ว ความทุจริต

11. หลักการทรงงาน 23 ข้อ

หลักการทรงงาน พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร (พราะนามปัจจุบัน) ทรงคิดค้นแนวทางการพัฒนาการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ (สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2560, หน้า 25 - 28) ได้แก่

1) การศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลเบื้องต้น ทั้งเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงตามเป้าหมาย

2) ระเบิดจากข้างใน จะทำการใดๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงานนั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือคนในทีมเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการต่อไป

3) ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ การพัฒนาใดๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

4) ทำตามลำดับขั้น เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่มลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย... ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...”

5) แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ควรมองปัญหาภาพรวมก่อนเสมอ แต่เมื่อจะลงมือแก้ปัญหานั้น ควรมองในสิ่งที่คนมักจะมองข้าม แล้วเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงค่อยๆ ขยับขยายแก้ไปเรื่อยๆ ทีละจุด เราสามารถเอามาประยุกต์ใช้กับการทำงานได้ โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ของงานแต่ละชิ้น แล้วเริ่มลงมือทำจากจุดเล็ก ๆ ก่อน ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ แก้ไปทีละจุด งานแต่ละชิ้นก็จะลุลวงไปได้ตามเปูาหมายที่วางไว้ “ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้แก้อาการจริงแต่ต้องแก้ปัญหาที่ทำให้เราปวดหัวให้ได้เสียก่อน เพื่อจะให้อยู่ในสภาพที่ดีได้...”

6) ประหยัดเรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมากนักดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติจะได้ประหยัดงบประมาณ...”

7) ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

8) ทำงานแบบองค์รวม ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยวิธีคิดอย่างองค์รวม คือการมองสิ่งต่างๆที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติเชื่อมต่อกัน มองสิ่งที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

9) ไม่ติดตำรา เมื่อเราจะทำการใดนั้น ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้นๆ ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับแค่ในตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด บางครั้งเรายึดติดทฤษฎีมากจนเกินไปจนทำอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อม สังคมและจิตวิทยาด้วย

10) ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียดโดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

11) ใช้อธรรมปราบอธรรม ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

12) การมีส่วนร่วม ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง”

13) บริการรวมที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศโดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว: One Stop Service” โดยทรงเน้นเรื่องรู้รักสามัคคีและการร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

14) พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

15) การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือการพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ พึ่งตนเองได้ในที่สุด

16) ปลูกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ.... “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

17) ขาดทุนคือกำไร หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

18) ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุขเราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถือว่าเราชนะแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุขที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำได้ “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

19) ความเพียร การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะไม่ได้มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” กษัตริย์ผู้เพียรพยายามแม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารปู ปลา และไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

20) ความซื่อสัตย์ สุจริตจริงใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21) ประโยชน์ส่วนรวม ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่ออาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็นเพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียวเป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

22) เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

23) รู้รักสามัคคี

- รู้ คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น
- รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ไขปัญหานั้น
- สามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ

12. ธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแลกิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี เป็นหลักการที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์และส่งเสริมองค์กรให้มีศักยภาพและประสิทธิภาพ เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนได้กำหนดไว้โดยได้เสนอเป็นระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า หลักธรรมาภิบาลนั้นประกอบด้วย 6 หลักการคือ

1) หลักคุณธรรม (Ethics) หมายถึง การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม การส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

2) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง การตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม การบังคับใช้กฎหมาย การก าหนด กฎ กติกา และการปฏิบัติตามกฎกติกาที่ตกลงกันไว้อย่างเคร่งครัด โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความยุติธรรมของสมาชิก

3) หลักความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยการปรับปรุงกลไกการท างานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส

4) หลักความมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจ ปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่นๆ

5) หลักความรับผิดชอบ (Accountability) หมายถึงการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมืองและการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาตลอดจนความเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่างและความกล้าที่จะยอมรับผลดีและเสียจากการกระทำของตนเอง

6) หลักความคุ้มค่า (Value for Money) หมายถึงการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยให้มีองค์กรหรือประชาชนมีความ ประหยัดใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลกและรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน

สรุปได้ว่า คุณธรรมสำหรับครูตามหลักศาสนามีอยู่หลายประการ โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมทุกหมวด สามารถนำมาใช้เป็นหลักในการปฏิบัติได้เป็นอย่างดี รวมถึงน้อมนำเอา “ศาสตร์พระราชา” มาบูรณาการกับหลักศาสนา เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น หากครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมอย่างแท้จริงแล้ว ครูจะสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและเกิดผลดีต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม

การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทางคุณธรรมจริยธรรมจากมุมมองของนักปราชญ์ในอดีต นักปรัชญา นักจิตวิทยา และนักจริยศาสตร์ จะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจมาเป็นแนวทางในการบริหารงานและการดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีทางจริยธรรมที่จะนำเสนอต่อไปนี้ เป็นแนวคิดของนักปรัชญาและนักจิตวิทยาซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย สุทธิพร บุญส่ง (2552 : หน้าที่ 22 - 28) ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์ (Piaget)

ทฤษฎีนี้มีหลักสำคัญว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความฉลาดในการที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่าง ๆ ทางสังคม ดังนั้น พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล จึงขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้นๆ และได้แบ่งขั้นของพัฒนาจริยธรรมของมนุษย์ออกเป็น 3 ขั้น คือ

1) ขั้นก่อนจริยธรรม ได้แก่ พัฒนาการของเด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 2 ขวบความสามารถในการรับรู้สิ่งแวดล้อมอย่างละเอียดของเด็กในวัยนี้ยังไม่มี แต่มีความต้องการทางร่างกาย ซึ่งต้องการที่จะได้รับการตอบสนองโดยไม่คานึงถึงกาลเทศะใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อเด็กเริ่มมีความสามารถก็จะเริ่มเรียนรู้สภาพแวดล้อมและบทบาทของตนเองต่อบุคคลอื่น

2) ขั้นยึดคำสั่ง ได้แก่การพัฒนาการของเด็กอยู่ในช่วง 2-8 ปี เด็กจะมีความเกรงกลัวผู้ใหญ่และเห็นว่าคาสั่งของผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่ตนเองต้องกระทาตาม

3) ขั้นยึดหลักแห่งตน ได้แก่พัฒนาการของเด็กอยู่ในช่วง 8-10 ปี เพียเจท์เชื่อว่าเด็กการพัฒนาการของเด็กวัยนี้เกิดขึ้นจากพัฒนาการทางสังคมและจากประสบการณ์ในการมีบทบาทในกลุ่มเพ่อืนด้วยกัน ความเกรงกลัวอานาจภายนอก เป็นต้น

2) ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

พัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีนี้ โคลเบอร์กพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์มิได้บรรลุจุดสมบูรณ์เมื่ออายุได้ 10 ปี แต่พัฒนาการยังดาเนินต่อไปอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 - 25 ปี และเขาเชื่อว่า ในการจัดขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น จะต้องใช้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอย่างเดียวเท่านั้น

โคลเบอร์กได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์และพบความจริงว่า พัฒนาการทางจริยธรรมนั้นมีถึง 6 ขั้นตอน โดยเชื่อว่า มนุษย์สามารถบรรลุจริยธรรมขั้นสูงสุดได้เมื่อมีเหตุผล และ

ความคิดในวัยผู้ใหญ่ จะมีลักษณะเป็นเหตุผลสากล เป็นอุดมคติไม่เข้าข้างตน ซึ่งเขาได้แบ่งขั้นทางจริยธรรมเป็น 6 ขั้น และจัดเป็นระดับไว้ 3 ระดับดังนี้

1) ระดับก่อนเกณฑ์ (Preconventional Level)

ระดับนี้บุคคลจะสนองตอบต่อกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอานาจเหนือตนกาหนดไว้ บุคคลจะเลือกทำพฤติกรรมเฉพาะที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้อื่น ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (The Punishment and Obedience Orientation) บุคคลผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้จะเลือก หรือ งดกระทำสิ่งใด เพราะกลัวถูกลงโทษ และยอมทาตามคำสั่งของผู้ใหญ่หรือ ผู้มีอำนาจทางกายเหนือตน การตัดสินสิ่งใดดี หรือไม่ดีขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนั้นๆ ว่าทำไปแล้วโดนลงโทษหรือไม่

ขั้นที่ 2 การแสวงหารางวัล (The Instrumental Relativist Orientation) บุคคลผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ จะเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเท่านั้น ตัดสินการกระทำตามใจตนเอง มักเป็นไปในรูปที่ต้องการรางวัลจากผู้อื่น การที่ทุกคนทาในสิ่งที่เขาต้องการเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นจะขัดกับผู้อื่น หรือความไม่ถูกต้องของสังคม ชอบการแลกเปลี่ยนที่เท่าเทียมกัน เช่น หนูจะขยันเรียนให้สอบได้ที่ 1 ถ้าแม่ซื้อจักรยานให้หนู

2) ระดับตามกฎเกณฑ์ (Conventional Level)

ระดับนี้บุคคลกระทำไปตามความคาดหวังของบุคคลอื่น การตำหนิและยกย่องชมเชยจากสังคมเป็นสิ่งที่ควบคุมความประพฤติมีการกระทำตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มย่อยๆ ของตนระดับนี้ยังการการควบคุมจากภายนอก แต่ยังมีความสามารถเอาใจเขามาใส่ใจเรา ทั้งสามารถแสดงบทบาทที่สังคมต้องการได้ ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (The Interpersonal Concordance Orientation) ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้มุ่งที่จะทำให้ผู้อื่นพอใจ เพื่อให้เขายอมรับเข้าเป็นพวกชอบคล้อยตามคนอื่น โดยเฉพาะเพื่อน ทำตามแบบแผนที่คนส่วนใหญ่ยึดถือ

ขั้นที่ 4 หลักการทาตามหน้าที่สังคม (The Law and order Orientation) บุคคลจะรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ตนจะต้องทำหน้าที่ตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมตั้งไว้ ความถูกต้องขึ้นอยู่กับสังคม สังคมจะเป็นตัวกำหนดการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

3) ระดับเหนือเกณฑ์ (Postconventional Level)

ระดับนี้เป็นระดับที่มีจริยธรรมเป็นของตนเอง ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่เพียงส่วนน้อยและมักจะมีในอายุ 20 ปีขึ้นไป ระดับนี้มีการตัดสินข้อขัดแย้งด้วยการนำความคิดตรึกตรองด้วยตนเอง แล้วตัดสินไป

ตามแต่ว่าจะเห็นความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน การยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมสากลที่กำหนดขึ้นอย่างเป็นที่ยอมรับของทุกสังคม ระดับนี้แบ่งเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (The Social Contract Legalistic Orientation) ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ยังยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมายแต่ยังเห็นว่า การแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎเป็นสิ่งที่ทำได้ เมื่อได้ใช้วิจารณญาณด้วยเหตุผลที่จะทำให้เกิดประโยชน์แก่สังคม

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (The Universal Ethical Principle Orientation) ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าความถูกต้องตัดสินด้วยจิตสำนึกที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรมที่ตนเลือกแล้ว และมีความสมเหตุสมผลที่เป็นสากล โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมของสิทธิมนุษยชน เคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของแต่ละคน

โคลเบอร์กเชื่อว่า พัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น จะเป็นไปตามขั้น จากขั้นที่ 1 ผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้นที่ 6 บุคคลจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้ เพราะการใช้เหตุผลในขั้นที่สูงขึ้นไป จะเกิดขึ้นด้วยการมีความสามารถในการใช้เหตุผลในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว และต่อมาบุคคลที่ได้รับประสบการณ์ทางสังคมใหม่ๆ หรือสามารถเข้าใจความหมายของประสบการณ์เก่าๆ ได้ดีขึ้นตามลำดับ ส่วนบ่อเกิดของเหตุผลเชิงจริยธรรมนั้น โคลเบอร์กมีความเห็นว่า จากการพัฒนาทางการเรียนรู้ในขณะที่บุคคลได้มีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การได้เข้ากลุ่มทางสังคมประเภทต่างๆ จะช่วยให้ผู้ที่มีความฉลาดได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและของผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาพัฒนาทางจริยธรรมในขั้นสูงขึ้นไปได้อย่างรวดเร็ว โคลเบอร์กเชื่อว่า การพัฒนาทางจริยธรรมนั้น มิใช่การรับรู้จากการพร่ำสอนของผู้อื่นโดยตรง แต่เป็นการผสมผสานระหว่างความรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนต่อผู้อื่นด้วย รวมทั้งข้อเรียกร้องและกฎเกณฑ์ของกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกัน แต่ในขณะเดียวกันก็ผลักดันให้บุคคลพัฒนาไปตามขั้นตอนในทิศทางเดียวกันเสมอ ไม่ว่าบุคคลจะอยู่ในกลุ่มใด สังคมใดก็ตาม

3. ทฤษฎีต้นไม้คุณธรรมจริยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน

ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมที่นำเสนอโดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2553 : หน้า 187-199) คือ ทฤษฎีต้นไม้คุณธรรมจริยธรรม อธิบายไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเป็นคนดี และคนเก่ง โดยศึกษาถึงสาเหตุพฤติกรรมของคนดีและคนเก่งรวมถึงสาเหตุของพฤติกรรมต่างๆ ของคนไทยทั้งเด็กและผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ 6-60 ปีว่าพฤติกรรมเหล่านั้นมีสาเหตุทางจิตใจอะไร และนำมาประยุกต์เป็นทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมสำหรับคนไทย โดยแบ่งต้นไม้จริยธรรมออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนดอกผล แสดงถึงพฤติกรรมการทำความดีละเว้นความชั่วและพฤติกรรมการทางานอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งล้วนแต่เป็นพฤติกรรมของพลเมืองดีพฤติกรรมที่เอื้อเฟื้อต่อการพัฒนาประเทศ

2) ส่วนลำต้น แสดงถึงพฤติกรรมการทำงานอาชีพอย่างขยันขันแข็ง ซึ่งประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ด้าน คือ

2.1 เหตุผลเชิงจริยธรรม คือ ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ

2.2 มุ่งอนาคตและการควบคุมตนเอง คือ การรู้จักควบคุมตนเองให้อดทน มีความภูมิใจในการทำความดี

2.3 ความเชื่ออำนาจในตน คือ เชื่อว่า ผลที่เกิดมาจากการกระทำของตนเอง

2.4 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ การมุ่งมั่นในการทางานให้สำเร็จตามจุดหมายกล้าฝ่าอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ

2.5 ทัศนคติ คุณธรรมและค่านิยม คือ การมองเห็นและเข้าใจในคุณค่าประโยชน์และความดีของการปฏิบัติหน้าที่

3) ส่วนราก แสดงถึงพฤติกรรมการทำงาน ประกอบอาชีพอย่างแข็งขัน ประกอบด้วยจิตลักษณะ 3 ด้าน คือ

3.1 สติปัญญา คือ ความเฉลียวฉลาด มีความรู้ความคิดที่เหมาะสมกับอายุ

3.2 ประสบการณ์ทางสังคม คือ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ได้รับประสบการณ์ทางสังคมอย่างเหมาะสมกับอายุ

3.3 สุขภาพจิต คือ การมีความสุขในการทำงานมีอารมณ์มั่นคงจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า คุณ ธรรมจริยธรรมนั้นแม้จะเป็นนามธรรม แต่มีความจำเป็นต่อบุคคลทุกคน ซึ่งไม่ใช่เรื่องยากที่เข้าใจและพัฒนาตนเองให้ประพฤติตนอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ ความเที่ยงตรง ความถูกต้อง ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยของสังคม และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนานั้น

บุคคลในสังคมส่วนใหญ่ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ถ้าบุคคลมีความรู้ทางโลกอย่างเดียว ไม่ว่าจะเป็นคนฉลาดเพียงใดก็พลาดพลั้งได้ เราจึงต้องศึกษาหาความรู้ทางคุณธรรมจริยธรรมไว้คอยกำกับความรู้ทางโลกด้วยความรู้ทางธรรมจะเป็นเสมือนดวงประทีปส่องทางเบื้องหน้านำไปสู่ความสำเร็จได้โดยง่าย

4. ทฤษฎีจริยศาสตร์ของอริสโตเติล

ในทัศนะของอริสโตเติล คุณธรรมจริยธรรมทำให้มนุษย์มองเห็นแต่สิ่งที่มีคุณค่า เป็นลักษณะคุณธรรมเชิงพุทธิปัญญา ซึ่งเกิดจากการเรียนการสอนและได้รับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เกิดจาก

พฤติกรรมที่อยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ต้องอาศัยการอยู่ร่วมกันและประพฤติปฏิบัติอย่างถูกต้องร่วมกัน คุณธรรมจริยธรรมจะต้องมีลักษณะสภาวะความเป็นกลาง ซึ่งความดีหรือลักษณะทางสายกลางนั้นเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะต้องสลัดสิ่งที่ติดอยู่ที่ปลายทั้งสองด้านที่เป็นความเข้มข้นและความอ่อนด้อยออกเสียก่อน ผู้ที่สามารถทำได้จะเข้าถึงความดี คือ การอยู่ดี ทำดี และชีวิตประสบความสุขโดยมุ่งหวังให้ทุกอย่างเป็นไปตามสภาวการณ์หรือเป็นไปตามธรรมชาติอย่างแท้จริง

ผู้บริหารสามารถนำ “หลักการว่าด้วยความดี ความสุข และทางสายกลาง” มาใช้ในการดำเนินงาน เช่น ผู้บริหารต้องยึดมั่นในการทำแต่สิ่งที่ดี มีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งเพราะความรักความชอบ ความโกรธแค้นพยาบาท หรือมีอคติต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยเรื่องส่วนตัว ต้องมีการกระจายงานให้แก่ผู้ร่วมงานทุกคน ตามความรู้ ความสามารถอย่างเหมาะสม ซึ่งจะทำให้นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

5. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ นักจิตวิทยาและผู้นำกลุ่มจิตวิเคราะห์ ซึ่งเชื่อว่า จริยธรรมของคนเราพัฒนาขึ้นในระหว่างที่มีการพัฒนาบุคลิกภาพ บุคลิกภาพของมนุษย์มีพื้นฐานมาจากองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน คือ อิด (Id) อีโก้ (Ego) และซุปเปอร์อีโก้ (Superego)

อิด เป็นแหล่งพลังงานทางจิตเบื้องต้น และเป็นที่ตั้งแห่งสัญชาตญาณซึ่งมีอยู่ก่อนที่เราจะมีประสบการณ์กับโลกภายนอก เป็นความต้องการแสวงหาสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนเองที่เรียกว่า สันดานดิบ ที่มีความปรารถนารุนแรง ทุกอย่างปราศจากการกลั่นกรอง

อีโก้ เป็นส่วนที่จะตอบสนองความต้องการของ อิด แต่อีโก้จะตอบสนองอิดก็ต่อเมื่อสิ่งที่จะกระทำนั้นไม่ขัดกับหลักแห่งความจริง (Reality principle) หมายความว่า เป็นสิ่งที่ทำได้จริง ไม่ใช่การใฝ่ฝันอย่างลมๆแล้งๆ ซึ่งทำให้คนเรามีความยั้งคิด เพราะต้องใช้สมองหาเหตุผลหรือกำหนดการรับรู้ อีโก้จึงเกิดจากการเรียนรู้ ทำให้คนฉลาดขึ้น สามารถเป็นนายเหนือความอยากที่เกิดจากอิด

ซุปเปอร์อีโก้ เป็นส่วนของมโนธรรม (Conscience) ที่เกิดจากการเรียนรู้ทางสังคม มิได้ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด แต่จะพัฒนาขึ้นเมื่อเด็กอายุประมาณ 5 ขวบ ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กเริ่มเรียนรู้ว่าสิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดีตามความเข้าใจของตนเอง โดยเด็กจะเริ่มลอกเลียนแบบ หรือถอดแบบ (Identification) จากผู้ใหญ่ ซุปเปอร์อีโก้จึงเป็นส่วนของความมีคุณธรรมที่สำคัญที่สุด ที่คอยเหนี่ยวรั้งไม่ให้คนเรากระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ทำให้เกิดความละอายใจ และต้องกระทำในสิ่งดีที่สังคมยอมรับ และละเว้นสิ่งเลวที่สังคมไม่ยอมรับ

6. ทฤษฎีจริยธรรมของบรอนเฟนเบรนเนอร์

บรอนเฟนเบรนเนอร์ นักจิตวิทยาสังคม ได้ศึกษาจริยธรรมของเด็กในโรงเรียนโดยศึกษาเปรียบเทียบในวัฒนธรรมที่หลากหลาย และได้สรุปเป็นทฤษฎีพัฒนาการด้านจริยธรรม โดยอธิบายในอีกมุมมองหนึ่ง (Boeree, 2003) ดังนี้

รูปแบบที่ 1 จริยธรรมโดยยึดถือตนเอง (Self-oriented morality) คือ การยึดถือและให้ความสนใจอยู่ที่ความพึงพอใจของตนเอง และจะพิจารณาสิ่งอื่นๆ ออกไปจากตนเองในบริบทว่าตนได้รับประโยชน์หรือถูกขัดขวางผลประโยชน์

รูปแบบที่ 2 จริยธรรมโดยยึดถือผู้มีอำนาจ (Authority-oriented morality) ในขั้นนี้ เด็กรวมถึงผู้ใหญ่จะมีจุดที่ตกลงร่วมกันอยู่ในตัวตนของอำนาจนับจากพ่อแม่จนถึงหัวหน้างานและผู้มีอำนาจระดับประเทศ ศาสนา มาเป็นตัวอธิบายความถูกต้องหรือความผิด

รูปแบบที่ 3 จริยธรรมโดยยึดเพื่อน (Peer-oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยึดถือความสอดคล้องกับกลุ่ม ไม่ใช่ด้วยอำนาจจากใคร แต่ด้วยเพื่อนเป็นผู้ตัดสินว่าถูกหรือผิด ส่วนใหญ่จริยธรรมในระดับนี้จะพบมากในวัยรุ่นเนื่องจากเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อน

รูปแบบที่ 4 จริยธรรมโดยยึดถือกลุ่ม (Collective – oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ยืนอยู่ข้างกลุ่มคนส่วนใหญ่ที่บุคคลนั้นดำเนินชีวิตอยู่โดยไม่ได้คำนึงถึงตัวบุคคล หน้าที่ของบุคคลในสังคมนั้นเป็นเกณฑ์ที่กำหนดให้เป็นจุดยืนที่ต้องคำนึงถึง

รูปแบบที่ 5 จริยธรรมโดยยึดถือจุดมุ่งหมาย (Objectively - oriented morality) เป็นจริยธรรมที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ใด หรือกลุ่มสังคมใด แต่จะเป็นจริยธรรมที่เป็นจริงในตัวเอง

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีทางจริยธรรมจะเป็นหลักให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา ได้เข้าใจถึงแนวความคิดของบุคคลในสถานภาพที่แตกต่างกัน การพิจารณาจริยธรรมและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลตามแนวคิดจากทฤษฎีเหล่านี้ อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในสถานการณ์ที่หลากหลาย จึงขึ้นอยู่ว่าจะใช้รูปแบบใดเป็นหลักในการพิจารณา

บทสรุป

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการจัดการศึกษา ครูจึงเป็นที่คาดหวังจากสังคมว่าเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี อย่างไรก็ตาม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือเป็นส่วนสำคัญในการช่วยขัดเกลาจิตให้ยึดมั่นอยู่ในความดี ความถูกต้อง ซึ่งอยู่ภายในจิตใจเป็นแรงผลักดันให้ครูกระทำหน้าที่ของครูอย่างถูกต้องเหมาะสมและสมบูรณ์ ดำรงตนอยู่ในจรรยาบรรณวิชาชีพและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูที่ดีจึงควรได้ศึกษาถึงคุณธรรมจริยธรรมที่จะเป็นบ่อเกิดแห่งความสุขและความสำเร็จในชีวิตการเป็นครูและนำเอาหลักธรรมต่างๆ มาปฏิบัติดวยตนเอง ให้เกิดผลดีแก่ตนเอง และนำคุณธรรมเหล่านั่นมาสั่งสอนแก่ศิษย์ให้เป็นผู้มีความรูคูคุณธรรม รวมถึงน้อมนำแนวคิด บรรดาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติตน แล้วสามารถนำความรู้ไปช่วยพัฒนาให้เยาวชนของชาติเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง สันติสุข และยั่งยืน ดังนั้น จึงจำเป็นที่ครูจะต้องหาวิธีส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้กับตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมของตนให้เหมาะสมกับที่ได้ชื่อว่าเป็นครูนั่นเอง

คำถามท้ายบท

1. “คุณธรรม” และ “จริยธรรม” มีความสัมพันธ์กันอย่างไร
2. เพราะเหตุใดคุณธรรมจริยธรรมจึงมีความจำเป็นสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครู
3. ยกตัวอย่าง 1 หลักธรรมที่สำคัญสำหรับครู พร้อมอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมกับหน้าที่ครู
4. ทศพิธราชธรรมมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกับการปฏิงาน และปฏิบัติตนของครู จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
5. ครูสามารถนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างไร จงอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ
6. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กได้แบ่งขั้นทางจริยธรรมออกเป็นกี่ขั้น อะไรบ้าง

7. ต้นไม้จริยธรรม 3 ส่วนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับพื้นฐานและองค์ประกอบทางจิตใจซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงปรารถนา

เอกสารอ้างอิง

จรวยพร ธรณินทร์. (2557). **ความหมายและหลักการของคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณและธรรมาภิบาล** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก www.charuaypontorranin. com/index [8 พฤศจิกายน 2566].

ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2553). **ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล**. บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพฯ: สถาบันพิมพ์ลักษณ์.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2549). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2553). **พระพุทธศาสนาพัฒนาคนและพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กฟผ.

พระมหาหรรษา ธัมมหาโส (นิธิบุณยากร). (2556). **ทศพิธราชธรรม : 10 ตัวชี้วัดสำหรับผู้นำองค์กร**. กรุงเทพฯ: ศรีเสน่ห์.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) อ้างถึงใน กรมสุขภาพจิต. (2543). **คู่มือความฉลาดทางอารมณ์**. นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). **ปฏิบัติธรรมให้ถูกทาง** (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระวิจิตรธรรมาภรณ์. (2558). **ความหมายของคุณธรรม** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก www.charuaypontorranin. com/index [8 พฤศจิกายน 2566].

พิศมัย เทียนทอง. (2553). **การดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของนักเรียนโรงเรียนบ้านเขามะกา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1** (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2553). **ความเป็นครู** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

วศิน อินทสระ. (2541). **พุทธจริยศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทองกวาว.

วิไล ตั้งสมจิต. (2557). **ความเป็นครู** (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

แสง จันทร์งาม. (2556). **พระพุทธศาสนาจากพระโอษฐ์**. กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์.

สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2560). **รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชา สภาขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศ เรื่อง "การขับเคลื่อนสืบสานศาสตร์พระราชาเพื่อการปฏิรูปประเทศ"**. กรุงเทพมหานคร: รัฐสภา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักพระราชวัง : พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.royaloffice.th/ royal-guidance/ [8 พฤศจิกายน 2566].

สุทธิพร บุญส่ง. (2552). **คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพฯ: ทริป เปิ้ล กรุ๊ป.

Boeree, G. (n.d.). (2003). **Personality theories: Abraham Maslow** (Online). Available URL: https://webspace.ship.edu/cgboer/maslow.html .

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของค่านิยม
2. แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม
3. ความสำคัญของค่านิยม
4. ประเภทของค่านิยม
5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม
6. ค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย
7. ค่านิยมที่พึงมีในสังคมไทย
8. ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น
9. การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู
10. ค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่ศิษย์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของค่านิยมได้
2. วิเคราะห์แนวคิดที่เกี่ยวกับค่านิยมครูได้
3. จำแนกประเภทของค่านิยมได้
4. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมได้
5. วิเคราะห์ค่านิยมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์สำหรับครูได้
6. บอกแนวทางการพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม
7. ยกตัวอย่างค่านิยมที่ครูควรปลูกฝังให้แก่ศิษย์
6. บอกความสำคัญจากการศึกษาค่านิยมของครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)

1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)

1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)

1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ให้นักศึกษาแต่ละคนฟังเพลงค่านิยม 12 ประการ วิเคราะห์ และบอกแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยม 12 ประการในแต่ละข้อ

2.2 นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 3-4 คนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และบอกแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน ในแต่ละข้อตามค่านิยม 12 ประการ

2.3 นักศึกษาร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างและวิเคราะห์ค่านิยมของครูแล้วแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในโปรแกรม Mentimeter จากนั้นผู้สอนและนักศึกษาร่วมกันอภิปราย สรุปความรู้

2.4 นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 3-4 คน บอกแนวคิดการปลูกฝังค่านิยมต่อศิษย์ และค่านิยมที่ครูควรปลูกฝังแก่ศิษย์ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอหน้าชั้นเรียน

2.5 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. Mentimeter.com
5. Website/ YouTube
6. กรณีตัวอย่าง

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน

2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม

2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน

3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน

4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 4
ค่านิยมของครู

ค่านิมถือเป็นวิถีของการจัดรูปแบบความประพฤติของคนในสังคม การที่งคมจะดีได้นั้น คนในสังคมจะต้องมีค่านิยมที่ดี ซึ่งค่านิยมแบบเดิมบางประการอาจจะไม่เหมาะกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย หรือไม่เหมาะกับการนำมาใช้ในบางสภาพของสังคม จากกระแสการปฏิรูปการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ผลที่เกิดขึ้นย่อมเป็นการตอบโจทย์สำคัญที่สังคมโดยรวมต่างมุ่งเป้าหมายกลุ่มใหญ่ไปที่ “ครู” ที่มีระสิทธิภาพ มีคุณภาพ เป็นที่เชื่อถือและศรัทธาของคนในสังคม ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีทัศนคตะและค่านิยมในการประกอบวิชาชีพที่สอดคล้องกับระบบการศึกษาในยุคปัจจุบัน รวมถึงสถาบันและองค์กรวิชาชีพครูจะต้องพัฒนาค่านิยมของครูให้มีความชัดเจน สร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจและการมีส่วนร่วมแก่สมาชิกในองค์กรเพื่อที่จะได้เป็นแนวทางถึงการแสดงออกของทัศนคติและพฤติกรรมของครูให้มีทิศทางและตรงตามที่สังคมคาดหวัง

ความหมายของค่านิยม

ค่านิยม ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมายซึ่งแตกต่างกันไปดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546 : หน้า 411) ได้ให้ความหมายของค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจและกาหนดการกระทาของตนเอง เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเองในเรื่องต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรม

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2545 : หน้า 15) ได้นิยามความหมายของค่านิยม คือ ความรู้สึกนึกคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่บุคคล กลุ่มบุคคลหรือสังคมยอมรับร่วมกัน ยึดถือเป็นเครื่องตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ยอมรับร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า ควรแก่การนำไปเป็นกรอบของการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม ค่านิยมเป็นการแสดงออกในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปฏิบัติ เพราะจะมีทั้งค่านิยมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไปตามความต้องการของสังคมเนื่องจากแต่ละสังคมจะมีค่านิยมที่แตกต่างกัน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551) ให้ความหมายว่า ค่านิยม คือ ทัศนะของคนหรือสังคมที่มีต่อสิ่งของความคิดและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนา คุณค่าและความถูกต้องของสังคมนั้นๆ

พัชรา ทิพยทัศน์ (2551 : หน้า 12) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า เป็นสิ่งที่มีในตัวของบุคคลแต่ละคน และมีอิทธิพลต่อสิ่งที่คิดและสิ่งที่ทำ ค่านิยมเป็นสิ่งที่กำหนดให้มีการพัฒนาการไปสู่สิ่งใหม่ๆ เป็นสิ่งบ่งชี้ความต้องการ คนทุกคนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะมีค่านิยมประจำกลุ่มซึ่งมีแตกต่างกันไป ความแตกต่างกันของค่านิยมเป็นตัวกำหนดความแตกต่าง

ภาสวรรณ ธีรอรรถ (2555 : หน้า 15) กล่าวว่า ค่านิยม เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของมนุษย์ ใน ดังนั้นค่านิยมจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรม และเมื่อมีพฤติกรรมแล้วสอดคล้องกับค่านิยมของบุคคลก็จะเกิดความพึงพอใจ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ค่านิยม หมายถึง ความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึกนึกคิดที่แต่ละบุคคลใช้เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต โดยมีส่วนช่วยกำหนดการกระทำและเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจของแต่ละบุคคล อีกทั้งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคมและวิถีชีวิตของบุคคลในสังคม เป็นสิ่งที่บุคคลในสังคมนั้นๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องกระทำต้องปฏิบัติ โดยค่านิยมทางสังคมไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความถูกต้อง หรือความผิด ดีหรือไม่ดี จริงหรือเท็จเท่านั้น แต่ยังรวมถึงเงื่อนไขต่างๆ รวมถึงขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้ปฏิบัติ

แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

แนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยมได้มีการศึกษาและพูดถึงมาอย่างยาวนาน โดยนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวความคิดในเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

Allport (1960) ได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่

1. ค่านิยมทางวิชาการหรือเชิงทฤษฎี (Theoretical Values) เป็นค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการค้นหาข้อเท็จจริงโดยเน้นการวิเคราะห์และแสวงหาเหตุผลที่เป็นจริง

2. ค่านิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Value) เป็นค่านิยมที่คำนึงถึงประโยชน์และความคุ้มค่า รวมถึงการสะสมความมั่งคั่ง

3. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) เป็นค่านิยมที่ให้คุณค่าสูงสุดต่อการทำให้เกิดความพึงพอใจ การผสมกลมกลืนของประสาทสัมผัส เช่น ความสวยงาม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

4. ค่านิยมทางสังคม (Social Value) เป็นค่านิยมที่ให้คุณค่ากับความรักและความสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม เช่น บิดา มารดา เพื่อน ผู้ร่วมงาน เป็นต้น

5. ค่านิยมทางการเมือง (Political Value) เป็นค่านิยมที่เน้นการได้มาซึ่งการมีอำนาจและอิทธิพล

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Value) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อถือตามคำสั่งสอนในลัทธิศาสนาใดศาสนาหนึ่งอย่างเคร่งครัด

Rokeach (1973) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยมโดยได้แบ่งค่านิยมออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ค่านิยมปลายทาง (Terminal Values) หมายถึง เป้าหมายของบุคคลที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในระหว่างช่วงเวลาของชีวิต ประกอบด้วย

1) ต้องการความสุข
2) มีสติปัญญา
3) มีชีวิตที่ตื่นเต้น
4) มีชีวิตที่ปลอดภัย
5) ความเป็นอิสระและเสรีภาพ
6) ความเสมอภาค
7) มีชีวิตที่มีความสุข
8) มีชีวิตที่สะดวกสบาย
9) ประเทศชาติมีความมั่นคง
10) ครอบครัวมีความมั่นคง
11) มีวุฒิภาวะด้านความรัก
12) ต้องการมิตรภาพที่แท้จริง
13) การยกย่องนับถือในตนเอง

2. ค่านิยมที่ใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Values) หมายถึง วิธีการที่จะนาไปสู่ค่านิยมปลายทางของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ประกอบด้วย

1) มีความสามารถ
2) มีความทะเยอทะยาน
3) มีความสะอาด ประณีต
4) มีความรับผิดชอบ
5) รู้จักการขอโทษผู้อื่น
6) มีความรักและอ่อนโยน
7) รู้จักการควบคุมตนเอง มีวินัย
8) เชื่อฟัง

9) มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

10) มีความร่าเริง

11) มีความสุภาพ

12) มีความซื่อสัตย์

13) ใจกว้าง

สุนทรี โคมินและสนิท สมัครถาวร (2522 : หน้า 13-17) ได้กล่าวถึงลักษณะของค่านิยมไว้ 3 ประการ ประกอบด้วย

1. ถ้าค่านิยมมีลักษณะคงที่และไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลยก็เป็นไปไม่ได้ที่จะมีปรากฏการณ์ทางสังคมที่เรียกว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคม” ในอีกแง่หนึ่งถ้าค่านิยมไม่มีลักษณะคงที่เสียเลย การที่จะมีความต่อเนื่องกันของวัฒนธรรมทางสังคมหรือบุคลิกภาพก็เป็นไปไม่ได้อีกเช่นกัน ฉะนั้นไม่ว่าจะตีค่านิยมไว้ในแนวไหนก็ตาม ถ้าหากว่าจะให้ได้ผลและมีความหมายอย่างแท้จริงแล้วก็จะสามารถอธิบายได้ถึงลักษณะความยืนยงถาวรของค่านิยมได้เช่นเดียวกับความสามารถที่จะเปลี่ยนได้ด้วย ลักษณะความยืนยงถาวร ความไม่เปลี่ยนแปลงง่ายหรือความคงถี่ของค่านิยมนี้เป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากกลุ่มคนในอีกสังคมหนึ่ง ซึ่งทำให้ลักษณะประจำกลุ่มหรือประจำชาติเกิดขึ้น

2. ค่านิยมมีลักษณะเปรียบเทียบความสำคัญซึ่งกันและกัน กล่าวคือ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นและมีประสบการณ์จากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมมากขึ้นและมีโอกาสเห็นในแต่ละสถานการณ์ที่ประสบอยู่ไม่ได้มีค่านิยมเดียวอย่างที่พ่อแม่สอนไว้ แต่มีหลายค่านิยมที่รวมอยู่ในสถานการณ์เดียวกันและพบว่า มีคนให้ความสำคัญแก่ค่านิยมบางอย่างมากกว่าค่านิยมอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่พ่อแม่ไม่ได้สั่งสอนโดยตรง แต่เป็นสิ่งที่เด็กเรียนรู้จากการกระทำ ที่เป็นบรรทัดฐานของคนในสังคม การเรียนรู้เช่นนี้เมื่อเขาได้ประสบกับค่านิยมที่ไม่สอดคล้องกันและต้องตัดสินใจเลือกค่านิยมอันใดอันหนึ่ง เขาก็จะเลือกตามสิ่งที่เขาได้เห็นมาด้วยเหตุนี้เขาได้จัดลำดับค่านิยมตามความสำคัญที่ตนรู้สึกโดยอัตโนมัติ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่มักจะไม่แตกต่างไปจากกลุ่มมากนัก หมายความว่า ระดับค่านิยมของเขามีส่วนสะท้อนภาพของวัฒนธรรมกลุ่มที่เขาอยู่

3. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความเชื่อ ค่านิยมเป็นความเชื่อที่มีทิศทาง และเป้าหมายของการกระทำเป็นความเชื่อที่ใช้เป็นรากฐานสำหรับการเลือกปฏิบัติตามที่ตนชอบ ทั้งนี้ความเชื่อดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) ค่านิยมมีลักษณะเป็นความระลึกรู้ (Cognitive) กล่าวคือ บุคคลหนึ่งรู้ในทางที่ถูกของการปฏิบัติงาน หรืออยู่ในเป้าหมายที่ถูกต้องในชีวิตของเขาที่พยายามใฝ่หา 2) ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้สัมพันธ์ (Affective) คือ บุคคลนั้นมีอารมณ์อ่อนไหวเกี่ยวกับค่านิยมนั้น กล่าวคือ ชอบค่านิยมนั้นหรือเกลียดไปเลย เห็นด้วยและสนับสนุนหรือไม่เห็นด้วยและคัดค้านค่านิยมนั้น และ 3)

ค่านิยมมีลักษณะเป็นองค์ประกอบของพฤติกรรม (Behavioral)อยู่ในความหมายที่ว่าเป็นตัวแทรกซ้อนที่นา ไปสู่พฤติกรรม เมื่อถูกกระตุ้นให้เกิดมีการกระทำขึ้น

สรุปได้ว่า ค่านิยมมีความเกี่ยวเนื่องกับคน สังคม องค์การ การเมือง ศาสนาหรือแม้แต่วัฒนธรรม ค่านิยมเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาโดยขึ้นอยู่กับแนวโน้มของแต่ละยุคสมัยเนื่องจากบุคคลได้รับความเชื่อหรือความรู้เรื่องเดียวกันในช่วงเวลาที่ต่างกันจึงมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ซึ่งจะเห็นว่าค่านิยมในช่วงแรกจะมีความแตกต่างกับค่านิยมในยุคปัจจุบัน

ความสำคัญของค่านิยม

ค่านิยมมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมทุกสังคม ทั้งนี้เพราะค่านิยมสามารถเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงสภาพ ความแตกต่างทางสังคมนั้น ได้ ความสำคัญของค่านิยมมีดังนี้ (รัตนวดี โชติกพนิช, 2557, หน้า 79)

1. เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์
2. เป็นหลักในการประเมินผลค่าของความประพฤติ
3. ช่วยรักษาเอกราชของชาติไว้ให้ยั่งยืนมั่นคง

ค่านิยมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก เนื่องจากว่าค่านิยมที่มนุษย์เรามีอยู่นั้นทำหน้าที่มากมายหลายอย่างที่เกี่ยวกับชีวิตของเราที่สำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549, หน้า 9-10) คือ

1. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือมาตรฐานของพฤติกรรมทั้งหลายของเรา กล่าวคือ ค่านิยมจะเป็นตัวกำหนดการอสดงออกซึ่งพฤติกรรมของเราว่า เราควรจะทำหรือไม่ ควรจะทำในสิ่งใด ค่านิยมจะช่วยกำหนดในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ และค่านิยมจะช่วยทำหน้าที่ประเมินการปฏิบัติต่างๆ ทั้งของตัวเราเองและของผู้อื่น

2. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแบบแผนสำหรับการตัดสินใจและแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ ในบางกรณีบุคคลต้องเผชิญกับสถานการณ์บางอย่างที่ตัดแย้งกัน ทำให้เขาต้องเลือกทางใดทางหนึ่ง เช่น การปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาอย่างเคร่งครัด กับความเป็นตัวของตัวเองหรือการรักษาความเป็นอิสระเสรีของตน การปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตแต่ยากจน กับการปฏิบัติงานในทางที่ไม่สุจริตแต่ทำให้ร่ำรวย บุคคลจะเลือกเดินทางไหนนั้น ค่านิยมหรือระบบค่านิยมที่บุคคลมีอยู่จะช่วยกำหนดทางเลือกให้เขา

3. ค่านิยมทำหน้าที่เป็นแรงจูงใจหรือผลักดันของบุคคล เช่น บุคคลที่มีค่านิยมชมชอบในการมีอายถยาวนานหรือสุขภาพดี ก็จะมีแรงผลักดันให้อยากออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนมีความ

รอบคอบในการบริโภคอาหาร บุคคลที่มีค่านิมเกี่ยวกับวัตถุนิยมสูง ก็มักจะมีความขยันขันแข็งและเพียรพยายามในการทำงานเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทองและสิ่งของที่ตนปรารถนา

ค่านิยมสามารถเสริมสร้างขยายผลไปยังบุคลากรและองค์กร (คณะทำงานเสริมสร้างวัฒนธรรม กฟภ, 2560, หน้า 2) ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญต่อบุคลากร

1) บุคลากรเห็นทิศทาง เข้าใจในแนวทางการทำงานขององค์กรที่ชัดเจน และปฏิบัติตนตามพฤติกรรมร่วมที่องค์กรกำหนด

2) ช่วยให้บุคลากรสามารถปรับตัวให้เข้ากับองค์กรได้ง่ายขึ้น และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างราบรื่นและมีความสุข เนื่องจากมีแบบแผนพฤติกรรมทั้งที่พึงประสงค์ (Do) และไม่พึงประสงค์ (Don't) ที่ชัดเจน ทำให้ตัดสินใจว่าสิ่งใดผิด สิ่งใดถูก ดีหรือไม่ดี มีคุณค่าหรือไม่มีคุณค่า ควรทำหรือไม่ควรทำ

2. ความสำคัญต่อองค์กร

1) เกิดแบบแผนและมาตรฐานชัดเจนในการผลักดันให้บุคลากรประพฤติตนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

2) เสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานที่สอดประสานกัน

3) ช่วยเพิ่มขีดความสามารถ และประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

ค่านิยมมีหน้าที่และความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551) อันได้แก่

1. ค่านิยมนั้นเป็นหมือนเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานซึ่งเป็นตัวนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ อันทำหน้าที่เปรียบเสมือนเป็นทั้งบรรทัดฐาน สิ่งที่ชี้นำคนในสังคม

2. ค่านิยมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม

3. ค่านิยมมีผลกระทบต่อความเจริญและความเสื่อมของสังคม ตลอดจนความมั่นคงของชาติ

4. ค่านิยมมีความเกี่ยวพันกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด โดยค่านิยมบางอย่างเป็นแกนของวัฒนธรรม

5. ค่านิยมบางอย่างมีผลมาจากสภาพแวดล้อมของสังคม ค่านิยมเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม

รัตนวดี โชติกพนิช (2557 : หน้า 79) ได้กล่าวถึงเกณฑ์การพิจารณาลักษณะสำคัญของสิ่งที่จัดเป็นค่านิยมไว้ 7 ประการ ดังนี้

1. การเลือกอย่างเสรี สิ่งที่เป็นค่านิยมต้องมีการเลือกอย่างเสรี หากมีการบังคับอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว จะไม่เป็นค่านิยมที่แท้จริง เพราะไม่ได้เกิดจากความนิยม หรือเห็นคุณค่าของสิ่งนั้นๆ อย่างแท้จริง

2. การเลือกจากหลาย ๆ ตัวเลือก ค่านิยมที่เลือกนั้นเรามีโอกาสได้เลือกอย่าง อื่นอีกหรือไม่ หากมีเพียงอย่างเดียวก็หมายความว่า เราไม่มีโอกาสเลือกคุณค่าด้วยการ นำไปเปรียบเทียบกับสิ่งอื่น ถ้ามีเพียงอย่างเดียว คือ จะรับหรือไม่รับเท่านั้น นั่นคือ ไม่มีโอกาสได้พิจารณาข้อดีข้อเสีย ดังนั้น ค่านิยมที่เราจะยึดถือนั้นต้องได้มาจากค่านิยมหลาย ๆ อย่าง เพื่อจะได้มีโอกาสเปรียบเทียบคุณสมบัติต่างๆ ได้

3. การเลือกหลังจากการพิจารณาผลของแต่ละตัวเลือก การเลือกค่านิยมนั้นจะต้องมีการพิจารณาข้อดีข้อเสียของสิ่งต่างๆ ที่จะตามมา ถ้าเลือกโดยไม่มีการพิจารณาให้รอบคอบแล้ว ไม่ถือว่าเป็นค่านิยม การเลือกค่านิยมต้องไม่ใช้อารมณ์ แต่ควรใช้สติปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ

4. การให้คุณค่ายกย่องเทิดทูน ค่านิยมที่เลือกแล้วต้องมีการรักษาอย่างจริงจัง มั่นคง ถึงแม้ว่าจะไม่สบายใจที่จะทำ แต่ก็ควรทำด้วยสำนึกในคุณค่าและความภาคภูมิใจ เช่น การปราบปรามผู้เป็นภัยต่อแผ่นดินด้วยการเสี่ยงชีวิต แต่เราก็ภูมิใจกว่าการที่จะอยู่อย่างทาส

5. การยืนหยัดในค่านิยมที่ได้เลือกแล้วอย่างมั่นคง หากเราไม่แน่ใจในค่านิยมที่เราเลือกเราอาจจะเกิดความกระดากอายต่อการยอมรับในค่านิยมนั้น และไม่กล้ายืนยันถึงคุณค่าความดีของค่านิยมนั้นให้คนอื่นทราบ โดยเฉพาะกับผู้ที่ไม่เป็นมิตรหรือผู้ที่ไม่เห็นด้วย

6. การกระทำตามค่านิยมที่ได้เลือก แสดงออกด้วยการปฏิบัติเพื่อให้คนอื่นเห็นว่าเรายอมรับในค่านิยมนั้น เช่น การเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์หรือเวลา เพื่อการกระทำตามค่านิยมที่เรายอมรับ ทั้งนี้เพราะค่านิยมจะเป็นสิ่งที่นำทางในการดำเนินชีวิตของเรา หากเรายอมรับค่านิยมใดแต่ไม่ปฏิบัติตามก็จะเรียกเป็นค่านิยมไม่ได้

7. การกระทำซ้ำๆ มีการกระทำซ้ำๆ ในค่านิยมที่เรายอมรับ การกระทำเพียงครั้งเดียวแล้วหายไปจะเรียกว่าเป็นค่านิยมไม่ได้ ค่านิยมต้องคงทนถาวรและเป็นแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของเราในช่วงเวลาอันยาวนานพอสมควร

สรุปได้ว่า บุคคลจะมีค่านิยมแตกต่างกัน ตามวัฒนธรรม วิถีการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและที่ตั้งถิ่นฐาน ค่านิยมของแต่ละสังคมเป็นแนวความคิด ทัศนคติ ร่วมกันของคนส่วนใหญ่ จึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่ทำให้เกิดบรรทัดฐานทางสังคม อันเป็นการกำหนดกฎ เกณฑ์ หรือระเบียบ ในการปฏิบัติต่อกันทางสังคมตามแนวทางของค่านิยมที่สมาชิกในสังคมยอมรับร่วมกัน ค่านิยมจึงมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในทุกสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดพฤตกรรมของคนในสังคม สังคมจะเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมก็ขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนในสังคมนั้นๆ ดังนั้น การส้รางค่านิยมที่ถูก้ตองและเหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

ประเภทของค่านิยม

ค่านิยมสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายประเภท โดยค่านิยมเป็น “ระบบความชอบพิเศษ” เพราะสิ่งที่เราชอบมาก เราจะให้คุณค่ามากกว่าสิ่งที่เราไม่ชอบ ซึ่งสามารถ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท (รัตนวดี โชติกพนิช, 2557, หน้า 79) คือ

1. ค่านิยมเฉพาะตัว (Individual Value) คือ ค่านิยมส่วนบุคคลเป็นการตัดสินใจเลือกในสิ่งหรือสถานการณ์ที่ตนต้องการหรือพอใจนั้นถือว่าเป็นค่านิยม (Value) ของบุคคล

2. ค่านิยมของสังคม (Social Value) มีนักวิชาการได้แสดงทัศนะไว้แตกต่างกันดังนี้ ค่านิยมของสังคม คือ การรวมค่านิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคม กล่าวคือ สมาชิกของ สังคมส่วนใหญ่นิยมหรืออยากจะปฏิบัติตนในสถานการณ์นั้นๆ อย่างไร สิ่งหรือ สถานการณ์นั้นๆ ก็กลายเป็นค่านิยมของสังคมนั้น ยกตัวอย่างเช่น ในสถานการณ์ที่ผัวเมียตบตีกัน สมาชิกส่วนใหญ่ของสังคมอยากสอดรู้สอดเห็นถึงความเดือดร้อนของคนอื่นจึงได้ไปมุงดู การมุงดูก็เป็นค่านิยมของสังคมนั้น

ไม่เพียงเท่านี้ “ค่านิยม” สามารถแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้คือ

1. ค่านิยมในทางปฏิบัติ (Pragmatic values) เป็นหลักของศีลธรรมที่ตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่า ตนในสังคมต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นค่านิยมจึงประณาม สิ่งที่ทำให้เกิดความแตกแยกในสังคม เช่น การคดโกง การทำร้ายกัน และยกย่องพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อ ส่วนรวม เช่น ความขยันขันแข็ง ความซื่อสัตย์

2. ค่านิยมอุดมคติ (Ideal values) ซึ่งมีความลึกซึ้งกว่าค่านิยมในทางปฏิบัติ เช่นศาสนา คริสต์สอนว่า ให้คนรักเพื่อนบ้านเหมือนกับรักตนเอง ซึ่งน้อยคนที่จะปฏิบัติตามได้ แต่ค่านิยมระดับนี้ก็มีความสำคัญในการทำให้คนเห็นแก่ตัวน้อยลง

สำหรับศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี (2527, หน้า 10) ได้จำแนกค่านิยมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ค่านิยมพื้นฐาน เป็นค่านิยมที่ทุกคนในสังคมนั้นๆ ต้องยึดถือปฏิบัติร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความผาสุกเกิดความเจริญมั่นคง สังคมได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เช่น ทุกคนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพกฎหมาย มีมารยาทดีต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันด้วยคำพูดหรือการกระทำใดๆ สังคมก็จะสงบสุข บ้านเมืองก็จะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ค่านิยมประเภทนี้ ประกอบด้วย ศีลธรรม คุณธรรม ธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และ กฎหมายต่างๆ สำหรับปกครองบ้านเมือง

2. ค่านิยมวิชาชีพ คือ ค่านิยมที่บุคคลในอาชีพหรือวิชาชีพนั้นจะต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการปฏิบัติงาน ทำให้งานวิชาชีพมีความเจริญก้าวหน้า สังคมให้ความศรัทธา

เลื่อมใส ขณะเดียวกันผู้ปฏิบัติงานนั้นๆ ก็ได้รับการพัฒนาให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ค่านิยมประเภทนี้ประกอบด้วย อุดมการณ์วิชาชีพ วินัยวิชาชีพ มารยาททางวิชาชีพ และพระราชบัญญัติวิชาชีพ

ตามแนวความคิดของฟินิกซ์ Phenix (1958) ได้แบ่งประเภทของค่านิยมออกเป็น 6 ประเภท คือ

1. ค่านิยมทางวัตถุ (Material Values) เป็นค่านิยมที่ช่วยให้ชีวิตและร่างกายของคนเราอยู่รอดต่อไป ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษา โรค

2. ค่านิยมทางสังคม (Social Values) เป็นค่านิยมที่กำหนดให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความต้องการทางสังคมของบุคคล

3. ค่านิยมทางความจริง (Truth Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความจริง ซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งสำหรับผู้ที่ต้องการหาความรู้

4. ค่านิยมทางจริยธรรม (Moral Values) เป็นค่านิยมที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบชั่วดี

5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวกับความซาบซึ้งในความดีความงามของสิ่งต่างๆ

6. ค่านิยมทางศาสนา (Religious Values) เป็นค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนา ความสมบูรณ์ในชีวิต รวมทั้งความศรัทธาและการบูชาทางศาสนาด้วย

ตามแนวความคิดของ Gordow W. Allport and Leo Postman (1965) ได้จำแนกค่านิยมออกเป็น 6 ประเภทคือ

1. ค่านิยมตามแนวทฤษฎี (Theoretical) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการหาความจริง (Truth) ที่สามารถพิสูจน์หรือตรวจสอบได้ตามหลักเหตุผล และการคิดอย่างเป็นระบบ

2. ค่านิยมตามแนวเศรษฐกิจ (Economic) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับการใช้งานและผลประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งมักจะเป็นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการสร้างความมั่นคง

3. ค่านิยมตามแนวทางสุนทรียศาสตร์ (Aesthetic) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับ ศิลปะ ความงาม รูปแบบ และการแสดงออกที่สอดคล้องกับสถานการณ์

4. ค่านิยมตามแนวสังคม (Social) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญต่อความผูกพัน มนุษย์สัมพันธ์ และการอยู่ร่วมกันของส่วนรวม

5. ค่านิยมตามแนวการเมือง (Political) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญต่อการได้มา การธำรงรักษา และการใช้อำนาจเหนือบุคคลอื่น ยกย่องความมีอิทธิพลและอำนาจ ไม่ว่าจะได้มาโดยชอบธรรมหรือไม่ก็ตาม

6. ค่านิยมตามแนวศาสนา (Religious) หมายถึงค่านิยมที่ให้ความสำคัญต่อคุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อ และศรัทธาของบุคคล ตลอดจนการศึกษาและประสบการณ์ เพื่อทำความเข้าใจและเป็นเอกภาพกับระบบธรรมชาติ

Geert Hofstede (2001) ได้ศึกษาค่านิยมทางวัฒนธรรมทำให้เห็นถึงวิถีทางของพฤติกรรมของมนุษย์ดังนั้นจึงได้จัดแบ่งค่านิยมเป็น 4 ประเภทคือ

1. Power distance ค่านิยมในการยอมรับอำนาจและสถานะทางสังคมของบุคคลที่มีตำแหน่งต่างกันในสังคม

2. Individualism-Collectivism ค่านิยมที่เน้นความต้องการของบุคคลหรือความต้องการของกลุ่ม

3. Masculinity-Femininity โดยที่ Masculinity คือค่านิยมของความกล้าแสดงออก ความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบ Femininity คือค่านิยมของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีมิตรสัมพันธ์เปิดเผย เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

4. Uncertainty avoidance ค่านิยมที่หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน ความคลุมเครือ

ค่านิยมตามแนวความคิดของสแปรงเกอร์ (Sprangers อ้างถึงในจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553) แบ่งเป็น 6 ด้าน คือ

1. ค่านิยมทางด้านทฤษฎี เป็นค่านิยมด้านการแสวงหาความรู้

2. ค่านิยมทางด้านเศรษฐกิจ เป็นค่านิยมที่กระตุ้นให้บุคคลสะสมเงินทองมีฐานะมั่นคง

3. ค่านิยมทางด้านการปกครอง ช่วยผลักดันให้บุคคลแสวงหาอeนาจทางการเมือง และสนใจการปกครองประเทศ

4. ค่านิยมทางด้านสังคม เป็นค่านิยมที่บุคคลสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่นและเข้าร่วมในสังคม

5. ค่านิยมทางสุนทรียภาพ ช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ที่เกิดจากความซาบซึ้งในศิลปะและดนตรี

6. ค่านิยมทางด้านศาสนา ทำให้บุคคลปรารถนาที่จะนับถือและศรัทธาในศาสนา

สรุปได้ว่า ค่านิยมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลิกภาพของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งแตกต่างจากอีกสังคมหนึ่ง ทำให้เกิดลักษณะประจำกลุ่มหรือลักษณะประจำชาติ จากที่กล่าวมานี้จึงนำไปสู่ค่านิยมที่มีลักษณะเปรียบเทียบระดับความสำคัญ ซึ่งแต่ละคนจะได้รับการเน้นถึงความสำคัญของค่านิยมแตกต่างกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะแยกแยะประเภทของค่านิยมที่ได้รับการสั่งสอนมาอย่างเต็มที่แล้วจัดเป็นระดับสูงต่ำรวมเข้าเป็นระบบซึ่งมีการเรียงลำดับความสำคัญมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมมีอยู่หลายประการ เช่น

1. ครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่สร้างบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัยให้แก่เด็ก พ่อแม่จึงควรมีมาตรฐานปลูกฝังในการอบรมสั่งสอนลูกๆ เช่น ศีลธรรม มโนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

2. เพื่อนบ้าน มีความสำคัญเพราะมีการติดต่อคบค้าสมาคมอยู่เนืองๆ ย่อม ได้รับค่านิยมต่างๆ

3. โรงเรียน มีอิทธิพลต่อความประพฤติของนักเรียนมากไม่น้อยกว่าทางบ้าน เพราะโรงเรียนมีหน้าที่สอนวิชาการ อบรมจริยธรรม และฝึกภาคปฏิบัติ

4. ศาสนา มีอิทธิพลอย่างยิ่งในการปลูกฝังค่านิยมทางจริยะ และถือเป็นมาตรฐานการตัดสินความดีและความชั่ว ถูก ผิด โดยตรง

5. วรรณกรรมและศิลปกรรม มีอิทธิพลต่อความประพฤติของเด็ก เช่น การแสดงความกล้า ความคดโกง ความโหดร้ายทารุณ ความเมตตาสงสาร เป็นต้น

6. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้หรือบริการทางสังคม จึงควรใช้วิจารณญาณตัดสินตามความเหมาะสมของสภาพชีวิต วัย และฐานะการเงิน

7. สื่อสารมวลชน มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังค่านิยมของผู้อื่น ผู้ฟัง ผู้ชมรายการ อาจทำให้จิตใจอ่อนไหว คล้อยตาม หรืออยากทดลองโดยไม่รู้ตัว

8. ภาวะเศรษฐกิจ มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตประจำวัน อาจทำให้คนเราตัดสินใจในการทำความดี หรือความชั่วได้

9. ขนบธรรมเนียมประเพณี ถือมาตรฐานตัดความดีและความชั่วอย่างหนึ่ง คือ ถ้าถือปฏิบัติตามจารีตประเพณี ก็ได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นคนดี และถ้าฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามก็ถือว่าเป็นคนเลว คนชั่ว เป็นคนไม่ดี

10. การรู้แจ้งคุณค่าของสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยใช้เหตุผล สติปัญญาประกอบความรู้นึกคิด ทำให้เกิดค่านิยมอย่างแน่นแฟ้นมั่นคง เช่น ความเชื่อถือ ความศรัทธา เป็นต้น

ค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย

สำหรับค่านิยมทั่วไปของสังคมไทยนั้นมีอยู่ด้วยกันหลากหลายและยังมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดตามกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ปัจจัยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อสัมพันธ์กับนานาชาติ การศึกษา กระแสโลกาภิวัตน์ ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนแปลง เกิดขึ้น หรือถูกหลอมรวมและเสื่อมไป ทั้งนี้ค่านิยมต่างๆ ของสังคมไทย (พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร., (ทองขาว กิตฺติธโร), 2557, หน้า 425-432) สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ (The King) พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งชาติ พระองค์ทรงร่วมสุขร่วมทุกข์ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของคนไทย พระองค์ทรงมีบทบาทมากขึ้นในด้านพิธีการ สังคม การปกครอง ทรงเป็นผู้นำทางด้านชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร คนไทยมีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ฯลฯ ต่างก็มีความจงรักภักดีต่อพระองค์ ภาวะสังคมไทยในปัจจุบันนี้ประสบภัยทั้งภายในและภายนอกประเทศนานัปประการ แต่สามารถอยู่รอดได้ เพราะคนไทยมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ จึงยอมเสียสละทุกอย่าง เพื่อรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. เรื่องเงินตรา (Money) ด้วยเหตุที่เงินสามารถนำไปใช้แลกเปลี่ยนกับสิ่งของทุกชนิดที่มีอยู่ในโลกนี้ เงินจึงเป็นค่านิยมที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่สังคมปัจจุบันกำลังเชื่อในวัตถุนิยม (Materialism) การที่คนไทยมีค่านิยมในการนับถือเงิน เพราะบุคคลมีเงินได้รับการยกย่องและเคารพนับถืออย่างกว้างขวาง บางครั้งก็ไม่ได้คำนึงว่า ผู้นั้นจะได้เงินมาทำให้ร่ำรวยขึ้นโดยวิธีใดก็ตาม เงินนำมาซึ่งเกียรติยศ อำนาจ และชื่อเสียง บางคนบริจาคเงินเป็นจำนวนมากเพื่อสาธารณกุศล เช่น สร้างอาคารคนไข้ ให้โรงพยาบาล หรืออาคารเรียนให้แก่โรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งก็ตาม จะได้รับการประกาศเกียรติคุณต่าง ๆ จนได้รับการยกย่องในสังคม ให้คุณค่าหรือความดีของบุคคลขึ้นอยู่กับเงิน ถือเงินตราเป็นพระเจ้า

3. อำนาจ (Power) คนทุกคนในสังคมยกย่องอำนาจ การต่อสู้แข่งขันทางการเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ (Power) สังคมไทยมีอดีตผูกพันกับระบบศักดินาที่มีการยกย่องอำนาจเป็นเวลานาน และอำนาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมสังคม จะเห็นได้มากจากระบบราชการ โดยอำนาจจะแฝงอยู่ในตำแหน่งต่างๆ นอกจากนี้อำนาจยังบันดาลให้ได้มาซึ่งเงิน เกียรติยศ ชื่อเสียง และอื่น ๆ ดังนั้น อำนาจจึงเป็นค่านิยมที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยปรารถนา

4. การทำบุญกุศล (Make Merit) ค่านิยมในเรื่องการทำบุญกุศล ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากคำสอนของศาสนาต่างๆ ชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ฉะนั้น ศาสนาพุทธจึงมีอิทธิพลในการสร้าง

ค่านิยมเกี่ยวกับการทำบุญกุศล ชาวพุทธมีความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรมการเวียนว่ายตายเกิด ชาวพุทธเชื่อว่าการทำบุญกุศลนั้น เป็นกรรมดีที่จะสะสมสร้างไว้แล้วจะส่งผลถึงอนาคตทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ดังนั้น ชาวไทยทั้งที่ร่ำรวยและยากจนจึงนิยมทำบุญกุศล โดยเฉพาะชาวไทยในชนบท ไม่ว่าจะยากจนเท่าไรก็ตาม จะทุ่มเทเงินทองเพื่อทำบุญกุศลโดยไม่กลัวความยากจน เพราะนั่นคือ ความสุขของเขา

5. ความสนุกสนาน (Enjoyment) คนไทยรักความสนุก กิจกรรมต่าง ๆ จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความสนุกสนาน การทำบุญการจัดงานพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดถึงการทำงานจะมีความสุขสนุกสนานสอดแทรกอยู่ด้วยเสมอ คนไทยมีความสนุกสนานมาตั้งแต่เกิดไปจนตาย เช่น งานฉลองวันคล้ายวันเกิด วันโกนจุก งานบวชนาค งานมงคลสมรส งานวันสงกรานต์ งานทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น ค่านิยมเกี่ยวกับความสนุกสนาน จะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหลายประการ เช่น ทำให้เกิดความประมาท ขาดความจริงจังในการทำงาน เป็นต้น

6. การบริโภคนิยม (Consumerism) เนื่องจากการบริโภคนิยม เป็นค่านิยมทั่วไปของสังคมไทย ดังนั้น กิจกรรมต่าง ๆ จะผูกพันอยู่กับเรื่องการบริโภคตลอดเวลา เช่น การเลี้ยงฉลองงานสมรส การเลี้ยงฉลองยศ การเลี้ยงฉลองวันคล้ายวันเกิด การเลี้ยงฉลองเพื่อนร่วมรุ่น การเลี้ยงฉลองขึ้นบ้านใหม่ การเลี้ยงฉลองวันปีใหม่ เป็นต้น

7. โหราศาสตร์ (Astrology) เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและสังคมของคนไทยในปัจจุบันมีการแข่งขันกันมาก ทำให้เกิดความตึงเครียด และมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับโชคชะตาชีวิตของคนทุกๆ ด้าน จึงต้องแสวงหาความรู้ล่วงหน้าว่า ชะตาชีวิตของตนในอนาคตจะเป็นอย่างไร โหราศาสตร์จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางในสังคมไทย นับตั้งแต่ชนชั้นผู้บริหารประเทศไปจนถึงคนธรรมดาสามัญทั่วไป จึงทำให้โหราศาสตร์ มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

8. การจัดงานพิธีต่าง ๆ (Ceremony) คนไทยส่วนใหญ่นิยมจัดงานพิธีในโอกาสต่าง ๆ มาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนวงจรชีวิต เช่น งานฉลองวันคล้ายวันเกิด งานบวช งานสมรส งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพฯลฯ การจัดงานต่าง ๆ ดังกล่าวมักจะจัดให้ใหญ่โตเพื่อความมีหน้ามีตาของตน ทั้งๆที่ไม่มีเงินก็ยอมไปกู้ยืมผู้อื่นเขามา

9. ความหรูหรา (Luxurious) คนไทยนิยมแสดงออกซึ่งความหรูหราเพื่อแสดงให้เห็นว่าสถานภาพทางสังคมของตนสูง เป็นคนชั้นสูง หัวสมัยใหม่ มีเงินมีทอง มีรสนิยมสูง เช่น แสดงออกด้วยการแต่งตัวด้วยของมีค่าราคาแพง จัดงานพิธีใหญ่โต มีเครื่องใช้ต่างๆ ราคาแพง ทำงานที่แสดงออกถึงความโก้เก๋ เด่นดัง เช่น อาชีพนักร้อง พนักงานต้อนรับ เดินแฟชั่น ดาราภาพยนตร์ เป็นต้น

10. ความเป็นปัจเจกภาพ หมายถึงความเป็นตัวของตัวเอง หรือความเป็นไทในตัวเองคนไทยส่วนใหญ่นิยมความเป็นตัวของตัวเอง แสดงถึงความมีอิสรเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ตามความคิดของตัวเอง ถ้ามีความเป็นไทมากเกินไป จะทำให้ขาดความรู้สึกผูกพัน กับกลุ่มคนในสังคม ทำให้ขาดการรวมกลุ่มหรือองค์กร ตลอดถึงการทำงานเป็นหมู่เป็นคณะหรือเป็นทีม ยังส่งผลเสียหายให้เกิดแก่สังคมอย่างยิ่ง

11. ตัวใครตัวมัน เกิดจากภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง สิ่งแวดล้อมสับสน คนตกอยู่ในสภาพลำบาก ทำให้คนไทยส่วนใหญ่รู้สึกนึกถึงตัวเองมากกว่าคนอื่น มุ่งที่จะเอาตัวรอดดังคำพังเพยที่ว่า “รู้รักษาตัวรอดเป็นยอดดี” ค่านิยมตัวใครตัวมันนี้เป็นอันตรายต่อเอกภาพของสังคมเป็นอย่างยิ่ง

12. การพนัน (Gambling) คนไทยนิยมเล่นการพนันตั้งแต่เล็กจนโต การพนันที่จัดทำเป็นล่ำเป็นสันและมีผู้เล่นจำนวนมากคือ การเล่นสลากกินแบ่งรัฐบาล การเล่นหวยใต้ดินและบนดินการเล่นไพ่ ไฮโลรัมมี่ การเล่น สลากกินรวบ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนไทยโดยเฉพาะชาวไร่ชาวนาชาวชนบทนั้น มีเวลาว่างมาก จึงใช้เวลาว่างไปเล่นการพนัน หวังร่ำรวย ไม่อยากทำงาน การพนันเป็นสิ่งชั่วร้าย เป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิดศีลธรรม และทำให้เกิดการทุจริต คดโกงต่างๆ เป็นตัวอย่างไม่ดี และเป็นตัวการอันหนึ่งที่ทำให้เกิดการลักเล็กขโมยน้อยขึ้นในสังคม

13. การขาดระเบียบวินัย (Disorganization) คนไทยชอบทำอะไรเพื่อความพอใจของตนเองมากกว่าส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงผลที่ผู้อื่นจะได้รับ การขาดระเบียบวินัยจะเห็นได้จากกิจกรรมหลายอย่าง เช่น การขับรถบนท้องถนนแล้วแซงซ้ายแซงขวา จอดรถในที่ห้ามจอด ไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร จนทำให้เกิดปัญหาขึ้นมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตกรุงเทพฯ คนไทยขาดวินัยในตัวเองมาก และไม่นิยมปฏิบัติตามระเบียบวินัยของส่วนรวมด้วย จึงก่อให้เกิดความเสื่อมเสียขึ้นในสังคม

14. ไทยมุง (Curious Spectators) คนไทยส่วนใหญ่ชอบสนใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น รถชนกัน ไฟไหม้ การทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน เป็นต้น คนจะมามุงดูกันด้วยความสนใจ จนเรียกติดปากว่าไทยมุง และ นอกจากนี้ยังชอบสอดรู้สอดเห็น สนใจเรื่องของชาวบ้านของผู้อื่นเขาอีกด้วย ค่านิยมนี้ไม่สู้จะดีนัก เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทั่วๆ ไป แต่มีผลเสียที่จะทำให้เกิดปัญหาสังคม

15. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) คนไทยนิยมเลี้ยงหรือต้อนรับแขกไปใครมาหาสู่ด้วยการเลี้ยงเครื่องดื่ม หรือบางครั้งก็เลี้ยงอาหารหนัก โดยถือเป็นธรรมเนียมไทยแท้แต่โบราณ ใครมาถึงเรือนชานต้องต้อนรับ ชาวชนบทจะมีน้ำใจเอื้อเฟื้อมาก แม้คนแปลกหน้าไม่รู้จักกันมาก่อน ก็ต้อนรับด้วยการเลี้ยงน้ำหรือผลไม้ต่างๆ ที่ตนมีอยู่ ถ้าเป็นที่รู้จักยิ่งเอื้อเฟื้อมากขึ้น

16. การศึกษา (Education) คนไทยนิยมส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เท่าที่สภาวะเศรษฐกิจของตนจะอำนวยให้ แต่เดิมมาคนไทยนิยมยกย่องคนที่ได้รับ

การศึกษาสูง เพราะอยากเป็นเจ้าคนนายคน หรือรับราชการ ทว่า ณ ปัจจุบันนี้ ความอยากเป็นเจ้านายได้ลดน้อยลงไปพอสมควร โดยเฉพาะอย่างคนอยู่ในเมืองหลวง แต่คนในชนบทยังนิยมชื่นชมอยู่ คนไทยจำนวนไม่น้อยนิยมในเรื่องวุฒิทางการศึกษามากกว่าประสบการณ์ (Experience) การรับสมัครงานทั่วไปจึงมักพิจารณาวุฒิการศึกษาหรือปริญญาบัตรเป็นเกณฑ์อันดับแรก

17. ระบบอาวุโส (Senior system) คนไทยเคารพนับถือผู้มีอาวุโสมาตั้งแต่โบราณกาล บุคคลที่มีอายุมากกว่าก็จะเรียกลุง ป้า น้า อา พี่ ทั้งๆ ที่ไม่ได้มีระบบเครือญาติกันแต่อย่างไร ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นญาติพี่น้องกัน มีความเป็นกันเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีกันภายในชาติ ระบบอาวุโสอีกอย่างหนึ่งก็คือ การที่อยู่นานกว่าทำงานนานกว่า หรือแก่กว่า พรรษามากกว่า ก็จะได้รับการยกย่องด้วย แต่บุคคลบางคนใช้ค่านิยมเกี่ยวกับระบบอาวุโสไม่ถูกต้องไปปฏิบัติในหน่วยราชการ บริษัทห้างร้าน เอกชน รัฐวิสาหกิจหรือองค์การต่าง กล่าวคือ ไม่ยอมเป็นผู้ตามหรือเชื่อในเหตุผลของผู้อ่อนวัยกว่า แต่มีวุฒิทางการศึกษาสูงกว่า หวงตำแหน่งของตน ไม่คัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและอ่อนวัยมาทำงานในหน้าที่ที่สูงกว่าตน แต่จะคัดตามระบบอาวุโส อันเป็นผลเสียต่องานนั้นๆ ได้

18. ชาตินิยม(Nationalism) คนไทยนั้น ส่วนมากมีชาตินิยมยังไม่ถึงขั้นสุดสายหรือสุดโต่ง (Extreme) เหมือนกับชาวญี่ปุ่น ชาวเยอรมัน ชาวยิว ชาวจีน ชาวอินเดีย คนไทยบางคนทำอะไรเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ไม่คำนึงถึงชาติบ้านเมือง ยอมเป็นเครื่องมือให้แก่ฝ่ายตรงข้ามในการโฆษณาชวนเชื่อเพื่อยุแหย่ให้แตกแยกกัน ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า เป็นคนไม่รักชาติ ขาดความจงรักภักดีต่อมาตุ ภูมิของตน นับเป็นคนที่อันตรายอย่างยิ่งต่อสังคมไทย

ค่านิยมที่พึงมีในสังคมไทย

1. ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้บัญญัติค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ เมื่อปี พ.ศ. 2525 เพื่อเป็นหลักในการดeเนินชีวิตและพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526) คือ

1) การพึ่งตนเอง การขยันหมั่นเพียรและมีความรับผิดชอบ การพึ่งตนเองคือการรู้จักหารายได้หาทรัพย์สินไว้เลี้ยงตัวเองได้ โดยไม่เป็นภาระแก่คนอื่น ไม่ท้อถอยต่ออุปสรรคต่อ ความยากลeบาก ซึ่งจะทำให้เกิดการขยันหมั่นเพียรมีมานะอดทนสามารถฝ่าฟันอุปสรรค ที่ขวางกั้น อันเป็นบ่อเกิดของความสำเร็จหรือปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งก็เท่ากับสร้าง คนให้มีความรับผิดชอบคือรู้จักหน้าที่ที่ตนเอง

ต้องกระทำต้องปฏิบัติ เช่น เป็นครูความ รับผิดชอบคือ การสอนนักเรียนให้มีความรู้และดูแลนักเรียนให้ดีที่สุด ความรับผิดชอบนี้ รวมถึงการเคารพในกฎเกณฑ์ มีใจเป็นนักกีฬา กล้ารับผิดชอบ

2) การประหยัดและการออม การประหยัดคือ การรู้จักใช้จ่ายในทางที่ถูกที่ควรการประหยัดเป็นการสอนคนให้มีความละเอียดรอบคอบ มีระเบียบวินัย มีความระมัดระวัง เช่นเสื้อผ้าเก่าขาดก็รู้จักนำมาปะชุนกินอาหารไม่หมดก็รู้จักอุ่นเก็บไว้กินในมื้อต่อไป เป็นต้น การประหยัดจึงเป็นการรู้จักใช้เงินและสิ่งของให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ การประหยัดจึงช่วยให้รู้จักวางแผนในการใช้เงินและสิ่งของให้คุ้มค่าและเหมาะสม ซึ่งก็เท่ากับเป็นการออม คือการรู้จักถนอม สงวน เพื่อจะได้มีโอกาสเก็บสะสมให้มีมากขึ้น

3) การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย “การมีระเบียบวินัย” ได้แก่ การรู้จักทำตามกฎเกณฑ์ ไม่ฝ่าฝืนไม่เห็นแก่ความสบายเล็กๆ น้อยๆ หรือผลประโยชน์ของตนเองเป็น หลักจนขาดระเบียบ เช่น ทิ้งสิ่งของลงบนท้องถนนข้ามถนนในทางที่เขาไม่ให้ข้าม เป็น ต้น ระเบียบวินัยจึงสร้างคนให้มีความประพฤติปฏิบัติไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมต้องการ ซึ่ง กฎเกณฑ์นี้ ในสังคมใหญ่เรียกว่า “กฎหมาย” ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับในสังคมที่มีคนอยู่เป็นจำนวนมากและมาจากที่ต่างๆ กัน

4) การปฏิบัติตามคุณธรรมของทางศาสนา ทุกศาสนาสอนคนให้มีเมตากรุณาต่อกันและทำความดี มีจิตใจที่งดงามพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรมสุจริตทั้งกายวาจาและใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพุทธสอนให้บุคคลละเว้นความชั่ว ประพฤติดี ทำใจให้บริสุทธิ์ ไม่ประมาท สอนในเรื่องชีวิตที่ไม่เที่ยงแท้แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลง และความแตกดับ ของสังขาร ซึ่งช่วยให้คนเราเกิดความเข้าใจเรื่องของชีวิต การปฏิบัติตามคุณธรรมของ ศาสนานอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของแต่ละบุคคลแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม

5) ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ชาติ หมายถึง กลุ่มคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรมและความเป็นมาในประวัติศาสตร์อย่างเดียวกันชาติจึงเป็นสมบัติของส่วนรวม เราจึงต้องรัก และยกย่องเทิดทูน เพราะความเสื่อมสลายของชาติหมายถึงความเสื่อมสลายของคนไทยทุกคน ความเจริญก้าวหน้าของชาติ หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าของทุกคน ศาสนาเป็นสถาบันทีที่สอนคนให้เป็นคนดีโดยเฉพาะในสังคมไทยนี้เปิดโอกาสให้คนไทยเลือกนับถือศาสนาได้ตามความศรัทธาของคน มิได้มีความรังเกียจเดียดฉันท์ พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันสูงสุดที่ทำให้คนไทยมีที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เป็นที่เคารพเทิดทูนของคนไทยเป็นอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ไทยจึงทรงเป็นมิ่งขวัญและที่รักเคารพเทิดทูนของคนทั้งชาติ ฉะนั้นเราจึงควรจะรักเคารพยกย่องเทิดทูนปกป้องสถาบันพระมหากษัตริย์ไม่ให้ใครมาทำลาย

2. ค่านิยม 12 ประการ

ค่านิยม 12 ประการของสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ถือเป็นการสร้างค่านิยมหลักของคนไทยตามนโยบายของรัฐบาลคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง รวมถึงสังคมไทยกำลังเกิดวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม กระทรวงศึกษาธิการจึงตระหนักถึงความสำคัญที่จะสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพ พัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้เป็นพลเมืองที่ดีของชาติในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่สร้างความมั่นคงแก่ประเทศชาติและแก้ไขวิกฤตของสังคมอย่างยั่งยืน โดยให้คนในชาติมีค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า. 2-3) ดังนี้

1) ความรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความสำนึกและภาคภูมิใจความเป็นไทยปฏิบัติตามหลักศาสนาที่ตนนับถือและจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองและผู้อื่น ละความเห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือสังคมและบุคคลที่ควรให้รู้จักควบคุมตัวเองเมื่อประสบกับความยากลำบากและสิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหาย

3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์การประพฤติที่แสดงถึงการรู้จักบุญคุณ ปฏิบัติตามคำสั่งสอน แสดงความรัก ความเคารพ ความเอาใจใส่ รักษาชื่อเสียงและตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ผู้ปกครองและครูอาจารย์

4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม การประพฤติปฏิบัติตนที่แสดงถึงความตั้งใจเพียรพยายามในการศึกษาเล่าเรียน แสวงหาความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม การปฏิบัติตนที่แสดงถึงการเห็นคุณค่าความสำคัญความภาคภูมิใจ อนุรักษ์สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีไทยอันดีงาม

6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน การประพฤติปฏิบัติตน โดยยึดมั่นในคำสัญญา มีจิตใจโอบอ้อมอารีช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่ช่วยได้ทั้งกำลังทรัพย์กำลังกายและกำลังสติปัญญา

7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง การแสดงถึงการมีความรู้ความเข้าใจ ปฏิบัติตนตามหน้าที่และสิทธิของตนเอง เคารพสิทธิของผู้อื่นภายใต้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ การปฏิบัติตนตามข้อตกลงกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับและกฎหมายไทย มีความเคารพและนอบน้อมต่อผู้ใหญ่

9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำอย่างรอบคอบ ถูกต้องเหมาะสมและน้อมนำพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีความรู้มีคุณธรรมและปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

11) มีความเข้มแข็งทั้งร่ายกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่างๆ หรือกิเลสมีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา การปฏิบัติตนให้มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยและมีจิตใจที่เข้มแข็งมีความละอายเกรงกลัวต่อบาป ไม่กระทำความชั่วใดๆ ยึดมั่นในการทำความดีของศาสนา

12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเองทั้งหมดนี้คือค่านิยมหลักของคนในชาติ ยึดมั่นตามหลักค่านิยมของชาติที่เน้นทั้งเรื่องการพัฒนาตัวเองทั้งในด้านความสามารถทั้งคุณธรรม ศีลธรรมเพื่อร่วมมือกันทำให้ชาติบ้านเมือง และส่วนรวมเข้มแข็งดีขึ้นเหล่านี้ล้วนดีทั้งนั้น ต้องเผยแพร่ให้ขึ้นใจให้ฝังใจ วันใดคนไทยเข้มแข็งชาติเราก็เข้มแข็งด้วย

ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น

ค่านิยมของครู คือ แนวคิดหรือความประพฤติอันดีงามที่ครูควรยึดถือเป็นหลักประจำใจ ซึ่งประกอบไปด้วยค่านิยมที่ครูควรยึดมั่นและค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น (ยนต์ ชุ่มจิต, 2558, หน้า 197-198) ดังนี้

ค่านิยมที่ครูควรยึดมั่น มีดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามศีล 5 ในพระพุทธศาสนา (หรือข้อกำหนดของศาสนาที่ครูนับถือ)
5. ความซื่อสัตย์สุจริต
6. ความยุติธรรม
7. การรักษาสุขภาพอนามัยให้สมบูรณ์
8. ความนิยมไทย

9. การปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย
10. การศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพและความรอบรู้ทั่วไป
11. ความมีสันโดษ
12. การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการมีอิสรภาพทางวิชาการ
13. ความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน
14. การมีอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ
15. การยึดมั่นในคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
16. ความเสียสละ
17. ความกตัญญูกตเวทีต่อบุคคลที่มีพระคุณและสิ่งแวดล้อม
18. ความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
19. ความกล้าหาญ กล้าพูดกล้าแสดงในสิ่งที่ถูกต้อง
20. ความสามัคคี
21. การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

ค่านิยมที่ครูไม่ควรยึดมั่น มีดังนี้
1. การถือฤกษ์ถือยาม
2. ความสนุกสนานเพลิดเพลิน
3. ความฟุ่มเฟือย
4. ความนิยมในศิลปวัฒนธรรมต่างชาติ
5. ความนิยมของนอก
6. การทำตัวตามสบาย
7. การยึดสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. การแสวงหาโชค
9. การใช้สิ่งเสพติดมึนเมาเป็นสื่อสัมพันธ์มิตรภาพ
10. การยกย่องผู้ประพฤติปฏิบัติผิดคุณธรรมให้เป็นบุคคลสำคัญ

การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู

การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญขึ้น ถ้าเป็นการพัฒนาคน หมายถึง การทำให้เกิดการเจริญงอกงามแก่ตน โดยมีลักษณะที่มีความเจริญงอกงามมาจากภายใน กล่าวคือจิตใจของผู้ที่ได้รับการพัฒนานั้นยอมรับเพื่อความเจริญ หรือเพื่อสำเร็จตามจุดประสงค์ของการพัฒนา การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู จึงหมายถึง การกระทำให้ครูยอมรับความสำคัญของวิชาชีพครู เพื่อความเจริญงอกงามของผู้ประกอบวิชาชีพครู และสถาบันวิชาชีพครูด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูก็คือ การทำความเชื่อความมั่นใจในคุณค่าของความเป็นครู ให้ดีขึ้น

ยนต์ ชุ่มจิต (2558 : หน้า 180-183) กล่าวว่า ครูอาจารย์สามารถพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครูให้สูงขึ้นได้ โดยการนำอาชีพทางการสอนหรือวิชาชีพครูไปเปรียบเทียบกับงานอื่นๆ ในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. เกียรติและศักดิ์ศรีการมีเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพครู มิใช่อยู่ที่การได้รับเงินเดือนครั้งละมากๆ แต่อยู่ที่ความสุจริตของอาชีพ

2. เป้าประสงค์ของวิชาชีพวิชาชีพหรืองานอาชีพบางอย่าง มีเป้าประสงค์เพื่อฐานะทางเศรษฐกิจหรือความร่ำรวยของผู้ประกอบอาชีพการทำงานนั้น ๆ ส่วนเป้าประสงค์ของวิชาชีพครูที่แท้จริงมิได้อยู่ในฐานะ ความร่ำรวย และการมีงานทำ ถือว่าเป็นเป้าประสงค์รองเป้าประสงค์สูงสุดของครู คือ การยกระดับวิญญาณของศิษย์ไปสู่คุณธรรมอันสูงสุด

3. ความก้าวหน้าในอาชีพในบรรดาอาชีพรับราชการด้วยกัน อาชีพครูนับว่ามีความก้าวหน้ามากกว่าอีกหลายๆ อาชีพ ทั้งในด้านการเงินและระดับชั้น สังเกตได้จาก มีบุคคลที่รับราชการอื่นๆ พยายามหาโอกาสศึกษาต่อทางวิชาชีพครู เพื่อหาโอกาสสอบแข่งขันบรรจุเข้าเป็นครูกันจำนวนมาก

4. สถานภาพทางวิชาชีพ วิชาชีพครูได้รับการยกย่องให้เป็นวิชาชีพชั้นสูงเช่นเดียวกับวิชาชีพอื่น ซึ่งได้แก่ แพทย์ พยาบาล ทนายความ ตุลาการ สถาปัตยกรรม วิศวกรรม และผู้ตรวจสอบบัญชี เพราะวิชาชีพเหล่านี้ต้องใช้เวลาในการศึกษาเป็นระยะยาวนาน ต้องมีการฝึกฝนอบรม ต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมในวิชาชีพอีกด้วย

จะเห็นได้ว่าวิชาชีพครูมิได้มีความด้อยไปกว่าวิชาชีพอื่นๆ เลย ไม่ว่าจะเป็นในด้านความมีเกียรติมีศักดิ์ศรีในสังคม การกระทำประโยชน์ให้แก่สังคมและบ้านเมือง ความเจริญก้าวหน้าในการประกอบอาชีพหรือสถานภาพทางวิชาชีพ เมื่อเป็นเช่นนี้ครูทุกคนจึงควรมีความมั่นใจ เชื่อมั่นในคุณค่าของความเป็นครู ปฏิบัติหน้าที่ของครู พัฒนาความสามารถในการสอน เสียสละความสุขส่วนตัว เพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง ของศิษย์และของชาติบ้านเมือง

การพัฒนาค่านิยมในความเป็นครูนั้น นอกจากจะพัฒนาความรู้สึกของผู้ประกอบวิชาชีพตามหลักการ ที่กล่าวมาแล้ว บุคคลที่เกี่ยวข้องกับครูทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันพัฒนาโดยอาศัยแนวทางดังต่อไปนี้

1. ผู้มีหน้าที่บังคับบัญชาครูอาจารย์ทุกระดับชั้น จะต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม จริยธรรม

2. ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับจรรยามารยาทของครู เพื่อให้ครูอาจารย์ทุกระดับชั้นได้รับรู้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง หากครูอาจารย์บุคคลใดฝ่าฝืนหลังจากได้รับการว่ากล่าวตักเตือนพอสมควรแล้วยังไม่ดีขึ้นก็ควรลงโทษตามความเหมาะสม

3. จัดกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างค่านิยมและคุณธรรม ความเป็นครู เช่น การจัดประกวดครูดีเด่นในด้านต่างๆ การฝึกอบรมมารยาทแก่ครู การฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมหรือการฟังปาฐกถาธรรม เป็นต้น

4. จัดให้มีการทบทวน ชี้แจง ด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของครูอย่างสม่ำเสมอ

5. ประกาศเกียรติคุณแก่ครูอาจารย์ ผู้มีความสามารถดีเด่นในด้านต่างๆ ตลอดจนการจัดให้มีการส่งเสริมสวัสดิการแก่ครูและครอบครัวที่มีคุณธรรมดีเด่น เช่น การมอบทุนการศึกษาให้แก่บุตร เป็นต้น

6. การสอบบรรจุและการปฐมนิเทศครูบรรจุใหม่ ควรบรรจุเรื่องคุณธรรมและค่านิยมของครูไว้ด้วย เพราะอย่างน้อยก็ช่วยให้ครูได้หันมาสนใจในสิ่งเหล่านี้บ้างตามสมควร

7. ทำการวิจัยเพื่อหาทางแก้ไข ปรับปรุงคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของครู

8. จัดหาเอกสารเพื่อการสร้างเสริมคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของครูได้อ่านกันอย่างทั่วถึง

9. สถาบันที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู ต้องเร่งรัดพัฒนาวิชาชีพครูให้ก้าวหน้าโดยการส่งเสริมความก้าวหน้าของครูให้มากที่สุด

10. การให้ทุนและการให้งานแก่นักศึกษาที่เลือกเรียนครู วิธีการนี้จะช่วยให้บุคคลมีความสนใจในความเป็นครูมากขึ้น เพราะมีเครื่องล่อใจ และจะได้บุคคลที่มีสติปัญญาค่อนข้างสูงรวมทั้งบุคคลที่มีความประพฤติและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับความเป็นครูยิ่งขึ้น

ค่านิยมและจริยธรรมที่ครูควรปลูกฝังแก่ศิษย์

ครูมีหน้าที่โดยตรง ในการปลูกฝังค่านิยมและจริยธรรม เพราะครูมีหน้าที่ในการสอน อบรมสั่งสอน จึงควรถ่ายทอดค่านิยมและจริยธรรมให้แก่ศิษย์ ดังต่อไปนี้

1. เคารพผู้อาวุโสและครูอาจารย์
2. รักบิดามารดาและญาติพี่น้อง
3. จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
4. มาโรงเรียนด้วยเสื้อผ้าสะอาดเรียบร้อย
5. รักษาโรงเรียนและชั้นเรียนให้สะอาดเรียบร้อย
6. นั่ง ยืน และเดิน ให้องอาจ มีสง่า
7. บริหารร่างกายทุกวัน
8. ทำการบ้านให้เสร็จเรียบร้อยตามกำหนด
9. ตั้งใจเรียน
10. เชื่อฟังคำแนะนำและประพฤติปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ
11. ประพฤติดีทุกวาระ

บทสรุป

ค่านิยมเป็นสิ่งที่คนยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจในการเลือกที่จะกระทำ ซึ่งเป็นสิ่งที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม แต่เป็นสิ่งปรารถนาของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ซึ่งค่านิยมมีความสำคัญมากในสังคมยุคปัจจุบัน เพราะมีผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้า ความเสื่อมเสียของสังคม และความมั่นคงของชาติ จึงมีความจำเป็นที่บุคลากรทุกระดับต้องให้ความสำคัญและประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยม โดยเฉพาะผู้ประกอบวิชาชีพครูที่เป็นต้นแบบและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาคน ครูจึงต้องเป็นผู้มีทัศนคติและค่านิยมในการทำงานที่สร้างสรรค์สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถทำให้ค่านิยมที่พึงประสงค์เกิดผลในทางปฏิบัติได้จริง ปลูกฝังศิษย์ให้ยึดมั่นในค่านิยมที่ถูกต้อง ดีงาม ตลอดจนเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามค่านิมนั้นๆ ให้ดีที่สุด

คำถามท้ายบท

1. ค่านิยมมีความสำคัญอย่างไรต่อผู้ประกอบวิชาชีพครู
2. เป้าหมายสำคัญที่สุดของการสร้างค่านิยม 12 ประการคืออะไร
3. ยกตัวอย่างการปฏิบัติตนของครูที่สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ
4. จงเสนอแนวทางในการพัฒนาค่านิยมในวิชาชีพครู
5. ในยุคโลกาภิวัตน์ครูควรปลูกฝังค่านิยมใดให้แก่ศิษย์มากที่สุด เพราะเหตุใด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศกราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560)**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผศ.ดร. ทองขาว กิตฺติธโร. (2557). **สถาบันสังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ บริษัท จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, หน้า 425-432.

พัชรา ทิพยทัศน์. (2551). **การพัฒนาภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลง** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://goo.gl/Luydrg [12 พฤศจิกายน 2566].

ภาสวรรณ ธีรอรรถ. (2555). **บุคลิกภาพและค่านิยม ที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมผู้บริโภคเพศหญิงในการเลือกซื้อกระเป๋าหลุยส์วิตตองในเขตกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยนต์ ชุ่มจิต. (2558). **ความเป็นครู**. กรุงเทพฯ: พิมพลักษณ์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริษัทนานมีบุคส์พับลิเคชั่น จำกัด.

รัตนวดี โชติกพนิช. (2557). **จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://e-book.ram.edu/e-book/inside/html/dlbook.asp?code=CU503 [12 พฤศจิกายน 2566].

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. (2545). **วัฒนธรรมและค่านิยมใหม่ในการทำงานเพื่อประชาชน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อาทิตย์.

สุนทรี โคมิน และสนิท สมัครการ. (2522). **ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2549). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. ปทุมธานี: บริษัทสกายบุ๊คส์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2526). **คู่มือปลูกฝังค่านิยม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2551). **วัฒนธรรมไทยในรัฐธรรมนูญปี 2550**. วารสารวัฒนธรรมไทย. 47 (2): 6.

Allport, G. (1960). **Personality and Social Encounter**. Boston: Beacou.

Geert Hofstede. (2001). **Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations Across Nations**. 2nd Edition, Thousand Oaks CA: Sage Publications.

Rokeach, M. (1973). **The Mature of Human Value**. New York: The Free Press.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 5

หัวข้อเนื้อหา

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562
3. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562
4. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546
5. พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551
6. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2558
7. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563
8. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
2. สามารถวิเคราะห์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้
3. สามารถวิเคราะห์พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้
4. สามารถวิเคราะห์พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ได้
5. สามารถวิเคราะห์พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ได้
6. สามารถวิเคราะห์ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2558 ได้

7. สามารถวิเคราะห์ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563 ได้

8. สามารถวิเคราะห์ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่ได้

9. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน

1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)

1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)

1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)

1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ผู้สอนบรรยายและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

2.2 นักศึกษานำเสนอกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูตามที่ได้รับมอบหมาย

2.3 นักศึกษาแบ่งกลุ่มสืบค้นข่าวที่เกี่ยวกับครูที่สร้างความเสื่อมเสียต่อองค์กรวิชาชีพครู การทุจริต และขัดกับหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

2.4 นักศึกษาร่วมกันวิเคราะห์ข่าวดังกล่าว ร่วมกันคิดว่าปัจจัยใดที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด นำหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูมาแก้ไข และบทลงโทษ

2.5 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน
2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน
4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 5
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู

การเป็นครูที่มีศักยภาพนั้นมิใช่เพียงแค่มีความรู้ที่จะสอน รู้วิธีการสอน หรือเป็นบุคคลที่มีความพร้อมด้านคุณธรรม จริยธรรมเท่านั้น แต่ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ทั้งนี้เพราะการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย จะช่วยให้คนเป็นครูรู้เท่าทันบุคคลอื่น เข้าใจและปฏิบัติตนได้ อีกทั้งยังก่อให้เกิดความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งรู้ในสิทธิประโยชน์ต่างๆที่ตนเองพึงได้รับอีกด้วย โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูควรทราบ ได้แก่ 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 2) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 3) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 4) พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 5) พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2551 6) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2558 7) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ.2563 และ 8) ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานที่

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ เป็นกติกาสูงสุดในการปกครอง ซึ่งกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่และบทบาทของบุคคลต่าง ๆ รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าประเทศมีการปกครองแบบนิติรัฐ คือ เป็นการปกครองโดยกฎหมาย และในบรรดากฎหมายที่ออกมาบังคับใช้กับพลเมือง รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดหนึ่งเดียวซึ่งกฎหมายอื่นใดจะขัดหรือแย้งไม่ได้ (ปทานุกรมศัพท์รัฐสภาและการเมืองไทย, 2548) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเป็นผู้ยกร่าง รัฐบาลเป็นผู้ตราเริ่มใช้ ณ วันที่ 6 เมษายน 2560 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา (นายกรัฐมนตรี) เป็นผู้ลงนามรับรอง มีทั้งหมด 16 หมวด 279 มาตรา 1 บทเฉพาะกาล โดยมีรายละเอียด แสดงดังในตารางที่ 5.1 ดังนี้

ตารางที่ 5.1 บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

หมวด 1 บททั่วไป	หมวด 2 พระมหากษัตริย์
หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย	หมวด 4 หน้าที่ของปวงชนชาวไทย
หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ	หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ
หมวด 7 รัฐสภา ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 สภาผู้แทนราษฎร ส่วนที่ 3 วุฒิสภา ส่วนที่ 4 บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง ส่วนที่ 5 การประชุมร่วมกันของรัฐสภา	หมวด 8 คณะรัฐมนตรี
หมวด 9 การขัดกันแห่งผลประโยชน์	หมวด 10 ศาล ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 ศาลยุติธรรม ส่วนที่ 3 ศาลปกครอง ส่วนที่ 4 ศาลทหาร
หมวด 11 ศาลรัฐธรรมนูญ	หมวด 12 องค์กรอิสระ ส่วนที่ 1 บททั่วไป ส่วนที่ 2 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ส่วนที่ 3 ผู้ตรวจการแผ่นดิน ส่วนที่ 4 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่วนที่ 5 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ส่วนที่ 6 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
หมวด 13 องค์กรอัยการ	หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น
หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ	หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ

โดยหมวดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีดังนี้

หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ

มาตรา 54

- รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

- รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจวินัยอารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยส่งเสริม และสนับสนุนให้องค์กรปกครอ งส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

- รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับและ โดยรัฐมีหน้าที่เนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งช และการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

- การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

- ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสรัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

- ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณ ให้แก่กองทุนหรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุน ได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษีด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา 65

รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว

หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ

มาตรา 258

ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาให้เกิดผล ดังต่อไปนี้

1. ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา 54 วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัย โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

2. ให้ดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนตามมาตรา 54 วรรคหก ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

3. ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู

4. ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว โดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ(ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติ เป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์ซึ่งมีเนื้อหาเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งเฉพาะเจาะจงต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง ถือเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่รัฐได้ตราขึ้นไว้เป็นข้อบังคับกำหนดความประพฤติบุคคล ซึ่งตราขึ้นโดยฝ่ายนิติบัญญัติอันได้แก่รัฐสภา โดยพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา มีความสำคัญในการกำหนดแนวทางและกรอบการจัดการศึกษาของประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ สามารถทำให้กระบวนการทั้งหมดอยู่ในวิถีทางเดียวกัน ซึ่งขณะนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติจำนวน 4 ฉบับดังนี้

ฉบับที่ 1 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 19 สิงหาคม 2542 บังคับใช้ 20 สิงหาคม 2542

ฉบับที่ 2 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 19 ธันวาคม 2545 บังคับใช้ 20 ธันวาคม 2545

ฉบับที่ 3 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 22 กรกฎาคม 2553 บังคับใช้ 23 กรกฎาคม 2553

ฉบับที่ 4 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา 1 พฤษภาคม 2562 บังคับใช้ 2 พฤษภาคม 2562

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ทั้ง 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2542 สาเหตุมาจากที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยกำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้ คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง

ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 สาเหตุมาจากรัฐบาลมีนโยบายปฏิรูประบบราชการ โดยให้แยกภารกิจเกี่ยวกับงานด้านศิลปะและวัฒนธรรมไป จัดตั้งเป็นกระทรวงวัฒนธรรม และโดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงการบริหารและการจัดการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา และการให้มีคณะกรรมการอาชีวศึกษา

ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 สาเหตุมาจากระดับการศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอยู่ด้วยกัน ทำให้การบริหารไม่คล่องตัว สมควรแยกเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็นเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ

ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562 สาเหตุมาจากการเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เพื่อกำหนดขอบเขตในการดำเนินการของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นให้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการจัดตั้งกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

พระราชบัญญัติการศึกษา มีทั้งสิ้น 9 หมวด 78 มาตรา 1 บทเฉพาะกาล

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

หมวด 3 ระบบการศึกษา

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

หมวด 5 การบริหารและการจัดการการศึกษา

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

สาระสำคัญเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษา

“การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคล และสังคม โดยการ ถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้าง องค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“การศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

“การศึกษาตลอดชีวิต” หมายความว่า การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน วิทยาลัย สถาบันมหาวิทยาลัย หน่วยงานการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นของรัฐหรือของเอกชน ที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ ในการจัดการศึกษา

“สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” หมายความว่า สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

“มาตรฐานการศึกษา” หมายความว่า ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง และเพื่อใช้เป็นหลักในการเทียบเคียงสา หรับการส่งเสริมและกำกับดูแล การตรวจสอบ การประเมินผล และการประกันคุณภาพทางการศึกษา

“การประกันคุณภาพภายใน” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายใน โดยบุคลากรของสถานศึกษานั้นเอง หรือโดยหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น

“การประกันคุณภาพภายนอก” หมายความว่า การประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพและให้มีการพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและการส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่ง ทั้ง ของรัฐและเอกชน

“ผู้บริหารการศึกษา” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษานอกสถานศึกษาตั้งแต่ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป

“บุคลากรทางการศึกษา” หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษารวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ และการบริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ

“กระทรวง” หมายความว่า กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด 1 บททั่วไป ความมุ่งหมายและหลักการ

พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเจตนารมณ์ที่ต้องการเน้นย้ำว่าการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

การจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน

2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

สำหรับเรื่องการจัดระบบ โครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ

2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น

3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุก ระดับและประเภท

4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากร ทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา

6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หมวด 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

- บุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางด้านต่าง ๆ หรือมีร่างกายพิการ หรือมีความต้องการเป็นพิเศษ หรือผู้ด้อยโอกาสมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

- บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาทั้งภาคบังคับและนอกเหนือจากภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว

- บิดามารดา บุคคล ชุมชน องค์กร และสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมที่สนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณีดังนี้

- การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตรหรือผู้ซึ่งอยู่ในความดูแล รวมทั้งเงินอุดหนุนสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีสำหรับค่าใช้จ่ายการศึกษา

หมวด 3 ระบบการศึกษา

การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สถานศึกษาจัดได้ทั้งสามรูปแบบ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ซึ่งแบ่งเป็นระดับต่ำกว่าปริญญา และระดับปริญญา ให้มีการศึกษาภาคบังคับเก้าปี นับจากอายุย่างเข้าปีที่เจ็ด จนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก หรือเมื่อสอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ สำหรับเรื่องสถานศึกษานั้น การศึกษาปฐมวัย และการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดใน

1. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ เอกชน และโรงเรียนที่สังกัดสถาบันศาสนา

3. ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์ และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

- การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบัน วิทยาลัย หรือ หน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

- การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถาน ศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของรัฐ อาจจัดการศึกษา เฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ

หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ผู้เรียนทุกคน สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งสามรูปแบบในหมวด 3 ต้องเน้นทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องสาระความรู้ให้บูรณาการความรู้และทักษะด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับแต่ ละระดับการศึกษา ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสังคม ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ด้านภาษา โดยเฉพาะการใช้ภาษาไทย ด้านคณิตศาสตร์ ด้านการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน และความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งให้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจริง ผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างสมดุล และปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี คุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา นอกจากนั้น ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ยังต้องส่งเสริมให้ผู้สอน จัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ การประเมินผลผู้เรียน ให้สถานศึกษาพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ส่วนการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ ให้ใช้วิธีการที่หลากหลายและนำผลการประเมินผู้เรียนมาใช้ประกอบด้วย หลักสูตรการศึกษาทุกระดับและทุกประเภท ต้องมีความหลากหลาย โดยส่วนกลางจัดทำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเน้นความเป็นไทยและความเป็นพลเมืองดี การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อและให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะของสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชนสังคมและประเทศชาติ สำหรับหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาเพิ่มเรื่องการพัฒนาวิชาการ วิชาชีพชั้นสูง และการค้นคว้าวิจัย เพื่อพัฒนาองค์ความรู้และสังคมศึกษา

หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา

ส่วนที่ 1 การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ

แบ่งเป็นสามระดับ คือ ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับสถานศึกษา เพื่อเป็นการกระจายอำนาจลงไปสู่ท้องถิ่น และสถานศึกษาให้มากที่สุด

1.1 ระดับชาติ

ให้มีกระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีอำนาจหน้าที่ กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทรวมทั้ง การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรรวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือคณะกรรมการสี่องค์กร คือ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม

- มีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีและมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

- ให้สำนักงานของทั้งสี่องค์กรเป็นนิติบุคคล มีคณะกรรมการแต่ละองค์กร ประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรวิชาชีพ และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าจำนวนกรรมการประเภทอื่นรวมกัน มีเลขาธิการของแต่ละสำนักงาน เป็นกรรมการและเลขานุการ

- สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษาของชาติ นโยบายและแผนด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม การสนับสนุนทรัพยากร การประเมินผลการจัดการศึกษา การดำเนินการด้านศาสนาศิลปะและวัฒนธรรม รวมทั้งการพิจารณากลั่นกรองกฎหมายและกฎกระทรวง

- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา มาตรฐานและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- คณะกรรมการการอุดมศึกษา มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผนพัฒนา และมาตรฐานการอุดมศึกษาที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยคำนึงถึงความเป็นอิสระตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาแต่ละแห่ง

- คณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบายและแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับแผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมแห่งชาติ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล ดำเนินการจัดการศึกษาและอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้น ๆ

1.2 ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

การบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ให้ยึดเขตพื้นที่การศึกษาโดยคำนึงถึงปริมาณสถานศึกษา และจำนวนประชากรเป็นหลัก รวมทั้งความเหมาะสมด้านอื่นด้วย ในแต่ละเขตพื้นที่การศึกษาให้มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่การศึกษาประสานและส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนการ

จัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งการกำกับดูแลหน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนสมาคมผู้ประกอบวิชาชีพครู และผู้ประกอบวิชาชีพบริหารการศึกษา ผู้แทนสมาคมผู้ปกครองและครู ผู้นำทางศาสนาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม โดยให้ผู้อำนวยการสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ

1.3 ระดับสถานศึกษา

ให้แต่ละสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาอุดมศึกษาระดับ ต่ำกว่าปริญญา มีคณะกรรมการสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษาและจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วน ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ คณะกรรมการสถานศึกษาประกอบด้วย ผู้แทน ผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ และให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการ ทั้งนี้ ให้กระทรวงกระจายอำนาจ ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาฯ เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

ส่วนที่ 2 การบริหารและการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทตามความพร้อม ความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่น เพื่อเป็นการรองรับสิทธิและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามที่กำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยกระทรวงกำหนด

หลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความพร้อม รวมทั้งประสานและส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาได้

ส่วนที่ 3 การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชน

สถานศึกษาเอกชนเป็นนิติบุคคลจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภท มีคณะกรรมการบริหาร ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน ผู้รับใบอนุญาต ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนครู ผู้แทนศิษย์เก่าและผู้ทรงคุณวุฒิ การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนให้มีความเป็นอิสระ โดยมีการกำกับ ติดตาม ประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ รวมทั้งรัฐต้องให้การสนับสนุนด้านวิชาการและด้านเงินอุดหนุน การลดหย่อนหรือยกเว้นภาษี รวมทั้งสิทธิประโยชน์อื่นตามความเหมาะสม ทั้งนี้ การกำหนดนโยบายและแผนการจัดการศึกษาของรัฐของเขตพื้นที่การศึกษา หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้คำนึงถึงผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของเอกชน โดยให้รับฟังความคิดเห็นของเอกชน และประชาชนประกอบการพิจารณาด้วย ส่วนสถานศึกษาของเอกชนระดับปริญญาให้ดำเนินกิจการโดยอิสระภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา

ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกับคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร และจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งทุกห้าปี โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์การมหาชนทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินและจัดให้มีการประเมินดังกล่าว รวมทั้งเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน ในกรณีที่ผลการประเมินภายนอกไม่ได้มาตรฐานให้สำนักงานรับรองมาตรฐานฯ จัดทำข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานต้นสังกัดให้สถานศึกษาปรับปรุง ภายในระยะเวลาที่กำหนด หากมิได้ดำเนินการ ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานฯ รายงานต่อคณะกรรมการต้นสังกัด เพื่อให้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา

ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิตและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยรัฐจัดสรรงบประมาณและกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน

ค่าตอบแทน สวัสดิการ ฯลฯ ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา เป็นองค์กรอิสระมีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ รวมทั้งกำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ

- ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาอื่นทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้ ยกเว้น ผู้ที่จัดการศึกษาตามอัธยาศัย จัดการศึกษาในศูนย์การเรียน วิทยากรพิเศษ และผู้บริหารการศึกษาระดับเหนือเขตพื้นที่การศึกษา

- ให้ข้าราชการของหน่วยงานทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาและระดับเขตพื้นที่การศึกษาเป็นข้าราชการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู ตามหลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา

- การผลิตและพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนามาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ และการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือพนักงานของรัฐในสถานศึกษาระดับปริญญาที่เป็นนิติบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะของสถานศึกษานั้นๆ

หมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา

ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงินและทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา โดยให้รัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้มาตรการภาษีส่งเสริมและให้แรงจูงใจ รวมทั้งใช้มาตรการลดหย่อน หรือยกเว้นภาษีตามความเหมาะสม

- สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคล มีอำนาจในการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา ทั้งที่เป็นที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งหารายได้จากบริการของสถานศึกษาที่ไม่ขัดกับภารกิจหลักอสังหาริมทรัพย์ที่สถานศึกษาของรัฐได้มา ทั้งจากผู้อุทิศให้หรือซื้อหรือแลกเปลี่ยนจากรายได้ของสถานศึกษา ให้เป็นกรรมสิทธิ์ของสถานศึกษา บรรดารายได้และผลประโยชน์ต่าง ๆ ของสถานศึกษาของรัฐดังกล่าวไม่เป็นรายได้ที่ต้องส่งกระทรวงการคลัง

- ให้สถานศึกษาของรัฐที่ไม่เป็นนิติบุคคล สามารถนำรายได้และผลประโยชน์ต่าง ๆ มาจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาของสถาบันนั้น ๆ ได้ตามระเบียบที่กระทรวงการคลังกำหนด

- ให้รัฐจัดสรรงบประมาณแผ่นดินให้กับการศึกษา โดยจัดสรรให้ผู้เรียนและสถานศึกษา ทั้งของรัฐและเอกชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในรูปเงินอุดหนุนทั่วไปเป็นค่าใช้จ่ายรายบุคคล กองทุนประเภทต่างๆ และทุนการศึกษา รวมทั้งให้มีระบบการตรวจสอบ ติดตามและประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการใช้จ่ายงบประมาณการจัดการศึกษาด้วย

หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

- รัฐจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรคมนาคม และการสื่อสารในรูปอื่นเพื่อประโยชน์สำหรับการศึกษา การทะนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมตามความจำเป็น รัฐส่งเสริมสนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนา การผลิตและพัฒนาแบบเรียน ตำรา สื่อสิ่งพิมพ์อื่น วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาอื่น โดยจัดให้มีเงินสนับสนุนและเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

- ให้มีการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิตและผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ อันจะนำไปสู่การแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

- ให้มีการระดมทุน เพื่อจัดตั้งกองทุนพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา จากเงินอุดหนุนของรัฐ ค่าสัมปทานและผลกำไรที่ได้จากการดำเนินกิจการ ด้านสื่อสารมวลชน เทคโนโลยีสารสนเทศ และโทรคมนาคมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรประชาชน รวมทั้งให้มีการลดอัตราค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยี

- ให้มีหน่วยงานกลาง ทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบาย แผน ส่งเสริม และประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

บทเฉพาะกาล

1. นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

- ให้กฎหมาย ข้อบังคับ คำสั่ง ฯลฯ เกี่ยวกับการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒน ธรรมเดิมที่ใช้อยู่ยังคงใช้บังคับได้ต่อไป จนกว่าจะมีการปรับปรุงแก้ไขตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินห้าปี

- ให้กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานการศึกษาและสถานศึกษาที่มีอยู่ ยังคงมี ฐานะและอำนาจหน้าที่เช่นเดิมจนกว่าจะจัดระบบการบริหารและการจัดการศึกษาใหม่ตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินสามปี

- ให้ดำเนินการออกกฎกระทรวง เพื่อแบ่งระดับและประเภทการศึกษาของการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี

2. ในวาระเริ่มแรก มิให้นำ

- บทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสิบสองปี และการศึกษาภาค บังคับเก้าปี มาใช้บังคับ จนกว่าจะมีการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินห้าปี นับจากวันที่รัฐธรรมนูญใช้บังคับ และภายในหกปี ให้กระทรวงจัดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประเมินผลภายนอกครั้งแรก

- นำบทบัญญัติในหมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา และหมวด 7 ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามาใช้บังคับจนกว่าจะมีการดำเนินการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินสามปี

- ทั้งนี้ขณะที่การจัดตั้งกระทรวงยังไม่แล้วเสร็จให้นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการและรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้ออกกฎกระทรวงระเบียบและประกาศเพื่อปฏิรูปตามพระราชบัญญัตินี้ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของตน รวมทั้งให้กระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติทำหน้าที่กระทรวงการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี

3. ให้จัดตั้งสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เป็นองค์การมหาชนเฉพาะกิจ ทำหน้าที่

- เสนอการจัดโครงสร้าง องค์กร การแบ่งส่วนงาน ตามสาระบัญญัติในหมวดที่ว่าด้วยการบริหารและการจัดการศึกษา การจัดระบบครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาการจัดระบบทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา

- เสนอร่างกฎหมาย และปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ และคำสั่งในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างและระบบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัตินี้

- ตามอำนาจหน้าที่อื่นที่กำหนดในกฎหมายองค์การมหาชน

4. คณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษามีเก้าคน ประกอบด้วย ประธานกรรมการและกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ และมีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา การบริหารรัฐกิจ การบริหารงานบุคคล การงบประมาณการเงินและการคลัง กฎหมายมหาชน และกฎหมายการศึกษา ทั้งนี้ ต้องมีผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งมิใช่ข้าราชการหรือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ ไม่น้อยกว่าสามคน ให้เลขาธิการสำนักงานปฏิรูปการศึกษา เป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการและเลขาธิการมีวาระการดำแหน่งวาระเดียว เป็นเวลาสามปี ทั้งนี้ ให้มีคณะกรรมการสรรหาจำนวนสิบห้าคน ทำหน้าที่เสนอชื่อบุคคลที่สมควรเป็นคณะกรรมการบริหารสำนักงานปฏิรูปการศึกษาจำนวนสิบแปดคนเพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการ

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562

ขณะนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 4 ฉบับดังนี้

ฉบับที่ 1 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547

ฉบับที่ 2 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2551

ฉบับที่ 3 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2553

ฉบับที่ 4 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 มีทั้งหมด 140 มาตรา แบ่งออกเป็น 9 หมวด และบทเฉพาะกาล ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

หมวด 2 บททั่วไป

หมวด 3 การกำหนดตำแหน่ง วิทยฐานะ และการให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง

หมวด 4 การบรรจุและการแต่งตั้ง

หมวด 5 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

หมวด 6 วินัยและการรักษาวินัย

หมวด 7 การดำเนินการทางวินัย

หมวด 8 การออกจากราชการ

หมวด 9 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

บทเฉพาะกาล

หมวด 1 คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547"

มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 121/ตอนพิเศษ 79 ก/หน้า 22/23 ธันวาคม 2547 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 ธันวาคม 2547 เป็นต้นไป

มาตรา 3 ให้ยกเลิก

1. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523

2. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

3. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2538

มาตรา 4

"ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา" หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามพระราชบัญญัตินี้ ให้รับราชการโดยได้รับเงินเดือนจากเงินงบประมาณแผ่นดิน งบบุคลากรที่จ่ายในลักษณะเงินเดือนในกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม หรือกระทรวงอื่นที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

"ข้าราชการครู" หมายความว่า ผู้ที่ประกอบวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่าง ๆ ในสถานศึกษาของรัฐ

"คณาจารย์" หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัย ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับปริญญาของรัฐ

"บุคลากรทางการศึกษา" หมายความว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา รวมทั้งผู้สนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา

"วิชาชีพ" หมายความว่า วิชาชีพครู วิชาชีพบริหารการศึกษา และวิชาชีพบุคลากรทางการศึกษาอื่น

"เขตพื้นที่การศึกษา" หมายความว่า เขตพื้นที่การศึกษาตามประกาศกระทรวง

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา หรือ สพป. ปัจจุบันมี 183 เขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา หรือ สพม. ปัจจุบันมี 62 เขตพื้นที่การศึกษา ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดและแก้ไขเปลี่ยนแปลงเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา รวมเขตพื้นที่การศึกษาทั้งหมด 245 เขต

"หน่วยงานการศึกษา" หมายความว่า

1. สถานศึกษา
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
3. สำนักงานการศึกษานอกโรงเรียน
4. แหล่งการเรียนรู้ตามประกาศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5. หน่วยงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ หรือตามประกาศกระทรวง หรือหน่วยงานที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนด

"สถานศึกษา" หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียน วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบัน หรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและตามประกาศกระทรวง

"ส่วนราชการ" หมายความว่า หน่วยงานของรัฐที่มีฐานะเป็นกรมหรือเทียบเท่ากรม

"หัวหน้าส่วนราชการ" หมายความว่า ปลัดกระทรวง เลขาธิการ อธิบดี หรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า

"กระทรวง" หมายความว่า กระทรวงศึกษาธิการ

"รัฐมนตรีเจ้าสังกัด" หมายความว่า รัฐมนตรีว่าการกระทรวงในกระทรวงที่มีข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอยู่ในสังกัด

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 5 บรรดาคำว่า “ข้าราชการพลเรือน” ที่มีอยู่ในกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ และข้อบังคับอื่นใด ให้หมายความรวมถึงข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วย เว้นแต่จะได้มีกฎหมาย ประกาศ ระเบียบ หรือข้อบังคับอื่นใดที่บัญญัติไว้สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะ

โดยหลักทั่วไป กฎหมายหรือระเบียบใด ใช้คำว่า "ข้าราชการพลเรือน" ให้รวมถึง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วย เว้นแต่จะกำหนดไว้โดยเฉพาะ

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่มีปัญหาขัดแย้งหรือการที่จะต้องตีความในปัญหาเกี่ยวกับข้าราชการครู ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 และข้าราชการพลเรือนในสังกัดกระทรวงซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ยกเว้นข้าราชการครูและข้าราชการพลเรือนสามัญในสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน และเป็นกรณีที่พระราชบัญญัตินี้มิได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาหรือองค์กรใดเป็นผู้กำหนดหรือวินิจฉัยชี้ขาด ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของรัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดหรือวินิจฉัยชี้ขาด

มาตรา 7 ให้มีคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาคณะหนึ่ง เรียกว่า "คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา" เรียกโดยย่อว่า "ก.ค.ศ." ประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ

2. ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นรองประธานกรรมการ

3. กรรมการโดยตำแหน่งจำนวนแปดคน ได้แก่ ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม เลขาธิการ ก.พ. เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการ ก.ค.ศ. และเลขาธิการคุรุสภา

4. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนเก้าคน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และประสบการณ์สูงทางด้านการศึกษา ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านกฎหมาย ด้านการบริหารการจัดการภาครัฐ ด้านการบริหารองค์กร ด้านการศึกษาพิเศษ ด้านการบริหารธุรกิจหรือด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านการผลิตและพัฒนาครู ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศหรือด้านการบริหารจัดการความรู้หรือด้านการวิจัยและประเมินผล ด้านละหนึ่งคน

5. กรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจำนวนสิบสองคน ประกอบด้วย ผู้แทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฝ่ายละหนึ่งคน ผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานการศึกษาตามที่ ก.ค.ศ. กำหนดซึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฝ่ายละหนึ่งคน ผู้แทนข้าราชการครูจำนวนห้าคน ซึ่งเลือกจากข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจำนวนสามคน ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวนหนึ่งคน และข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจำนวนหนึ่งคน ผู้แทนข้าราชการครูสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมจำนวนหนึ่งคนและผู้แทนบุคลากรทางการศึกษาอื่นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและมัธยมศึกษาฝ่ายละหนึ่งคน

หลักเกณฑ์ และวิธีการได้มาของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตาม (4) และกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตาม (5) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

ให้เลขาธิการ ก.ค.ศ. เป็นเลขานุการ และให้เลขาธิการ ก.ค.ศ. แต่งตั้งข้าราชการในสำนักงาน ก.ค.ศ. เป็นผู้ช่วยเลขานุการไม่เกินสองคน

องค์ประกอบ ก.ค.ศ. 31 คนรวมกับเลขาธิการ ก.ค.ศ. เป็นเลขานุการ

มาตรา 8 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย

2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ และไม่เกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์

3. ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

4. ไม่เป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น

5. ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ ที่ปรึกษา หรือผู้มีตำแหน่งบริหารในพรรคการเมือง

6. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 9 กรรมการผู้แทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และไม่เคยถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาก่อน

2. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 10 กรรมการผู้แทนผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานการศึกษา ตามที่ ก.ค.ศ. กำหนดต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และไม่เคยถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาก่อน

2. มีประสบการณ์ด้านการบริหารในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้บริหารสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นในหน่วยงานการศึกษาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าห้าปี

3. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 11 กรรมการผู้แทนข้าราชการครูต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และไม่เคยถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมาก่อน

2. มีประสบการณ์ด้านปฏิบัติการสอนในวิทยฐานะไม่ต่ำกว่าครูชำนาญการหรือเทียบเท่า หรือมีประสบการณ์การสอนเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าปี

3. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 12 กรรมการผู้แทนบุคลากรทางการศึกษาอื่นต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

1. มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี

2. มีประสบการณ์ด้านสนับสนุนการศึกษาซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ให้บริการ หรือปฏิบัติงานเกี่ยวเนื่องกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศ การบริหารการศึกษา และปฏิบัติงานอื่นในหน่วยงานการศึกษา เป็นเวลาไม่น้อยกว่าสิบห้าปี

3. เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในเรื่องความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม และไม่เคยมีประวัติเสื่อมเสียทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และการประกอบอาชีพ

มาตรา 13 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสี่ปี และอาจได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งใหม่ได้อีก แต่จะดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินกว่าสองวาระมิได้

ถ้ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิหรือกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาว่างลง ให้ดำเนินการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างภายในหกสิบวัน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 วรรคสอง เว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของกรรมการผู้นั้นเหลือไม่ถึงเก้าสิบวัน จะไม่ดำเนินการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งกรรมการแทนก็ได้ และให้กรรมการซึ่งแทนกรรมการในตำแหน่งที่ว่างลงมีวาระอยู่ในตำแหน่งเท่ากับระยะเวลาที่เหลืออยู่ของผู้ซึ่งตนแทน

ในระหว่างที่ยังมิได้ดำเนินการให้มีกรรมการแทนตำแหน่งที่ว่างลงตามวรรคสอง และยังมีกรรมการที่เหลืออยู่เกินกึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมด ให้กรรมการที่เหลืออยู่ปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

เมื่อครบกำหนดตามวาระในวรรคหนึ่ง หากยังไม่มีการแต่งตั้งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและเลือกตั้งกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาขึ้นใหม่ ให้กรรมการซึ่งพ้นจากตำแหน่งตามวาระนั้นอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่ากรรมการผู้ทรงคุณวุฒิและกรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งได้รับแต่งตั้งหรือเลือกตั้งใหม่เข้ารับหน้าที่ โดยกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิใน ก.ค.ศ. มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี ติดต่อกันเกิน 2 วาระไม่ได้

มาตรา 14 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

1. ตาย

2. ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อประธานกรรมการ

3. เป็นบุคคลล้มละลาย

4. เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ

5. ขาดคุณสมบัติ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 8

6. ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

7. คณะรัฐมนตรีมีมติให้ออก

มาตรา 15 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ กรรมการผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

1. ตาย

2. ลาออกโดยยื่นหนังสือลาออกต่อประธานกรรมการ

3. พ้นจากการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 9 มาตรา 10 มาตรา 11 หรือมาตรา 12

5. ถูกถอดถอนโดยรัฐมนตรีตามมติของ ก.ค.ศ. ด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมด เมื่อปรากฏว่ามีความประพฤติไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ หรือมีเจตนากระทำการโดยไม่ถูกต้องหรือไม่ยุติธรรม หรือใช้อำนาจหน้าที่ที่ขัดต่อกฎหมาย ทั้งนี้ ก่อนมีการถอดถอน ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนขึ้นสอบสวน

6. มิได้เป็นผู้ดำรงตำแหน่งหรือเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้สอนในหน่วยงานการศึกษา หรือบุคลากรทางการศึกษาอื่นตามที่ตนได้รับเลือก

มาตรา 16 การประชุม ก.ค.ศ. ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ในการประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมหรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานกรรมการทำหน้าที่แทน ถ้าไม่มีรองประธานกรรมการหรือมีแต่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งทำหน้าที่เป็นประธานในที่ประชุม

ในการประชุมถ้ามีการพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับตัวกรรมการผู้ใดโดยเฉพาะ หรือเมื่อมีกรณีเข้าข่ายที่กฎหมายกำหนดว่ากรรมการผู้นั้นมีส่วนได้เสีย กรรมการผู้นั้นไม่มีสิทธิเข้าประชุม

การวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมให้ถือเสียงข้างมาก กรรมการคนหนึ่งให้มีหนึ่งเสียงในการลงคะแนน ถ้าคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา 17 ก.ค.ศ. มีอำนาจตั้งคณะอนุกรรมการวิสามัญ เรียกโดยย่อว่า “อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ” เพื่อทำการใด ๆ แทน ก.ค.ศ. หรือทำหน้าที่เช่นเดียวกับคณะอนุกรรมการอื่นที่กำหนดตามพระราชบัญญัตินี้ได้

ในกรณีที่ตั้ง อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ เพื่อทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ ให้ตั้งจากกรรมการ ก.ค.ศ. ที่เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อยสองคน และกรรมการ ก.ค.ศ. ที่เป็นผู้แทนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของจำนวนอนุกรรมการทั้งหมด และให้นำมาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 16 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 18 ภายใต้บังคับมาตรา 17 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะเป็นกรรมการใน ก.ค.ศ. อนุกรรมการใน อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรืออนุกรรมการอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ในขณะเดียวกันมิได้ เว้นแต่การเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการโดยตำแหน่ง

มาตรา 19 ให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบายการผลิตและการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

2. กำหนดนโยบาย วางแผน และกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งให้ความเห็นชอบจำนวนและอัตราตำแหน่งของหน่วยงานการศึกษา

3. เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่คณะรัฐมนตรีในกรณีที่ค่าครองชีพเปลี่ยนแปลงไปมาก หรือการจัดสวัสดิการหรือประโยชน์เกื้อกูลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษายังไม่เหมาะสม เพื่อให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาในอันที่จะปรับปรุงเงินเดือน เงินวิทยฐานะ เงินประจำตำแหน่ง เงินเพิ่มค่าครองชีพ สวัสดิการ หรือประโยชน์เกื้อกูลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสม

4. ออกกฎ ก.ค.ศ. ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา กฎ ก.ค.ศ. เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

5. พิจารณาวินิจฉัยตีความปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ เมื่อ ก.ค.ศ. มีมติเป็นประการใดแล้วให้หน่วยงานการศึกษาปฏิบัติตามนั้น

6. พัฒนาหลักเกณฑ์ วิธีการ และมาตรฐานการบริหารงานบุคคล รวมทั้งการพิทักษ์ระบบคุณธรรมของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

7. กำหนดวิธีการและเงื่อนไขการจ้างเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษา รวมทั้งกำหนดอัตราเงินเดือนหรือค่าตอบแทน

8. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา การเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และการยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

9. ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดสวัสดิการและสิทธิประโยชน์เกื้อกูลอื่นแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

10. พิจารณาตั้ง อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา และคณะอนุกรรมการอื่นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย

11. ส่งเสริม สนับสนุน ประสานงาน ให้คำปรึกษา แนะนำและชี้แจงด้านการบริหารงานบุคคลแก่หน่วยงานการศึกษา

12. กำหนดมาตรฐาน พิจารณา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์และการร้องทุกข์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

13. กำกับ ดูแล ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อรักษาความเป็นธรรมและมาตรฐานด้านการบริหารงานบุคคล ตรวจสอบและปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ในการนี้ให้มีอำนาจเรียกเอกสารและหลักฐานจากหน่วยงานการศึกษาให้ผู้แทนของหน่วยงานการศึกษา ข้าราชการ หรือบุคคลใด มาชี้แจงข้อเท็จจริง และให้มีอำนาจออกระเบียบข้อบังคับ รวมทั้งให้ส่วนราชการ หน่วยงานการศึกษา ข้าราชการหรือบุคคลใดรายงานเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ไปยัง ก.ค.ศ.

14. ในกรณีที่ปรากฏว่าส่วนราชการ หน่วยงานการศึกษา อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา คณะอนุกรรมการหรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้หรือปฏิบัติการโดยไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม หรือปฏิบัติการโดยขัดหรือแย้งกับกฎหมาย กฎ ก.ค.ศ. ระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด ให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจยับยั้งการปฏิบัติการดังกล่าวไว้เป็นการชั่วคราว เมื่อ ก.ค.ศ. มีมติเป็นประการใดแล้ว ให้ส่วนราชการหน่วยงานการศึกษา อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา คณะอนุกรรมการหรือผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ปฏิบัติไปตามนั้น

15. พิจารณารับรองคุณวุฒิของผู้ได้รับปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพ หรือคุณวุฒิอย่างอื่นเพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา และการกำหนดอัตราเงินเดือนหรือค่าตอบแทนที่ควรได้รับ

16. กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมในเรื่องการปฏิบัติการต่าง ๆ ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

17. พิจารณาจัดระบบทะเบียนประวัติและแก้ไขทะเบียนประวัติเกี่ยวกับวัน เดือน ปีเกิด และควบคุมการเกษียณอายุของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

18. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือตามกฎหมายอื่น

มาตรา 20 ให้มีสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เรียกโดยย่อว่า "สำนักงาน ก.ค.ศ." โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เรียกโดยย่อว่า "เลขาธิการ ก.ค.ศ." ซึ่งมีฐานะเป็นอธิบดีเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการและบริหารราชการของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

สำนักงาน ก.ค.ศ. มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานในหน้าที่ของ ก.ค.ศ.

2. วิเคราะห์และวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและการจัดระบบบริหารราชการในหน่วยงานการศึกษา

3. ศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับมาตรฐาน หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. พัฒนาระบบข้อมูล และจัดทำแผนกำลังคนสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

5. ศึกษา วิเคราะห์ เสนอแนะนโยบาย ประสานงานและดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

6. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และบริหารเงินทุน ตลอดจนสวัสดิการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

7. กำกับ ติดตาม และตรวจสอบการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ของหน่วยงานการศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษา

8. จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเสนอ ก.ค.ศ.

9. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย

มาตรา 21 (ยกเลิก)

มาตรา 22 การประชุมของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ให้นำความในมาตรา 16 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 23 ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. พิจารณากำหนดนโยบายการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งการกำหนดจำนวนและอัตราตำแหน่งและเกลี่ยอัตรากำลังให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารงานบุคคล ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

2. พิจารณาให้ความเห็นชอบการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

3. ให้ความเห็นชอบเกี่ยวกับการพิจารณาความดีความชอบของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

4. พิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการดำเนินการทางวินัย การออกจากราชการ การอุทธรณ์ และการร้องทุกข์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้

5. ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา การเสริมสร้างขวัญกำลังใจ การปกป้องคุ้มครองระบบคุณธรรม การจัดสวัสดิการ และการยกย่องเชิดชูเกียรติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา

6. กำกับ ดูแล ติดตามและประเมินผลการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

7. จัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

8. จัดทำรายงานประจำปีที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาเพื่อเสนอ ก.ค.ศ.

9. พิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องการบริหารงานบุคคลในเขตพื้นที่การศึกษาที่ไม่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของผู้บริหารของหน่วยงานการศึกษา

10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย

มาตรา 24 ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้บริหารราชการในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. รับผิดชอบในการปฏิบัติงานราชการที่เป็นอำนาจและหน้าที่ของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาและตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

2. เสนอแนะการบรรจุและแต่งตั้ง และการบริหารงานบุคคลในเรื่องอื่นที่อยู่ในอำนาจและหน้าที่ของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

3. พิจารณาเสนอความดีความชอบของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. จัดทำแผนและส่งเสริมการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

5. จัดทำทะเบียนประวัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา

6. จัดทำมาตรฐานคุณภาพงาน กำหนดภาระงานขั้นต่ำ และเกณฑ์การประเมินผลงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

7. ประเมินคุณภาพการบริหารงานบุคคลและจัดทำรายงานการบริหารงานบุคคลเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเสนอ ก.ค.ศ. ต่อไป

8. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย

มาตรา 25 ในส่วนราชการอื่นนอกจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้ ก.ค.ศ. ตั้ง อ.ก.ค.ศ. เพื่อทำหน้าที่บริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนราชการนั้น ทั้งนี้ การตั้ง การพ้นจากตำแหน่งและขอบเขตการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

บรรดาบทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้หรือในกฎหมายอื่นที่อ้างถึง อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ให้หมายถึง อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้งตามวรรคหนึ่งด้วย เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะกำหนดเป็นอย่างอื่น

ให้นำบทบัญญัติในวรรคหนึ่งและวรรคสอง มาใช้บังคับกับหน่วยงานการศึกษาอื่นใดที่จำเป็นต้องมี อ.ก.ค.ศ. ของหน่วยงานการศึกษานั้นโดยเฉพาะด้วย

ในกรณีที่ส่วนราชการตามวรรคหนึ่งมิใช่ส่วนราชการในกระทรวง ให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์การบริหารงานบุคคลเพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในส่วนราชการนั้น

มาตรา 26 ให้คณะกรรมการสถานศึกษา มีอำนาจและหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้

1. กำกับ ดูแลการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนด

2. เสนอความต้องการจำนวนและอัตราตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา

3. ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต่อผู้บริหารสถานศึกษา

4. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่น หรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบหมาย

ให้นำความในมาตรา 16 มาใช้บังคับแก่คณะกรรมการสถานศึกษา โดยอนุโลม

มาตรา 27 ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา และมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ควบคุม ดูแลให้การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการตามที่ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษากำหนด

2. พิจารณาเสนอความดีความชอบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

3. ส่งเสริม สนับสนุนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. จัดทำมาตรฐาน ภาระงานสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา

5. ประเมินผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

6. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กฎหมายอื่นหรือตามที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือคณะกรรมการสถานศึกษามอบหมาย

มาตรา 28 ให้ผู้บริหารหน่วยงานการศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนดเป็นผู้บังคับบัญชาและบริหารหน่วยงาน และให้นำมาตรา 27 มาใช้บังคับแก่ผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวโดยอนุโลม

หมวด 2 บททั่วไป

มาตรา 29 การดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ให้เป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยยึดถือระบบคุณธรรม ความเสมอภาคระหว่างบุคคล และหลักการได้รับการปฏิบัติและการคุ้มครองสิทธิอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องอื่น ๆ จะกระทำมิได้

การดำเนินการต่าง ๆ ตามกฎหมายนี้ ต้องเป็นไปตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยยึดระบบคุณธรรม ความเสมอภาคและความเท่าเทียม

มาตรา 30 ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากรทางการศึกษาสำหรับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้ซึ่งจะเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ต้องมีคุณสมบัติทั่วไป ดังต่อไปนี้

1. มีสัญชาติไทย

2. มีอายุไม่ต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์

3. เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

4. ไม่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น

5. ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

6. ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างถูกสั่งพักราชการ ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น หรือถูกสั่งพัก หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายองค์กรวิชาชีพนั้น ๆ

7. ไม่เป็นผู้บกพร่องในศีลธรรมอันดีสำหรับการเป็นผู้ประกอบวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษา

8. ไม่เป็นกรรมการบริหารพรรคการเมืองหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

9. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

10. ไม่เป็นผู้เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

11. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากรัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ หรือองค์การระหว่างประเทศ

12. ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกเพราะกระทำผิดวินัยตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามกฎหมายอื่น

13. ไม่เป็นผู้เคยกระทำการทุจริตในการสอบเข้ารับราชการหรือเข้าปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐ

มาตรา 31 อัตราเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

อัตราเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งสำหรับบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรา 38 ค. (2) ให้นำบัญชีอัตราเงินเดือน และเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม เงินวิทยฐานะและเงินประจำตำแหน่งไม่ถือเป็นเงินเดือน

มาตรา 32 เพื่อประโยชน์ในการออมทรัพย์ของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะรัฐมนตรีอาจวางระเบียบและวิธีการให้กระทรวงการคลังหักเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นเงินสะสมก็ได้ โดยคิดดอกเบี้ยเงินสะสมนั้นให้ในอัตราไม่ต่ำกว่าดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์ เงินสะสมและดอกเบี้ยนี้จะจ่ายคืนหรือให้กู้ยืมเพื่อดำเนินการตามโครงการสวัสดิการสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามระเบียบที่กระทรวงกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 33 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอาจได้รับเงินเพิ่มสำหรับตำแหน่งที่มีเหตุพิเศษตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 34 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อาจได้รับเงินเพิ่มค่าครองชีพชั่วคราวตามภาวะเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา 35 วันเวลาทำงาน วันหยุดราชการตามประเพณี วันหยุดราชการประจำปี และการลาหยุดราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด ในกรณี ก.ค.ศ. ยังมิได้กำหนด ให้นำหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวที่ใช้กับข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 36 เครื่องแบบของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและระเบียบการแต่งเครื่องแบบให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการนั้น

มาตรา 37 บำเหน็จบำนาญข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

หมวด 3 การกำหนดตำแหน่งวิทยฐานะ และการให้ได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง

มาตรา 38 ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา มี 3 ประเภท ดังนี้

ก. ตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้สอนในหน่วยงานการศึกษา ได้แก่ ตำแหน่ง ดังต่อไปนี้

1. ครูผู้ช่วย
2. ครู
3. อาจารย์
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์
5. รองศาสตราจารย์

6. ศาสตราจารย์

ตำแหน่งใน (1) และ (2) จะมีในหน่วยงานการศึกษาใดก็ได้ ส่วนตำแหน่งใน (3) ถึง (6) ให้มีในหน่วยงานการศึกษาที่สอนระดับปริญญา

ข. ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา ได้แก่ ตำแหน่ง ดังต่อไปนี้

1. รองผู้อำนวยการสถานศึกษา

2.ผู้อำนวยการสถานศึกษา

3. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

4. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

5. ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ตำแหน่งผู้บริหารใน (1) และ (2) ให้มีในสถานศึกษาและหน่วยงานการศึกษาตามประกาศกระทรวง ตำแหน่งผู้บริหารใน (3) และ (4) ให้มีในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ตำแหน่งผู้บริหารในหน่วยงานการศึกษาที่สอนระดับปริญญา การกำหนดระดับตำแหน่ง การให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษามาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ค. ตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่น มีดังต่อไปนี้

1. ศึกษานิเทศก์

2. ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด หรือตำแหน่งของข้าราชการที่ ก.ค.ศ. นำมาใช้กำหนดให้เป็นตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

การกำหนดระดับตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นตาม ค. (2) ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ. โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการพลเรือนสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 39 ให้ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดังต่อไปนี้ เป็นตำแหน่งที่มีวิทยฐานะ ได้แก่

ก. ตำแหน่งครู มีวิทยฐานะ ดังต่อไปนี้

1. ครูชำนาญการ

2. ครูชำนาญการพิเศษ

3. ครูเชี่ยวชาญ

4. ครูเชี่ยวชาญพิเศษ

ข. ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา มีวิทยฐานะ ดังต่อไปนี้

1. รองผู้อำนวยการชำนาญการ

2. รองผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

3. รองผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ

4. ผู้อำนวยการชำนาญการ

5. ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ

6. ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ

7. ผู้อำนวยการเชี่ยวชาญพิเศษ

ค. ตำแหน่งผู้บริหารการศึกษา มีวิทยฐานะ ดังต่อไปนี้

1. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชำนาญการพิเศษ

2. รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ

3. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ

4. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญพิเศษ

ง. ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ มีวิทยฐานะ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษานิเทศก์ชำนาญการ

2. ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ

3. ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ

4. ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญพิเศษ

จ. ตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่ ก.ค.ศ. กำหนดให้มีวิทยฐานะ

มาตรา 40 ให้ตำแหน่งคณาจารย์ดังต่อไปนี้ เป็นตำแหน่งทางวิชาการ

(ก) อาจารย์

(ข) ผู้ช่วยศาสตราจารย์

(ค) รองศาสตราจารย์

(ง) ศาสตราจารย์

การกำหนดระดับตำแหน่ง และการให้ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษามาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 41 ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา จะมีในหน่วยงานการศึกษาใด จำนวนเท่าใด และต้องใช้คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งอย่างใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 42 ให้ ก.ค.ศ. จัดทำมาตรฐานตำแหน่ง มาตรฐานวิทยฐานะ และมาตรฐานตำแหน่งทางวิชาการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไว้เป็นบรรทัดฐานทุกตำแหน่ง ทุกวิทยฐานะเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงมาตรฐานวิชาชีพ คุณวุฒิการศึกษา การอบรม ประสบการณ์ ระยะเวลาการปฏิบัติงาน คุณภาพการปฏิบัติงาน หรือผลงานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่

ในการจัดทำมาตรฐานตำแหน่งทุกตำแหน่ง ให้จำแนกตำแหน่งเป็นประเภทและสายงานตามลักษณะงาน และจัดตำแหน่งในประเภทและสายงานที่มีลักษณะงานอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันให้อยู่ในตำแหน่งประเภทหรือสายงานเดียวกัน หรือโดยประมาณเป็นกลุ่มเดียวกัน โดยแสดงชื่อตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบของตำแหน่ง ลักษณะงานที่ปฏิบัติ และคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งของผู้ที่ดำรงตำแหน่งนั้น

มาตรา 43 ให้ ก.ค.ศ. หรือผู้ที่ ก.ค.ศ. มอบหมายตรวจสอบการกำหนดตำแหน่งและการใช้ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เหมาะสม ในกรณีที่ลักษณะหน้าที่และความรับผิดชอบ ปริมาณงาน คุณภาพงานของตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตำแหน่งใดที่ ก.ค.ศ. กำหนดเปลี่ยนแปลงไป ให้ ก.ค.ศ. หรือผู้ที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย พิจารณาปรับปรุงการกำหนดตำแหน่งนั้นใหม่ให้เหมาะสมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 44 ให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ผู้ใดจะได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด วิทยฐานะใด จะได้รับเงินเดือนอย่างใด ตามมาตรา 31 ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยให้ได้รับเงินเดือนในขั้นต่ำของอันดับ ในกรณีที่จะให้ได้รับเงินเดือนสูงกว่าหรือต่ำกว่าขั้นต่ำหรือสูงกว่าขั้นสูงของอันดับ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

หมวด 4 การบรรจุและการแต่งตั้ง

มาตรา 45 การบรรจุบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งใด ให้บรรจุและแต่งตั้งจากผู้สอบแข่งขันได้สำหรับตำแหน่งนั้น โดยบรรจุและแต่งตั้งตามลำดับที่ในบัญชีผู้สอบแข่งขันได้

ความในวรรคหนึ่ง มิให้นำมาใช้บังคับสำหรับการบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการตามมาตรา 50 มาตรา 51 มาตรา 52 มาตรา 58 มาตรา 64 มาตรา 65 มาตรา 66 และมาตรา 67

มาตรา 46 ผู้สมัครสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตำแหน่งใด ต้องมีคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 และต้องมีคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งตามมาตรฐานตำแหน่งนั้นตามมาตรา 42

สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 30 (4) และ (8) ให้มีสิทธิสมัครสอบแข่งขันได้ แต่จะมีสิทธิได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการตามที่สอบแข่งขันได้ก็ต่อเมื่อพ้นจากตำแหน่งนั้น ๆ แล้ว

มาตรา 47 ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา เป็นผู้ดำเนินการสอบแข่งขันเพื่อบรรจุและแต่งตั้งบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา

ในกรณีที่หน่วยงานการศึกษาใดมีความพร้อมตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนดให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามอบให้หน่วยงานการศึกษานั้นเป็นผู้ดำเนินการสอบแข่งขัน

หลักสูตร วิธีการสอบแข่งขัน และวิธีดำเนินการที่เกี่ยวกับการสอบแข่งขัน ตลอดจนเกณฑ์ตัดสินการขึ้นบัญชีผู้สอบแข่งขันได้ การนำรายชื่อผู้สอบแข่งขันได้ในบัญชีหนึ่งไปขึ้นบัญชีเป็นผู้สอบแข่งขันได้ในบัญชีอื่น และการยกเลิกบัญชีผู้สอบแข่งขันได้ ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 48 อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือหน่วยงานการศึกษา อาจรับสมัครสอบแข่งขันเฉพาะบุคคลที่มีคุณสมบัติพิเศษในสาขาวิชาใดได้ ทั้งนี้ ผู้สมัครสอบแข่งขันต้องมีคุณสมบัติพิเศษในสาขาวิชานั้น ๆ ตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 49 ผู้ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรา 45 วรรคหนึ่ง มาตรา 50 มาตรา 51 มาตรา 58 มาตรา 64 มาตรา 65 มาตรา 66 และมาตรา 67 หากภายหลังปรากฏว่าผู้นั้นขาดคุณสมบัติทั่วไป หรือขาดคุณสมบัติตามมาตรฐานตำแหน่งตามมาตรา 42 หรือขาดคุณสมบัติพิเศษตามมาตรา 48 อยู่ก่อนก็ดี หรือมีกรณีต้องหาอยู่ก่อนและภายหลังปรากฏว่าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติเนื่องจากกรณีต้องหานั้นก็ดี ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการโดยพลัน แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติไปตามอำนาจและหน้าที่และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใดที่ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการก่อนมีคำสั่งให้ออกจากราชการนั้น และถ้าการเข้ารับราชการเป็นไปโดยสุจริตแล้ว ให้ถือว่าเป็นการสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา 50 ในกรณีที่มีความจำเป็นหรือมีเหตุพิเศษที่ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาไม่สามารถดำเนินการสอบแข่งขันได้ หรือการสอบแข่งขันอาจทำให้ไม่ได้บุคคลต้องตามประสงค์ของทางราชการ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาอาจคัดเลือกบุคคลเพื่อบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยวิธีอื่นได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 51 หน่วยงานการศึกษาใดมีเหตุผลและความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์แก่ราชการที่จะต้องบรรจุและแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีความรู้ ความสามารถ มีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญระดับสูงเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้หน่วยงานการศึกษาดำเนินการขอความเห็นชอบจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาก่อน แล้วให้ขออนุมัติจาก ก.ค.ศ. เมื่อ ก.ค.ศ. ได้พิจารณาอนุมัติให้สั่งบรรจุและแต่งตั้งในตำแหน่งใด วิทยฐานะใด และกำหนดเงินเดือนที่จะให้ได้รับแล้ว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งบรรจุและแต่งตั้งได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 52 นอกจากการบรรจุและแต่งตั้งเพื่อให้บุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาแล้ว ก.ค.ศ. อาจกำหนดให้ตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาบางตำแหน่งเป็นสัญญาจ้างปฏิบัติงานรายปีหรือโดยมีกำหนดเวลาตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง หรือเป็นพนักงานราชการ โดยไม่ต้องเป็นข้าราชการก็ได้

ในกรณีที่ผู้ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งเป็นบุคคลภายนอก และ ก.ค.ศ. กำหนดให้มีสถานภาพเป็นข้าราชการ ให้ผู้นั้นมีสิทธิหน้าที่และได้รับสิทธิประโยชน์อื่น ๆ เช่นเดียวกับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ในระหว่างสัญญาจ้าง เว้นแต่สัญญาจ้างนั้นจะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น หรือกำหนดยกเว้นเป็นกรณีเฉพาะไว้

ให้นำบทบัญญัติในเรื่องคุณสมบัติทั่วไป คุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่ง การสรรหาและการบรรจุและแต่งตั้งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามาใช้บังคับกับผู้ดำรงตำแหน่งตามเงื่อนไขในวรรคหนึ่งหรือวรรคสองโดยอนุโลม ทั้งนี้ ตามที่กำหนดในระเบียบ ก.ค.ศ.

มาตรา 53 ภายใต้บังคับมาตรา 45 วรรคหนึ่ง มาตรา 50 มาตรา 51 มาตรา 58 มาตรา 64 มาตรา 65 มาตรา 66 และมาตรา 67 การบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้มีอำนาจดังต่อไปนี้เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง

1. การบรรจุและแต่งตั้งตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ เมื่อได้รับอนุมัติจาก ก.ค.ศ. แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของส่วนราชการที่ผู้นั้นสังกัดอยู่เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุ และให้รัฐมนตรีเจ้าสังกัดนำเสนอนายกรัฐมนตรีเพื่อนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง

2. การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ ตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชี่ยวชาญ ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งโดยอนุมัติ ก.ค.ศ.

3. การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา ตำแหน่งผู้บริหารที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามมาตรา 38 ข. (5) ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นตามมาตรา 38 ค. (2) ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะชำนาญการ ตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งโดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

4. การบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครูผู้ช่วย ตำแหน่งครู และตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาอื่นตามมาตรา 38 ค. (2) ในสถานศึกษา ให้ผู้อำนวยการสถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้ง โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

5. การบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมิได้อยู่ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษา ให้ผู้บังคับบัญชาสูงสุดของส่วนราชการที่ผู้นั้นสังกัดอยู่เป็นผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งโดยอนุมัติ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย เว้นแต่ตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษให้ดำเนินการตาม (1) โดยอนุโลม

6. การบรรจุและแต่งตั้งตำแหน่งอาจารย์ ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ตำแหน่งรองศาสตราจารย์ และตำแหน่งศาสตราจารย์ ตามมาตรา 38 ก. (3) ถึง (6) ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษามาใช้บังคับโดยอนุโลมโดยให้สภาสถาบันอุดมศึกษาทำหน้าที่แทน ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง แล้วแต่กรณี เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ให้มีคณะกรรมการสรรหาผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามวรรคหนึ่ง (2) ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคุรุสภา เป็นกรรมการ และเลขาธิการ ก.ค.ศ. เป็นกรรมการและเลขานุการทำหน้าที่คัดเลือกบุคคลที่สมควรได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามจำนวนเขตพื้นที่การศึกษา คุณสมบัติ หลักเกณฑ์ และวิธีการคัดเลือก ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 54 การให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะใด และการเลื่อนเป็นวิทยฐานะใดต้องเป็นไปตามมาตรฐานวิทยฐานะตามมาตรา 42 ซึ่งผ่านการประเมิน ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความประพฤติด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ประสบการณ์ คุณภาพการปฏิบัติงาน ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ผลงานที่เกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนการสอน ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 55 ให้มีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะสำหรับตำแหน่งที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเป็นระยะ ๆ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความรู้ ความสามารถ ความชำนาญการ หรือความเชี่ยวชาญในตำแหน่งและวิทยฐานะที่ได้รับการบรรจุและแต่งตั้ง ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

กรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติงานตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด ให้ดำเนินการตามความเหมาะสม ดังต่อไปนี้

1. ให้มีการพัฒนาข้าราชการผู้นั้นให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อให้สามารถผ่านการประเมินผลการปฏิบัติงานได้

2. ให้ดำเนินการในมาตรการเกี่ยวกับการเลื่อนเงินเดือนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรา 73 หรืองดเงินประจำตำแหน่ง หรือเงินวิทยฐานะ แล้วแต่กรณี

3. ในกรณีที่ผู้ใดไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลในระดับที่กำหนด ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการตามมาตรา 110 (6) การดำเนินการตามวรรคสองให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 56 ผู้ใดได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้เข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 45 วรรคหนึ่ง หรือมาตรา 50 ให้ทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการในตำแหน่งนั้น แต่ถ้าผู้ใดได้รับการบรรจุและแต่งตั้งในตำแหน่งครูผู้ช่วย ให้ผู้นั้นเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มเป็นเวลาสองปีก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งครู ทั้งนี้ การทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการและการเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ถ้าในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม แล้วแต่กรณี ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 พิจารณาเห็นว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดมีความประพฤติไม่ดีหรือไม่มีความรู้ หรือไม่มีความเหมาะสม หรือมีผลการประเมินทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มอยู่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยไม่ควรให้รับราชการต่อไปก็ให้สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการได้ ไม่ว่าจะครบกำหนดเวลาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มหรือไม่ก็ตาม ถ้าพ้นกำหนดเวลาทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มดังกล่าวแล้ว และผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 พิจารณาเห็นว่า ควรให้ผู้นั้นรับราชการต่อไป ก็สั่งให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งหรือวิทยฐานะที่จะได้รับแต่งตั้งต่อไป และให้รายงานหัวหน้าส่วนราชการผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาแล้วแต่กรณี

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดซึ่งอยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม แล้วแต่กรณี ถูกสั่งให้ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามมาตรา 66 และต่อมาปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีจะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคสองหรือตามมาตราอื่น ก็ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 หรือผู้มีอำนาจตามมาตราอื่นนั้น แล้วแต่กรณี มีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งให้ออกตามมาตรา 66 เป็นให้ออกจากราชการตามวรรคสอง หรือมาตราอื่นนั้นได้

ผู้อยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มในตำแหน่งใดถ้าได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นให้เริ่มทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้มใหม่

ผู้อยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ผู้ใดถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือกระทำผิดวินัย โดยมีมูลตามที่กล่าวหาว่าได้กระทำผิดดังกล่าวให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยได้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ หรือเมื่อมีกรณีที่บุคคลดังกล่าวจะต้องออกจากราชการตามวรรคสองหรือวรรคสามหรือตามมาตราอื่น ก็ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 หรือผู้มีอำนาจตามมาตราอื่นนั้นสั่งลงโทษหรือสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ แล้วแต่กรณี

ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคสองหรือวรรคสาม หรือสั่งให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม ที่มิใช่เป็นการถูกลงโทษ ปลดออก หรือไล่ออก ให้ถือเสมือนว่าผู้นั้นไม่เคยเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม หรือการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นใด ที่ ได้รับหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการในระหว่างที่ผู้นั้นอยู่ในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือเตรียมความพร้อมและพัฒนาอย่างเข้ม

มาตรา 57 การเปลี่ยนตำแหน่ง การย้ายและการโอนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดถูกพักใช้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามกฎหมายว่าด้วยสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้นั้นอาจถูกเปลี่ยนตำแหน่งหรือย้ายตามวรรคหนึ่งได้ เว้นแต่ถูกสั่งพักราชการ หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนในกรณีอื่นตามมาตรา 119

มาตรา 58 การโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มิใช่พนักงานวิสามัญ และการโอนข้าราชการอื่นที่มิใช่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และมิใช่ข้าราชการการเมือง มาบรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา อาจทำได้หากบุคคลนั้นสมัครใจ โดยให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ของหน่วยงานการศึกษา

ที่ประสงค์จะรับโอนทำความตกลงกับผู้มีอำนาจสั่งบรรจุของส่วนราชการหรือหน่วยงานสังกัดเดิม แล้วเสนอเรื่องให้ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี อนุมัติโดยให้คำนึงถึงประโยชน์ที่หน่วยงานการศึกษานั้นจะได้รับเป็นสำคัญ ทั้งนี้ จะบรรจุและแต่งตั้งให้มีตำแหน่งใด วิทยฐานะใด และให้ได้รับเงินเดือนเท่าใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด แต่เงินเดือนที่จะให้ได้รับต้องไม่สูงกว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความสามารถ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน เว้นแต่จะเป็นการโอนตามวรรคสอง

การโอนพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นและข้าราชการอื่น ซึ่งเป็นผู้สอบแข่งขันได้หรือผู้ได้รับคัดเลือกมาให้บรรจุและแต่งตั้งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ทำได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการ ให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้ที่โอนตามมาตรานี้ในขณะที่เป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่น เป็นเวลาราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ ก.ค.ศ. จัดทำมาตรฐานการเปรียบเทียบตำแหน่งระหว่างประเภทข้าราชการต่างสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคล เพื่อประโยชน์ในการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งใด วิทยฐานะใด และจะให้รับเงินเดือนเท่าใด ทั้งนี้ เงินเดือนที่จะได้รับจะต้องไม่สูงกว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความสามารถ ความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน เว้นแต่เป็นการโอนตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

มาตรา 59 การย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดไปดำรงตำแหน่งในหน่วยงานการศึกษาอื่นภายในส่วนราชการหรือภายในเขตพื้นที่การศึกษาหรือต่างเขตพื้นที่การศึกษา ต้องได้รับอนุมัติจาก อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง ของผู้ประสงค์ย้ายและผู้รับย้าย แล้วแต่กรณี และให้สถานศึกษาโดยคณะกรรมการสถานศึกษาเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง ด้วย และเมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง พิจารณาอนุมัติแล้ว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้นั้นต่อไป

การย้ายผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้สั่งย้ายโดยอนุมัติ ก.ค.ศ.

การย้ายข้าราชการพลเรือนสามัญเพื่อไปบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องได้รับอนุมัติจาก ก.ค.ศ. แต่ถ้าเป็นการย้ายไปบรรจุและแต่งตั้งในตำแหน่งซึ่ง ก.ค.ศ. ยังมิได้กำหนด จะกระทำได้เมื่อ ก.ค.ศ. กำหนดตำแหน่งแล้ว หลักเกณฑ์และวิธีการย้ายตามวรรคหนึ่งและวรรคสองให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 60 ภายใต้บังคับตามมาตรา 57 และมาตรา 59 ให้ ก.ค.ศ. ดำเนินการให้มีการสับเปลี่ยนหน้าที่หรือย้ายข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา หรือตำแหน่งที่มีลักษณะบริหารตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยยึดหลักการให้อยู่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่งดังกล่าวได้ไม่เกินสี่ปี เว้นแต่มีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการจะให้ปฏิบัติหน้าที่ติดต่อในคราวเดียวกันได้คราวละหนึ่งปีแต่ต้องไม่เกินหกปี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 61 การเลื่อนตำแหน่งบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นตำแหน่งที่มิได้กำหนดให้มีวิทยฐานะเพื่อให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น ให้กระทำได้โดยการสอบแข่งขัน สอบคัดเลือก คัดเลือก หรือประเมินด้วยวิธีการอื่น

กรณีใดจะเลื่อนและแต่งตั้งจากผู้สอบแข่งขันได้ ผู้สอบคัดเลือกได้ ผู้ได้รับคัดเลือก หรือผู้ผ่านการประเมินด้วยวิธีการอื่น ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

การสอบแข่งขันให้เป็นไปตามมาตรา 47 ส่วนการสอบคัดเลือกหรือการคัดเลือกให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ หลักสูตรและวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการสอบคัดเลือก คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครสอบคัดเลือกหรือผู้ซึ่งจะได้รับการคัดเลือก เกณฑ์การตัดสิน การขึ้นบัญชี การยกเลิกบัญชีผู้สอบได้ วิธีดำเนินการเกี่ยวกับการคัดเลือก หลักเกณฑ์และวิธีการประเมิน การประเมินผลการปฏิบัติงานหรือผลงานทางวิชาการ ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 62 การแต่งตั้งบุคลากรทางการศึกษาตามมาตรา 61 สำหรับผู้สอบแข่งขันได้ ให้แต่งตั้งตามลำดับที่ในบัญชีผู้สอบแข่งขันได้

สำหรับผู้สอบคัดเลือกได้หรือผู้ได้รับคัดเลือกให้แต่งตั้งได้ตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความประพฤติด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ คุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติและประวัติการรับราชการ

มาตรา 63 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดได้รับการแต่งตั้ง ให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ โดยไม่เข้าเกณฑ์มาตรฐานตำแหน่ง หรือมาตรฐานวิทยฐานะ หรือไม่ผ่านกระบวนการเลื่อนตำแหน่งหรือกระบวนการเลื่อนวิทยฐานะตามกฎหมาย หลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด หรือผู้สั่งสั่งไม่ถูกต้องหรือไม่มีอำนาจสั่ง ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นกลับไปดำรงตำแหน่งหรือวิทยฐานะเดิมโดยพลัน ในกรณีเช่นนี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการใดที่ผู้นั้นได้ปฏิบัติตามอำนาจและหน้าที่ และการรับเงินเดือนหรือผลประโยชน์อื่นที่ได้รับไปแล้วหรือมีสิทธิจะได้รับจากทางราชการในระหว่างที่ได้รับการเลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะนั้น เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะอนุมัติให้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะในกรณีนั้นเป็นพิเศษเฉพาะราย

ผู้ที่ถูกสั่งให้กลับไปดำรงตำแหน่งหรือวิทยฐานะเดิมตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับเงินเดือนที่พึงจะได้รับตามสถานะเดิมถ้าหากว่าผู้นั้นไม่ได้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนวิทยฐานะ รวมทั้งให้มีสิทธิได้รับการประเมินผลการปฏิบัติงานในรอบปีสำหรับตำแหน่งหรือวิทยฐานะเดิม และให้ถือว่าผู้นั้นไม่มีและไม่เคยมีสถานภาพอย่างใดที่ได้รับเลื่อนตำแหน่ง หรือเลื่อนวิทยฐานะนั้น

ในกรณีที่ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้ผู้บังคับบัญชาของผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ระดับเหนือขึ้นไปมีอำนาจดำเนินการแทนได้

มาตรา 64 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดออกจากราชการไปแล้ว และมิใช่เป็นการออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ถ้าสมัครเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและทางราชการประสงค์จะรับผู้นั้นเข้ารับราชการ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้นั้นเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยให้มีตำแหน่งวิทยฐานะ และรับเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 65 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ออกจากราชการไปปฏิบัติงานใดและให้นับเวลาระหว่างนั้นสำหรับคำนวณบำเหน็จบำนาญเหมือนเป็นเวลาราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ถ้าผู้นั้นกลับเข้ารับราชการภายในกำหนดเวลาที่คณะรัฐมนตรีอนุมัติแต่ไม่เกินสี่ปีนับแต่วันไปปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้นั้นเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยให้มีตำแหน่ง วิทยฐานะ และรับเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 66 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ถูกสั่งให้ออกจากราชการเพื่อไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร เมื่อผู้นั้นพ้นจากราชการทหารโดยมิได้กระทำการใด ๆ ในระหว่างรับราชการทหารอันเสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรงหรือได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง และผู้นั้นไม่เป็นผู้ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 30 และไม่ได้ถูกสั่งเปลี่ยนแปลงคำสั่งตามมาตรา 114 วรรคสอง เป็นให้ออกจากราชการตามมาตราอื่น หากประสงค์จะกลับเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานการศึกษาเดิม ให้ยื่นเรื่องขอกลับเข้ารับราชการภายในกำหนดหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันพ้นจากราชการทหาร และให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งบรรจุและแต่งตั้งผู้นั้นเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยให้มีตำแหน่ง วิทยฐานะ และรับเงินเดือนตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งได้รับบรรจุเข้ารับราชการตามวรรคหนึ่ง ให้มีสิทธิได้นับวันรับราชการก่อนถูกสั่งให้ออกจากราชการ รวมกับวันรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหารและวันรับราชการเมื่อได้รับบรรจุกลับเข้ารับราชการเป็นเวลาราชการติดต่อกันเพื่อ

ประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้และตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการเสมือนว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกสั่งให้ออกจากราชการ

มาตรา 67 พนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่ไม่ใช่พนักงานวิสามัญ หรือไม่ใช่ข้าราชการหรือพนักงานซึ่งออกจากงานในระหว่างทดลองปฏิบัติงานหรือข้าราชการที่ไม่ใช่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและไม่ใช่ข้าราชการการเมือง ข้าราชการวิสามัญ หรือข้าราชการซึ่งออกจากราชการในระหว่างทดลองปฏิบัติหน้าที่ราชการ ผู้ใดออกจากงานหรือออกจากราชการไปแล้ว ถ้าสมัครเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและทางราชการประสงค์รับผู้นั้นเข้ารับราชการ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ที่ประสงค์จะรับเข้ารับราชการเสนอเรื่องไปให้ ก.ค.ศ. หรือผู้ที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย พิจารณาอนุมัติ ในการนี้ให้ ก.ค.ศ. หรือผู้ที่ ก.ค.ศ. มอบหมาย พิจารณาโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ทางราชการจะได้รับ ทั้งนี้ จะบรรจุและแต่งตั้งเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาโดยให้มีตำแหน่งใด วิทยฐานะใด และจะให้ได้รับเงินเดือนเท่าใดให้ ก.ค.ศ. เป็นผู้พิจารณากำหนด แต่จะต้องไม่สูงกว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณวุฒิ ความสามารถและความชำนาญ หรือความเชี่ยวชาญในระดับเดียวกัน

เพื่อประโยชน์ในการนับเวลาราชการ ให้ถือเวลาราชการหรือเวลาทำงานของผู้เข้ารับราชการตามวรรคหนึ่ง ในขณะที่เป็นพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือในขณะที่เป็นข้าราชการตามกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการนั้นเป็นเวลาราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย

มาตรา 68 ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ ถ้าตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตำแหน่งใดว่างลง หรือผู้ดำรงตำแหน่งไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาไปรักษาการในตำแหน่งนั้นได้

ผู้รักษาการในตำแหน่งตามวรรคหนึ่งให้มีอำนาจและหน้าที่ตามตำแหน่งที่รักษาการนั้น ในกรณีที่มีกฎหมายอื่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มติคณะรัฐมนตรี มติคณะกรรมการตามกฎหมาย หรือมีคำสั่งของผู้บังคับบัญชา แต่งตั้งให้ผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ เป็นกรรมการ หรือให้มีอำนาจและหน้าที่อย่างใดก็ให้ผู้รักษาการในตำแหน่งทำหน้าที่กรรมการ หรือมีอำนาจและหน้าที่อย่างนั้นในระหว่างรักษาการในตำแหน่งแล้วแต่กรณี

มาตรา 69 ในกรณีที่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ของทางราชการ ก.ค.ศ. อาจเสนอแนะต่อหัวหน้าส่วนราชการ ให้สั่งให้ข้าราชการผู้ใดไปปฏิบัติราชการในหน่วยงานการศึกษาใดเป็นการชั่วคราวได้

สำหรับการสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดไปปฏิบัติราชการในหน่วยงานการศึกษาใดเป็นการชั่วคราวในเขตพื้นที่การศึกษา ให้เป็นอำนาจของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยอนุมัติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา

มาตรา 70 ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็น หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำส่วนราชการ หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี เป็นการชั่วคราว โดยให้พ้นจากตำแหน่งหน้าที่เดิมได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

การให้ได้รับเงินเดือน การแต่งตั้ง การเลื่อนเงินเดือน การดำเนินการทางวินัยและการออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

มาตรา 71 ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็น หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาพ้นจากตำแหน่งหน้าที่และขาดจากอัตราเงินเดือนในตำแหน่งเดิม โดยให้ได้รับเงินเดือนในอัตรากำลังทดแทนที่ ก.ค.ศ. กำหนดได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

การให้พ้นจากตำแหน่ง การให้ได้รับเงินเดือน การแต่งตั้ง การเลื่อนเงินเดือน การดำเนินการทางวินัย และการออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

หมวด 5 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

มาตรา 72 ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยยึดหลักการปฏิบัติตนที่เหมาะสมกับการเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาและปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ ถือว่าผู้นั้นมีความชอบสมควรได้รับบำเหน็จความชอบ ซึ่งอาจเป็นบันทึกคำชมเชย รางวัล เครื่องเชิดชูเกียรติ หรือการเลื่อนเงินเดือน หรือการบริหารงานบุคคลในเรื่องอื่น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 73 การเลื่อนเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ผู้บังคับบัญชาแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณา โดยการพิจารณาให้ยึดหลักคุณธรรม มีความเที่ยงธรรม เปิดเผยโปร่งใส และพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานเป็นหลัก และความประพฤติในการรักษาวินัย คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้ ภายใต้บังคับมาตรา 74

การเลื่อนเงินเดือนตามวรรคหนึ่ง ให้พิจารณาผลการปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นหลักตามแนวทางการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

หลักเกณฑ์และวิธีการเลื่อนเงินเดือน ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาไม่สั่งเลื่อนเงินเดือนให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดให้ผู้บังคับบัญชาแจ้งให้ผู้นั้นทราบพร้อมเหตุผลที่ไม่เลื่อนเงินเดือน

การเลื่อนเงินเดือนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เมื่อได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการตามวรรคสามแล้ว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 เป็นผู้สั่งเลื่อนเงินเดือน

มาตรา 74 ให้ ก.ค.ศ. กำหนดเงินเดือน ประสิทธิภาพของตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งที่มีวิทยฐานะ เพื่อให้ปฏิบัติงานบังเกิดผลดีและมีความก้าวหน้าและได้มาตรฐานงานของทางราชการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 75 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ ให้กระทรวงเจ้าสังกัด ส่วนราชการและหน่วยงานการศึกษาดำเนินการยกย่องเชิดชูเกียรติตามควรแก่กรณี

เพื่อประโยชน์ในการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ก.ค.ศ. อาจกำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ที่มีผลงาน หรือผลการปฏิบัติงานดีเด่น หรือผู้ที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ให้ได้รับเงินวิทยพัฒน์ได้ตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

มาตรา 76 ให้ส่วนราชการและหน่วยงานการศึกษามีหน้าที่จัดสวัสดิการให้แก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตามความเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรา 77 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ถึงแก่ความตายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ให้จัดสวัสดิการแก่ครอบครัว ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีอาจพิจารณาเลื่อนเงินเดือนให้แก่ผู้นั้นเป็นกรณีพิเศษ เพื่อประโยชน์ในการคำนวณบำเหน็จบำนาญก็ได้

มาตรา 78 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ได้รับการบรรจุและแต่งตั้งตามมาตรา 45 หรือมาตรา 50 ก่อนการมอบหมายหน้าที่ให้ปฏิบัติ ให้ผู้บังคับบัญชาแจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การประเมินผลงาน ระเบียบแบบแผน หลักเกณฑ์และ

วิธีปฏิบัติราชการ บทบาทหน้าที่ของข้าราชการในฐานะเป็นพลเมืองที่ดี ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 79 ให้ผู้บังคับบัญชาปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และมีหน้าที่พัฒนาผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 80 ให้มีการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาก่อนแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งและบางวิทยฐานะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพที่เหมาะสม ในอันที่จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ราชการเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และความก้าวหน้าแก่ราชการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 81 ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา โดยการให้ไปศึกษา ฝึกอบรม ดูงาน หรือปฏิบัติงานวิจัยและพัฒนาตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ในกรณีที่มีความจำเป็นหรือเป็นความต้องการของหน่วยงาน เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือวิชาชีพ หรือคุณวุฒิขาดแคลน ผู้บังคับบัญชาอาจส่งหรืออนุญาตให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาลาไปศึกษา ฝึกอบรม หรือวิจัย โดยอนุมัติ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาที่ได้รับมอบหมาย โดยให้ถือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการ และมีสิทธิได้เลื่อนเงินเดือนในระหว่างลาไปศึกษา ฝึกอบรม หรือวิจัย แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ ภายใต้บังคับมาตรา 73 วรรคสาม

หมวด 6 วินัยและการรักษาวินัย

มาตรา 82 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องรักษาวินัยที่บัญญัติเป็นข้อห้ามและข้อปฏิบัติไว้ในหมวดนี้โดยเคร่งครัดอยู่เสมอ

มาตรา 83 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องสนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีหน้าที่วางรากฐานให้เกิดระบอบการปกครองเช่นว่านั้น

มาตรา 84 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เสมอภาค และเที่ยงธรรม มีความวิริยะ อุตสาหะ ขยันหมั่นเพียร ดูแลเอาใจใส่ รักษาประโยชน์ของทางราชการ และต้องปฏิบัติตนตามมาตรฐานและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

ห้ามมิให้อาศัยหรือยอมให้ผู้อื่น อาศัยอำนาจและหน้าที่ราชการของตน ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม หาประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่น

การปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยมิชอบ เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับประโยชน์ที่มิควรได้ เป็นการทุจริตต่อหน้าที่ราชการ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 85 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของทางราชการและหน่วยงานการศึกษา มติคณะรัฐมนตรี หรือนโยบายของรัฐบาลโดยถือประโยชน์สูงสุดของผู้เรียน และไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ทางราชการ

การปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยจงใจไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของทางราชการและหน่วยงานการศึกษา มติคณะรัฐมนตรีหรือนโยบายของรัฐบาล ประมาทเลินเล่อ หรือขาดการเอาใจใส่ระมัดระวังรักษาประโยชน์ของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรงเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 86 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ โดยไม่ขัดขืนหรือหลีกเลี่ยง แต่ถ้าเห็นว่าการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นจะทำให้เสียหายแก่ราชการ หรือจะเป็นการไม่รักษาประโยชน์ของทางราชการ จะเสนอความเห็นเป็นหนังสือภายในเจ็ดวัน เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาทบทวนคำสั่งนั้นก็ได้ และเมื่อเสนอความเห็นแล้ว ถ้าผู้บังคับบัญชายืนยันเป็นหนังสือให้ปฏิบัติตามคำสั่งเดิม ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจะต้องปฏิบัติตาม

การขัดคำสั่งหรือหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งสั่งในหน้าที่ราชการโดยชอบด้วยกฎหมายและระเบียบของทางราชการ อันเป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 87 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องตรงต่อเวลา อุทิศเวลาของตนให้แก่ทางราชการและผู้เรียน จะละทิ้งหรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควรมิได้

การละทิ้งหน้าที่หรือทอดทิ้งหน้าที่ราชการโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นเหตุให้เสียหายแก่ราชการอย่างร้ายแรง หรือการละทิ้งหน้าที่ราชการติดต่อในคราวเดียวกันเป็นเวลาเกินกว่าสิบห้าวัน โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือโดยมีพฤติการณ์อันแสดงถึงความจงใจไม่ปฏิบัติตามระเบียบของทางราชการเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 88 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ชุมชน สังคม มีความสุภาพเรียบร้อย รักษาความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อผู้เรียนและระหว่างข้าราชการด้วยกันหรือผู้ร่วมปฏิบัติราชการ ต้อนรับ ให้ความสะดวก ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เรียนและประชาชนผู้มาติดต่อราชการ

การกลั่นแกล้ง ดูหมิ่น เหยียดหยาม กดขี่ หรือข่มเหงผู้เรียน หรือประชาชนผู้มาติดต่อราชการอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 89 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องไม่กลั่นแกล้ง กล่าวหาหรือร้องเรียนผู้อื่นโดยปราศจากความเป็นจริง

การกระทำตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรงเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 90 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องไม่กระทำการหรือยอมให้ผู้อื่นกระทำการ หาประโยชน์อันอาจทำให้เสื่อมเสียความเที่ยงธรรมหรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์ในตำแหน่งหน้าที่ราชการของตน

การกระทำตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกระทำโดยมีความมุ่งหมายจะให้เป็นการซื้อขาย หรือให้ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหรือวิทยฐานะใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือเป็นการกระทำอันมีลักษณะเป็นการให้ หรือได้มาซึ่งทรัพย์สินหรือสิทธิประโยชน์อื่น เพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับการบรรจุและแต่งตั้งโดยมิชอบหรือเสื่อมเสียความเที่ยงธรรม เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 91 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องไม่คัดลอกหรือลอกเลียนผลงานทางวิชาการของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือนำเอาผลงานทางวิชาการของผู้อื่น หรือจ้าง วาน ใช้ผู้อื่นทำผลงานทางวิชาการเพื่อไปใช้ในการเสนอขอปรับปรุงการกำหนดตำแหน่ง การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนวิทยฐานะหรือการให้ได้รับเงินเดือนในระดับที่สูงขึ้น การฝ่าฝืนหลักการดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ร่วมดำเนินการคัดลอกหรือลอกเลียนผลงานของผู้อื่นโดยมิชอบ หรือรับจัดทำผลงานทางวิชาการไม่ว่าจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ เพื่อให้ผู้อื่นนำผลงานนั้นไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินการตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 92 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องไม่เป็นกรรมการผู้จัดการ หรือผู้จัดการหรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท

มาตรา 93 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องวางตนเป็นกลางทางการเมืองในการปฏิบัติหน้าที่ และในการปฏิบัติการอื่นที่เกี่ยวข้องกับประชาชน โดยต้องไม่อาศัยอำนาจและหน้าที่ราชการของตนแสดงการฝักใฝ่ ส่งเสริม เกื้อกูล สนับสนุนบุคคล กลุ่มบุคคล หรือพรรคการเมืองใด

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินการใด ๆ อันมีลักษณะเป็นการทุจริตโดยการซื้อสิทธิหรือขายเสียงในการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือการเลือกตั้งอื่นที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

รวมทั้งจะต้องไม่ให้การส่งเสริม สนับสนุน หรือชักจูงให้ผู้อื่นกระทำการในลักษณะเดียวกัน การดำเนินการที่ฝ่าฝืนหลักการดังกล่าวนี้ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 94 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ต้องรักษาชื่อเสียงของตนและรักษาเกียรติศักดิ์ของตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนมิให้เสื่อมเสีย โดยไม่กระทำการใด ๆ อันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่ว

การกระทำความผิดอาญาจนได้รับโทษจำคุก หรือโทษที่หนักกว่าจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก หรือให้รับโทษที่หนักกว่าจำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือกระทำการอื่นใดอันได้ชื่อว่าเป็นผู้ประพฤติชั่วอย่างร้ายแรง เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่เสพยาเสพติดหรือสนับสนุนให้ผู้อื่นเสพยาเสพติด เล่นการพนันเป็นอาจิณ หรือกระทำการล่วงละเมิดทางเพศต่อผู้เรียนหรือนักศึกษา ไม่ว่าจะอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของตนหรือไม่ เป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

มาตรา 95 ให้ผู้บังคับบัญชามีหน้าที่เสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีวินัย ป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัย และดำเนินการทางวินัยแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย

การเสริมสร้างและพัฒนาให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีวินัย ให้กระทำโดยการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การฝึกอบรม การสร้างขวัญและกำลังใจ การจูงใจ หรือการอื่นใดในอันที่จะเสริมสร้างและพัฒนาเจตคติ จิตสำนึก และพฤติกรรมของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาให้เป็นไปในทางที่มีวินัย

การป้องกันมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชากระทำผิดวินัยให้กระทำโดยการเอาใจใส่ สังเกตการณ์และขจัดเหตุที่อาจก่อให้เกิดการกระทำผิดวินัย ในเรื่องอันอยู่ในวิสัยที่จะดำเนินการป้องกันตามควรแก่กรณีได้

เมื่อปรากฏกรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดกระทำผิดวินัยโดยมีพยานหลักฐานในเบื้องต้นอยู่แล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการทางวินัยทันที

เมื่อมีการกล่าวหาโดยปรากฏตัวผู้กล่าวหา หรือกรณีเป็นที่สงสัยว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดกระทำผิดวินัยโดยยังไม่มีพยานหลักฐาน ให้ผู้บังคับบัญชารีบดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาในเบื้องต้นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยหรือไม่ ถ้าเห็นว่ากรณีไม่มีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยจึงจะยุติเรื่องได้ ถ้าเห็นว่ากรณีมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยก็ให้ดำเนินการทางวินัยทันที

การดำเนินการทางวินัยแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยให้ดำเนินการตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 7

ผู้บังคับบัญชาผู้ใดละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรานี้และตามหมวด 7 หรือมีพฤติกรรมปกป้องช่วยเหลือเพื่อมิให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาถูกลงโทษทางวินัย หรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่สุจริต ให้ถือว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัย

มาตรา 96 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ฝ่าฝืนข้อห้ามหรือไม่ปฏิบัติตามข้อปฏิบัติทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดวินัย จักต้องได้รับโทษทางวินัย เว้นแต่มีเหตุอันควรงดโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวด 7

โทษทางวินัยมี 5 สถาน คือ

1. ภาคทัณฑ์

2. ตัดเงินเดือน

3. ลดเงินเดือน

4. ปลดออก

5. ไล่ออก

ผู้ใดถูกลงโทษปลดออก ให้ผู้นั้นมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเสมือนว่าเป็นผู้ลาออกจากราชการ

มาตรา 97 การลงโทษข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้ทำเป็นคำสั่ง วิธีการออกคำสั่งเกี่ยวกับการลงโทษให้เป็นไปตามระเบียบของ ก.ค.ศ. ผู้สั่งลงโทษต้องสั่งลงโทษให้เหมาะสมกับความผิด และมิให้เป็นไปโดยพยาบาท โดยอคติหรือโดยโทสะจริต หรือลงโทษผู้ที่ไม่มีความผิด ในคำสั่งลงโทษให้แสดงว่าผู้ถูกลงโทษกระทำผิดวินัยในกรณีใด ตามมาตราใด และมีเหตุผลอย่างใดในการกำหนดสถานโทษเช่นนั้น

หมวด 7 การดำเนินการทางวินัย

มาตรา 98 การดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งมีกรณีอันมีมูลที่ควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัย ให้ผู้บังคับบัญชาแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน เพื่อดำเนินการสอบสวนให้ได้ความจริงและความยุติธรรมโดยมิชักช้า และในการสอบสวนจะต้องแจ้งข้อกล่าวหา และสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ เพื่อให้ผู้ถูกกล่าวหามีโอกาสชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหา

การสอบสวนกรณีที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 เป็นผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน และต้องมีกรณีอันมีมูลว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงเท่านั้น เว้นแต่กรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากระทำผิดวินัยร่วมกัน และในจำนวนผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ของผู้ถูกกล่าวหาผู้หนึ่งผู้ใดเป็นผู้บังคับบัญชาที่มีลำดับชั้นสูงกว่าผู้มีอำนาจตาม

มาตรา 53 ของผู้ถูกกล่าวหารายอื่น ก็ให้ผู้บังคับบัญชาในลำดับชั้นสูงกว่าดังกล่าวเป็นผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาทั้งหมด

ในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างหน่วยงานการศึกษาหรือต่างเขตพื้นที่การศึกษา กระทำผิดวินัยร่วมกัน ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ของผู้ถูกกล่าวหาแต่ละราย ประสานการดำเนินการร่วมกันในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน

ในกรณีที่มีปัญหาหรือความเห็นขัดแย้งในการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคสาม ถ้าในระหว่างผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน ให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานั้นเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ถ้าในระหว่างผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ต่างเขตพื้นที่การศึกษา ให้เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด ในกรณีต่างส่วนราชการให้รัฐมนตรีเป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด รวมทั้งในกรณีที่มีเหตุผลและความจำเป็นเพื่อรักษาประโยชน์ของทางราชการ หรือจะทำให้การสอบสวนนั้นเสร็จไปโดยเร็วและยุติธรรมก็ให้ผู้มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดดังกล่าวมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนขึ้นสอบสวนแทนได้

นายกรัฐมนตรีในฐานะหัวหน้ารัฐบาลหรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัด มีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคสองได้ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนพิจารณาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ. ในกรณีความผิดที่ปรากฏชัดแจ้งตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ. จะดำเนินการทางวินัยโดยไม่สอบสวนก็ได้

มาตรา 99 เมื่อได้ดำเนินการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 98 แล้ว ถ้าฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหามิได้กระทำผิดวินัย ให้สั่งยุติเรื่อง ถ้าฟังได้ว่ากระทำผิดวินัยให้ดำเนินการตามมาตรา 100 และในกรณีที่กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงต้องลงโทษปลดออก หรือไล่ออก ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนผ่อนโทษ ห้ามมิให้ลดโทษต่ำกว่าปลดออก

มาตรา 100 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง ให้ผู้บังคับบัญชาสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือน หรือลดเงินเดือนตามควรแก่กรณี ให้เหมาะสมกับความผิด ถ้ามีเหตุอันควรลดหย่อนจะนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษก็ได้ แต่สำหรับการลงโทษภาคทัณฑ์ให้ใช้เฉพาะกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อย หรือมีเหตุอันควรลดหย่อนซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษตัดเงินเดือน

ในกรณีกระทำผิดวินัยเล็กน้อยและมีเหตุอันควรงดโทษ จะงดโทษให้โดยให้ทำทัณฑ์บนเป็นหนังสือหรือว่ากล่าวตักเตือนก็ได้

การสั่งลงโทษตามวรรคหนึ่ง ผู้บังคับบัญชาใดจะมีอำนาจสั่งลงโทษผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาในสถานโทษใด ได้เพียงใด ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

ในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนหรือผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน แล้วแต่กรณีเห็นว่าข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง สมควรลงโทษปลดออกหรือไล่ออก ให้ดำเนินการดังนี้

1. สำหรับตำแหน่งอธิการบดี ตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ ตำแหน่งศาสตราจารย์ และผู้ดำรงตำแหน่งใดหรือตำแหน่งซึ่งมีวิทยฐานะใดซึ่งกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงร่วมกันกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือเป็นการดำเนินการของผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งเหนือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามวรรคหก หรือที่นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีเจ้าสังกัดแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา 98 วรรคห้า ให้เสนอ ก.ค.ศ. พิจารณา

2. สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษานอกจาก (1) ให้เสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาของผู้ถูกกล่าวหาพิจารณา

การดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสี่ ถ้าเป็นกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาต่างหน่วยงานการศึกษาหรือเขตพื้นที่การศึกษากระทำผิดวินัยร่วมกัน และถ้าผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนหรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาของผู้ถูกกล่าวหาแต่ละรายที่สังกัดแล้วแต่กรณีมีความเห็นขัดแย้งกัน ถ้าเป็นความเห็นขัดแย้งระหว่างผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกันให้นำเสนอ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา ถ้าเป็นความเห็นขัดแย้งระหว่างผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวน หรือ อ.ก.ค.ศ. ต่างเขตพื้นที่การศึกษา ให้นำเสนอ ก.ค.ศ. พิจารณา และเมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือ ก.ค.ศ. มีมติเป็นประการใดแล้วให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 หรือผู้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนสั่งหรือปฏิบัติไปตามมตินั้น

ในกรณีที่ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 98 วรรคสอง ให้ผู้บังคับบัญชาของผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ระดับเหนือขึ้นไป มีอำนาจดำเนินการตามมาตรา 98 วรรคสองหรือมาตรานี้ได้

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนผู้ถูกกว่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในเรื่องที่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 110 (4) หรือมาตรา 111 และคณะกรรมการสอบสวนตามมาตราดังกล่าวได้สอบสวนไว้แล้ว คณะกรรมการสอบสวนจะนำสำนวนการสอบสวนตามมาตราดังกล่าวมาใช้เป็นสำนวนการสอบสวนและทำความเห็นเสนอผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนโดยถือว่าได้มีการสอบสวนตามหมวดนี้แล้วก็ได้ แต่ทั้งนี้ ต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบโดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้ และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ด้วย

มาตรา 101 ให้กรรมการสอบสวนเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา และให้มีอำนาจเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เพียงเท่าที่เกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของกรรมการสอบสวน และโดยเฉพาะให้มีอำนาจ ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

1. เรียกให้กระทรวง ทบวง กรม หน่วยราชการ รัฐวิสาหกิจ หน่วยงานอื่นของรัฐ หรือห้างหุ้นส่วนบริษัท ชี้แจงข้อเท็จจริง ส่งเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ส่งผู้แทนหรือบุคคลในสังกัดมาชี้แจงหรือให้ถ้อยคำเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน

2. เรียกผู้ถูกกล่าวหาหรือบุคคลใด ๆ มาชี้แจง หรือให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารและหลักฐานเกี่ยวกับเรื่องที่สอบสวน

มาตรา 102 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ซึ่งออกจากราชการอันมิใช่เพราะเหตุตาย มีกรณีถูกกล่าวหาเป็นหนังสือก่อนออกจากราชการว่า ขณะรับราชการได้กระทำหรือละเว้นกระทำการใดอันเป็นความผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถ้าเป็นการกล่าวหาต่อผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นหรือต่อผู้มีหน้าที่สืบสวนสอบสวนหรือตรวจสอบตามกฎหมายหรือระเบียบของทางราชการ หรือเป็นการกล่าวหาของผู้บังคับบัญชาของผู้นั้น หรือมีกรณีถูกฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาคดีอาญาก่อนออกจากราชการว่า ในขณะรับราชการได้กระทำความผิดอาญาอันมิใช่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทที่ไม่เกี่ยวกับราชการหรือความผิดลหุโทษ ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณา ดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้ เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการ แต่ต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ

กรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกล่าวหา หรือฟ้องคดีอาญาหรือต้องหาคดีอาญาหลังจากที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดออกจากราชการแล้ว ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยมีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณา ดำเนินการทางวินัย และสั่งลงโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมิได้ออกจากราชการ โดยต้องเริ่มดำเนินการสอบสวนภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ และต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ สำหรับกรณีที่เป็นความผิดที่ปรากฏชัดแจ้งตามมาตรา 98 วรรคเจ็ด จะต้องสั่งลงโทษภายในสามปีนับแต่วันที่ผู้นั้นออกจากราชการ

ในกรณีที่ศาลปกครองมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษ หรือองค์กรพิจารณาอุทธรณ์คำสั่งลงโทษทางวินัยหรือองค์กรตรวจสอบรายงานการดำเนินการทางวินัยมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดหรือมีมติให้เพิกถอนคำสั่งลงโทษตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง เพราะเหตุกระบวนการดำเนินการทางวินัยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ให้ผู้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยดำเนินการทางวินัยให้แล้วเสร็จภายในสองปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด หรือมีคำวินิจฉัยถึงที่สุดหรือมีมติ แล้วแต่กรณี

การดำเนินการทางวินัยตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ถ้าผลการสอบสวนพิจารณาปรากฏว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง ก็ให้งดโทษ

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนตามมาตรา 103

มาตรา 102/1 ในกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ มีมติชี้มูลความผิดข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดซึ่งออกจากราชการแล้ว การดำเนินการทางวินัยและสั่งลงโทษแก่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือกฎหมายว่าด้วยมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แล้วแต่กรณี การดำเนินการทางวินัยตามวรรคหนึ่ง หากปรากฏว่าผู้นั้นกระทำผิดวินัยไม่ร้ายแรง ก็ให้งดโทษ

มาตรา 103 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด มีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงจนถูกตั้งคณะกรรมการสอบสวน หรือถูกฟ้องคดีอาญา หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ผู้มีอำนาจตามมาตรา 98 วรรคสอง วรรคสี่ หรือวรรคห้า แล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งพักราชการหรือสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลการสอบสวนพิจารณาได้ แต่ถ้าภายหลังปรากฏผลการสอบสวนพิจารณาว่าผู้นั้นมิได้กระทำผิดหรือกระทำผิดไม่ถึงกับจะถูกลงโทษปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ และไม่มีกรณีที่จะต้องออกจากราชการด้วยเหตุอื่น ก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นกลับเข้ารับราชการในตำแหน่งและวิทยฐานะเดิม หรือตำแหน่งเดียวกับที่ผู้นั้นมีคุณสมบัติตรงตามคุณสมบัติเฉพาะสำหรับตำแหน่งและวิทยฐานะนั้น ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 100 วรรคหก มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อได้มีการสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดพักราชการหรือออกจากราชการไว้ก่อนตามวรรคหนึ่งแล้ว ภายหลังปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงในกรณีอื่นอีก ผู้มีอำนาจตามมาตรา 98 วรรคสอง วรรคสี่ หรือวรรคห้า หรือมาตรา 115 แล้วแต่กรณี มีอำนาจดำเนินการสืบสวนหรือพิจารณาตามมาตรา 95 และแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา 98 วรรคสอง ตลอดจนดำเนินการทางวินัยตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ต่อไปได้

ในกรณีที่สั่งให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนกลับเข้ารับราชการ หรือสั่งให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนออกจากราชการด้วยเหตุอื่นที่มิใช่เป็นการลงโทษเพราะกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็ให้ผู้นั้นมีสถานภาพเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตลอดระยะเวลาระหว่างที่ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน เสมือนว่าผู้นั้นเป็นผู้ถูกสั่งพักราชการ

เงินเดือน เงินอื่นที่จ่ายเป็นรายเดือน และเงินช่วยเหลืออย่างอื่น และการจ่ายเงินดังกล่าวของผู้ถูกสั่งพักราชการและผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบว่าด้วยการนั้น สำหรับผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ถ้าไม่มีกฎหมายหรือระเบียบดังกล่าว ให้ถือเสมือนว่าผู้นั้นเป็นผู้ถูกสั่งพักราชการ

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสั่งพักราชการ การสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อน ระยะเวลาให้พักราชการและให้ออกจากราชการไว้ก่อน และการดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามผลการสอบสวนพิจารณาให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

มาตรา 104 เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยหรือดำเนินการสอบสวนข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด หรือสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการไปแล้ว ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. การรายงานการดำเนินการทางวินัยไม่ร้ายแรง ของผู้บังคับบัญชาตั้งแต่หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลงมา เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยแล้ว ให้รายงานไปยังหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี และเมื่อหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับรายงานแล้วเห็นว่าการยุติเรื่องการงดโทษ หรือการสั่งลงโทษไม่ถูกต้องหรือไม่เหมาะสม ก็ให้มีอำนาจสั่งงดโทษ ลดสถานโทษ เพิ่มสถานโทษ เปลี่ยนแปลงและแก้ไขข้อความในคำสั่งเดิม หรือดำเนินการอย่างใดเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาให้ได้ความจริงและความยุติธรรมได้ตามควรแก่กรณี และหากเห็นว่ากรณีเป็นการกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ก็ให้มีอำนาจสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนได้หรือหากเห็นว่าเป็นกรณีที่ไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตน ก็ให้แจ้งหรือรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาที่มีอำนาจหน้าที่เพื่อดำเนินการตามควรแก่กรณีต่อไป เมื่อหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้พิจารณาตามอำนาจหน้าที่แล้วให้เสนอหรือรายงาน อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาพิจารณา เมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาได้พิจารณาแล้ว ให้รายงานไปยังหัวหน้าส่วนราชการพิจารณา แต่ในกรณีที่หัวหน้าส่วนราชการซึ่งได้รับรายงานมีความเห็นขัดแย้งกับมติ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ให้เสนอ ก.ค.ศ. พิจารณาต่อไป

2. การรายงานการดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรง ของผู้บังคับบัญชาตั้งแต่หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลงมา เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัยแล้ว ให้รายงานไปยังหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี และเมื่อหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิจารณาตามอำนาจหน้าที่แล้ว ให้รายงาน อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา และ ก.ค.ศ. พิจารณาตามลำดับ

สำหรับการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งเหนือหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขึ้นไป และมิใช่เป็นการดำเนินการตามมติของ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา ให้รายงาน ก.ค.ศ. พิจารณา

ในการดำเนินการตามมาตรานี้ เมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ ก.ค.ศ. พิจารณา และมีมติเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 หรือหัวหน้าส่วนราชการหรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณี สั่งหรือปฏิบัติไปตามนั้น การรายงานตามมาตรานี้ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 105 เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัย หรือสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการในเรื่องใดไปแล้ว ถ้า ก.ค.ศ. พิจารณาเห็นเป็นการสมควรให้สอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม หรือเพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแลให้หน่วยงานการศึกษาปฏิบัติการตามหมวด 6 และหมวดนี้โดยถูกต้องและเหมาะสมตามความเป็นธรรม ก็ให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมในเรื่องนั้นได้ตามความจำเป็น โดยจะสอบสวนเองหรือให้ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ หรือคณะกรรมการสอบสวนสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมแทน หรือกำหนดประเด็นหรือข้อสำคัญที่ต้องการทราบส่งไปเพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งไว้เดิมทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้

ในกรณีที่ ก.ค.ศ. ตั้ง อ.ก.ค.ศ. วิสามัญเพื่อทำหน้าที่พิจารณาเรื่องการดำเนินการทางวินัยหรือการออกจากราชการแทน ก.ค.ศ. ให้ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญนั้นมีอำนาจสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมโดยจะสอบสวนเอง หรือแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนไปสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมแทน และมีอำนาจกำหนดประเด็นหรือข้อสำคัญที่ต้องการทราบส่งไปให้ เพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งไว้เดิมทำการสอบสวนเพิ่มเติมได้

ในการสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติม ถ้า ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญพิจารณาเห็นสมควรส่งประเด็นหรือข้อสำคัญใดที่ต้องการทราบไปสอบสวนพยานหลักฐานซึ่งอยู่ต่างท้องที่หรือเขตพื้นที่การศึกษา ก็ให้ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ แล้วแต่กรณี มีอำนาจกำหนดประเด็นหรือข้อสำคัญนั้นส่งไปเพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษานั้นทำการสอบสวนแทนได้

ในกรณีที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนให้สอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งประเด็นหรือข้อสำคัญไปเพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนหรือหัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานการศึกษาดำเนินการตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง หรือวรรคสาม ในเรื่องเกี่ยวกับกรณีกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนพิจารณาตาม

มาตรา 98 วรรคหกมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในการดำเนินการตามมาตรานี้ ให้นำมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 106 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งโอนมาจากพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น หรือข้าราชการอื่นตามมาตรา 58 ผู้ใดมีกรณีกระทำผิดวินัยอยู่ก่อนวันโอนมาบรรจุ ให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นดำเนินการทางวินัยตามหมวดนี้โดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นเรื่องที่อยู่ระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวนของทางผู้บังคับบัญชาเดิมก่อนวันโอน ก็ให้สืบสวนสอบสวนต่อไปจนเสร็จ แล้วส่งเรื่องไปให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้น พิจารณาดำเนินการต่อไปตามหมวดนี้โดยอนุโลม และในกรณีที่จะต้องสั่งลงโทษทางวินัยให้ปรับบทความผิดและลงโทษตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น หรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการนั้นโดยอนุโลม

หมวด 8 การออกจากราชการ

มาตรา 107 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการ เมื่อ

1. ตาย

2. พ้นจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

3) ลาออกจากราชการและได้รับอนุญาตให้ลาออก หรือการลาออกมีผลตามมาตรา 108

4. ถูกสั่งให้ออกตามมาตรา 49 มาตรา 56 วรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคห้า มาตรา 103 มาตรา 110 มาตรา 111 มาตรา 112 มาตรา 113 มาตรา 114 หรือมาตรา 118

5. ถูกสั่งลงโทษปลดออกหรือไล่ออก

6. ถูกเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ เว้นแต่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นที่ไม่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามมาตรา 109

วันออกจากราชการตาม (4) (5) และ (6) ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. วางไว้ การต่อเวลาราชการให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องออกจากราชการตาม (2) รับราชการต่อไป จะกระทำมิได้

มาตรา 108 นอกจากกรณีตามวรรคสี่ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ประสงค์จะลาออกจากราชการ ให้ยื่นหนังสือขอลาออกต่อผู้บังคับบัญชา เพื่อให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 เป็นผู้พิจารณาอนุญาต

ในกรณีที่ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 พิจารณาเห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่ราชการ จะยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกไว้ เป็นเวลาไม่เกินเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันขอลาออกก็ได้ แต่ต้องแจ้งการยับยั้งการ

อนุญาตให้ลาออกพร้อมทั้งเหตุผลให้ผู้ขอลาออกทราบ และเมื่อครบกำหนดเวลาที่ยับยั้งแล้ว ให้การลาออกมีผลตั้งแต่วันถัดจากวันครบกำหนดเวลาที่ยับยั้ง

ถ้าผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ไม่ได้อนุญาตให้ลาออกตามวรรคหนึ่ งและไม่ได้ยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกตามวรรคสอง ให้การลาออกนั้นมีผลตั้งแต่วันขอลาออก

ในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ประสงค์จะลาออกจากราชการเพื่อดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเพื่อสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือการเลือกตั้งอื่นที่มีลักษณะเป็นการส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้ยื่นหนังสือขอลาออกต่อผู้บังคับบัญชา และให้การลาออกมีผลนับตั้งแต่วันที่ผู้นั้นขอลาออก

หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการลาออก การพิจารณาอนุญาตให้ลาออก และการยับยั้งการอนุญาตให้ลาออกจากราชการตามวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสี่ให้เป็นไปตามระเบียบที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 109 ภายใต้บังคับตามมาตรา 119 เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และไม่มีกรณีเป็นผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าภายในสามสิบวันนับแต่วันที่หน่วยงานการศึกษาของผู้ถูกสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพปฏิบัติงานอยู่ได้รับหนังสือแจ้งการเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมีตำแหน่งว่างหรือตำแหน่งอื่นที่ไม่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และผู้บังคับบัญชาหน่วยงานการศึกษานั้นพิจารณาเห็นว่า ผู้นั้นมีความเหมาะสมที่จะบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว และไม่เป็นผู้ขาดคุณสมบัติตามมาตรา 30 และมาตรา 42 ให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้บริหารหน่วยงานการศึกษานั้น ส่งเรื่องให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาอนุมัติ และให้นำมาตรา 57 วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่หน่วยงานการศึกษาตามวรรคหนึ่งไม่มีตำแหน่งว่างหรือตำแหน่งที่สามารถย้ายไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งได้ และผู้บังคับบัญชาหน่วยงานการศึกษาตามวรรคหนึ่งพิจารณาเห็นว่า ผู้นั้นมีความเหมาะสมที่จะได้รับการบรรจุและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่นที่ไม่ต้องมีใบอนุญาตประ กอบวิชาชีพในหน่วยงานการศึกษาอื่น ถ้าภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ส่วนราชการหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับเรื่องจากหน่วยงานการศึกษาตามวรรคหนึ่ง มีหน่วยงานการศึกษาอื่นที่มีตำแหน่งว่าง หรือตำแหน่งที่สามารถย้ายไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งได้ และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณีพิจารณาเห็นว่าผู้นั้นมีความเหมาะสมที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว ให้นำมาตรา 59 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ถ้าหน่วยงานการศึกษาใดไม่มีตำแหน่งว่างหรือตำแหน่งที่สามารถย้ายไปแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งได้ หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณีไม่อนุมัติ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการโดยพลัน ทั้งนี้ ตามระเบียบว่าด้วยการออกจากราชการตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 110 ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 มีอำนาจสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการได้ในกรณีที่กฎหมายดังกล่าวบัญญัติให้ผู้ถูกสั่งให้ออกมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ แต่ในการสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุรับราชการนานจะต้องมีกรณีตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ. ด้วย และการสั่งให้ออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทน นอกจากทำได้ในกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตราอื่นตามพระราชบัญญัตินี้และกรณีที่กฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการบัญญัติให้ผู้ถูกสั่งให้ออกมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนแล้ว ให้ทำได้ในกรณีต่อไปนี้ด้วย คือ

1. เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดเจ็บป่วยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้โดยสม่ำเสมอ ถ้าผู้มีอำนาจดังกล่าวเห็นสมควรให้ออกจากราชการแล้ว ให้สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการได้

2. เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดสมัครไปปฏิบัติงานใด ๆ ตามความประสงค์ของทางราชการ ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ

3. เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดขาดคุณสมบัติตามมาตรา 30 (1) (4) (5) (7) (8) หรือ (9) ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ

4. เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 (3) และผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 เห็นว่ากรณีมีมูลก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนโดยไม่ชักช้า และนำมาตรา 111 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษามีมติว่าผู้นั้นเป็นผู้ขาดคุณสมบัติทั่วไปตามมาตรา 30 (3) ก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ

5. เมื่อทางราชการเลิกหรือยุบตำแหน่งใด ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ดำรงตำแหน่งนั้นออกจากราชการได้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

6. เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดไม่สามารถปฏิบัติราชการให้มีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลในระดับอันเป็นที่พอใจของทางราชการได้ ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

มาตรา 111 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด มีกรณีถูกกล่าวหาหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าหย่อนความสามารถในอันที่จะปฏิบัติหน้าที่ราชการ บกพร่องในหน้าที่ราชการ หรือประพฤติตน

ไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ราชการ และผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 เห็นว่ากรณีมีมูล ถ้าให้ผู้นั้นรับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนโดยไม่ชักช้า ในการสอบสวนนี้จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาและสรุปพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาเท่าที่มีให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบ โดยจะระบุหรือไม่ระบุชื่อพยานก็ได้และต้องให้โอกาสผู้ถูกกล่าวหาชี้แจงและนำสืบแก้ข้อกล่าวหาได้ด้วย ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 98 วรรคสอง วรรคห้า และวรรคเจ็ด มาตรา 100 วรรคสี่ และมาตรา 101 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา มีมติให้ผู้นั้นออกจากราชการ ก็ให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

ในกรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนขึ้นทำการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาตามมาตรา 98 ในเรื่องที่จะต้องสอบสวนตามวรรคหนึ่ง และคณะกรรมการสอบสวนตามมาตรา 98 ได้สอบสวนไว้แล้ว ผู้มีอำนาจตามวรรคหนึ่งจะใช้สำนวนการสอบสวนนั้นพิจารณาดำเนินการโดยไม่ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามวรรคหนึ่งได้

มาตรา 112 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด มีกรณีถูกตั้งกรรมการสอบสวนตามมาตรา 98 วรรคสอง และกรรมการสอบสวนหรือผู้มีอำนาจตามมาตรา 98 วรรคสอง วรรคสี่ หรือวรรคห้า หรือมาตรา 104 (1) แล้วแต่กรณี เห็นว่ากรณีมีเหตุอันควรสงสัยอย่างยิ่งว่าผู้นั้นได้กระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง แต่การสอบสวนไม่ได้ความแน่ชัดพอที่จะสั่งให้ลงโทษวินัยอย่างร้ายแรง ถ้าให้รับราชการต่อไปจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ ก็ให้ส่งเรื่องให้ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา แล้วแต่กรณีพิจารณาให้ออกจากราชการ ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 100 วรรคสี่ มาใช้บังคับโดยอนุโลมในกรณีที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา มีมติให้ผู้นั้นออกจากราชการเพราะมีมลทินหรือมัวหมองในกรณีที่ถูกสอบสวน ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

มาตรา 113 เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ต้องรับโทษจำคุกโดยคำสั่งของศาลหรือต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ซึ่งยังไม่ถึงกับจะต้องถูกลงโทษปลดออก หรือไล่ออก ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 จะสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการเพื่อรับบำเหน็จบำนาญเหตุทดแทนตามกฎหมายว่าด้วยบำเหน็จบำนาญข้าราชการก็ได้

มาตรา 114 เมื่อข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ไปรับราชการทหารตามกฎหมายว่าด้วยการรับราชการทหาร ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการ

ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคหนึ่ง และต่อมาปรากฏว่าผู้นั้นมีกรณีที่จะต้องถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นอยู่ก่อนไปรับราชการทหาร ก็ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 มีอำนาจเปลี่ยนแปลงคำสั่งให้ออกจากราชการตามวรรคหนึ่ง เป็นให้ออกจากราชการตามมาตราอื่นนั้นได้

มาตรา 115 ในกรณีที่ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 ไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามหมวดนี้ หรือตามมาตรา 49 หรือมาตรา 56 วรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคห้า ให้ผู้บังคับบัญชาที่มีตำแหน่งเหนือขึ้นไปของผู้มีอำนาจสั่งบรรจุและแต่งตั้งดังกล่าวมีอำนาจดำเนินการตามหมวดนี้ หรือตามมาตรา 49 หรือมาตรา 56 วรรคสอง วรรคสาม หรือวรรคห้า แล้วแต่กรณี ได้

มาตรา 116 ในกรณีที่หัวหน้าส่วนราชการ หรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับรายงานตามมาตรา 104 (1) หรือ (2) แล้ว เห็นสมควรให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใดออกจากราชการตามมาตรา 110 (4) หรือมาตรา 111 ก็ให้หัวหน้าส่วนราชการ หรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดำเนินการตามมาตรา 110 (4) หรือมาตรา 111 แต่ถ้าเป็นกรณีที่ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนตามมาตราดังกล่าว หรือมาตรา 98 วรรคสอง กรณีความผิดวินัยอย่างร้ายแรงไว้แล้ว ให้ส่งเรื่องให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี พิจารณา

ในกรณีที่จะต้องสั่งให้ผู้ถูกสั่งให้ออกจากราชการกลับเข้ารับราชการให้นำมาตรา 103 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

เมื่อผู้บังคับบัญชาได้สั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการหรือดำเนินการตามมาตรา 110 (4) หรือมาตรา 111 ให้รายงานไปยัง ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาตามระเบียบว่าด้วยการรายงานเกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยและการออกจากราชการที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 117 เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการทางวินัย หรือสั่งให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาออกจากราชการในเรื่องใดไปแล้ว ถ้า ก.ค.ศ. พิจารณาเห็นเป็นการสมควรที่จะต้องสอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นธรรม หรือเพื่อประโยชน์ในการควบคุมดูแล ให้หน่วยงานการศึกษาปฏิบัติการตามหมวดนี้ หรือตามมาตรา 49 หรือตามมาตรา 56 วรรคสอง หรือวรรคสามหรือวรรคห้า โดยถูกต้องและเหมาะสมตามความเป็นธรรม ก็ให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจสอบสวนใหม่ หรือสอบสวนเพิ่มเติมในเรื่องนั้นได้ตามความจำเป็นและให้นำมาตรา 105 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ ก.ค.ศ. หรือ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญแต่งตั้งคณะกรรมการให้สอบสวนใหม่หรือสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งประเด็นหรือข้อสำคัญไปเพื่อให้คณะกรรมการสอบสวนที่ผู้บังคับบัญชาได้แต่งตั้งไว้เดิมทำการสอบสวนเพิ่มเติม หรือเพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการหรือหัวหน้าหน่วยงานการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา หรือต่างเขตพื้นที่การศึกษาทำการสอบสวนแทนในเรื่องเกี่ยวกับกรณีตามมาตรา 110 (4) และ

มาตรา 111 ให้นำหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการสอบสวนตามมาตรา 98 วรรคหก มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 118 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งโอนมาจากพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการตามมาตรา 58 ผู้ใดมีกรณีที่สมควรให้ออกจากงานหรือออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการนั้นอยู่ก่อนวันโอนมาบรรจุ ให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นมีอำนาจพิจารณาดำเนินการตามหมวดนี้ หรือตามมาตรา 49 ได้ โดยอนุโลม แต่ถ้าเป็นเรื่องที่อยู่ในระหว่างการสืบสวนหรือสอบสวนของทางผู้บังคับบัญชาเดิมก่อนวันโอนก็ให้สืบสวนหรือสอบสวนต่อไปจนเสร็จ แล้วส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้นั้นพิจารณาดำเนินการต่อไปตามหมวดนี้หรือมาตรา 49 แล้วแต่กรณี โดยอนุโลม และในกรณีที่จะต้องสั่งให้ออกจากราชการ ให้ปรับบทกรณีให้ออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น หรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการนั้นโดยอนุโลม

มาตรา 119 ภายใต้บังคับหมวด 7 และหมวด 9 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอาจถูกสั่งพักราชการหรือถูกสั่งให้ออกจากราชการไว้ก่อนในกรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ. ได้

มาตรา 120 การออกจากราชการของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในตำแหน่งซึ่งมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง ให้นำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงทราบ เว้นแต่การออกจากราชการตามมาตรา 107 (1)

หมวด 9 การอุทธรณ์และการร้องทุกข์

มาตรา 121 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ถูกสั่งลงโทษภาคทัณฑ์ ตัดเงินเดือนหรือลดเงินเดือน ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง

มาตรา 122 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด ถูกสั่งลงโทษปลดออก ไล่ออก หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการ ให้มีสิทธิอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ แล้วแต่กรณี ต่อ ก.ค.ศ. ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง และให้ ก.ค.ศ. พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในเก้าสิบวัน

มาตรา 123 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือมีความคับข้องใจเนื่องจากการกระทำของผู้บังคับบัญชา หรือการแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัย ให้ผู้นั้นมีสิทธิร้องทุกข์ต่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด เห็นว่า อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาหรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง มีมติไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นธรรม ให้ผู้นั้นมีสิทธิร้องทุกข์ต่อ ก.ค.ศ. มติของ ก.ค.ศ. ตามวรรคสอง ให้เป็นที่สุด

มาตรา 124 หลักเกณฑ์และวิธีการในเรื่องที่เกี่ยวกับการอุทธรณ์และพิจารณาอุทธรณ์ และการร้องทุกข์และพิจารณาร้องทุกข์ ตามมาตรา 121 มาตรา 122 และมาตรา 123 ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎ ก.ค.ศ.

ในการพิจารณาอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ เมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี ได้มีมติเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 53 สั่งหรือปฏิบัติไปตามนั้น

ในกรณีที่สั่งให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ร้องทุกข์กลับเข้ารับราชการ ให้นำมาตรา 103 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 125 เมื่อ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี ได้วินิจฉัยอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ตามมาตรา 121 หรือมาตรา 122 แล้ว ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาผู้ใด เห็นว่าตนไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือกรณีที่มิได้บัญญัติให้มีสิทธิอุทธรณ์หรือร้องทุกข์ตามหมวดนี้ ผู้นั้นย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องร้องคดีต่อศาลปกครองได้ภายในกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง

เมื่อศาลปกครองมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้บังคับบัญชาดำเนินการแก้ไขคำสั่งไปตามนั้น

มาตรา 126 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งโอนมาจากพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น หรือข้าราชการตามมาตรา 58 ผู้ใดถูกสั่งลงโทษทางวินัยอยู่ก่อนวันโอนมาบรรจุและผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น หรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการที่โอนมา แต่ยังมิได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายดังกล่าวก็ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ตามหมวดนี้ได้ แต่ถ้าผู้นั้นได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการที่โอนมาไว้แล้ว และในวันที่ผู้นั้นได้โอนมาบรรจุเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาการพิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ยังไม่แล้วเสร็จ ก็ให้ส่งเรื่องให้ผู้มีอำนาจตามมาตรา 121 เป็นผู้พิจารณาอุทธรณ์

บทเฉพาะกาล

มาตรา 127 ในระหว่างที่ยังมิได้ดำเนินการให้มี ก.ค.ศ. ให้ ก.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ทำหน้าที่เป็น ก.ค.ศ. ตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ จนกว่าจะมีการแต่งตั้ง ก.ค.ศ. ชั่วคราว และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาชั่วคราวตามมาตรา 128 แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

ให้ ก.ค. ซึ่งทำหน้าที่เป็น ก.ค.ศ. ตามวรรคหนึ่ง ทำหน้าที่เป็น อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. อื่นที่จำเป็นในการบริหารงานบุคคลตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย ในการทำหน้าที่ดังกล่าวอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะกิจ เพื่อทำหน้าที่แทนก็ได้

ในกรณีที่ผู้ที่ดำรงตำแหน่งกรรมการให้ ก.ค. ว่างลง ให้ ก.ค. ตามวรรคหนึ่งประกอบด้วยกรรมการที่เหลืออยู่ เว้นแต่จะมีจำนวนกรรมการเหลือไม่ถึงกึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมด ให้รัฐมนตรีแต่งตั้งบุคคลที่เห็นสมควรเป็นกรรมการใน ก.ค. เพิ่มขึ้นจนครบจำนวน ก.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 เพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามระยะเวลาที่กำหนดในวรรคหนึ่ง

มาตรา 128 ให้ ก.ค. ซึ่งทำหน้าที่ ก.ค.ศ. ตามมาตรา 127 ดำเนินการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมเพื่อเสนอต่อรัฐมนตรีแต่งตั้งเป็น ก.ค.ศ. ชั่วคราว และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาชั่วคราวทุกพื้นที่ ทั้งนี้ การสรรหารายชื่อบุคคลเพื่อแต่งตั้งดังกล่าวให้คำนึงถึงองค์ประกอบของ ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ด้วย เว้นแต่กรณีมีความจำเป็นจะต้องแต่งตั้งเป็นอย่างอื่นเพื่อปฏิบัติหน้าที่ชั่วคราว

ให้ ก.ค.ศ. ชั่วคราวมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ ก.ค.ศ. ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีหน้าที่จัดทำกฎ ก.ค.ศ. ตามมาตรา 7 วรรคสอง และมาตรา 21 วรรคสามและวรรคสี่ รวมทั้งดำเนินการอื่นเพื่อให้มีการดำเนินการให้มี ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้

ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาชั่วคราวมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ ก.ค.ศ. ชั่วคราวมอบหมาย

ให้ ก.ค.ศ. ชั่วคราว และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาชั่วคราว ซึ่งได้รับแต่งตั้งตามวรรคหนึ่งปฏิบัติหน้าที่จนกว่าจะมี ก.ค.ศ. และ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 129 หน่วยงานทางการศึกษาใดที่ได้มีการกำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ให้ถือว่าเป็นหน่วยงานการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ หรือ ก.ค.ศ. จะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 130 ข้าราชการครูตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ที่ดำรงตำแหน่งอยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และดำรงตำแหน่งหรือดำรงตำแหน่งที่มีวิทยฐานะตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ในระหว่าง ก.ค.ศ. ยังมิได้กำหนดตำแหน่งหรือตำแหน่งที่มีวิทยฐานะตามวรรคหนึ่ง ให้ข้าราชการครูซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่เดิมมีสิทธิได้รับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ตลอดจนมีสิทธิอื่น ๆ ตามที่เคยมีสิทธิอยู่ตามกฎหมายเดิมหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องไปพลางก่อน

ในกรณีที่ ก.ค.ศ. กำหนดตำแหน่งหรือตำแหน่งที่มีวิทยฐานะตามวรรคสองแล้ว แต่ยังมิได้กำหนดบัญชีอัตราเงินเดือน เงินวิทยฐานะ หรือเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับการกำหนดตำแหน่งและวิทยฐานะของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งของข้าราชการครูตามกฎหมายว่าด้วยเงินเดือนและเงินประจำตำแหน่งที่ใช้บังคับอยู่ไปพลางก่อน ทั้งนี้ การกำหนดให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตำแหน่งใดได้รับเงินเดือนระดับใด หรือเงินประจำตำแหน่งระดับใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด ในกรณีนี้ถ้าตำแหน่งใดเป็นตำแหน่งที่มีวิทยฐานะตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่าเป็นตำแหน่งที่ได้รับเงินประจำตำแหน่งข้าราชการครูตามกฎหมายดังกล่าว สำหรับการเทียบตำแหน่งวิทยฐานะใด ให้ได้รับเงินประจำตำแหน่งอัตราใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

ให้ข้าราชการครูซึ่งสังกัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา หรือกระทรวงวัฒนธรรม แล้วแต่กรณีเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ ให้การบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาดังกล่าวเป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 131 ผู้ใดเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 สังกัดส่วนราชการหรือหน่วยงานใดในกระทรวง อยู่ในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้เป็นข้าราชการพลเรือนสามัญต่อไป แต่ถ้าต่อมาได้มีการกำหนดให้ส่วนราชการหรือหน่วยงานนั้นเป็นหน่วยงานการศึกษาหรือเป็นส่วนราชการหรือหน่วยงานที่อยู่ในความรับผิดชอบของเขตพื้นที่การศึกษาให้ถือว่าผู้นั้นเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีตำแหน่งตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 132 ในระหว่างที่ยังไม่มีการตรากฎหมายกำหนดให้ข้าราชการครูซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏ และสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน เป็นข้าราชการพลเรือน

ในสถาบันอุดมศึกษา ให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้ และให้นำความในมาตรา 131 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ให้ ก.ค.ศ. ตั้ง อ.ก.ค.ศ. วิสามัญ เพื่อทำหน้าที่บริหารงานบุคคลข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งปฏิบัติงานในสถานศึกษาแต่ละแห่งตามวรรคหนึ่ง ทั้งนี้ ให้ อ.ก.ค.ศ. วิสามัญมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะกำหนดเป็นอย่างอื่น

มาตรา 133 ในระหว่างที่ยังมิได้ตราพระราชกฤษฎีกา หรือ ก.ค.ศ. ยังมิได้ออกกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ หรือจัดทำมาตรฐานตำแหน่ง วิทยฐานะ หรือกำหนดกรณีใดเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้นำพระราชกฤษฎีกา กฎ ก.พ. กฎ ก.ค. มติ ก.พ. มติ ก.ค. มติคณะรัฐมนตรี ระเบียบ มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง หรือกรณีที่ ก.ค. หรือ ก.พ. กำหนดไว้แล้ว ซึ่งใช้บังคับอยู่เดิมมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่มีปัญหาในการดำเนินการตามวรรคหนึ่งให้ ก.ค.ศ. มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด

ในกรณีที่การดำเนินการในเรื่องใดตามพระราชบัญญัตินี้กำหนดให้เป็นไปตามกฎ ก.ค.ศ. ถ้ายังมิได้มีกฎ ก.ค.ศ. ในเรื่องนั้นและไม่อาจนำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับได้ ให้ ก.ค.ศ. ชั่วคราว ซึ่งทำหน้าที่ ก.ค.ศ. มีมติกำหนดการในเรื่องนั้นเพื่อใช้บังคับเป็นการชั่วคราวได้

มาตรา 134 ข้าราชการครูหรือข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดที่เป็นข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาตามพระราชบัญญัตินี้มีกรณีกระทำผิดวินัย หรือมีกรณีที่สมควรให้ออกจากราชการอยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้ มีอำนาจสั่งลงโทษผู้นั้นหรือสั่งให้ผู้นั้นออกจากราชการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการครูหรือกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน แล้วแต่กรณี ที่ใช้อยู่ขณะนั้น ส่วนการสอบสวนพิจารณาและการดำเนินการเพื่อลงโทษหรือให้ออกจากราชการให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่

1. กรณีที่ผู้บังคับบัญชาได้สั่งให้สอบสวนโดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ และยังสอบสวนไม่แล้วเสร็จ ก็ให้สอบสวนตามกฎหมายนั้นต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

2. ในกรณีที่มีการสอบสวนหรือพิจารณาโดยถูกต้องตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นเสร็จไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ถือว่าการสอบสวนหรือการพิจารณานั้น แล้วแต่กรณี เป็นอันใช้ได้

3. กรณีที่ได้มีการรายงานหรือส่งเรื่องหรือส่งสำนวนเสนอให้ อ.ก.ค. กรม ซึ่งทำหน้าที่ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กระทรวง แล้วแต่กรณี พิจารณาดำเนินการตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นและ อ.ก.ค. กรม ซึ่งทำหน้าที่ อ.ก.พ. กระทรวง หรือ อ.ก.พ. กระทรวง พิจารณาเรื่องนั้นยังไม่แล้วเสร็จก็ให้ อ.ก.ค.ศ. เขตพื้นที่การศึกษา หรือ อ.ก.ค.ศ. ที่ ก.ค.ศ. ตั้ง หรือ ก.ค.ศ. แล้วแต่กรณี พิจารณาต่อไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

มาตรา 135 ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาซึ่งโอนมาจากพนักงานส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือข้าราชการอื่นตามมาตรา 58 ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ผู้ใดกระทำผิดวินัยหรือมีกรณีที่สมควรให้ออกจากราชการหรือออกจากงานตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นหรือกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของข้าราชการนั้น อยู่ก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้ผู้บังคับบัญชาตามพระราชบัญญัตินี้มีอำนาจดำเนินการทางวินัยแก่ผู้นั้นหรือดำเนินการให้ผู้นั้นออกจากราชการได้ ทั้งนี้ ให้นำมาตรา 106 และมาตรา 118 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา 136 ผู้ใดถูกลงโทษตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 หรือพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 หรือตามมาตรา 135 แห่งพระราชบัญญัตินี้ให้ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 121 หรือตามมาตรา 122 แล้วแต่กรณี

มาตรา 137 ผู้ใดถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา 43 หรือมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 หรือมาตรา 110 มาตรา 117 มาตรา 118 มาตรา 119 มาตรา 120 มาตรา 121 หรือมาตรา 126 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ซึ่งนำมาใช้บังคับแก่ข้าราชการครูโดยอนุโลม หรือผู้ซึ่งถูกสั่งให้ออกจากราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 หรือตามมาตรา 135 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้มีสิทธิร้องทุกข์ได้ตามมาตรา 122

มาตรา 138 การใดอยู่ระหว่างดำเนินการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 หรือตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 เฉพาะการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวกับข้าราชการครูในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และกระทรวงวัฒนธรรมในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ การดำเนินการต่อไปสำหรับการนั้นให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด

มาตรา 139 การใดที่เคยดำเนินการได้ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 หรือตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ก่อนวันใช้บังคับพระราชบัญญัตินี้ และมิได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้จะดำเนินการต่อไปได้ประการใด ให้เป็นไปตามที่ ก.ค.ศ. กำหนด ทั้งนี้ โดยไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 140 ในกรณีที่ ก.ค. ตั้ง อ.ก.ค. วิสามัญ และ อ.ก.ค. วิสามัญเฉพาะกิจขึ้นปฏิบัติหน้าที่ใดๆ แทน ก.ค. ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. 2523 ให้ อ.ก.ค. วิสามัญ หรือ อ.ก.ค. วิสามัญเฉพาะกิจนั้น ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ ก.ค. มอบหมายต่อไป จนกว่ากรณีจะแล้วเสร็จ เว้นแต่ ก.ค.ศ. จะกำหนดเป็นอย่างอื่น

พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546

โดยที่ประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 ลงวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2515 และประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 294 ลงวันที่ 27 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 ใช้บังคับมาเป็นเวลานาน สาระสำคัญและรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน สมควรกำหนดขั้นตอนและปรับปรุงวิธีการปฏิบัติต่อเด็กให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน และมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันมิให้เด็กถูกทารุณกรรม ตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ หรือถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และสมควรปรับปรุงวิธีการส่งเสริมความร่วมมือในการคุ้มครองเด็กระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

กลไกการบังคับใช้กฎหมาย

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส

“นักเรียน” หมายความว่า เด็กซึ่งกำลังรับการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทั้งประเภทสามัญศึกษาและอาชีวศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

“นักศึกษา” หมายความว่า เด็กซึ่งกำลังรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าอยู่ในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชน

“บิดามารดา” หมายความว่า บิดามารดาของเด็กไม่ว่าจะสมรสกันหรือไม่

“ผู้ปกครอง” หมายความว่า บิดามารดา ผู้อนุบาล ผู้รับบุตรบุญธรรม และผู้ปกครองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และให้หมายความรวมถึงพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง ผู้ปกครอง สวัสดิภาพนายจ้าง ตลอดจนบุคคลอื่นซึ่งรับเด็กไว้ในความอุปการะเลี้ยงดูหรือซึ่งเด็กอาศัยอยู่ด้วย

“ครอบครัวอุปถัมภ์” หมายความว่า บุคคลที่รับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูอย่างบุตร

“การเลี้ยงดูโดยมิชอบ” หมายความว่า การไม่ให้การอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอน หรือพัฒนาเด็กตามมาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดในกฎกระทรวง จนน่าจะเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจของเด็ก

“ทารุณกรรม” หมายความว่า การกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใด ๆ จนเป็นเหตุให้เด็กเสื่อมเสียเสรีภาพหรือเกิดอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ การกระทำผิดทางเพศต่อเด็ก การใช้เด็กให้

กระทำหรือประพฤติในลักษณะที่น่าจะเป็นอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจหรือขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ทั้งนี้ไม่ว่าเด็กจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม

“สืบเสาะและพินิจ” หมายความว่า การค้นหาและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคคลและนำมาวิเคราะห์วินิจฉัยตามหลักวิชาการทางสังคมสงเคราะห์ แพทย์ จิตวิทยา กฎหมาย และหลักวิชาการอื่นที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและครอบครัวของบุคคลนั้น

“กองทุน” หมายความว่า กองทุนคุ้มครองเด็ก

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

“ผู้ว่าราชการจังหวัด” หมายความรวมถึงผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด

“ปลัดกระทรวง” หมายความว่า ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และหมายความรวมถึงผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากปลัดกระทรวง

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 6 ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 7 ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติ ประกอบด้วย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมการปกครอง อธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ อธิบดีกรมสุขภาพจิต อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์แต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการงานที่ทำในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ ไม่น้อยกว่าเจ็ดปีวิชาชีพละสองคน โดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคน และแต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ ซึ่งมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ในด้านสวัสดิการเด็กมาไม่น้อยกว่า

เจ็ดปีอีกสองคน โดยมีรองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายเป็นกรรมการและเลขานุการกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นสตรีไม่น้อยกว่าหนึ่งในสาม คณะกรรมการจะแต่งตั้งข้าราชการในกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ไม่เกินสองคนเป็นผู้ช่วยเลขานุการก็ได้

มาตรา 8 ให้สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ โดยให้มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติงานธุรการทั่วไปของคณะกรรมการ

2. ประสานงานและร่วมมือกับส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก

3. พัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการ ตลอดจนให้บริการด้านสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก

4. รวบรวมผลการวิเคราะห์ วิจัย ดำเนินการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบาย รวมทั้งแผนงานในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กของหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง แล้วรายงานให้คณะกรรมการทราบ

5. ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการหรือตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

มาตรา 14 คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน งบประมาณ และมาตรการในการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กตามพระราชบัญญัตินี้

2. เสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวงและระเบียบเพื่อปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้

3. วางระเบียบโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลังเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการจัดหาผลประโยชน์ของกองทุน

4. วางระเบียบเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 47

5. วางหลักเกณฑ์ในการแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่

6. ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงานแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษา การสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและ

ฟื้นฟู สถานพินิจ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กทั้งของรัฐและเอกชน

7. ติดตาม ประเมินผลและตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานครและคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด รวมทั้งให้คำแนะนำและเสนอแนะในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กในกรุงเทพมหานครและระดับจังหวัด

8. ดำเนินการอื่นใดที่เกี่ยวกับการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก

มาตรา 16 ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นประธานกรรมการ ปลัดกรุงเทพมหานคร เป็นรองประธานกรรมการ ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ผู้แทนสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนกรมกิจการเด็กและเยาวชน ผู้แทนกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนกองบัญชาการตำรวจนครบาล ผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้แทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร ผู้อำนวยการสำนักการแพทย์ ผู้อำนวยการสำนักการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาชุมชน และผู้อำนวยการสำนักอนามัย เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการงานที่ทำในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ วิชาชีพละสองคน โดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคนและแต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กอีกสองคน โดยมีผู้อำนวยการสำนักสวัสดิการสังคม เป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 17 ให้มีคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัด ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานกรรมการ รองผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นรองประธานกรรมการ อัยการจังหวัด พัฒนาการจังหวัด แรงงานจังหวัด ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด ผู้แทนศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้แทนศาลจังหวัด ในกรณีที่จังหวัดนั้นไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัว ผู้แทนสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัด หรือผู้แทนกระทรวงยุติธรรมซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการในจังหวัดในกรณีที่จังหวัดนั้นไม่มีสถานพินิจ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นกรรมการ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งจากผู้เชี่ยวชาญซึ่งมีประสบการณ์ในการงานที่ทำในวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ ครู จิตวิทยา กฎหมาย แพทย์ วิชาชีพละสองคน โดยจะต้องมีผู้แทนจากภาคเอกชนอย่างน้อยวิชาชีพละหนึ่งคนและ

แต่งตั้งจากผู้มีประสบการณ์ด้านสวัสดิการเด็กอีกสองคน โดยมีพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 20 คณะกรรมการคุ้มครองเด็กกรุงเทพมหานครและคณะกรรมการคุ้มครองเด็กจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เสนอความเห็นต่อคณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย แผนงาน งบประมาณ และมาตรการในการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กตามพระราชบัญญัตินี้

2. ให้คำปรึกษา แนะนำ และประสานงานแก่หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ปฏิบัติงานด้านการศึกษา การสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบในสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ สถานพัฒนาและฟื้นฟู สถานพินิจ หรือสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กของรัฐและเอกชนภายในเขตกรุงเทพมหานครหรือเขตจังหวัด แล้วแต่กรณี

3. กำหนดแนวทางการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กในเขตกรุงเทพมหานครหรือเขตจังหวัด แล้วแต่กรณี

4. จัดหาทุนเพื่อการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็กในเขตกรุงเทพมหานครหรือเขตจังหวัด แล้วแต่กรณี และรายงานผลการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดหาทุน และการจัดการทุนต่อคณะกรรมการและคณะกรรมการบริหารกองทุน

5. ตรวจสอบหรือเรียกบุคคลที่เกี่ยวข้องมาชี้แจงกรณีมีการปฏิบัติต่อเด็กโดยมิชอบ

6. เรียกเอกสารหรือพยานหลักฐานใด ๆ หรือขอคำชี้แจงจากผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการวินิจฉัยในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้

7. ติดตาม ประเมินผลและตรวจสอบการดำเนินงานเกี่ยวกับการสงเคราะห์ และส่งเสริมความประพฤติเด็กในกรุงเทพมหานครและระดับจังหวัด แล้วแต่กรณี แล้วรายงานผลต่อคณะกรรมการ

8. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมา

มาตรา 30 เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามหมวด 3 และหมวด 4 มีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เข้าไปในเคหสถาน สถานที่ใด ๆ หรือยานพาหนะใด ๆ ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อตรวจค้น ในกรณีมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำทารุณกรรมเด็ก มีการกักขังหรือเลี้ยงดูโดยมิชอบ แต่ในกรณีมีเหตุอันควรเชื่อว่าหากไม่ดำเนินการในทันทีเด็กอาจได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือ

จิตใจ หรือถูกนำพาไปสถานที่อื่นซึ่งยากแก่การติดตามช่วยเหลือ ก็ให้มีอำนาจเข้าไปในเวลาภายหลังพระอาทิตย์ตกได้

2. ซักถามเด็กเมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าเด็กจำต้องได้รับการสงเคราะห์หรือคุ้มครองสวัสดิภาพ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอาจนำตัวเด็กไปยังที่ทำการของพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับเด็กและครอบครัว รวมทั้งบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยมิชักช้า แต่ไม่ว่ากรณีใดจะกักตัวเด็กไว้นานเกินกว่าสิบสองชั่วโมงไม่ได้ เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวให้ปฏิบัติตาม (6) ระหว่างที่เด็กอยู่ในความดูแลจะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูและหากเจ็บป่วยจะต้องให้การรักษาพยาบาล

3. มีหนังสือเรียกผู้ปกครอง หรือบุคคลอื่นใดมาให้ถ้อยคำหรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ความประพฤติ สุขภาพ และความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็ก

4. ออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ปกครองของเด็ก นายจ้างหรือผู้ประกอบการ เจ้าของหรือผู้ครอบครองสถานที่ที่เด็กทำงานหรือเคยทำงาน อาศัยหรือเคยอาศัยอยู่ เจ้าของหรือผู้ครอบครองหรือผู้ดูแลสถานศึกษาที่เด็กกำลังศึกษาหรือเคยศึกษา หรือผู้ปกครองสวัสดิภาพ ส่งเอกสารหรือหลักฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ การศึกษา การทำงาน หรือความประพฤติของเด็กมาให้

5. เข้าไปในสถานที่อยู่อาศัยของผู้ปกครอง สถานที่ประกอบการของนายจ้างของเด็ก สถานศึกษาของเด็ก หรือสถานที่ที่เด็กมีความเกี่ยวข้องด้วย ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตกเพื่อสอบถามบุคคลที่อยู่ในที่นั้น ๆ และรวบรวมข้อมูลหรือหลักฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว การเลี้ยงดู อุปนิสัย และความประพฤติของเด็ก

6. มอบตัวเด็กให้แก่ผู้ปกครองพร้อมกับแนะนำหรือตักเตือนผู้ปกครองให้ดูแลและอุปการะเลี้ยงดูเด็กในทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาในทางที่เหมาะสม

7. ทำรายงานเกี่ยวกับตัวเด็กเพื่อมอบให้แก่สถานแรกรับในกรณีมีการส่งเด็กไปยังสถานแรกรับหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อมีการร้องขอเด็กที่อยู่ในความดูแลของพนักงานเจ้าหน้าที่จะต้องได้รับการอุปการะเลี้ยงดูและได้รับการศึกษาอย่างเหมาะสม และก่อนที่จะจัดให้เด็กเข้าอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กสถานแรกรับ สถานสงเคราะห์ สถานคุ้มครองสวัสดิภาพ และสถานพัฒนาและฟื้นฟู จะต้องปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพสังคมสงเคราะห์และการแพทย์ก่อนเท่าที่สามารถกระทำได้

มาตรา 31 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา 33 ในกรณีพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 ได้รับแจ้งจากบุคคลตามมาตรา 29 หรือพบเห็นเด็กที่พึงได้รับการสงเคราะห์ตามมาตรา 32 ให้พิจารณาให้การสงเคราะห์ตามวิธีการที่เหมาะสม ดังต่อไปนี้

1. ให้ความช่วยเหลือและสงเคราะห์แก่เด็กและครอบครัวหรือบุคคลที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กเพื่อให้สามารถอุปการะเลี้ยงดูเด็กได้ตามมาตรา 23

2. มอบเด็กให้อยู่ในความอุปการะของบุคคลที่เหมาะสมและยินยอมรับเด็กไว้อุปการะเลี้ยงดูตามระยะเวลาที่เห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินหนึ่งเดือน ในกรณีที่ไม่อาจดำเนินการตาม (1) ได้

3. ดำเนินการเพื่อให้เด็กได้เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นตามกฎหมายว่าด้วยการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม

4. ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในครอบครัวอุปถัมภ์หรือสถานรับเลี้ยงเด็กที่เหมาะสมและยินยอมรับเด็กไว้อุปการะ

5. ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานแรกรับ

6. ส่งเด็กเข้ารับการอุปการะในสถานสงเคราะห์

7. ส่งเด็กเข้าศึกษาหรือฝึกหัดอาชีพ หรือส่งเด็กเข้าบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ศึกษา หรือฝึกหัดอาชีพในสถานพัฒนาและฟื้นฟู หรือส่งเด็กเข้าศึกษากล่อมเกลาจิตใจโดยใช้หลักศาสนาในวัดหรือสถานที่ทางศาสนาอื่นที่ยินยอมรับเด็กไว้

มาตรา 44 เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้มีหน้าที่คุ้มครองสวัสดิภาพเด็กตามมาตรา 24 พบเห็นหรือได้รับแจ้งจากผู้พบเห็นเด็กที่เสี่ยงต่อการกระทำผิดให้สอบถามเด็กและดำเนินการหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวเด็ก รวมทั้งสภาพความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความเป็นอยู่ การเลี้ยงดู อุปนิสัย และความประพฤติของเด็กเพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก และถ้าเห็นว่าจำเป็นต้องคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก โดยวิธีส่งเข้าสถานคุ้มครองสวัสดิภาพหรือสถานพัฒนาและฟื้นฟูก็ให้เสนอประวัติพร้อมความเห็นไปยังปลัดกระทรวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัด แล้วแต่กรณี เพื่อพิจารณาสั่งให้ใช้วิธีการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เหมาะสมแก่เด็ก

มาตรา 68 ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดตั้งกองทุนขึ้นกองทุนหนึ่งในสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรียกว่า “กองทุนคุ้มครองเด็ก”เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายในการสงเคราะห์คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งครอบครัวและครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็กตามพระราชบัญญัติ

มาตรา 69 กองทุน ประกอบด้วย

1. เงินทุนประเดิมที่รัฐบาลจัดสรรให้

2. เงินที่ได้รับจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี

3. เงินหรือทรัพย์สินที่มีผู้บริจาคหรือมอบให้

4. เงินอุดหนุนจากต่างประเทศหรือองค์การระหว่างประเทศ

5. เงินหรือทรัพย์สินที่ตกเป็นของกองทุนหรือที่กองทุนได้รับตามกฎหมายหรือโดยนิติกรรมอื่น

6. เงินที่ริบจากเงินประกันของผู้ปกครองที่ผิดทัณฑ์บนตามมาตรา ๓๙

7. ดอกผลที่เกิดจากเงินหรือทรัพย์สินของกองทุน

มาตรา 71 ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนคณะหนึ่ง ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นประธานกรรมการ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้แทนสำนักงบประมาณ ผู้แทนกรมบัญชีกลาง และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งไม่เกินสามคน ในจำนวนนี้ต้องเป็นผู้แทนจากภาคเอกชนซึ่งเกี่ยวข้องกับงานด้านสวัสดิการเด็กอย่างน้อยหนึ่งคน เป็นกรรมการ และให้รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

มาตรา 73 ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. บริหารกองทุนให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

2. พิจารณาอนุมัติการจ่ายเงินเพื่อการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพและส่งเสริมความประพฤติเด็ก รวมทั้งครอบครัวและครอบครัวอุปถัมภ์ของเด็กตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดหรือตามคำสั่งศาล

3. รายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุนต่อคณะกรรมการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 75 ให้มีคณะกรรมการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของกองทุนจำนวนห้าคน ประกอบด้วย ประธานกรรมการและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งคณะกรรมการแต่งตั้งจากผู้ซึ่งมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านการเงิน การสวัสดิการเด็ก และการประเมินผล และให้รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ 2551

พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2556 พระราชบัญญัติฉบับนี้ประกาศเพื่อจัดให้คนพิการมีสิทธิและโอกาสได้รับการบริการและ ความช่วยเหลือทางการศึกษาเป็นพิเศษตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ ดังนั้นเพื่อให้การบริการ และการให้ความช่วยเหลือแก่คนพิการในด้านการศึกษาเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกระบบและทุกระดับ การศึกษาจึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551” มาตรา 2 พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้

“คนพิการ” หมายความว่า บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นๆ

“ผู้ดูแลคนพิการ” หมายความว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุตร สามี ภรรยา ญาติ พี่น้องหรือคคลอื่นใดที่รับดูแลหรือรับอุปการะคนพิการ

“แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล” (IEP) หมายความว่า แผนซึ่งกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ

“เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก” หมายความว่า เครื่องมือ อุปกรณ์ หรือบริการที่ใช้สำหรับคนพิการโดยเฉพาะ หรือที่มีการดัดแปลงหรือปรับใช้ให้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการแต่ละบุคคล เพื่อเพิ่ม รักษา คงไว้ หรือพัฒนาความสามารถและศักยภาพที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสาร รวมถึงกิจกรรมอื่นใดในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตอิสระ

“ครูการศึกษาพิเศษ” หมายความว่า ครูที่มีวุฒิทางการศึกษาพิเศษสูงกว่าระดับปริญญาตรีขึ้นไปและปฏิบัติหน้าที่ในสถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน แต่ในฉบับที่๒ พ.ศ. 2556 ให้ยกเลิกความ ในบทนิยามคำว่า “ครูการศึกษาพิเศษ” ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับ คนพิการ พ.ศ. 255

“การเรียนร่วม” หมายความว่า การจัดให้คนพิการได้เข้าศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไปทุกระดับและหลากหลายรูปแบบ รวมถึงการจัดการศึกษาให้สามารถรองรับการเรียนการสอนสำหรับคน ทุกกลุ่ม รวมทั้งคนพิการ

“ศูนย์การศึกษาพิเศษ” หมายความว่า สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบหรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือแรกพบความพิการจนตลอดชีวิต หมวด 1 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา

มาตรา 5 คนพิการมีสิทธิทางการศึกษาดังนี้

1. ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรก เกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต

2. เลือกบริการทางการศึกษา

3. ได้รับการศึกษาที่มี มาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษา

มาตรา 6 ให้ครูการศึกษาพิเศษในทุกสังกัดมีสิทธิได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษ

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง

มาตรา 9 ให้รัฐจัดเงินอุดหนุนเพื่อส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

มาตรา 10 ให้ราชการส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติ เทศบัญญัติ ข้อกำหนดระเบียบหรือประกาศ

หมวด 2 การส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ

มาตรา 11 ให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการประกอบด้วย

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน

2. รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นรองประธาน

3. กรรมการโดยตำแหน่งจำนวนสิบคน

4. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนสิบ สี่คน (แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2556)

มาตรา 12 ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. เสนอนโยบาย

2. เสนอ ความเห็น

3. พิจารณาให้ความเห็นชอบ

4. วางระเบียบ

5. ส่งเสริมสนับสนุนและช่วยเหลือ

6. ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกหน่วยงาน

7. วางระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารจัดการกองทุน

8. วางระเบียบการพิจารณาอนุมัติการจ่ายเงิน

9. วางระเบียบเกี่ยวกับการจัดทำรายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุน

10. วางระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน-จ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินกองทุน

11. วางระเบียบการ กำหนดมาตรฐาน

12. ปฏิบัติงานอื่นตามพระราชบัญญัตินี้หรือตามที่กฎหมายอื่น

มาตรา 13 กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสามปีและอาจได้รับแต่งตั้งอีกได้ แต่ต้องไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

มาตรา 14 นอกจากการพ้นจากตำแหน่งตามวาระกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

1. ตาย

2. ลาออก

3. เป็นบุคคลล้มละลาย

4. เป็นคนไร้ความสามารถ

5. ได้รับโทษ จำคุก

มาตรา 15 ในกรณีที่กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระ รัฐมนตรีอาจแต่งตั้งผู้อื่นเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิแทนตำแหน่งที่ว่างและให้ผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งแทนอยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ เว้นแต่วาระของกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเหลืออยู่ไม่ถึงหกสิบวัน

มาตรา 16 การประชุมของคณะกรรมการ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา 17 คณะกรรมการอาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อพิจารณา

มาตรา 18 ให้สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษทำหน้าที่เกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการ รวมทั้งให้มีหน้าที่

1. ส่งเสริมและประสานความร่วมมือ

2. สนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจัดการเรียนร่วมแก่คนพิการ

3. วิจัยและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนคนพิการ

4. ผลิตวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

5. จัดสรรเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

6. งานธุรการของกองทุน

7. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผลิตและพัฒนาเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก

8. ส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มาตรา 19 ให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหน้าที่ดำเนินการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการจัดการเรียนร่วม การนิเทศ กำกับ ติดตาม เพื่อให้คนพิการได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

มาตรา 20 ให้สถานศึกษาเฉพาะความพิการของรัฐมีหน้าที่จัดการศึกษาตามภารกิจแก่คนพิการ

หมวด 3 กองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ

มาตรา 21 ให้จัดตั้งกองทุนขึ้น เรียกว่า “กองทุนส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาสำหรับคนพิการ” ในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

มาตรา 22 ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนจำนวน 21 คน

มาตรา 23 ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. บริหารกองทุน

2. พิจารณาอนุมัติการจ่ายเงิน

3. รายงานสถานะการเงินและการบริหารกองทุนต่อคณะกรรมการตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด

4. แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงาน เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการบริหารกองทุนมอบหมายบทเฉพาะกาล

มาตรา 24 การรับ-จ่ายเงิน การเก็บรักษาเงินกองทุนและการตัดหนี้เป็นสูญ ให้เป็นไปตามระเบียบ

มาตรา 25 ให้คณะกรรมการบริหารกองทุนจัดทำงบการเงิน

มาตรา 26 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 และมาตรา 16 มาใช้บังคับ

มาตรา 27 ให้โอนบรรดาเงิน ทรัพย์สิน สิทธิหนี้ของกองทุนการศึกษาสำหรับคนพิการ

มาตรา 28 ในวาระเริ่มแรกที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ ให้คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาพิเศษตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ทำหน้าที่จนกว่าจะได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการตามพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งต้องไม่เกินหนึ่งร้อยแปดสิบวัน นับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา 29 ให้ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาที่ผ่านการอบรมวุฒิบัตรครูการศึกษาพิเศษ ตามหลักสูตรที่คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอนุมัติก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้เป็นครูการศึกษาพิเศษตามพระราชบัญญัตินี้

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 65 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ จึงวางระเบียบว่าด้วยการลงโทษนักเรียนละนักศึกษาไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ” ว่าด้วยการลงโทษนักเรียนและนักศึกษา พ.ศ. 2548

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษา พ.ศ. 2543

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“ผู้บริหารโรงเรียนหรือสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการอธิการบดี หรือหัวหน้าของโรงเรียนหรือสถานศึกษาหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นของโรงเรียนหรือ สถานศึกษานั้น

“กระทำความผิด” หมายความว่า การที่นักเรียนหรือนักศึกษาประพฤติฝ่าฝืนระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษา หรือของกระทรวงศึกษาธิการ หรือกฎกระทรวง ว่าด้วยความประพฤติของนักเรียนและนักศึกษา

“การลงโทษ” หมายความว่า การลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิดโดยมีความมุ่งหมาย เพื่อ การอบรมสั่งสอน

ข้อ 5 โทษที่จะลงโทษแก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิด มี 4 สถาน ดังนี้

1. ว่ากล่าวตักเตือน
2. ทำทัณฑ์บน
3. ตัดคะแนนความประพฤติ
4. ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ข้อ 6 ห้ามลงโทษนักเรียนและนักศึกษาด้วยวิธีการรุนแรงหรือแบบกลั่นแกล้งหรือลงโทษด้วยความโกรธหรือด้วยความพยาบาท โดยคำนึงถึงอายุของนักเรียนหรือนักศึกษา และความร้ายแรงของพฤติการณ์ ประกอบการลงโทษด้วยการลงโทษนักเรียนหรือนักศึกษาให้เป็นไปเพื่อเจตนาที่จะแก้นิสัยและความประพฤติไม่ดี ของนักเรียนหรือนักศึกษาให้รู้สำนึกในความผิด และกลับประพฤติตนในทางที่ดีต่อไป ให้ผู้บริหารโรงเรียน หรือสถานศึกษาให้ผู้บริหารโรงเรียนสถานศึกษามอบหมายเป็นผู้มีอำนาจในการลงโทษนักเรียน นักศึกษา

ข้อ 7 การว่ากล่าวตักเตือน ใช้ในกรณีนักเรียนหรือนักศึกษากระทำความผิดไม่ร้ายแรง

ข้อ 8 การทำทัณฑ์บนใช้ในกรณีนักเรียนหรือนักศึกษา ตามกฎกระทรวงว่าด้วยความประพฤตินักเรียนหรือนักศึกษาหรือกรณีทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของสถานศึกษาหรือฝ่าฝืนระเบียบของ สถานศึกษาหรือได้รับโทษว่ากล่าวตักเตือนแล้วแต่ยังไม่เข็ดหลาบการทำทัณฑ์บนให้ทำเป็นหนังสือและเชิญบิดามารดาหรือผู้ปกครองมาบันทึกรับทราบความผิดและรับรองการทำทัณฑ์บนไว้ด้วย

ข้อ 9 การตัดคะแนนความประพฤติให้เป็นไปตามระเบียบปฏิบัติว่าด้วยการตัดคะแนนความประพฤตินักเรียนหรือนักศึกษาของแต่ละสถานศึกษากำหนด และให้บันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน

ข้อ 10 ทำกิจกรรมเพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใช้ในกรณีที่นักเรียนและนักศึกษากระทำความผิดที่สมควรต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการจัดกิจกรรมให้เป็นไปตามแนวทางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

ข้อ 11 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการใช้เป็นไปตามระเบียบนี้และให้มีอำนาจตีความและวินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตามระเบียบนี้

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ.2566

สืบเนื่องจากการเห็นสมควรยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 และมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563 พ.ศ. 2566”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการไว้ทรงผมของนักเรียน พ.ศ. 2563

ทั้งนี้ สถานศึกษาแต่ละแห่งต้องกำหนดกฎการไว้ทรงผมของนักเรียนภายใต้นโยบายของกระทรวงศึกษาที่ปรับปรุงใหม่ ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนหญิง และนักเรียนชาย สามารถไว้ผมสั้นหรือยาวก็ได้ ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสถานศึกษา

2. ข้อกำหนดในการไว้ทรงผมของนักเรียนในแต่ละสถานศึกษาจะต้องมีการดำเนินการดังต่อไปนี้ก่อน จึงจะสามารถบรรจุข้อกำหนดลงในกฎระเบียบทรงผมของนักเรียนได้

2.1 สถานศึกษาต้องกำหนดข้อบังคับการไว้ทรงผมของนักเรียน และระบุบทอาศัยอำนาจของกฎหมายเฉพาะมาตรา 39 (1) แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546

2.2 จัดให้มีการรับฟังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในเรื่องกฎระเบียบทรงผมนักเรียน หลังจากนั้นจึงค่อยเสนอข้อกำหนดต่อคณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 ประชาสัมพันธ์กฎระเบียบการไว้ทรงผมของนักเรียนที่ผ่านการเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้วในระบบสารสนเทศหรือบริเวณสถานศึกษา โดยต้องแจ้งให้ทุกคนในสถานศึกษาทราบโดยทั่วกัน

สรุปข้อกำหนดใหม่ “ระเบียบทรงผมนักเรียน 2566” นั้น นักเรียนสามารถไว้ทรงผมยาวหรือผมสั้นก็ได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของสถานศึกษานั้นๆ โดยข้อกำหนดเรื่องทรงผมจะมาจากความเห็นชอบของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ส่วนข้อปฏิบัติอื่นๆ อย่าง ห้ามดัดผม ห้ามย้อมสีผม และห้ามไว้หนวดเครา ยังคงเป็นข้อปฏิบัติที่ไม่ได้ถูกยกเลิก เนื่องจากยึดความเหมาะสมเกี่ยวกับสภาพการเป็นนักเรียนมาเป็นหลักปฏิบัติ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานที่

โดยที่เห็นสมควรปรับปรุงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียน และนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา ให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการจึงออกระเบียบไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2562”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา พ.ศ. 2548 บรรดาระเบียบ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้ในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“นักเรียนและนักศึกษา” หมายความว่า บุคคลซึ่งกำลังรับการศึกษาในสถานศึกษา

“สถานศึกษา” หมายความว่า สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและให้หมายความรวมถึงสถานศึกษาที่อยู่ในกำกับดูแล หรืออยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

“หัวหน้าสถานศึกษา” หมายความว่า ผู้อำนวยการหรือตำแหน่งที่เรียกชื่ออย่างอื่นที่มีอำนาจหน้าที่ในลักษณะเดียวกันทั้งของรัฐและเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่หรือวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

“การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา” หมายความว่า การที่หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่หัวหน้าสถานศึกษามอบหมายพานักเรียนและนักศึกษาไปทำกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานศึกษาซึ่งอาจไปเวลาเปิดทำการสอนหรือไม่ก็ได้ หรือไปทำกิจกรรมการเดินทางไกลและการเข้าค่ายพักแรมของลูกเสือเนตรนารี และยุวกาชาด แต่ไม่รวมถึงการไปนอกสถานที่ตามคำสั่ง ในทางราชการ

ข้อ 5 การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. การพาไปนอกสถานศึกษาไม่พักแรม

2. การพาไปนอกสถานศึกษาพักแรม

3. การพาไปนอกราชอาณาจักร

ข้อ 6 การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาให้เป็นไปตามความสมัครใจของนักเรียนและนักศึกษาโดยความยินยอมของผู้ปกครองตามแบบที่กำหนดท้ายระเบียบนี้

ข้อ 7 การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาทุกประเภทให้ปฏิบัติ ดังนี้

1. ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในการเดินทางและการพักแรมเป็นอันดับแรก

2. ต้องได้รับอนุญาตก่อน โดยขออนุญาตตามแบบที่กำหนดท้ายระเบียบนี้

3. ให้หัวหน้าสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานศึกษา จำนวน 1 คน เป็นผู้ควบคุม และจะต้องมีครูหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากหัวหน้าสถานศึกษา จำนวน 1 คน ต่อนักเรียนไม่เกิน 30 คน เป็นผู้ช่วยผู้ควบคุม กรณีที่มีนักเรียนและนักศึกษาเป็นหญิงไปด้วยให้มีครูสตรีควบคุมไปด้วยตามความเหมาะสม

4. ให้หัวหน้าสถานศึกษาเป็นผู้พิจารณาเลือกเส้นทางที่จะเดินทาง ยานพาหนะที่จะใช้ในการเดินทางซึ่งต้องอยู่ในสภาพมั่นคงแข็งแรง รวมถึงพนักงานขับรถหรือควบคุมยานพาหนะที่มีความรู้ความชำนาญด้วย

5. ในการเดินทางให้พิจารณาขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อขอคำแนะนำ หรือขอความร่วมมืออื่นๆ เท่าที่จำเป็น รวมถึงจัดให้มีป้ายข้อความที่ระบุโครงการ กิจกรรม และสถานศึกษาแสดงให้เห็นเด่นชัดติดที่ด้านข้างรถและมีหมายเลขกำกับติดที่ด้านหน้าและด้านหลังรถในตำแหน่งที่เห็นชัดเจน กรณีการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาโดยใช้รถโดยสารไม่ต่ำกว่า 40 ที่นั่ง จำนวน 3 คันขึ้นไป ควรจัดให้มีรถนำขบวน สำหรับการใช้รถโดยสารต่ำกว่า 40 ที่นั่ง จำนวน 3 คันขึ้นไป ให้หัวหน้าสถานศึกษาพิจารณาตามความเหมาะสม

6. จัดให้มีอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้นประจำรถหรือยานพาหนะ และดูแลนักเรียนและนักศึกษาที่มีโรคประจำตัวเป็นพิเศษ

7. เพื่อการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของนักเรียนและนักศึกษาในการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษา ให้สถานศึกษาจัดให้มีการประกันภัยการเดินทางแก่นักเรียนและนักศึกษา เว้นแต่สถานศึกษาได้จัดให้มีการประกันภัยที่คุ้มครองกรณีดังกล่าวแก่นักเรียนและนักศึกษาอยู่ก่อนแล้ว

ข้อ 8 ให้บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาอนุญาตตามข้อ 5

1. หัวหน้าสถานศึกษาสำหรับการพาไปนอกสถานศึกษาไม่พักแรมตามข้อ 5 (1)

2. ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อนุญาตตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน ผู้มีอำนาจเหนือสถานศึกษาขึ้นไปอีกชั้นหนึ่ง หรือผู้ได้รับมอบหมายแล้วแต่กรณี สำหรับการพาไปนอกสถานศึกษาพักแรมตามข้อ 5 (2)

3. หัวหน้าส่วนราชการหรือผู้ได้รับมอบหมายสำหรับการพาไปนอกราชอาณาจักรตามข้อ 5 (3)

ข้อ 9 ให้สถานศึกษาส่งคำขออนุญาตพร้อมโครงการที่จะพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอนุญาตก่อนวันเดินทางไม่น้อยกว่า 15 วัน หากไม่สามารถยื่นคำขอได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ชี้แจงเหตุผลความจำเป็นด้วย เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงออกเดินทางได้

เอกสารประกอบการยื่นคำขออนุญาตตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องประกอบด้วย ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินการกิจกรรม รายชื่อหน่วยงานและผู้รับผิดชอบโครงการ รายชื่อผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุมในการเดินทาง รายชื่อนักเรียนและนักศึกษาที่จะเดินทางไปนอกสถานศึกษา แผนที่สังเขปแสดงเส้นทางการเดินทาง แผนผังแสดงที่ตั้งของสถานที่ที่ไปนอกสถานศึกษาหรือสถานที่พักแรม เพื่อการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงานทุกระยะ และแผนสำรองกรณีเหตุฉุกเฉิน เป็นต้น

ข้อ 10 ให้ผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ดำเนินการให้นักเรียนและนักศึกษาอยู่ในระเบียบวินัยเพื่อให้การเดินทางเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย

2. ไม่เสพสุรา สิ่งเสพติด ของมึนเมาหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และเล่นการพนันทุกชนิด

3. จัดให้มีช่องทางหรือระบบการติดต่อสื่อสารและหมายเลขโทรศัพท์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อการประสานงานทุกระยะ

4. ดูแลนักเรียนและนักศึกษาให้ได้รับความปลอดภัยตลอดเวลาที่อยู่ในระหว่างการเดินทาง และในกรณีที่เกิดอุบัติเหตุจะต้องให้ความช่วยเหลือ

5. เมื่อปรากฏว่ามีกรณีเกิดอุบัติเหตุที่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยในชีวิตและร่างกายของนักเรียนและนักศึกษาให้ผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุมดูแลนักเรียนและนักศึกษาดำเนินการรายงาน ต่อหัวหน้าสถานศึกษาทราบโดยเร็ว และเมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไปให้รายงานเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่ง

ข้อ 11 ผู้ควบคุมและผู้ช่วยผู้ควบคุมต้องกำกับให้พนักงานขับรถหรือควบคุมยานพาหนะ ปฏิบัติดังนี้

1. ควบคุมยานพาหนะให้เป็นไปตามลำดับหมายเลข ตามเส้นทางที่กำหนดในแผนการเดินทาง ทั้งนี้การใช้ความเร็วของรถหรือยานพาหนะให้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยจราจรอย่างเคร่งครัด

2. ตรวจสอบสภาพรถหรือยานพาหนะและอุปกรณ์ต่างๆ ให้อยู่ในสภาพดี และพร้อมที่จะใช้การได้ตลอดเวลา

3. ขับรถหรือควบคุมยานพาหนะด้วยความระมัดระวัง ไม่ขับรถหรือควบคุมยานพาหนะในลักษณะประมาทหรือน่าหวาดเสียวอันน่าจะเป็นอันตรายแก่บุคคลหรือทรัพย์สิน

4. ไม่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในขณะขับรถหรือควบคุมยานพาหนะ เว้นแต่การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยใช้อุปกรณ์เสริมสำหรับการสนทนาโดยพนักงานขับรถหรือควบคุมยานพาหนะไม่ต้องถือหรือจับโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น

5. ไม่ขับรถหรือควบคุมยานพาหนะในขณะที่มีอาการมึนเมาหรือเสพสุราหรือวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิต และประสาทระหว่างการขับรถหรือควบคุมยานพาหนะ

ข้อ 12 การพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาพักแรมให้ผู้ควบคุม ปฏิบัติดังนี้

1. เมื่อเดินทางถึงสถานที่จัดกิจกรรมต้องจัดให้มีการปฐมนิเทศ เพื่อแจ้งกฎระเบียบข้อปฏิบัติในการใช้สถานที่ และการปฏิบัติตนขณะอยู่ในบริเวณที่จัดกิจกรรมและที่พักแรม

2. จัดสถานที่พักแยกชาย - หญิง ให้เป็นส่วนสัด

3. จัดให้มีระบบดูแลรักษาความปลอดภัยตลอดช่วงเวลาจัดกิจกรรม

4. จัดเจ้าหน้าที่หรือบุคคลผู้มีความรู้ในการด้านการรักษาพยาบาลเพื่อดูแลนักเรียนนักศึกษาระหว่างกระทำกิจกรรม รวมทั้งจัดรถรับ - ส่ง กรณีมีเหตุฉุกเฉิน กรณีมีเหตุฉุกเฉินให้รีบรายงานด้วยวาจาต่อผู้อนุญาตโดยด่วนเพื่อให้ความช่วยเหลือเป็นไปด้วย ความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ และเมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านพ้นไปให้รายงานเป็นลายลักษณ์อักษรอีกครั้งหนึ่งโดยเร็ว

ข้อ 13 เมื่อกลับจากการพานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาแล้วให้รายงานให้ผู้อนุญาตตามข้อ 8 ทราบตามแบบที่กำหนดท้ายระเบียบนี้

ข้อ 14 ให้ถือว่าครู อาจารย์ ผู้ควบคุมหรือผู้ช่วยผู้ควบคุมที่พานักเรียนและนักศึกษาไปนอกสถานศึกษาเป็นการปฏิบัติหน้าที่ราชการและให้เบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทางได้ตามระเบียบของทางราชการ

ข้อ 15 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการให้เป็นไปตามระเบียบนี้ และให้มีอำนาจตีความวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติตามระเบียบนี้

จากสาระสำคัญของกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือเป็นกรอบกำหนดแนวทางในการควบคุมความประพฤติและการปฏิบัติตนของครูให้อยู่ในกฎ ระเบียบ อันจะส่งผลให้เป็นประโยชนในการปฏิบัติงาน โดยครูจะต้องปรับตัวให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้ประสบการณ์ และก้าวทันข่าวสาร สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู พร้อมยึดเป็นกรอบการดำเนินงานที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้รับบริการและสังคม พร้อมที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมได้ อย่างมีความรู้ มีคุณธรรม และมีความสุข

บทสรุป

กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์ที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อบังคับให้มีการประพฤติปฏิบัติตาม หากผู้ใดละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับโทษ กฎหมายคือเครื่องมือของรัฐในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ และเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันและการดำเนินงานของทุกคน โดยเฉพาะผู้มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ย่อมต้องใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานด้วย ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูสามารถเป็นตัวกำหนดมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ ควบคุมความประพฤติ การดำเนินงานของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา รวมทั้งส่งเสริมความสามัคคีและผดุงเกียรติของผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ซึ่งจะทำให้การปฏิบัติงานการศึกษาบรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบไป

คำถามท้ายบท

1. จงบอกหน้าที่ของรัฐในการจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560
2. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 4 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักการใด
3. บิดามารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหรือบุคคลในความดูแลอย่างไรบ้าง
4. “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด” มีลักษณะอย่างไร
5. โทษทางวินัยมีกี่สถาน อะไรบ้าง
6. ข้าราชการครูสามารถออกจากราชการในกรณีใด
7. คณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติมีหน้าที่อะไร
8. คนพิการมีสิทธิได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างไรบ้าง
9. โทษที่สามารถลงโทษแก่นักเรียนหรือนักศึกษาที่กระทำความผิดมีกี่สถาน อะไรบ้าง
10. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดการไว้ทรงผมของนักเรียนหญิงและนักเรียนชายอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการเด็กและเยาวชน : พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 [ออนไลน์]. สืบค้นจาก chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1638170189326-511345003.pdf [8 ธันวาคม 2566].

กระทรวงศึกษาธิการ : พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/พรบ-การศึกษาแห่งชาติ-พ-ศ-2542/ [8 ธันวาคม 2566].

กระทรวงศึกษาธิการ : ระเบียบ [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/ระเบียบ/ [8 ธันวาคม 2566].

กระทรวงศึกษาธิการ : พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://shorturl.asia/Ljkop [8 ธันวาคม 2566].

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 [ออนไลน์]. สืบค้นจาก chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf [8 ธันวาคม 2566].

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 [ออนไลน์]. สืบค้นจาก https://www.parliamentmuseum.go.th /constitution/constitution-20-2560.html [2 พฤศจิกายน 2566].

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 6

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของสมรรถนะ
2. ความสำคัญของสมรรถนะ
3. องค์ประกอบของสมรรถนะ
4. สมรรถนะวิชาชีพครูไทย
5. สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายและความสำคัญของสมรรถนะได้
2. สามารถจำแนกองค์ประกอบของสมรรถนะได้
3. สามารถวิเคราะห์สมรรถนะวิชาชีพครูได้
4. สามารถบอกแนวทางการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูได้อย่างเหมาะสม
5. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษาสมรรถนะครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน
   1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)
   1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)
   1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)
   1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 ผู้สอนบรรยายและอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสมรรถนะของวิชาชีพครู

2.2 นักศึกษาแบ่งเป็นกลุ่มๆละ 4-5 คน ร่วมกันศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยด้วยตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะของครูจาก Internet

2.3 นักศึกษาแต่ละกลุ่มสรุปและนำเสนอเกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นครูในสมรรถนะหลักและสมรรถนะรอง

2.4 นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับสมรรถนะของครู

2.5 นักศึกษาประเมินสมรรถความเป็นครูของตนเองจากแบบประเมินใน Google form

2.6 กำหนดแผนการพัฒนาตนเองเกี่ยวกับสมรรถนะของครูแล้วส่งงานใน Google Classroom

2.7 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. Google form
5. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน
2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม
2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน
3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน

4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 6

สมรรถนะของครู

การพัฒนาครูถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน โดยได้กำหนดให้มีระบบพัฒนาที่เน้นสมรรถนะ ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการผนึกความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) แรงจูงใจ (Motivation) ทัศนคติ (Attitude) และคุณลักษณะสส่วนตัวของบุคคลเข้าด้วยกัน ให้แสดงออกในเชิงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของงาน ซึ่งการพัฒนาสมรรถนะครูในประเทศไทย พัฒนาตามสมรรถนะของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย สมรรถนะหลัก และสมรรถนะประจำสายงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุได้ตามจุดประสงค์ และเตรียมพร้อมผู้เรียนให้พร้อมกับการใช้ชีวิตและปรับตัวในสังคมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงสิ่งที่สังคมปรารถนาในตัวครูนั้นก็คือ ความเป็นมืออาชีพ เพื่อที่จะได้เป็นเครื่องยืนยันว่า ผู้เรียน หรือผู้รับบริการจากสถานศึกษา ได้รับการบริการจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง

ความหมายของสมรรถนะ

คำว่า สมรรถนะ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Competency มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพรทิพย์ แข็งขัน (2551 : หน้า 8) ได้สรุปเกี่ยวกับสมรรถนะไว้ว่า หมายถึง บุคลิกลักษณะที่ ทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถสร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีตามเกณฑ์ที่กำหนด และสามารถปฏิบัติงานในความ รับผิดชอบได้ดีกว่าผู้อื่น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งสมรรถนะ คือ พฤติกรรมในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมอื่นๆ ที่ทำให้สามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานในองค์กร

ฆนัท ธาตุทอง (2552 : หน้า 7) ได้สรุปไว้ว่า สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นความสามารถของบุคคลที่ แสดงออกถึงการบูรณาการความรู้ ทักษะ เจตคติที่ทำให้บุคคลนั้นทำงานให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดคุณค่าสูงสุด คุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นตัวผลักดันหรือมีความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ให้บุคคลสามารถ ปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบ หรือสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ณรงค์วิทย์ แสนทอง (2556 : หน้า 126) กล่าวว่า สมรรถนะ คือ ลักษณะทักษะเด่นของกลุ่มงานที่ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะ (Attributes) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างตำแหน่งงานหลักกับการปฏิบัติงานโดยตรง

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553 : หน้า 2) กล่าวว่า สมรรถนะคือ คุณลักษณะเชิง พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ/ความสามารถ และคุณลักษณะอื่นๆ ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าเพื่อนร่วมงานอื่นๆ ในองค์กร

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และ จินตกานต์ สุธรรมดี (2560 : หน้า 2) กล่าวว่า สมรรถนะหมายถึง ความรู้ ทักษะความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งจะสะท้อนออกมาในรูปของ ผลการปฏิบัติงาน ซึ่งแต่ละคนจะมีระดับสมรรถนะที่แตกต่างกัน และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การให้ประสบความสำเร็จ

อดิศร โคตรนรินทร์ และเจียมพล บุญประคม (2561 : หน้า 2) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ โดยจะต้องใช้พฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ แรงดึงดูด ความต้องการและคุณลักษณะอื่น ๆ อันเป็นปัจจัยที่สามารถส่งผลต่อการดำเนินการให้บรรลุ และนำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ องค์กรต้องการ

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สมรรถนะ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคล ผ่านการบูรณาการและประยุกต์ใช้ปัจจัยที่อยู่ภายใน เช่น ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่าง ๆ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของบุคคลใน การทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีผลงานได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

ความสำคัญของสมรรถนะ

สมรรถนะเป็นคุณสมบัติที่บุคคลจำเป็นต้องมี เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาหลายท่านได้แสดงทัศนะและความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความสำคัญของสมรรถนะ ไว้โดยสรุปดังนี้

ชูชัย สมทธไกร (2550 : หน้า 65) ได้กล่าวว่า สมรรถนะมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและองค์กรดังนี้ 1) สมรรถนะช่วยให้องค์กรสามารถคัดสรรบุคคลที่มีคุณสมบัติที่ดีทั้งทางด้านความรู้ ทักษะ และความสามารถ ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงาน 2) สมรรถนะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานทราบถึงระดับความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนเองว่าอยู่ในระดับใดและจำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใด ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น 3) สรรถนะสามารถนำไปใช้ในการฝึกอบรมและพัฒนาบุคคลในองค์กร 4) สมรรถนะช่วยสนับสนุนให้ตัวชี้วัดหลักของผลงานบรรลุเป้าหมายเพราะสมรรถนะจะเป็นตัวบ่งบอกได้

ว่า ถ้าต้องการให้บรรลุเป้าหมายจะใช้ สมรรถนะใดบ้าง 5) ช่วยป้องกันไม่ให้ผลงานเกิดจากโชคชะตาเพียงอย่างเดียว เช่น ยอดขายของพนักงานขายเพิ่มขึ้นสูงกว่าเป้าที่กำหนด ทั้ง ๆ ที่พนักงานคนนั้นไม่ค่อยตั้งใจทำงานมากนัก แต่เนื่องจากความต้องการของตลาดสูง จึงทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นเองโดยไม่ต้องทุ่มเทความพยายามมากนัก แต่ถ้ามีการวัดสมรรถนะแล้วจะทำให้สามารถตรวจสอบได้ว่าพนักงานคนนั้นประสบความสำเร็จ เพราะโชคช่วยเหลือหรือความสามารถของเขาเอง 6) สมรรถนะช่วยให้การหล่อหลอมสมรรถนะขององค์การประสบผลสำเร็จเร็วยิ่งขึ้น เพราะถ้าบุคลากรในองค์กรทุกคนสามารถปรับสมรรถนะของตนเองให้เข้ากับมาตรฐานที่องค์กรกำหนดตลอดเวลาแล้วในระยะยาวก็จะสามารถส่งผลให้เกิดเป็นสมรรถนะเฉพาะขององค์กรนั้นๆ

สุจิตรา ยีหวังเจริญ (2553 : หน้า 15) ได้กล่าวถึงความสาคัญของสมรรถนะว่าเป็นเครื่องมือที่นำมาเป็นพื้นฐานจัดทำระบบ หรือวางแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กรให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายในการดำเนินงานขององค์กร และนำมาใช้กับการบริหารทรัพยากรบุคคลเพื่อให้มีประสิทธิภาพ

ธนานันต์ ดียิ่ง (2556 : หน้า 53) ได้กล่าวว่า สมรรถนะเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ได้รับความนิยมและมีความสำคัญต่อการบริการทรัพยากรบุคคล ในวงการบริหารองค์กรชั้นนำต่างได้นำระบบสมรรถนะมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างถูกทิศทางและคุ้มค่ากับการลงทุน นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่บุคลากรในองค์กรอีกแนวทางหนึ่งด้วย สมรรถนะจึงมีความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคลขององค์กร ดังนี้

1. สมรรถนะเป็นเครื่องมือในการแปลงวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัฒนธรรมองค์กร และยุทธศาสตร์ต่างๆ ขององค์กรมาสู่กระบวนการบริหารทรัพยากรบุคคล

2. สมรรถนะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในองค์การอย่างมีระบบต่อเนื่องและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ วัฒนธรรมองค์กรและกลยุทธศาสตร์องค์กร

3. สมรรถนะเป็นมาตรฐานการแสดงพฤติกรรมที่ดีในการทำงานของบุคลากร ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

4. สมรรถนะเป็นพื้นฐานสำคัญของระบบการบริหารทรัพยากรบุคคลในด้านต่างๆ ขององค์กร เช่น การสรรหาและตัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากรการประเมินผล การปฏิบัติงาน การพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ การวางแผนสืบทอดตำแหน่ง และการจ่ายผลตอบแทน เป็นต้น

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สมรรถนะมีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานของบุคคล การดำเนินงานขององค์กร และมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานบุคคลขององค์กร โดยที่สมรรถนะจะมีผลทำให้การำาเนินงานขององค์กร และของบุคคลบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถ

นำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะไปใช้ในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาทรัพยากรบุคคล การพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ เป็นต้น

องค์ประกอบของสมรรถนะ

David C. McClelland ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะในลักษณะของการมองคนในภาพรวม ทั้งสิ่งที่ปรากฏเห็นและสิ่งที่ซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล โดยองค์ประกอบของสมรรถนะ เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ 5 ส่วน ดังนี้ (รุจิรัตน์ รุ่งหัวไผ่, 2558, หน้า 24)

1. แรงจูงใจ (Motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็นแรงขับในการกำหนดทิศทางหรือการเลือกของบุคคลเพื่อแสดงออกถึงพฤติกรรม หรือการตอบสนองต่อเป้าหมายหรือการถอยออกไปจากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

2. อุปนิสัย (Trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคลและรวมถึงการตอบสนองของบุคคลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self- concept) เป็นเรื่องที ่เกี่ยวกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที ่มีต่อตนเอง (Self image) ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและทำให้สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลที ่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ใน ช่วงระยะสั้นๆ ได้

4. ความรู ้ (Knowledge) เป็นขอบเขตของข้อมูลหรือเนื้อหาเฉพาะด้านที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งครอบครองอยู่

5. ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้าน กายภาพ การใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้

โดยคุณลักษณะของสมรรถนะทั้ง 5 นี้ สามารถนำมาจัดกลุ่มภายใต้เกณฑ์ของพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตเห็นได้ง่ายจำนวน 2 คุณลักษณะ ดังนี้ 1. สมรรถนะที่สังเกตได้หรือเห็นได้ (Visible) ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่มีโอกาสพัฒนาได้โดยง่าย 2. สมรรถนะที่อยู่ลึกลงไปหรือซ่อนอยู่ภายในตัวบุคคล (Hidden) ได้แก่ แรงจูงใจ (Motive) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) ซึ่งเป็นสมรรถนะที่ยากต่อการวัดและพัฒนา องค์ประกอบดังที่กล่าวมาข้างต้นสามารถอธิบายได้ด้วยโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model) ดังภาพประกอบที่ 1

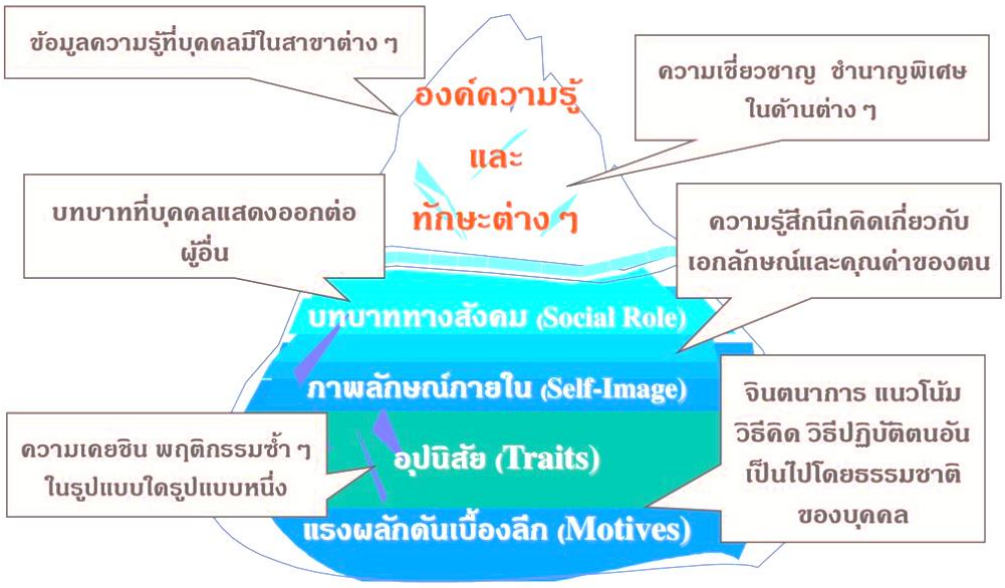

ภาพที่ 1.1 แสดงโมเดลภูเขาน้ำแข็ง (Iceberg Model)

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2553)

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่าคุณลักษณะของบุคคลนั้นเปรียบเสมือนภูเขาน้ำแข็งที่ลอยอยู่ในน้ำ โดยมีส่วนหนึ่งที่เป็นส่วนน้อยลอยอยู่เหนือน้ำซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ง่าย ได้แก่ ความรู้สาขาต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา (Knowledge) และส่วนของทักษะ (Skill) ได้แก่ ความเชี่ยวชาญ ความชำนาญพิเศษด้านต่าง ๆ สำหรับส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่จมอยู่ใต้น้ำซึ่งเป็นส่วนที่มีปริมาณมากกว่านั้นเป็นส่วนที่ไม่อาจสังเกตได้ชัดเจนและวัดได้ยากกว่า เป็นส่วนที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลมากกว่า ได้แก่ บทบาทที่แสดงออกต่อสังคม (Social Role) ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self-Image) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Trait) และแรงจูงใจ (Motive) ส่วนที่อยู่เหนือน้ำเป็นส่วนที่มีความสัมพันธ์กับเชาว์ปัญญาของบุคคล ซึ่งการที่บุคคลมีความฉลาดสามารถเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ และทักษะได้นั้นยังไม่เพียงพอที่จะทำให้ผลการปฏิบัติงานโดดเด่นจึงจำเป็นต้องมีแรงผลักดัน เบื้องลึก คุณลักษณะส่วนบุคคล ภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง และบทบาทที่แสดงออกต่อสังคมอย่าง เหมาะสมด้วยจึงจะทำให้บุคคลกลายเป็นผู้ที่มีผลงานโดดเด่นได้

โดยสามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของสมรรถนะแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) แรงจูงใจ (Motive) เป็นแรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือมุ่งสู่ความสำเร็จ 2) อุปนิสัย (Trait) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น 3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept) คือ เจตคติ ค่านิยม และ ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่า

ตนเองเป็น 4) ความรู้ (Knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ 5) ทักษะ (Skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น

สมรรถนะวิชาชีพครูไทย

การพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพของครูภายใต้สังคมแห่งยุคโลกาภิวัตน์หรือ The Globalization นั้น ได้มี การศึกษาวิจัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูในหลายหน่วยงาน ในที่นี้ขอนำเสนอบทสรุป จากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 26-38) ที่ได้พัฒนาสมรรถนะและตัวบ่งชี้ของครูไทย โดยแบ่งออกเป็น สมรรถนะหลัก (Core Competency) ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ประกอบด้วย 6 สมรรถนะ ดังนี้

1. สมรรถนะหลัก (Core Competency) ได้แก่
    1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน
    2) การบริการที่ดี
    3) การพัฒนาตนเอง
    4) การทำงานเป็นทีม
    5) จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

สมรรถนะที่ 1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (Working Achievement Motivation) หมายถึง ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงานในหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ โดยมีการ วางแผน กำหนดเป้าหมาย ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพและผลงานอย่าง ต่อเนื่อง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.1 การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน	1. ความสามารถในการวางแผน การกำหนดเป้าหมาย การวิเคราะห์สังเคราะห์ ภารกิจงาน	1. วิเคราะห์ภารกิจงานเพื่อวางแผนการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 2. กำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติงานทุกภาคเรียน 3. กำหนดแผนการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน
	2. ความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีคุณภาพ ถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์	1. ใฝ่เรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ 2. ริเริ่มสร้างสรรค์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 3. แสวงหาความรู้ที่เกี่ยวกับวิชาชีพใหม่ ๆ เพื่อการพัฒนาตนเอ
	3. ความสามารถในการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน	1. ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเอง
	4. ความสามารถในการพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง	1. ใช้ผลการประเมินการปฏิบัติงานมาปรับปรุง/พัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น 2. พัฒนาการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

สมรรถนะที่ 2 การบริการที่ดี (Service Mind) หมายถึง ความตั้งใจและความเต็มใจในการให้บริการ และการปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.2 การบริการที่ดี

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การบริการที่ดี	1. ความตั้งใจและเต็มใจในการให้บริการ	1. ทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเมื่อมีโอกาส 2. เต็มใจ ภาคภูมิใจ และมีความสุขในการให้บริการแก่ผู้รับบริการ
	2. การปรับปรุงระบบบริการให้มีประสิทธิภาพ	1. ศึกษาความต้องการของผู้รับบริการ และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง 2. ปรับปรุงและพัฒนาระบบการให้บริการให้มีประสิทธิภาพ

สมรรถนะที่ 3 การพัฒนาตนเอง (Self Development) หมายถึงการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ๆทางวิชาการและวิชาชีพ มีการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรม เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนางาน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.3 การพัฒนาตนเอง

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การพัฒนาตนเอง	1. การศึกษาค้นคว้าหาความรู้ติดตามองค์ความรู้ใหม่ๆทางวิชาการและวิชาชีพ	1. ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ มุ่งมั่นและแสวงหาโอกาสพัฒนาตนเอง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การเข้าร่วมประชุม/สัมมนา การศึกษาดูงาน การค้นคว้าด้วยตนเอง
	2. การสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพ	1. รวบรวม สังเคราะห์ข้อมูล ความรู้ จัดเป็นหมวดหมู่ และปรับปรุง ให้ทันสมัย 2. สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ องค์กรและวิชาชีพ

	3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่าย	1. แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นเพื่อพัฒนาตนเอง และพัฒนางาน 2. ให้คำปรึกษา แนะนำ นิเทศ และถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ทางวิชาชีพ แก่ผู้อื่น 3. มีการขยายผลโดยสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

สมรรถนะที่ 4 การทำงานเป็นทีม (Team Work) หมายถึง การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน เสริมแรงให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงาน การปรับตัวเข้ากับผู้อื่นหรือทีมงาน แสดงบทบาทของการเป็นผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อสร้างและดำรงสัมพันธภาพของสมาชิกตลอดจนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.4 การทำงานเป็นทีม

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การทำงานเป็นทีม	1. การให้ความร่วมมือช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงาน	1. สร้างสัมพันธภาพที่ดีในการทำงานร่วมกับผู้อื่น 2. ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 3. ช่วยเหลือ สนับสนุน เพื่อนร่วมงานเพื่อสู่เป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน
	2. การเสริมแรงให้กeลังใจเพื่อร่วมงาน	1. ให้เกียรติ ยกย่องชมเชย ให้กำลังใจแก่เพื่อนร่วมงานในโอกาสที่เหมาะสม
	3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างเครือข่าย	1. มีทักษะในการทำงานร่วมกับบุคคล/กลุ่มบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และในสถานการณ์ต่างๆ
	4. การแสดงบทบาทผู้น าหรือผู้ตาม	1. แสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมตามโอกาส
	5. การเข้าไปมีส่วนร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาการจัด	1. แลกเปลี่ยน/รับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์ภายในทีมงาน

	การศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย	2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้/รับฟังความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างเครือข่ายและทีมงาน 3. ร่วมกับเพื่อนร่วมงานในการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีมให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

สมรรถนะที่ 5 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู (Teacher's Ethics and Integrity) หมายถึงการประพฤติปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนและสังคม เพื่อสร้างความศรัทธาในวิชาชีพครู ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.5 จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู	1. ความรักและศรัทธาในวิชาชีพ	1. สนับสนุน และเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ 2. เสียสละ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 3. ยกย่อง ชื่นชมบุคคลที่ประสบความสำเร็จในวิชาชีพ 4. ยึดมั่นในอุดมการณ์ของวิชาชีพ ปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของวิชาชีพ
	2. มีวินัยและความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ	1. ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ตรงต่อเวลา วางแผนการใช้จ่าย และใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด 2. ปฏิบัติตนตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวัฒนธรรมที่ดีขององค์กร 3. ปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ และมุ่งมั่นพัฒนาการประกอบวิชาชีพให้ก้าวหน้า 4. ยอมรับผลอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง และหาแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค
	3. การดำรงชีวิตที่เหมาะสม	1. ปฏิบัติตน/ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เหมาะสม กับสถานะของตน

		2. รักษาสิทธิประโยชน์ของตนเอง และไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 3. เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือ และไม่เบียดเบียนผู้อื่น
	4. การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี	1. ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ และสถานการณ์ 2. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน เพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการ 3. ปฏิบัติตนตามหลักการครองตน ครองคน ครองงานเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จ 4. เป็นแบบอย่างที่ดีในการส่งเสริมผู้อื่นให้ปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู และพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับ

2. สมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) ประกอบด้วย 6 สมรรถนะคือ

1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

2) การพัฒนาผู้เรียน

3) การบริหารจัดการชั้นเรียน

4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5) ภาวะผู้นำครู

6) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชน

สมรรถนะที่ 1 การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (Curriculum and Learning Management) หมายถึง ความสามารถในการสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้อย่างสอดคล้อง และเป็นระบบ จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีและการวัด ประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.6 การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้	1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น	1. สร้าง/พัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางและท้องถิ่น 2. ประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
	2. ความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้	1. กำหนดผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เน้นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ ริเริ่มเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ ความแตกต่างและธรรมชาติของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2. ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมสอดคล้องกับวัย และความต้องการของผู้เรียนและชุมชน 3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และการประเมินผลการเรียนรู้ 4. จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบโดยบูรณาการอย่างสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน
การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้		5. มีการนำผลการออกแบบการเรียนรู้ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้และปรับใช้ตาม สถานการณ์อย่างเหมาะสมและเกิดผลกับผู้เรียนตามที่คาดหวัง 6. ประเมินผลการออกแบบการเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ปรับปรุง/พัฒนา
	3. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	1. จัดทำฐานข้อมูลเพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2. ใช้รูปแบบ/เทคนิควิธีการสอนอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาเต็มตามศักยภาพ 3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ปลูกฝัง/ส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์และ สมรรถนะของผู้เรียน

		4. ใช้หลักจิตวิทยาในการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข และพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ 5. ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนในการจัดการเรียนรู้ 6. พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และชุมชน
	4. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้	1. ใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้อย่างหลากหลาย เหมาะสมกับ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ 2. สืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเตอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ 3. ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ/นวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้
	5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้	1. ออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียน 2. สร้างและนำเครื่องมือวัดและประเมินผลไปใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3. วัดและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง 4. นำผลการประเมินการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะที่ 2 การพัฒนาผู้เรียน (Student Development) หมายถึง ความสามารถในการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาทักษะชีวิต สุขภาพกายและสุขภาพจิต ความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความ เป็นไทย การจัดระบบดูแลช่วยเหลือผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.7 การพัฒนาผู้เรียน

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การพัฒนาผู้เรียน	1. การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน	1. สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน 2. จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม 3. จัดทำโครงการ/กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน
	2. การพัฒนาทักษะชีวิตและสุขภาพกาย สุขภาพจิตผู้เรียน	1. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการดูแลตนเอง มีทักษะในการเรียนรู้การทำงาน การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง
	3. การปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทยให้แก่ผู้เรียน	1. สอดแทรกความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย ให้แก่ผู้เรียน 2. จัดทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ความภูมิใจในความเป็นไทย
	4. การจัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	1. ให้ผู้เรียน คณะครูผู้สอน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในดูแลช่วยเหลือนักเรียนรายบุคคล 2. นำข้อมูลนักเรียนไปใช้ช่วยเหลือ/พัฒนาผู้เรียนทั้งด้านการเรียนรู้และปรับพฤติกรรมเป็นรายบุคคล 3. จัดกิจกรรมเพื่อป้องกันแก้ไขปัญหา และส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนให้แก่นักเรียนอย่างทั่วถึง 4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมกับค่านิยมที่ดีงาม 5. ดูแล ช่วยเหลือ ผู้เรียนทุกคนอย่างทั่วถึง ทันการณ์

สมรรถนะที่ 3 การบริหารจัดการชั้นเรียน (Classroom Management) หมายถึง การจัดบรรยากาศ การเรียนรู้ การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา การกำกับดูแลชั้นเรียน/รายวิชา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความสุข และความปลอดภัยของผู้เรียน ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.8 การบริหารจัดการชั้นเรียน

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การบริหารจัดการชั้นเรียน	1. จัดบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ความสุขและความปลอดภัยของผู้เรียน	1. จัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน และภายนอกห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 2. ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียนและผู้เรียนกับผู้เรียน 3. ตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในห้องเรียนให้พร้อมใช้และปลอดภัยอยู่เสมอ
	2. จัดทำข้อมูลสารสนเทศและเอกสารประจำชั้นเรียน/ประจำวิชา	1. จัดทำข้อมูลสารสนเทศของนักเรียนเป็นรายบุคคลและเอกสารประจำชั้นเรียนอย่างถูกต้องครบถ้วน เป็นปัจจุบัน 2. นำข้อมูลสารสนเทศไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ
	3. กำกับดูแลชั้นเรียนรายชั้น/รายวิชา	1. ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎ กติกา ข้อตกลงในชั้นเรียน 2. แก้ปัญหา/พัฒนานักเรียนด้านระเบียบวินัยโดยการสร้างวินัยเชิงบวกในชั้นเรียน 3. ประเมินการกำกับดูแลชั้นเรียน และนำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา

สมรรถนะที่ 4 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Analysis & Synthesis & Classroom Research) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจ แยกประเด็นเป็นส่วนย่อย รวบรวม ประมวลหาข้อสรุปอย่างเป็นระบบและนำไปใช้ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งสามารถวิเคราะห์องค์กรหรือ งานในภาพรวมและดำเนินการแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนางานอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.9 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	1. การวิเคราะห์รายการพฤติกรรม	1. สำรวจปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเพื่อวางแผนการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเกี่ยวกับนักเรียนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนเพื่อกำหนดทางเลือก ในการแก้ไขปัญหาระบุสภาพปัจจุบัน 3. มีการวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย อุปสรรคและโอกาสความสำเร็จของการวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน
	2. การสังเคราะห์รายการพฤติกรรม	1. รวบรวม จำแนกและจัดกลุ่มของสภาพปัญหาของผู้เรียน แนวคิดทฤษฎีและวิธีการ แก้ไขปัญหาเพื่อสะดวกต่อการนำไปใช้ 2. มีการประมวลผลหรือสรุปข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหา ในชั้นเรียนโดยใช้ข้อมูลรอบด้าน
	3. การวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน	1. จัดทำแผนการวิจัย และดำเนินกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบตามแผนดำเนินการ วิจัยที่กำหนดไว้ 2. ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัยอย่างเป็นระบบ 3. มีการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในกรณีศึกษาอื่น ๆ ที่มีบริบทของปัญหาที่คล้ายคลึงกัน

สมรรถนะที่ 5 ภาวะผู้นำครู (Teacher Leadership) หมายถึง คุณลักษณะและพฤติกรรมของครูที่แสดงถึงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ส่วนบุคคล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียนโดยปราศจากการใช้อิทธิพลของผู้บริหารสถานศึกษา ก่อให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการ เรียนรู้ให้มีคุณภาพ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.10 ภาวะผู้นำครู

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
ภาวะผู้นำครู	1. วุฒิภาวะความเป็นผู้ใหญ่ที่เหมาะสมกับความเป็นครู	1. พิจารณาทบทวน ประเมินตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกต่อผู้เรียนและผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม 2. เห็นคุณค่า ให้ความสำคัญในความคิดเห็นหรือผลงาน และให้เกียรติแก่ผู้อื่น 3. กระตุ้นจูงใจ ปรับเปลี่ยนความคิดและการกระทำของผู้อื่นให้มีความผูกพันและมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน
	2. การสนทนาอย่างสร้างสรรค์	1. มีปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา มีบทบาท และมีส่วนร่วมในการสนทนาอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่นโดยมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ของผู้เรียนและการพัฒนาวิชาชีพ 2. มีทักษะการฟัง การพูด และการตั้งคำถาม เปิดใจกว้าง ยืดหยุ่น ยอมรับทัศนะที่หลากหลายของผู้อื่น เพื่อเป็นแนวทางใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน 3. สืบเสาะข้อมูล ความรู้ทางวิชาชีพใหม่ๆ ที่สร้างความท้าทายในการสนทนาอย่างสร้างสรรค์กับผู้อื่น
	3. การเป็นบุคคลแห่งการเปลี่ยนแปลง	1. ให้ความสนใจต่อสถานการณ์ต่างๆ ที่เป็นปัจจุบัน โดยมีการวางแผนอย่างมีวิสัยทัศน์ซึ่งเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และพันธกิจของโรงเรียนร่วมกับผู้อื่น 2. ริเริ่มการปฏิบัติที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนานวัตกรรม

		3. กระตุ้นผู้อื่นให้มีการเรียนรู้และความร่วมมือในวงกว้างเพื่อพัฒนาผู้เรียน สถานศึกษา และวิชาชีพ 4. ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้ระบบ/ขั้นตอนที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมได้
	4. การปฏิบัติงานอย่างไตร่ตรอง	1. พิจารณาไตร่ตรองความสอดคล้องระหว่างการเรียนรู้ของนักเรียน และการจัดการเรียนรู้ 2. สนับสนุนความคิดริเริ่มซึ่งเกิดจากการพิจารณาไตร่ตรองของเพื่อนร่วมงาน และมีส่วนร่วมในการพัฒนานวัตกรรมต่างๆ 3. ใช้เทคนิควิธีการหลากหลายในการตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงานของตนเอง และผลการดำเนินงานสถานศึกษา
	5. การมุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน	1. กำหนดเป้าหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของตนเองตามสภาพจริง และปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จได้ 2. ให้ข้อมูลและข้อคิดเห็นรอบด้านของผู้เรียนต่อผู้ปกครองและผู้เรียนอย่างเป็นระบบ 3. ยอมรับข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับความคาดหวังด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนจากผู้ปกครอง 4. ปรับเปลี่ยนบทบาทและการปฏิบัติงานของตนเองให้เอื้อต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียน 5. ตรวจสอบข้อมูลการประเมินผู้เรียนอย่างรอบด้าน รวมไปถึงผลการวิจัย หรือองค์ความรู้ต่างๆ และนำไปใช้ในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

สมรรถนะที่ 6 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (Relationship & Collaborative-Building for Learning Management) หมายถึง การประสานความร่วมมือ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและสร้างเครือข่ายกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่นๆทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยตัวบ่งชี้และรายการพฤติกรรมดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.11 การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้

สมรรถนะ	ตัวบ่งชี้	รายการพฤติกรรม
การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้	1. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อจัดการเรียนรู้	1. กำหนดแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความร่วมมือกับชุมชน 2. ประสานให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา 3. ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 4. จัดกิจกรรมที่เสริมสร้าง ความสัมพันธ์และความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการจัดการเรียนร
	2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการจัดการเรียนรู้	1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สมรรถนะหลัก (Core Competency) 5 สมรรถนะ และสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) 6 สมรรถนะ ที่กล่าวมานั้น เป็นปัจจัยสำคัญของการนำไปกำหนดเป็นกลยุทธ์การดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพวิชาชีพครูที่สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบท และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน

สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู

ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 เรื่องรายละเอียดของมาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ได้กำหนดสาระความรู้และสมรรถนะทางวิชาชีพครูใน

มาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู (ราชกิจจานุเบกษา, 2562, หน้า. 10-14) ดังรายละเอียดในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 6.12 สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้

มาตรฐานความรู้	สาระความรู้	สมรรถนะทางวิชาชีพครู
1. การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลก สังคม และแนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. การเปลี่ยนแปลงบริบทของโลกและสังคม 2. แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	1. รอบรู้บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งภายใน และภายนอก ประเทศ ที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา 2. ประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้
2. จิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการศึกษา และจิตวิทยาให้คำปรึกษาในการวิเคราะห์ และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ	1. จิตวิทยาเพื่อการวิเคราะห์และพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพครอบคลุม 1.1 จิตวิทยาพัฒนาการ 1.2 จิตวิทยาการศึกษา 1.3 จิตวิทยาให้คำปรึกษา	1. เข้าใจธรรมชาติของผู้เรียน 2. ช่วยเหลือและสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพได้ 3. ให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้
3. เนื้อหาวิชาที่สอน หลักสูตร ศาสตร์การสอน และเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	1. เนื้อหาวิชาเอก 2. หลักสูตร 3. ศาสตร์การสอน 4. เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้	1. รอบรู้ในเนื้อหาของสาขาวิชาเอกที่สอน และบูรณาการองค์ความรู้ในวิชาเอกได้ 2. วิเคราะห์จัดทำใช้ประเมินและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาได้ 3. จัดทำแผนการเรียนรู้และนำแผนการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลจริงได้อย่างเหมาะสมกับผู้เรียน 4. บริหารจัดการชั้นเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

		5. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารได้ 6. แสวงหาแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายให้แก่ผู้เรียนได้ 7. ประยุกต์ใช้หรือพัฒนาสื่อและนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้
4. การวัดประเมินผลการเรียนรู้และการวิจัยเพื่อแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียน	1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2. การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน	1. วัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาผู้เรียนได้ 2. เลือกใช้ผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ 3. ทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนได้
5. การใช้ภาษาไทยภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา	1. การใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร 2. การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร 3. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา	ใช้ทักษะการฟัง การพูด การอ่านและการเขียนภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องในการเรียนการสอน หรือที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครู และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา
6. การออกแบบ และการดำเนินการเกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา	การประกันคุณภาพการศึกษา	จัดการคุณภาพ พัฒนา และประเมินคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้

ตารางที่ 6.13 สมรรถนะทางวิชาชีพครูตามมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพครู

มาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ	สาระการฝึกประสบการณ์วิชาชีพและการปฏิบัติการสอนในสถานศึกษา	สมรรถนะทางวิชาชีพครู
1. การปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของผู้ประกอบวิชาชีพครู	1. การปฏิบัติหน้าที่ครู 2. การจัดการเรียนรู้ 3. ความสัมพันธ์กับ ผู้ปกครองและชุมชน	1. การปฏิบัติหน้าที่ครู 1.1 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู 1.2 ส่งเสริมการเรียน เอาใจใส่และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล 1.3 สร้างแรงบันดาลใจผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ และผู้สร้างนวัตกรรม 1.4 พัฒนาตนเองให้มีความรอบรู้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2. การจัดการเรียนรู้ 2.1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมหลักสูตรสถานศึกษา 2.2 การจัดทำแผนและจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด ให้มีปัญญารู้คิด มีความเป็นนวัตกร และมีความสุข 2.3 ดูแล ช่วยเหลือ พัฒนา และรายงานผลการพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลอย่างเป็นระบบ 2.4 วิจัย สร้างนวัตกรรม และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน 2.5 ทำงานเป็นทีมอย่างสร้างสรรค์และร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

		2.6 สื่อ และการวัดการประเมินผลการเรียนรู้ 2.7 การบูรณาการความรู้และศาสตร์การสอน 2.8 การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ 3. ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน 3.1 ร่วมมือกับผู้ปกครองในการพัฒนา และแก้ปัญหาผู้เรียนให้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ 3.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพของผู้เรียน 3.3 ศึกษา เข้าถึงบริบทของชุมชนและสามารถอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความแตกต่างทางวัฒนธรรม 3.4 ส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. การปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู	จรรยาบรรณของวิชาชีพครูตามข้อบังคับคุรุสภา	ประพฤติปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คุรุสภาได้ดำเนินการพัฒนามาตรฐานความรู้และประสบการณ์วิชาชีพครู ให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของประเทศ โดยกำหนดสาระความรู้และสมรรถนะทางวิชาชีพครูไว้เป็นแนวทางที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลดีต่อผู้รับบริการ อันถือเป็นเป้าหมายหลักของการประกอบวิชาชีพครู ซึ่งครูจะต้องศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง สามารถนำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพให้สมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูงและได้รับการยอมรับยกย่องจากสังคม

บทสรุป

คุณภาพการศึกษาส่วนหนึ่งที่สำคัญขึ้นอยู่กับสมรรถนะของครู การพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องพัฒนาครูให้มีสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ครู เพื่อให้ครูปรับปรุงและพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ งานจัดการเรียนรู้ งานกิจกรรม รวมถึงงานเพิ่มพูนความรู้ งานพัฒนาตนเองของครูก็เป็นงานที่ส่งเสริมสมรรถนะของครู และเป็นงานที่พัฒนาผู้เรียนด้วยพร้อมๆกัน การเสริมสร้างสมรรถนะวิชาชีพครู เป็นการปฏิบัติภารกิจต่างๆ ในหน้าที่ครูที่ต้องพัฒนางานที่เป็นวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งสมรรถนะหลัก และสมรรถนะตามสายงาน รวมถึงหลักการ วิธีการ และองค์ความรู้ใหม่ๆ ครูที่ดีต้องใส่ใจที่จะเสริมสร้างสมรรถภาพตนเอง เพื่อความเจริญก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อชีวิตส่วนตัวและชีวิตการทำงาน และเพื่อสังคมอย่างเต็มใจเต็มความสามารถ ผู้เรียนย่อมได้รับผลโดยตรง ทั้งแบบอย่างในด้านการทำงาน ความประพฤติ เพราะครูดีมีคุณภาพ ศิษย์ย่อมมีคุณภาพตามไปด้วย

คำถามท้ายบท

1. สมรรถนะวิชาชีพครูหมายถึงอะไร
2. สมรรถนะของครูมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
3. เพราะเหตุใดสมรรถนะของครูจึงเป็นเรื่องสำคัญ
4. สมรรถนะของครูที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุดคือด้านใด เพราะเหตุใด
5. จงบอกแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

ฆนัท ธาตุทอง. (2552). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.

ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และ จินตกานต์ สุธรรมดี. (2560). **กรอบแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การในศตวรรษที่ 21**. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 12 (ฉบับพิเศษ), 168-184.

ชูชัย สมิทธิไกร. (2550). **การฝึกอบรมบุคลากรในองค์กร**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2556). **มารู้จัก Competency กันเถอะ**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เอช อาร์เซ็นเตอร์.

ธนานันต์ ดียิ่ง. (2556). **โปรแกรมการพัฒนาสมรรถนะครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการวัดและประเมินผลชั้นเรียน**. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร).

พิมพันธ์ เดชะคุปต์และพรทิพย์ แข็งขัน. (2551). **สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่ปลี่ยนแปลง**.รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

ราชกิจจานุเบกษา. (2562). **ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562**. เล่มที่ 136 ตอนพิเศษ 68 ง. หน้า 19-20.

รุจิรัตน์ รุ่งหัวไผ่. (2558). **การพัฒนาโมเดลสมรรถนะความร่วมมือสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา**. (หลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

สุจิตรา ยีหวังเจริญ. (2553). **สมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้**.(วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษาอิสลาม หาวิทยาลัยสงขลานครินทร์).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). **คู่มือกำหนดสมรรถนะในราชการพลเรือน : คู่มือสรรถนะหลัก**. กรุงเทพฯ: ประชุมช่าง.

อดิศร โคตรนรินทร์ และ เจียมพล บุญประคม. (2561). **การวิจัยและพัฒนา โปรแกรมพัฒนาสมรรถนะครูด้านการสร้างบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2**. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเป้า สพฐ. ปีงบประมาณ 2561 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

McClelland, D. C. 1973. Testing for Competence Rather Than for "Intelligence". **American Psychologist**, 1-14.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 7

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครู
2. องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู
3. การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู
4. ผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู
5. การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครูได้
2. สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูได้
3. สามารถบอกแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูได้อย่างเหมาะสม
4. สามารถบอกผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครูได้
5. สามารถบอกคุณลักษณะของการเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจได้
6. สามารถบอกแนวทางการปฏิบัติตนสู่การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ
5. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษาจิตวิญญาณความเป็นครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน
   1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)
   1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)
   1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)

1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 นักศึกษาชมภาพยนต์เรื่อง คิดถึงวิทยา แล้ววิเคราะห์ความมีจิตวิญญาณความเป็นครูของตัวละครลงในใบงานที่มอบหมายใน Google classroom

2.2 นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูจากภาพยนตร์เหตุการณ์และสถานการณ์ปัจจุบันจากนั้นผู้สอนบรรยายและยกตัวอย่างเพิ่มเติม

2.3 นักศึกษายกตัวอย่างกรณีศึกษาเกี่ยวกับครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูและครูที่ไม่มีจิตวิญญาณความเป็นครูพร้อมทั้งบอกผลกระทบที่มีต่อลูกศิษย์

2.4 นักศึกษานำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนและร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู

2.5 นักศึกษาทำคลิปวีดีโอแนะนำตัวที่แสดงออกถึงบุคลิกภาพและมารยาทครูส่งใน Google Classroom

2.6 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. สื่อวีดีทัศน์
5. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน

2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม

2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน

3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน

4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 7
จิตวิญญาณความเป็นครู

ผู้สอนนั้นควรเป็นผู้ที่มีความรู้ในด้านศาสตร์และศิลป์เกี่ยวกับเนื้อหาที่ดำเนินการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งควรมีกิริยามารยาทที่น่าเลื่อมใส มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ มีความสุภาพเรียบร้อย และมีความสามารถในด้านการสื่อสาร โดยนอกจากที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนแล้วนั้นผู้สอนยังเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดในการจัดการเรียนรู้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นบทบาทของผู้สอนที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบการศึกษาไทยและยกระดับองค์ความรู้ของประชาชนในประเทศให้ดียิ่งขึ้น (วชิราภรณ์ สังข์ทอง และแพรวนภา เรียงริลา, 2564)

ความหมายของจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณเป็นสิ่งที่อยู่ภายในของแต่ละคนที่ทำให้แต่ละคนระลึกรู้สึกตัวทั้งกาย ใจ และมีความรู้ในการปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ส่วนจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นหมายถึงการตระหนักรู้ภายในจิตใจตนเองของแต่ละคน ซึ่งเป็นการตระหนักเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และพฤติกรรม ต่อหน้าที่ของตนเองภายใต้จรรยาบรรณวิชาชีพอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและอุดมการณ์ของความเป็นครูอย่างเป็นรูปธรรม (วชิราภรณ์ สังข์ทอง และแพรวนภา เรียงริลา , 2564) หากกล่าวถึงในมุมของบุคคล จิตวิญญาณความเป็นครูอาจหมายถึงผู้ที่มีความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพความเป็นครูด้วยจิตใจที่มุ่งมั่น มีความตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความภาคภูมิใจในความเป็นครู รวมถึงมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความคิดสร้างสรรค์ทันต่อเหตุการณ์ มีความเสียสละ มีคุณธรรม จริยธรรม ที่พร้อมจะการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชน และประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์และสังคม (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ, พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, พระครูโอภาสนนทกิตติ, สมศักดิ์ บุญปู่ และพีรวัฒน์ ชัยสุข, 2562)

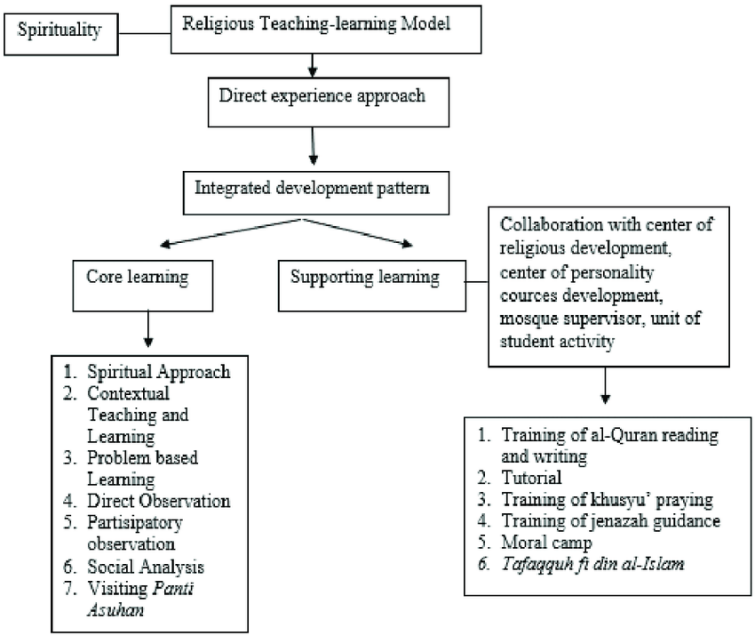

ภาพที่ 7.1 : The spirituality-based Islamic education framework

ที่มา : Nur Chanifaha, Yusuf Hanafib, Choirul Mahfudc and Abu Samsudind (2021)

องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณถือเป็นพื้นฐานของแต่ละบุคคลที่สะท้อนการเป็นตัวตนและการรับรู้ของผู้อื่น นอกจานี้ยังสะท้อนให้เห็นความคิด กรอบความรู้ การเรียนรู้ เป้าประสงค์ และความรับผิดชอบโดยรวมของบุคคลอีกด้วย (Joan, 2009) สำหรับองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย 9 องค์ประกอบดังนี้ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560)

1. การหลุดพ้นจากความไม่รู้

เป็นการที่จิตวิญญาณของมนุษย์เกิดการรับรู้และเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ และเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับสัจธรรมของสิ่งมีชีวิต นำไปสู่การเกิดความตระหนักในการดำเนินชีวิตและการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต มีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความไม่ประมาท และหลุดพ้นจากความไม่รู้ในที่สุด

2. มีความตระหนักรู้เป้าหมายในชีวิต

ในการดำเนินชีวิตด้วยความตระหนักรู้เป้าหมายในชีวิตนั้นเกิดจากการมีความตระหนักรู้ในคุณค่าของตนเองและเกิดการบรรลุถึงจิตวิญญาณเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในหน้าที่ โดยผู้ที่มีจิตวิญญาณ

ความเป็นครูจะมีเป้าหมายสูงสุดในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ มีความสุข และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น

3. มีความเข้าใจในหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง

ผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะมีความตระหนักถึงภารกิจ และบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างลึกซึ้งเพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

4. มีความเชื่อศรัทธา

ผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะมีความเชื่อและเคารพต่อผู้อื่น มีความตระหนักในคุณค่าและความดีงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวอีกทั้งยังพร้อมที่จะเรียนรู้จากสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้ยังมีจิตใจในการธำรงรักษาสิ่งที่ดีงามให้คงอยู่

5. การตระหนักรู้คุณค่าของวัตถุ

การตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งที่ตนเองมีและสิ่งที่ตนเองจะได้ โดยจะไม่เบียดเบียนผู้อื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุเหล่านั้น และไม่หลงใหลวัตถุจนทำให้เป็นทุกข์

6. มีความสำนึกต่อสังคมและเพื่อนมนุษย์

เป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณของความเชื่อที่อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความตระหนักในคุณค่าและการกระทำของเพื่อนมนุษย์ที่ต้องพบเจอกับความทุกข์

7. เป็นผู้มีอุดมคติหรืออุดมการณ์

ผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะสามารถมองภาพรวมในทุกแง่มุมในส่วนของความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ นำไปสู่การทำงานด้วยความอดทนและไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้น

8. มีความเข้าใจในความทุกข์ของมนุษย์

เป็นผู้ที่เข้าใจในความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยความทุกข์นั้นมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และดับไป หากมนุษย์มีความเข้าใจ และเข้าถึงความทุกข์ และความสุขมนุษย์ก็จะสามารถตระหนักถึงคุณค่าแห่งทุกข์และเข้าถึงความสุขที่แท้จริงได้ ซึ่งโดยปกติแล้วมนุษย์จะมีความทุกข์ในประเด็นต่าง ๆ ที่คล้ายกันดังนี้

- ความทุกข์จากความยากจน
- ความทุกข์จากการไม่รู้
- ความทุกข์จากการพลัดพราก
- ความทุกข์จากการถูกวิพากษ์วิจารณ์
- ความทุกข์จากการเจ็บป่วย
- ความทุกข์จากเวลาที่หมดไป

- ความทุกข์จากบาปบุญ

9. การรับรู้มรรคผลแห่งจิตวิญญาณ

ผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะเป็นผู้ที่มีความสุขและความเจริญในหน้าที่การงานและมีความสมดุลตามวงล้อของชีวิต 8 ด้าน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์, 2560) ประกอบด้วย

- ด้านการเงิน
- ด้านสุขภาพ
- ด้านหน้าที่การงาน
- ด้านการพัฒนาตนเอง
- ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
- ด้านความสัมพันธ์
- ด้านกิจกรรมนันทนาการ
- ด้านการศึกษา

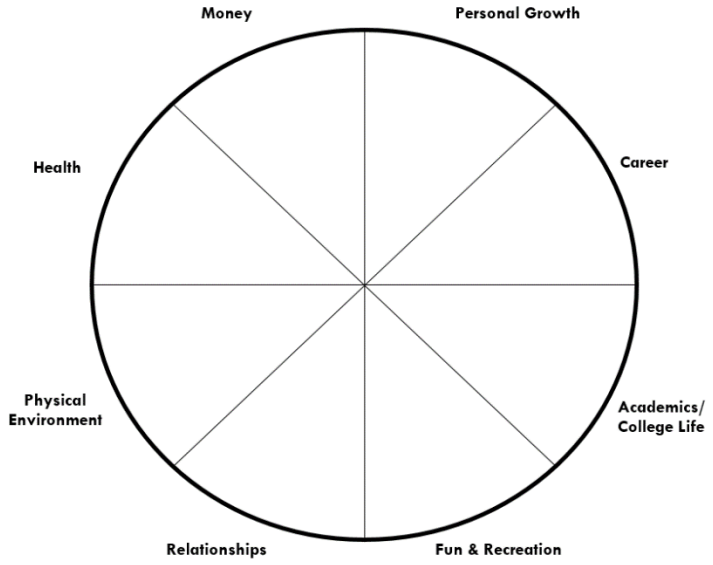

ภาพที่ 7.2 : Wheel of Life

ที่มา : https://www.niu.edu/academic-support/student-guides/wheel-of-life.shtml

นอกจากนี้ยังสามารถจำแนกองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูในบริบทของจิตวิญญาณในการทำงานได้เป็น 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย ด้านการรับรู้หรือประสบการณ์เชิงจิตวิญญาณของบุคคลในด้านชีวิตภายใน (Inner Life) ด้านงานที่มีความหมาย (Meaningful Work) และด้านสังคม (Community) (Ashmos & Duchon, 2000) โดยองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ (อมรรัตน์ แก่นสาร, วัลนิกา ฉลากบาง, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรนพเก้า, 2560)

1. ความผูกพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์
2. ความรักและความศรัทธาในวิชาชีพครู
3. การมีจิตวิทยาในการสอน
4. การเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี
5. การมีคุณธรรม จริยธรรม
6. การปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
7. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการมีความเป็นกัลยาณมิตร

การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู

การมีจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นเป็นคุณสมบัติ และพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับในการปฏิบัติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ มีความปรารถนาดีต่อผู้เรียน มีความเข้าใจและมุ่งมั่นที่จะถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนด้วยความจริงใจ พร้อมทั้งปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี โดยจิตวิญญาณความเป็นครูประกอบด้วย 3 ช่วง คือ (อมรรัตน์ แก่นสาร, 2558)

ช่วงที่ 1 ช่วงพัฒนาสู่การเป็นครู (ช่วงก่อนการมีจิตวิญญาณความเป็นครู)

เป็นช่วงของการพัฒนาและคงอยู่ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 5 ประเด็น ได้แก่ (ดุษฎี โยเหลา และคณะ, 2555)

- การมีตัวแบบจิตวิญญาณ
- แรงจูงใจของการเข้าสู่อาชีพครู
- การมีประสบการณ์การเผชิญและพบเห็นชีวิตที่ยากลำบาก
- ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์
- คุณลักษณะพื้นฐานทางจิตวิทยา

ช่วงที่ 2 ช่วงการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู

เป็นช่วงที่ครูมีการตระหนักรู้ในความเป็นครู มีการปฏิบัติตนบนวิถีความเป็นครู มีการกำหนดเป้าหมายการทำงาน และปฏิบัติงานด้วยความรักและเมตตา ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ (ดุษฎี โยเหลา และคณะ, 2555)

- การตระหนักรู้ในความเป็นครู
- การปฏิบัติตนอยู่บนวิถีความเป็นครู
- การมีเป้าหมายการทำงานเพื่อผู้เรียน และปฏิบัติต่อผู้เรียนด้วยความรัก ความเมตตา

ช่วงที่ 3 ช่วงการคงอยู่ของการเป็นครู

เป็นช่วงที่ผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นธำรงและคงอยู่ของการมีจิตวิญญาณความเป็นครูไว้ โดยประกอบด้วย ความสุข ความภาคภูมิใจ ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์ และความศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน ประกอบด้วย 4 ประเด็น ได้แก่ (ดุษฎี โยเหลา และคณะ, 2555)

- ความสุข
- ความภาคภูมิใจ
- ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์
- ความศรัทธาต่อบุคคลผู้ทรงคุณค่าของแผ่นดิน

หนึ่งในการปฏิบัติตนด้วยจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นคือการพัฒนาตนเองในทักษะด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่ครอบคลุม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดี หวังดีต่อผู้อื่น ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความทุ่มเทในงาน มีความวิริยะอุตสาหะ นอกจากนี้ในด้านจิตใจควรมีจิตสำนึก มีความรักในอาชีพครู มีความเสียสละเพื่อผู้อื่น สังคม และประเทศ โดยลักษณะที่พึงประสงค์ของครูที่มีการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูนั้น ประกอบด้วย (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญฺโญ, พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, พระครูโอภาสนนทกิตติ, สมศักดิ์ บุญปู่ และพีรวัฒน์ ชัยสุข, 2562)

1. พัฒนาตนเองและแสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ประสบความสำเร็จ
2. มีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน มีความเชื่อมั่นว่างานประเกิดผลสำเร็จ
3. มีความคิดอยู่เหนือเหตุผลเป็นความคิดจากจิตวิญญาณด้วยความปรารถนาดี

ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นสามารถดำเนินการได้ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่ปลูกจิตสำนึกของความเป็นครูผ่านการใช้กรณีศึกษา หรือสอนผ่านประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของครูตามกระบวนการของหลักวิชา เป็นการสร้างความภาคภูมิใจในวิชาชีพ ทำให้เกิดแรงจูงใจและเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเทคนิคการสอน นอกจากนี้ยังควรดำเนินกิจกรรมที่พัฒนาด้าน

คุณธรรม จริยธรรมเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตรงตามทักษะและสมรรถนะที่คาดหวัง โดยสามารถกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ได้ดังนี้ (สจีวรรณ ทรรพวสุ, 2560)

1. กลยุทธ์หลัก: การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพครูให้เข้าถึงแก่นแท้ของจิตวิญญาณในวิชาชีพ เพื่อให้ผู้สอนมีจิตวิญญาณและสมรรถนะในการสอนนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอน โดยมีกลยุทธ์รอง ได้แก่

- พัฒนาผู้สอนเกี่ยวกับการออกแบบกิจกรรม และสื่อการเรียนการสอน
- สร้างเครือข่ายครูต้นแบบเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู
- พัฒนานวัตกรรมเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู

2. กลยุทธ์หลัก: การออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้เป็นเลิศในความเป็นครูและวิชาการ ซึ่งผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาเอกและมีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่สะท้อนให้เกิดผลลัพธ์จากการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกลยุทธ์รอง ได้แก่

- ปรับปรุงกลไกและออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการในศาสตร์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมที่ก่อให้เกิดจิตวิญญาณความเป็นครู
- มีการจัดการความรู้ในองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนสู่ความเป็นเลิศของครูและความเป็นเลิศด้านวิชาการ

3. ปรับปรุงระบบและกลไกการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์จิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการปรับปรุงระบบทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้มีระบบหรือกลไกในการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์จิตวิญญาณความเป็นครูภายใต้อัตลักษณ์ที่กำหนด มีกิจกรรมที่สร้างสรรค์และทันสมัยเพื่อพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู โดยมีกลยุทธ์รอง ได้แก่

- ปรับปรุงระบบและกลไกการจัดกิจกรรมที่สร้างสรรค์จิตวิญญาณความเป็นครูที่เอื้อต่อการประกอบวิชาชีพภายใต้อัตลักษณ์ที่กำหนด
- สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูทั้งในและนอกสถาบันให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัย
- ส่งเสริมการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างมีความสุข

4. สร้างความแข็งแกร่งในจิตวิญญาณความเป็นครูด้วยการส่งเสริมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูถือเป็นการต้องใช้เครือข่ายในการร่วมมือและนโยบายของผู้บริหารสถาบันเพื่อขับเคลื่อนและส่งเสริมการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างมีอัตลักษณ์ โดยมีกลยุทธ์รอง ได้แก่

- พัฒนาแนวทางการปฏิบัติเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และนำไปสู่การปฏิบัติงานการฝึกประสบการณ์ในวิชาชีพครูที่สะท้อนจิตวิญญาณความเป็นครู

- พัฒนาระบบสารสนเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับการปฏิบัติงานการฝึกประสบการณ์ในวิชาชีพครูที่สะท้อนจิตวิญญาณความเป็นครูและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

- ออกแบบรูปแบบการฝึกประสบการณ์เพื่อส่งเสริมการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างมีอัตลักษณ์

ผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครู

ครูที่มีสำนึกในความเป็นครูของตนเองถือว่าเป็นผู้ที่มีจิตวิญญาณความเป็นครู ทำให้สามารถพัฒนาตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยผลดีของการมีจิตวิญญาณความเป็นครูมีดังนี้

ผลดีต่อตัวครู

การที่ครูเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นจะส่งผลดีต่อตนเองในการช่วยพัฒนาความคิดและทักษะที่จำเป็นในการสอน (Justin, 2010) ทำให้ครูมีแรงจูงใจในการแสดงออกของภาวะผู้นำ (Omar, 2012) มีความเข้าใจและยอมรับในความเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทำให้สามารถพัฒนาตนเองให้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ได้รับการยอมรับ และเกิดความภาคภูมิใจในวิชาชีพ (วัลนิกา ฉลากบาง, 2559) นำไปสู่การทำให้เกิดความก้าวหน้าในอาชีพ และความก้าวหน้าในเงินเดือน (ภาวัต ตั้งเพชรเดโช, 2556)

ผลดีต่อผู้เรียน

การที่ครูผู้สอนเป็นผู้มีจิตวิญญาณการเป็นครูนั้นส่งผลโดยตรงต่อผู้เรียน โดยทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และมีศักยภาพอย่างเต็มที่ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดีมีศีลธรรม จริยธรรมในสังคม (สุมน อมรวิวัฒน์, 2551 อ้างถึงในทะนงศรี ตุ่นทอง และคณะ, 2563) ซึ่งผู้เรียนจะได้รับคำแนะนำ และการปฏิบัติจากครูอย่างเท่าเทียม (ภาวิดา มหาวงศ์, 2561) ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และแนวคิดใหม่ ๆ จากการเรียนรู้อยู่เสมอ สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีด้วยตนเอง และสามารถนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ กลายเป็นบุคคลที่มีความ

พร้อมและมีความเข้มแข็ง เป็นบุคคลคุณภาพที่มีทักษะในการคิดรวบยอด และสามารถเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับตนเองในลักษณะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง (กัญภร เอี่ยมพญา และพจนีย์ มั่งคั่ง, 2564)

ผลดีต่อส่วนรวม

ครูเป็นกลไกหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา (วัลนิกา ฉลากบาง, 2559) ซึ่งการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูให้กับบุคลากรวิชาชีพครูและนักศึกษาวิชาชีพครูจะสามารถช่วยจัดการการศึกษาให้พัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทำให้สามารถยกระดับและปฏิรูปการศึกษาของประเทศ ตลอดจนสามารถพัฒนาวิชาชีพครูสู่ความเป็นเลิศในอนาคตได้ (ภาวิดา มหาวงศ์, 2561) อีกทั้งการที่พัฒนาให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และมีความคิดสร้างสรรค์ด้วยจิตใจที่มีศีลธรรม มีทัศนคติที่ดีในการรับผิดชอบต่อสังคมนั้นจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีให้กับประชาชนไทยเพื่อให้เป็นบุคคลที่สมบูรณ์และมีคุณภาพในสังคม (กัญภร เอี่ยมพญา และพจนีย์ มั่งคั่ง, 2564)

การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจ

แรงบันดาลใจ (Inspiration) หมายถึง อำนาจในตนเองในการขับเคลื่อนความคิดและการกระทำเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ โดยไม่มีสิ่งจูงใจภายนอกมาเกี่ยวข้อง ถือเป็นอำนาจที่เกิดจากจิตวิญญาณแก่นแท้ของแต่ละคนมีการสำนึกรู้ (Consciousness) เป็นเงื่อนไขภายในจิตใจที่กำหนดการกระทำ ดังนั้นผู้ที่มีความคิดที่ดีจึงมีการกระทำที่ดี (ประภาวดี ทามนตรี, 2562) โดยแต่ละคนจะมีความชอบ และความถนัดที่แตกต่างกัน ดังนั้นหากแต่ละคนมีแรงบันดาลในในการปฏิบัติตนก็จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ได้ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และความอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ (DeViney, Duncan, Harris, Rody & Rosenberry, 2010)

ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนในการสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนมีความตั้งใจเรียน มีแรงบันดาลใจในการเรียนมาก อันจะนำไปสู่การศึกษาที่มีคุณภาพเนื่องจากครูผู้สอนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้เรียนมากที่สุด ดังนั้นพฤติกรรมหรือการปฏิบัติด้านการสอนจึงส่งผลโดยตรงต่อ การเรียนรู้ของผู้เรียน การที่ครูผู้สอนควรเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรมเพื่อให้สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่นได้ ดังนั้นครูผู้สอนจึงต้องหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจจาก

ภายในของแต่ละคนเองผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร (ธารารัตน์ มาลัยเถาว์, 2558)

วิธีการสร้างแรงบันดาลใจของครู

ครูสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนตามความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน โดยอาจเริ่มต้นจากการจัดการเรียนที่หลากหลายภายใต้การดูแลช่วยเหลือจากครูอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ได้ทราบความสนใจ หรือความสามารถของผู้เรียนรายบุคคล อีกทั้งยังช่วยให้สามารถเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้เหมาะสมกับศักยภาพของแต่ละคน (สุรางค์ โค้วตระกูล , 2554) นอกจากนี้การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียนจะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถทำงานได้สำเร็จลุล่วงได้ และทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองผ่านสื่อการสอนที่ช่วยเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้ได้ โดยการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจะเป็นการสร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนการสอนของวงจร 5E มีรายละเอียด ดังนี้ (Llewellyn, 2002)

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ (Engagement)

เป็นขั้นตอนการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ นำไปสู่การตั้งข้อซักถามในประเด็นเหล่านั้น

ขั้นที่ 2 การสำรวจและค้นหา (Exploration)

ขั้นตอนที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการตั้งคำถามและตอบคำถามเพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การอธิบายและหาข้อสรุป (Explanation)

ขั้นตอนการพัฒนาความคิดรวบยอดเพื่อนำไปหลอมรวมในโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้กับความเข้าใจของตนเอง และสร้างความหมายใหม่จากประสบการณ์ของตนเอง

ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ (Elaboration)

ขั้นตอนที่ครูช่วยให้ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอดและขยายผลความคิดเหล่านั้นด้วยการนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในห้องเรียน ซึ่งขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะมีการสร้างหลักการของตนเองและเปลี่ยนความเข้าใจของตนเองให้ถูกต้อง

ขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล (Evaluation)

ขั้นตอนที่ครูช่วยให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้และเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถานการณ์ใหม่ ๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหา

ภาพที่ 7.3 5E Learning cycle model

ที่มา : https://www.continuous-learning-institute.com/blog/the-5e-learning-cycle

กลยุทธ์และรูปแบบการสร้างแรงบันดาลใจของครูให้กับผู้เรียนตามหลักการ 5E Learning cycle model มีดังนี้ (Febrianto Putra, Ika Yunita Nurkholifah, Bambang Subali and Ani Rusilowati, 2018)

1. ครูดำเนินการระบุความเข้าใจของผู้เรียนก่อนที่จะเริ่มกระบวนการเรียนรู้

2. ครูมีการอธิบายวัตถุประสงค์ในการสอนและสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน และให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณในการเลือกวิธีการในการแก้ไขปัญหา

3. ครูดำเนินการชี้แนะและให้คำแนะนำผู้เรียนในการกำหนดงานที่รับผิดชอบ

4. ครูสนับสนุนให้ผู้เรียนได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริง และอธิบายเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ปัญหาหากเกิดปัญหาขึ้นจากการลงมือทำ

5. ครูช่วยให้ผู้เรียนแบ่งงานกับผู้อื่นเพื่อประเมินและเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจของตนเองกับผู้อื่น

6. ครูแนะนำให้ผู้เรียนขยายองค์ความรู้และแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้

บทสรุป

ในปัจจุบันบทบาทของผู้สอนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนำไปสู่การที่จะต้องพัฒนาระบบการศึกษาไทยและยกระดับองค์ความรู้ของประชาชนในประเทศให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยจิตวิญญาณเป็นสิ่งที่อยู่ภายในของแต่ละคน การที่ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูจิตวิญญาณความเป็นครู หมายถึง การที่ครูเป็นผู้มีความรัก ความศรัทธาในวิชาชีพด้วยจิตใจที่มุ่งมั่น มีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ มีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีความคิดสร้างสรรค์ทันต่อเหตุการณ์ มีความเสียสละ มีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์อย่างมุ่งมั่น และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น โดยองค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครู ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความผูกพันระหว่างครูกับศิษย์
2. ความรักและความศรัทธาในวิชาชีพครู
3. การมีจิตวิทยาในการสอน
4. การเป็นต้นแบบหรือแบบอย่างที่ดี
5. การมีคุณธรรม จริยธรรม
6. การปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง
7. การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และการมีความเป็นกัลยาณมิตร

สำหรับการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นเป็นการพัฒนาตนเองในทักษะด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความสามารถที่ครอบคลุม มีความประพฤติที่เป็นแบบอย่างที่ดี ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ มีความทุ่มเทในงาน มีความวิริยะอุตสาหะ และมีความคิดอยู่เหนือเหตุผล โดยเป็นความคิดจากจิตวิญญาณด้วยความปรารถนาดี

ในส่วนของการเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจนั้นเป็นการที่ครูผู้สอนมีความพร้อมในด้านความรู้ความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้อื่น ซึ่งครูผู้สอนต้องหาวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจจากภายในของแต่ละคนเองผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างประสบการณ์ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สำหรับกลยุทธ์ในการจัดการเรียนการสอนตาม 5E ประกอบด้วย การสร้างความสนใจ (Engagement) การสำรวจและค้นหา (Exploration) การอธิบายและหาข้อสรุป (Explanation) การขยายความรู้ (Elaboration) และการประเมินผล (Evaluation)

คำถามท้ายบท

1. ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูมีลักษณะแตกต่างจากครูที่ไม่มีจิตวิญญาณความเป็นครูอย่างไร และจะส่งผลกระทบในด้านใด อย่างไรบ้าง

2. ท่านคิดว่าการที่ครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูนั้นส่งผลต่อการพัฒนาประเทศหรือไม่ อย่างไร

3. อธิบายขั้นตอนในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูทั้งสำหรับผู้ที่กำลังศึกษาและผู้ที่กำลังประกอบวิชาชีพครู

4. การเป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจนั้นส่งผลต่อตนเองและผู้เรียนมากน้อยอย่างไร อธิบายมาพอสังเขป

5. ขั้นตอนในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เป็นครูผู้สร้างแรงบันดาลใจนั้นมีอะไรบ้าง และมีปัจจัยใดบ้างที่เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

กัญภร เอี่ยมพญา และพจนีย์ มั่งคั่ง. (2564). **รูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณครูระดับประถมศึกษาในจังหวัดฉะเชิงเทราเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามกระบวนการเรียนรู้ของ Thailand 4.0**. วารสารสิรินธรปริทรรศน์. ปีที่ 22 ฉบับที่ 1. 310-324.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และนภนาท อนุพงศ์พัฒน์. (2560). **สุขภาพทางปัญญา : จิตวิญญาณ ศาสนา และความเป็นมนุษย์**. นนทบุรี : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

ดุษฎี โยเหลา และคณะ. (2555). **ประสบการณ์ของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู: การศึกษาเชิงปรากฏการณวิทยา**. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1. 55-65.

ทรงศรี ตุ่นทอง และคณะ. (2563). **โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตและพัฒนาครูโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาระบบพี่เลี้ยงและการวิจัยเป็นฐานของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคกลางตะวันออกปีที่ 2**. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 1. 47-60.

ธารารัตน์ มาลัยเถาว์. (2558). **กลยุทธ์การพัฒนาครูประถมศึกษาตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและการจัดการศึกษาไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภาวดี ทามนตรี. (2562). **บทบาทความเป็นครูกับการสร้างแรงบันดาลใจในห้องเรียนเด็กประถม**. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 47 ฉบับที่ 2. 176-191.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญโญ, พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, พระครูโอภาสนนทกิตติ, สมศักดิ์ บุญปู่ และพีรวัฒน์ ชัยสุข. (2562). **จิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 1. 31-37.

ภาวัต ตั้งเพชรเดโช. (2556). **จิตวิญญาณความเป็นครูกับความก้าวหน้าในอาชีพที่พยากรณ์ความทุ่มเทในการทำงานของครู**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ภาวิดา มหาวงศ์. (2561). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏ**. ปริญญานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วชิราภรณ์ สังข์ทอง และแพรวนภา เรียงริลา. (2564). **จิตวิญญาณความเป็นครูสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูบรรณารักษ์กับการจัดการเรียนรู้ให้“เข้าใจเข้าถึงพัฒนา”ทักษะความรอบรู้สารสนเทศและเท่าทันการเปลี่ยนแปลง**. วารสารห้องสมุด. ปีที่ 65 ฉบับที่ 1. 15-34.

วัลนิกา ฉลากบาง. (2559). **จิตวิญญาณความเป็นครู: คุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2. 123-128.

สจีวรรณ ทรรพวสุ. (2560). **กลยุทธ์การพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อส่งเสริมความเป็นครูวิชาชีพของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา**. วารสารราชพฤกษ์. ปีที่ 15 ฉบับที่ 1. 1 – 10.

สุรางค์ โค้วตระกูล. (2554). **จิตวิทยาการศึกษา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมรรัตน์ แก่นสาร. (2558). **การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครูของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วิยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อมรรัตน์ แก่นสาร, วัลนิกา ฉลากบาง, วาโร เพ็งสวัสดิ์ และพรเทพ เสถียรนพเก้า. (2560). **การพัฒนาตัวบ่งชี้จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูสังกัดสานักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1. 7-15.

Citation. Ashmos, D. P., & Duchon, D. (2000). **Spirituality at work: A conceptualization and measure**. Journal of Management Inquiry, 9(2). 134-145.

Febrianto Putra, Ika Yunita Nurkholifah, Bambang Subali and Ani Rusilowati. (2018). **5E-LEARNING CYCLE STRATEGY: INCREASING CONCEPTUAL UNDERSTANDING AND LEARNING MOTIVATION**. Jurnal Ilmiah Pendidikan Fisika Al-BiRuNi. 07 (2). 171-181.

Joan, M. (2009). **How Are The Student? : How Teachers Spirituality and Religion Influence Their Work As Educators**. Doctor of Education: Harvard University.

Jessica DeViney, Sandra Duncan, Sara Harris, Mary Ann Rody and Lois Rosenberry. (2010). **Inspiring Spaces for Young Children**. Gryphon House publisher.

Llewellyn, David T. (2002). **An analysis of the causes of recent banking crises**. The European Journal of Finance, 8(2). 152–175.

Omar, R. (2012). **Spirituality and Transformational Leadership in Education**. Doctor of Education: Florida International University.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 8

หัวข้อเนื้อหา

1. ความหมายของสถานการณ์
2. ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพครู
3. แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู
4. สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู
5. การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู
6. แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมายของสถานการณ์ได้
2. สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพครูได้
3. สามารถบอกแนวทางการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครูได้
4. สามารถบอกแนวทางการพัฒนาตนสู่มาตรฐานวิชาชีพได้
5. สามารถบอกความสำคัญจากการศึกษาสถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครูได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

1. วิธีสอน
   1.1 วิธีสอนแบบบรรยาย (lecture method)
   1.2 วิธีสอนแบบอภิปราย (discussion method)
   1.3 วิธีสอนแบบสืบเสาะ (inquiry approach)
   1.4 วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่ม

2. กิจกรรมการเรียนการสอน

2.1 นักศึกษาสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครูจากข่าว บทความ และสื่อต่างๆจาก Internet

2.2 นักศึกษาร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาวิชาชีพครูที่ได้สืบค้นมาและนำเสนอผลการวิเคราะห์หน้าชั้นเรียน

2.3 ผู้สอนบรรยายและยกตัวอย่างเพิ่มเติมเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู

2.4 นักศึกษาร่วมกันเสนอเกี่ยวกับแนวโน้มการพัฒนาวิชาชีพครูในอนาคตใน Mentimeter

2.5 นักศึกษาและผู้สอนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับสถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครูในปัจจุบันและอนาคต

2.6 มอบหมายงานให้นักศึกษาดูหนังพระพุทธเจ้า 1 ตอน ทำในใบงานโดยวิเคราะห์ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ยังคงมีความทันสมัยและนำมาพัฒนาตนได้อย่างไร มีวิธีและ แนวทางการส่งเสริมพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพได้อย่างไร ทำ power point นำเสนอหน้าชั้นเรียน ส่งใน Google Classroom

2.7 นักศึกษาตอบคำถามท้ายบทเรียน พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องด้วยตนเอง

สื่อการเรียนการสอน

1. เอกสารประกอบการสอน
2. หนังสือ ตำรา เอกสารที่เกี่ยวข้อง
3. สไลด์ Power Point ประกอบการบรรยาย
4. Mentimeter.com
5. Google Classroom

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการเรียน

2. สังเกตพฤติกรรมการอภิปรายและตอบคำถาม

2. สังเกตบทบาทการทำงานร่วมกัน

3. วัดผลจากผลงานกลุ่มและการตอบคำถามท้ายบทเรียน

4. วัดเจตคติจากพฤติกรรมการเรียน ความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ความรับผิดชอบในการทำงาน

บทที่ 8
สถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูนั้นเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาสังคมเนื่องจากสังคมต้องเผชิญกับความเสี่ยงในด้านต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมอยู่เสมอ ซึ่งวิชาชีพครูนั้นสามารถช่วยพัฒนาสังคมในบริบททางการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาและลดความขัดแย้ง ดังนี้ การพัฒนาคุณธรรมนำความรู้ การเสริมสร้างสุขภาวะที่แข็งแรงทั้งกายและใจ การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุขบนฐานของความมีเหตุผล การดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัว สังคม และชุมชน การพัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง การเข้าถึงแหล่งทุน ความปลอดภัยบนพื้นฐานของความยุติธรรม การเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่พลเมือง ความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พรรณอร อุชุภาพ, 2561)

ความหมายของสถานการณ์

สถานการณ์ ประกอบด้วยคำว่าสถานะ และคำว่าการณ์ ซึ่งคำว่าสถานะนั้นหมายถึงความเป็นอยู่ ความเป็นไป ส่วนคำว่าการณ์หมายถึงสาเหตุหรือสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นคำว่าสถานการณ์จึงหมายถึงสภาพที่เป็นอยู่หรือสภาพที่กำลังเป็นไป (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554)

กล่าวได้ว่า สถานการณ์ (Situation) หมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสภาวะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรม (สุชา จันทน์เอม, 2536) โดยเป็นเหตุการณ์หรือโอกาสในช่วงเวลาที่มีความสัมพันธ์ต่อทัศนคติและพฤติกรรม ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ทำให้มีการเลือกทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อตอบสนองต่อสิ่งนั้น (Cronbach, 1990)

ความหมายของการพัฒนาวิชาชีพครู

การพัฒนาวิชาชีพครูเป็นกระบวนการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติการเรียนการสอนซึ่งจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียน (วุทธิศักดิ์ โภชนุกูล, 2556) ถือเป็นการปรับปรุงความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสภาวการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ครูได้เรียนรู้การทำงาน โดยการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นนำไปสู่การเกิดการพัฒนา 2 ส่วน คือ (Lieberman, 1996)

- การพัฒนาบุคคล (Staff development)
- การพัฒนาระหว่างการทำงาน (In-service development)

แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครู

ในการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นทั้งครูและนักเรียนต้องได้รับการพัฒนาร่วมกันให้สามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลง โดยมีโรงเรียนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สำหรับในการพัฒนานั้นต้องมีกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง เป็นส่วนหนึ่งในการสอนและการวิจัยในชั้นเรียน (Lieberman, 1996) สิ่งสำคัญในการประกอบวิชาชีพครูนั้น คือ ควรมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศให้เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อน ผลักดันประชาชนในประเทศ โดยมีแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพครู ดังนี้ (พรรณอร อุชุภาพ, 2561)

1. สรรหาผู้เข้าเรียนวิชาชีพครู (Recruitment)

ในการสรรหาผู้เข้าเรียนในวิชาชีพครูควรมีการคัดเลือกและสรรหาผู้ที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมเข้ามาศึกษา อีกทั้งในการบรรจุเข้าสู่ตำแหน่งก็ควรมีมาตรการที่เหมาะสมในการคัดเลือก

2. การจัดการศึกษา (Educational administration)

สำหรับผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นควรมีการจัดการศึกษาที่เป็นกระบวนการเดียวในทุกระดับการเรียนขั้นต้น คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา จนถึงระดับปริญญาตรี เพื่อให้ครูสามารถเป็นผู้นำในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลิกภาพ และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน

3. การอบรมครูประจำการ (In-Service training)

หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีการเปิดโอกาสให้ครูประจำการได้อบรมเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ โดยเฉพาะการอบรมเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกและเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพ

4. การพัฒนาผู้สอนในสถาบันฝึกหัดครู (Teacher education)

ควรมีการพัฒนาผู้สอนให้มีความรู้ความสามารถในการสอน การประยุกต์ใช้จิตวิทยาการศึกษาในการสอนและการประเมินผลการเรียนเพื่อให้ได้ครูที่มีคุณภาพ ตลอดจนการสรรหาผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมผลิตครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. การให้การนิเทศ (Supervisors)

การให้การนิเทศนั้นจะช่วยให้การควบคุม การตรวจสอบและการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูมีความเป็นระบบยิ่งขึ้น ช่วยให้ครูได้รับข้อมูลในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของตนเองอย่างตรงจุด เช่น

การเพิ่มเติมองค์ความรู้ใหม่ ๆ การปรับปรุงวิธีการสอน แหล่งข้อมูลสำหรับการเรียนรู้ ระบบการตรวจสอบและการวัดประเมินผลการเรียนรู้ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้มีแผนและให้การนิทศอย่างต่อเนื่อง

6. การบริหารจัดการ (Management)

สถานศึกษาต้องมีการปฏิรูปการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาต่าง ๆ ให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา โดยส่งเสริมให้ครูมีศักยภาพในการเป็นผู้นำในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

7. เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของครู (Participation by people form quest the teaching profession)

เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนช่วยในการพัฒนาคุณภาพการสอนของครู และร่วมตรวจสอบการทำงานของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. สภาพการปฏิบัติงาน (Condition of work)

สถานศึกษาต้องสร้างความตระหนักให้ครูจัดการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถโดยไม่ละทิ้งหน้าที่ พร้อมให้ขวัญกำลังใจและการจัดสรรสวัสดิการให้ครูอย่างเหมาะสม เช่น เงินเดือน บ้านพัก สิทธิการรักษาพยาบาล และค่าเล่าเรียนบุตร

9. อุปกรณ์การเรียนการสอน (Teaching materials)

ครูต้องมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรตั้งแต่ชั้นดำเนินการ และชั้นการนำหลักสูตรไปใช้ร่วมกับการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น สื่อการสอน แหล่งเรียนรู้ และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำเสนอความรู้ใหม่ ๆ ถือเป็นการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

10. การพัฒนาด้านความรู้ (Knowledge)

สถานศึกษาและครูควรพัฒนาให้มีความรู้ที่ทันสมัยอย่างต่อเนื่อง มีการสร้างทักษะวิชาชีพครู (Skill of effective pedagogy) เพื่อให้สามารถนำวิชาชีพครูไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด การบริหารจัดการชั้นเรียน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และการประกันคุณภาพการศึกษา

สถานการณ์ปัจจุบันที่เกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู

ในการจัดการศึกษาของผู้สอนนั้นต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และส่งเสริมด้วยกระบวนการจัดการศึกษาที่สามารถทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

อย่างเป็นธรรมชาติ มีการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับการปลูกฝังคุณธรรม โดยสถานการณ์ปัจจุบันของวิชาชีพครูนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่จะสามารถจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาศักยภาพและทักษะของตนเองได้ อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาจิตใจของตนเองให้มีคุณภาพ เป็นผู้ที่สามารถพึ่งพาได้ มีจริยธรรมทางความคิดและการกระทำ รู้จักคิดอย่างรอบคอบโดยการนำเอาศาสตร์และความรู้ต่าง ๆ มาประมวลผลก่อนที่จะตัดสินใจ นอกจากนี้สถานการณ์ของวิชาชีพครูยังรวมถึงการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาการสอนให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กล่าวว่า ครูคือผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาที่เป็นกระบวนการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อการพัฒนาของบุคคลและสังคม โดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้วยรูปแบบต่าง ๆ เช่น (ปุณรัตน์ พิพิธกุล,นันทภูมิ เกษลา,ลินดา จันทะชิด, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์, อรอุมา เชษฐา และพงศธร สุกิจญาณ, 2565)

1. การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำ

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างองค์ความรู้

3. การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าวิชาชีพครูจะต้องมีความสามารถในการพัฒนาและฝึกหัดบุคคลให้มีคุณภาพและทักษะต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้ (Psychomotordomain)

2. การพัฒนาจิตใจให้สามารถคิดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม (Affectivedomain)

3. การพัฒนาความรู้ให้มีสติปัญญาที่สามารถคิดและไตร่ตรองในการตัดสินใจได้ (Cognitivedomain)

นอกจากนี้หากพิจารณาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันจะพบว่าที่ผ่านมานั้นสถานการณ์ของครูในสังคมไทยจะเป็นบุคคลที่ส่งเสริมและสรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ แต่เมื่อสถานการณ์ในการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงมีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยของแต่ละบุคคลที่ต้องได้รับการส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติ อีกทั้งยังมีปัญหาการขาดแคลนครูเชิงคุณภาพตามสาระวิชาในบางรายวิชาซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพทางการศึกษาของผู้เรียน ถือเป็นวิกฤติการณ์และความท้าทายต่อระบบครูและระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน ซึ่งการผลิต การพัฒนาและการใช้ครูในสถานการณ์ปัจจุบันนั้นล้วนต้องการการปรับปรุงพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพของครูและผู้เรียน โดยอาจจะมีการปรับระบบการศึกษาหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อ

นำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านของการผลิตครู การพัฒนาครู และการใช้ครู (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2557) โดยทักษะของครูที่มีการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ประกอบด้วย 3 ทักษะ ดังนี้ (Jaffe and Scott, 1988)

1. ทักษะการสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกหรือทัศนคติเชิงบวก ซึ่งทักษะนี้จะทำให้ครูสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลงได้โดยมีตัวอย่างการปฏิบัติ เช่น

1.1 ดูแลตนเองทางด้านกายภาพ เช่น รูปร่าง หน้าตา การแต่งกาย

1.2 พิจารณาตนเองและยอมรับการเปลี่ยนแปลง

1.3 สร้างความรู้สึกที่นับถือตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และภูมิใจในตนเอง

1.4 ยกเลิกความคาดหวังเดิม และเตรียมพร้อมสำหรับความคาดหวังใหม่

1.5 วางแผนอนาคตพร้อมทั้งสร้างวิสัยทัศน์ของตนเอง

2. ทักษะในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดความเข้าใจสามารถวางแผนตนเองในอนาคตเพื่อพัฒนาเจตคติทางบวกอย่างเหมาะสม

3. ทักษะในการพัฒนาและปรับปรุงตนเอง พร้อมทั้งแสวงหาการสนับสนุนจากบุคคลในอาชีพเดียวกัน เพื่อสร้างการรับรู้การเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะเกิดการเรียนรู้ทักษะใหม่เพื่อจะวางแผนสู่อนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู

ในการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีอย่างต่อเนื่องโดยมีทักษะการเปลี่ยนแปลง มีทัศนคติเชิงบวกในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง มีการแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง และการปรับปรุงตนเอง ซึ่งจุดเริ่มต้นของการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู คือ การประเมินความสามารถของตนเอง จากนั้นจึงมีการวางแผนการพัฒนาอย่างรอบด้าน โดยปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู ได้แก่ (อรรณพ จีนะวัฒน์, 2559)

1. วัฒนธรรมการสนับสนุน
2. บริบทของสถานศึกษา
3. ระดับการพัฒนาของสถานศึกษา
4. เวลา
5. งบประมาณ

6. ขั้นตอนในการพัฒนาวิชาชีพ

7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

8. บทบาทขององค์การด้านวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพครูที่มีความมั่นคงทางจิตใจและมีความเชื่อมั่นในตนเองนั้นจะสามารถพัฒนาสมรรถนะ (Competency) ของตนเองได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งควรมีประสบการณ์ที่ตรงหรือเกี่ยวโยงกับบทบาทหน้าที่และกิจกรรม (Kouzes and Posner, 2002) และควรมีการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ดังนี้

1. สร้างแรงบันดาลใจกับตนเอง (Inspiring)

ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องแสวงหาความรู้อย่างเต็มที่ด้วยความรู้สึกเชิงบวก

2. เป็นแบบอย่างต่อผู้อื่น (Modeling)

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรแสดงให้เห็นถึงความสามารถของตนเองพร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติในสิ่งที่คาดหวังได้

3. มีความท้าทายในการทำงาน (Challenge)

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรมีการแสวงหานวัตกรรมใหม่ ๆ และกล้าที่จะคิดนอกกรอบ

4. ช่วยให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติได้ (Enabling)

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรมีการร่วมแรงร่วมใจ ให้การยอมรับและไว้ใจต่อผู้อื่น รวมถึงร่วมสร้างความผูกพันหรือให้รางวัลผู้อื่นเมื่อมีผลการปฏิบัติงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

5. สนับสนุนให้กำลังใจ (Encouraging)

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรมีส่วนช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่ทำงานร่วมกันเพื่อให้สามารถพัฒนางานให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้น สิ่งที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีการพัฒนาประกอบด้วยด้านต่าง ๆ ดังนี้ (จิรนันท์ นุ่นชูคัน และคณะ, 2559)

1. ด้านการจัดการเรียนรู้

ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยควรมีการจัดการเรียนรู้แบบโครงการเพื่อฝึกทักษะการคิด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อฝึกทักษะการจัดการ การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง และการจัดการเรียนรู้แบบค้นพบเพื่อฝึกทักษะการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา ในส่วนของการประเมินผลควรมีการประเมินผลการเรียนรู้จากผลงานและกระบวนการ และประเมินผลการเรียนรู้ จากการปฏิบัติจริง

2. ด้านพฤติกรรม

ผู้ประกอบวิชาชีพครูจำเป็นต้องพัฒนาพฤติกรรมในการจัดการเรียนรู้ โดยควรมีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อเป็นการบูรณาการสาระความรู้ในด้านต่าง ๆ ร่วมกันทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่องโยงของความคิด มีการจัดการเรียนรู้โดยใช้โมเดลซิปปาเพื่อให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเพื่อฝึกทักษะการจัดการ ในส่วนของการประเมินผลควรมีการประเมินผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนา (Villegas –Reimers, 2003)

1. วัฒนธรรมการสนับสนุน

ในการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นจำเป็นต้องอาศัยการสร้างวัฒนธรรมในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพระหว่างครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

- ประสบการณ์ส่วนตนที่เป็นรูปธรรม (Personal Experiences)
- การกำหนดแนวคิดสำคัญและหลักการ (Formulation of Concepts and Principles)
- การสังเกต การสะท้อนกลับ การตรวจสอบ (Observation, Reflection and Examination)
- การทดสอบทฤษฎีของตนเองในสถานการณ์ใหม่ (Personal Theory to be Tested in New Situations)

โดยแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างเป็นรูปธรรมมีแนวทางการดำเนินการ 6 ลักษณะ ดังนี้

1) การพัฒนาค่านิยมขององค์การ

เป็นการพัฒนาการทำงานเป็นหมู่คณะ การเปิดเผย และความไว้วางใจ

2) การสร้างเวลาคุณภาพ

เป็นการเปิดโอกาสและให้มีช่วงเวลาคุณภาพเพื่อสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

3) การสร้างโอกาสทางการเรียนรู้

เป็นการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีโอกาสเรียนรู้และเข้าใจองค์การของตัวเองอย่างแท้จริง

4) การทบทวนบทบาท

เป็นการทบทวนบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับความเป็นผู้นำและปรับให้ครอบคลุมถึงบทบาทของครู

5) การขยายเครือข่าย

เป็นการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายทั้งในและนอกสถานศึกษาและความร่วมมือร่วมใจในการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน

6) การเตรียมบุคลากร

เป็นการเตรียมครูให้เป็นผู้นำในวิชาชีพของตนอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาตนเองเพื่อปฏิบัติและประเมินความก้าวหน้าในวิชาชีพของตนเองได้

2. บริบท

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรวิเคราะห์บริบทของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพที่หลากหลายอย่างมีคุณภาพ เช่น บริบทด้านเศรษฐกิจและสังคม บริบทด้านการเมืองการปกครอง และวัฒนธรรม นอกจากนี้ผู้ที่ต้องการพัฒนาวิชาชีพของตนเองจะต้องเป็นผู้ออกแบบการพัฒนาของตนเองภายใต้การมีเจตคติที่เชื่อมโยงและเห็นความสำคัญของการพัฒนาวิชาชีพของตนอันจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ

3. ระดับการพัฒนาของสถานศึกษา

ในสถานศึกษาแต่ละแห่งจะมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ซึ่งระดับการพัฒนาของสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับของสถานศึกษาที่ครูส่วนใหญ่ยังไม่มีทักษะและประสบการณ์ทางการสอนที่เพียงพอ และมีวุฒิค่อนข้างต่ำหรือจัดการสอนไม่ตรงกับวุฒิหรือวิชาเอกของตน ดังนั้นการจัดโปรแกรมการพัฒนาทางวิชาชีพของครูจึงควรมุ่งเน้นให้มีความพร้อมในเนื้อหาและเทคนิคการสอนรวมทั้งศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสอน อีกทั้งโรงเรียนจะต้องมีกระบวนการนิเทศการเรียนการสอนอย่างเข้มแข็ง

ระดับที่ 2 ระดับของสถานศึกษาที่ครูส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมหรือการพัฒนาแต่แนวทางการพัฒนายังไม่หลากหลาย ดังนั้นครูจึงอาศัยแนวการสอนจากเอกสาร ตำรา หลักสูตร หรือหนังสือเพิ่มเติม ซึ่งการพัฒนาวิชาชีพของครูให้เหมาะสมกับสถานศึกษาระดับนี้ควรมุ่งเน้นให้การสนับสนุนครูได้มีแนวการศึกษา เอกสาร ตำรา ต้นแบบเทคนิคการสอนใหม่ ๆ ที่หลากหลาย โดยผู้บริหารต้องมีการส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเนื้อหาวิชาจนเชี่ยวชาญอย่างต่อเนื่องผ่านการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการในสถานศึกษาของตน นอกจากนี้ ทั้งผู้บริหารและหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ควรมีการพัฒนาวิชาชีพในบทบาทของตนอย่างเหมาะสมด้วย

ระดับที่ 3 และระดับที่ 4 สถานศึกษาที่ครูส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติหน้าที่สอนเป็นกิจวัตรตามแผนการสอนที่สถานศึกษากำหนดไว้ให้ เมื่อครูมีการพัฒนาตนเองจนมีประสบการณ์อย่างเพียงพอก็สามารถพัฒนาตนเองให้มีความคิดริเริ่มมีความเป็นอิสระในการจัดทำแผนการสอนของตนได้ ซึ่ง

สถานศึกษาที่มีครูลักษณะนี้ควรส่งเสริมให้ครูได้รับประสบการณ์อย่างกว้างขวางและให้โอกาสครูได้รับการพัฒนาความรู้และทักษะการสอนและได้ฝึกปฏิบัติการสอนอย่างหลากหลายวิธี

4. เวลา

ในปัจจุบันผู้ประกอบวิชาชีพครูมักจะไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง ซึ่งเวลาเป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาวิชาชีพทางการศึกษาเนื่องจากช่วยให้ครูสามารถพัฒนาวิชาชีพของตนเองระหว่างการสอนในชั้นเรียนและดูผลที่จะเกิดขึ้นจากความพยายามของตน และเวลาที่เหมาะสมในการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันของครูนั้นควรใช้เวลาประมาณ 20% ของการทำงานต่อสัปดาห์ของครู ซึ่งครูที่ได้รับการสนับสนุนให้มีเวลามากพอเพื่อพัฒนาตนเองในการวางแผนการสอน การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพจะยิ่งทำให้ครูสามารถสอนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น

5. งบประมาณ

งบประมาณเป็นปัจจัยในการพัฒนาวิชาชีพครูเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน แต่อาจต้องมีปัจจัยอื่นประกอบกันด้วยเพื่อให้ครูได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมในการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ เช่น เครือข่ายร่วมพัฒนา หรือการหาแนวทางการพัฒนาที่หลากหลาย

6. ขั้นตอนในการพัฒนาวิชาชีพ

การพัฒนาครูให้มีความก้าวหน้าทางวิชาชีพอย่างแท้จริงนั้นควรให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของขั้นตอนในการพัฒนาวิชาชีพอย่างจริงจังด้วย ซึ่งการพัฒนาวิชาชีพครู 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่1 เป็นระยะที่ครูเข้าสู่วิชาชีพมีประสบการณ์การสอนประมาณ 1-3 ปี ครูที่อยู่ในขั้นนี้มีความต้องการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิชาชีพของตน

ขั้นที่ 2 เป็นระยะที่ครูเริ่มมีความมั่นคงมีประสบการณ์การสอนประมาณ 4-6 ปี ครูที่อยู่ในขั้นนี้มีความมุ่งมั่นในการสอนและมีความรอบรู้ในศาสตร์การสอนมากขึ้น

ขั้นที่ 3 เป็นระยะที่ครูมีความคิดแตกต่างมีประสบการณ์การสอนประมาณ 7-18 ปี ครูที่อยู่ในขั้นนี้บางกลุ่มใส่ใจกับการศึกษาค้นคว้าทดลองการสอนใหม่ ๆ ชอบเผชิญปัญหาความท้าทายมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาวิชาชีพของตนแต่บางกลุ่มอาจมองว่าระยะนี้เป็นระยะที่อาจเกิดความสับสนกับตัวเองและต้องทบทวนตนเอง มีครูหลายคนที่ลาออกจากวิชาชีพในระยะนี้ เนื่องจากมีภาวะความเครียดในการทำงานสูงสุด

ขั้นที่ 4 เป็นระยะที่ครูมีความคิดแตกต่างอีกครั้งเมื่อครูมีประสบการณ์สอนประมาณ 19-20 ปี ครูบางคนในช่วงนี้จะมีการประเมินตนเอง ผ่อนคลาย และเริ่มตระหนักรู้ถึงการทำตัวความเหินห่าง

กับผู้เรียน ครูบางคนเริ่มมีความคิดเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ถึงระบบการศึกษา การบริหารจัดการของโรงเรียน ผู้บริหาร เพื่อนครู รวมถึงอาชีพของตน

ขั้นที่ 5 เป็นระยะที่ครูปลดปล่อย โดยครูที่ทำการสอนมาประมาณ 31-50 ปี จะเริ่มไม่ใส่ใจการพัฒนาวิชาชีพของตนและมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าครูบางคนใช้ช่วงเวลานี้สะท้อนประสบการณ์ที่ผ่านมาและใช้ชีวิตอย่างสงบ ส่วนครูบางคนช่วงนี้เป็นช่วงที่ผิดหวังในวิชาชีพ

ในการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นครูจะต้องก้าวผ่านจากผู้ไม่มีประสบการณ์ไปสู่ผู้เชี่ยวชาญการสอน ซึ่งขั้นตอนการพัฒนาวิชาชีพครูจึงควรสะท้อนความต้องการส่วนตนและความก้าวหน้าทางวิชาชีพของครูดังรายละเอียดใน 5 ขั้นตอน ดังนี้ (Dreyfus, 1986)

ขั้นที่ 1 เป็นระดับของผู้มีประสบการณ์น้อย ได้แก่ นักเรียนฝึกหัดครูและครูในปีแรก ระยะนี้ครูเริ่มรับรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติ และการได้รับการปลูกฝังให้ปฏิบัติตามกฎระเบียบและวัฒนธรรมขององค์การ ดังนั้น การสอนของครูจึงถ่ายทอดสู่ผู้เรียนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลางมากกว่าขั้นอื่น

ขั้นที่ 2 เป็นระดับของความก้าวหน้าเบื้องต้น ครูเริ่มมีประสบการณ์ประมาณ 2-3 ปี และมีการพัฒนาตนเองจนเห็นความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมการสอนทำให้คุณภาพของความเป็นครูมีความชัดเจนมากขึ้น สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากตำราและกับสถานการณ์จริงได้ดียิ่งขึ้น ภายใต้คำสั่งของผู้บังคับบัญชา ซึ่งอาจส่งผลให้ครูไม่มีอิสระในวิชาชีพของตนเอง

ขั้นที่ 3 เป็นระดับของผู้มีประสบการณ์ ครูในระดับนี้ใช้เวลาในวิชาชีพของตน ประมาณ 3-4 ปี ถือว่ามีประสบการณ์มากพอและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สามารถตัดสินใจวางแผนการสอนที่เหมาะสมด้วยตนเองและนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง อีกทั้งยังสามารถสะท้อนจุดอ่อน และจุดแข็งในการสอนของตนได้

ขั้นที่ 4 เป็นระดับของผู้ที่มีความชำนาญ ซึ่งครูในระดับนี้ใช้เวลา 5 ปี โดยขั้นนี้เป็นขั้นที่ต้องอาศัยการตระหนักรู้อย่างลึกซึ้งทำให้สามารถประยุกต์สู่การสอนได้อย่างเกิดประสิทธิผล และเริ่มมองเห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยแวดล้อมเป็นแบบองค์รวม

ขั้นที่ 5 เป็นระดับของผู้เชี่ยวชาญซึ่งครูในระดับนี้ใช้เวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี ครูผู้เชี่ยวชาญนอกจากจะมีประสบการณ์การสอนอย่างมากมายแล้วต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน และมีการตัดสินใจที่อาศัยการหยั่งรู้อย่างลึกซึ้ง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการทำงานและการแก้ปัญหา โดยในขั้นนี้จะมีการจัดการเรียนการสอนของครูเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเห็นได้ชัด

7. การใช้เทคโนโลยีเพื่อการสอน

การนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนการสอนถือเป็นความท้าทายที่ต้องหากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูต้องมีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งต้องมีความรู้และทักษะในระดับที่สามารถนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ ดังนั้นสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น

- ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะของครูด้านเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ โดยมีการเสริมสร้างความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของตนเพื่อจะได้สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับเนื้อหาได้อย่างเหมาะสม
- สร้างโอกาสการเรียนรู้ของครูในการใช้เทคโนโลยีอย่างสม่ำเสมอ
- สนับสนุนเครื่องมือที่จะช่วยให้ครูได้แสวงหาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง
- จัดหาประสบการณ์ที่เป็นการเรียนรู้ระยะยาว เพื่อที่ครูจะสามารถฝึกฝนการใช้เทคโนโลยีในระหว่างการปฏิบัติงานและมีทักษะการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. บทบาทขององค์การด้านวิชาชีพครู

ในหลายประเทศที่ได้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทขององค์การครูหรือสหภาพครู (Teacher Unions) ซึ่งนอกจากจะดูแลเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าชดเชยและสวัสดิการของครูแล้ว ยังมีบทบาทเกี่ยวกับการพัฒนาความก้าวหน้าทางวิชาชีพครูเพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูมีบทบาทที่ตอบสนองกับนโยบายของรัฐได้ทันท่วงที โดยมีการใช้แนวทางการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพครู 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การพัฒนาวิชาชีพครูแบบดั้งเดิม

รูปแบบนี้ทางสหภาพฯจะเป็นฝ่ายจัดหาทรัพยากร จัดหาผู้เชี่ยวชาญ รวมทั้งจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นความสนใจของสมาชิก

แบบที่ 2 แบบที่มีความก้าวหน้ามากขึ้น

มีกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาและสนับสนุนส่งเสริมโครงการ หรือนวัตกรรม เพื่อช่วยให้ครูก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและการเมือง

แบบที่ 3 การพัฒนาวิชาชีพครูแบบมีส่วนร่วมในระดับองค์การ

เน้นการพัฒนาครูเป็นรายบุคคลและพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู โดยครูที่ต้องการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพจะติดต่อขอความช่วยเหลือสนับสนุนจากสหภาพฯ ในการนำนวัตกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นในระดับองค์การของตนเองไปทดลองใช้ในโรงเรียนอื่นในเขตพื้นที่ของตน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของครูและโรงเรียนในบริบทนั้น

แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพ

แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพอาจจะมีการปรับระบบการศึกษาหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านของการผลิตครู การพัฒนาครู และการใช้ครู ดังรายละเอียดดังนี้ (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2557)

1. การผลิตผู้ประกอบวิชาชีพครู

ปัจจุบันมีการกำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูโดยคุรุสภา และมีสถาบันผลิตครูในความรับผิดชอบของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ทั้งภาครัฐ เอกชน และคณะสงฆ์ ซึ่งคุณลักษณะครูที่ต้องการควรเป็นครูที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูและผู้ให้ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างแรงบันดาลใจ ตามทันเทคโนโลยี มีคุณธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้และเข้าใจอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองและพลโลก มีการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

2. การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู

การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นหน้าที่ของต้นสังกัด และองค์กรกลางด้านนโยบายและส่งเสริมการพัฒนาครูที่ยังคงต้องการการกระจายการพัฒนาไปที่สถานศึกษา ตามความต้องการการพัฒนาที่แท้จริงของครูความเสมอภาคในโอกาสได้รับการพัฒนาระหว่างครูในเมืองและครูในชนบท ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่และครูในโรงเรียนขนาดกลางหรือขนาดเล็ก โดยพัฒนาในทักษะการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์และผู้เรียน เช่น ทักษะปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการออกแบบการเรียนรู้แบบ Active learning ทักษะการจัดกิจกรรม ทักษะการให้ข้อมูลย้อนกลับแก่นักเรียนและเพื่อนครู ทักษะการเรียนรู้เป็นทีม ทักษะการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนแบบรู้จริง ทักษะการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้กำกับการเรียนรู้ของตนเองได้

3. การบริหารจัดการผู้ประกอบวิชาชีพครู

ปัจจุบันมีองค์กรบริหารจัดการครูโดยคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) องค์กรวิชาชีพครูโดยคุรุสภาทำหน้าที่ควบคุมและส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งที่ผ่านมายังมีความต้องการครูที่สอดคล้องกับความขาดแคลนเชิงปริมาณและคุณภาพ เช่น ครูประจำสาระวิชา ครูวิชาเอก ดังนั้นจึงต้องมีการสร้างแรงจูงใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ การควบคุมมาตรฐานคุณภาพและการพัฒนาวิชาชีพครูที่สอดคล้องกับสภาพจริง การรักษาและปกป้องสิทธิของครู และการประเมินครูเพื่อเลื่อนวิทยฐานะตามสภาพจริง

การพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นต้องเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัย ซึ่งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู สำหรับหน่วยส่งเสริมต้องตระหนักถึงความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นจะครอบคลุมใน 9 ประการ ดังนี้ (อรรณพ จีนะวัฒน์, 2559)

1. ความต้องการอบรมวิชาเฉพาะสำหรับการเริ่มต้นเป็นครู
2. ความต้องการสิ่งตอบแทนที่เป็นความก้าวหน้าในสายวิชาชีพ
3. ความต้องการได้รับการยอมรับในสถานะภาพและความเป็นมืออาชีพ
4. ความต้องการที่จะสามารถจัดการกับการเปลี่ยนแปลง
5. ความต้องการเป็นผู้รอบรู้ในสาระวิชา
6. ความต้องการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ
7. ความต้องการที่จะธำรงรักษาความมีคุณธรรมจริยธรรม
8. ความต้องการมีบทบาทที่ชัดเจน
9. ความต้องการการศึกษาในระหว่างประจำการ

ความสำเร็จในวิชาชีพอาจจะไม่เกิดขึ้นแค่เพียงผู้ประกอบวิชาชีพมีทักษะทางวิชาการ หรือเป็นบุคคลที่รับผิดชอบ แต่อาจขึ้นอยู่กับการที่บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าและดำรงอยู่ในงานอาชีพนั้น ซึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาทักษะผู้ประกอบวิชาชีพให้สามารถอยู่อย่างมีความสุข ในวงจรอาชีพควรมีทักษะและสมรรถนะระหว่างบุคคลประกอบด้วย 9 รายการ ดังนี้ (Johnson, 1991)

1. ความรู้สึกตระหนักในตนเอง (Self-awareness)
2. การร่วมมือร่วมใจ (Cooperating)
3. การนำ (Leading)
4. การสื่อความ (Communicating)
5. การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา (Making Decision and Solving Problems)
6. การปฏิบัติภายใต้ภาวะกดดันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Performing Under Stress Effectively)
7. การสร้างความสัมพันธ์อันดีงาม (Building Good Relationships)
8. การบริหารจัดการความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์ (Managing Conflicts Constructively)
9. การสร้างอัตลักษณ์ที่มั่นคง (Building a Stable Identity)

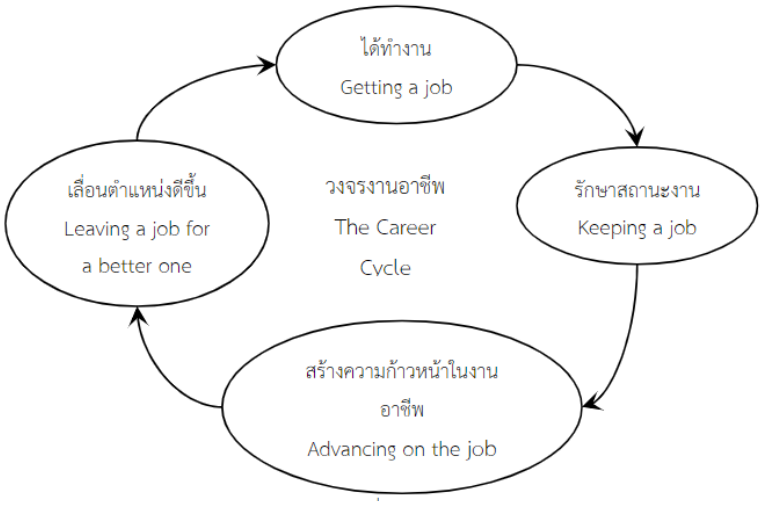

ภาพที่ 8.1 วงจรงานอาชีพ (The career cycle)

ที่มา : Johnson (1991)

นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาตนเองจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงพร้อมกับการอ่านเพื่อหาความรู้ การสังเกตเก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบข้อสงสัยจัดทำแนวคิดสำคัญและทดสอบ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ (Johnson, 1993)

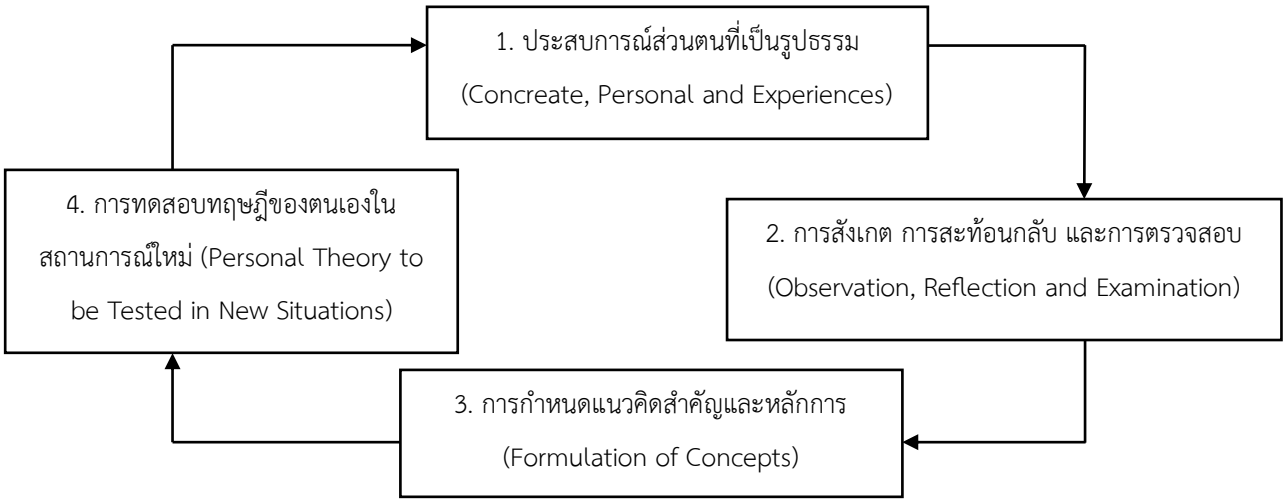

ภาพที่ 8.2 วงจรงานอาชีพ (The career cycle)

ที่มา : Johnson (1993)

กรอบการประเมินผู้ประกอบวิชาชีพครู (OECD, 2009)

กรอบการประเมินผู้ประกอบวิชาชีพครูทั้งระบบนั้นตั้งอยู่บนฐานความคิดว่าครูเป็นทรัพยากรสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพมาตรฐานของโรงเรียน ซึ่งการพัฒนาโรงเรียนให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างเสมอภาคและเกิดประสิทธิผลต้องพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูให้มีความรู้และทักษะในระดับสูง มีกำลังใจในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยการประเมินการสอนนั้นจะทำให้ทราบจุดที่ควรพัฒนานำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพร่วมกับการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อหาทางชี้แนะ สนับสนุนและพัฒนาวิชาชีพ โดยประกอบด้วย 6 มิติที่สัมพันธ์กันดังนี้

มิติที่ 1 หน่วยที่ถูกประเมิน (Unit Assessed)

แม้ผู้ประกอบวิชาชีพครูจะเป็นเป้าหมายของการประเมินแต่ต้องอาศัยการประเมินส่วนอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น การประเมินนักเรียน การประเมินโรงเรียน และการประเมินระบบการศึกษา

มิติที่ 2 หน่วยผู้ประเมินและใช้ผลการประเมิน (Capabilities to assess and to use feedback)

มิตินี้เกี่ยวข้องกับหลายหน่วยทั้งผู้ประเมิน ผู้ถูกประเมิน ผู้ใช้ผลการประเมิน และผู้รับผิดชอบการประเมิน ซึ่งอาจมีประเด็นที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาหลากหลาย เช่น การเลือกผู้ประเมินและการพัฒนาความรู้และทักษะในการประเมินครู การเตรียมครู การพัฒนาความสามารถของผู้ที่จะใช้ผลการประเมินเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการสอน

มิติที่ 3 คุณลักษณะที่มุ่งประเมิน(Aspects assessed)

เป็นกระบวนการประเมินครูเน้นที่กิจกรรมการเรียนการสอนของครู เช่น การเตรียมแผนการสอน การบริหารจัดการชั้นเรียน และการจัดการเรียนการสอน รวมถึงความรับผิดชอบอื่น เช่น การช่วยพัฒนาโรงเรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนการร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ

มิติที่ 4 เทคโนโลยีการประเมิน (Evaluation technology)

เกี่ยวกับวิธีการประเมินครูซึ่งใช้เครื่องมือหลากหลาย มีเกณฑ์ มาตรฐาน มีการกำหนดขอบเขตการประเมิน ความรู้และทักษะที่จะใช้ในการประเมินตามตัวแบบ

มิติที่ 5 จุดประสงค์การประเมิน (Purposes)

การกำหนดจุดประสงค์ของการประเมินเพื่อกำหนดทิศทางในการพัฒนาและเพื่อเป็นการประกันคุณภาพตามกลไกและแผนการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

มิติที่ 6 ผู้ที่รับผิดชอบการประเมิน (Agents involved)

เป็นการนำขั้นตอนการประเมินสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากผู้ปกครอง นักเรียน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา องค์การครู ผู้บริหารการศึกษา และผู้กำหนดนโยบายในการพัฒนา

บทสรุป

ที่ผ่านมานั้นสถานการณ์ของครูในสังคมไทยจะเป็นบุคคลที่ส่งเสริมและสรรค์สร้างการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพ แต่เมื่อสถานการณ์ในการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงมีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นส่งเสริมให้ผู้เรียนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมที่ดีงาม มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นคนดีของชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งวิชาชีพครูมีบทบาทในการพัฒนาและฝึกหัดบุคคลให้มีคุณภาพและทักษะต่าง ๆ ดังนั้นการพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครูนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีอย่างต่อเนื่องโดยมีทักษะการเปลี่ยนแปลง มีทัศนคติเชิงบวกในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง มีการแสวงหาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตนเอง และการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ

ผู้ประกอบวิชาชีพครูควรมีประสบการณ์ที่ตรงหรือเกี่ยวโยงกับบทบาทหน้าที่และกิจกรรม และควรมีการพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ดังนี้

1. สร้างแรงบันดาลใจกับตนเอง (Inspiring)
2. เป็นแบบอย่างต่อผู้อื่น (Modeling)
3. มีความท้าทายในการทำงาน (Challenge)
4. ช่วยให้ผู้อื่นสามารถปฏิบัติได้ (Enabling)
5. สนับสนุนให้กำลังใจ (Encouraging)

นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูสู่มาตรฐานวิชาชีพจำเป็นต้องมีการพัฒนาในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในด้านของการผลิตครู การพัฒนาครู และการใช้ครู เพื่อให้ผู้ประกอบวิชาชีพครูเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและทักษะในการจัดการเรียนรู้ เป็นผู้อำนวยความสะดวกและสร้างแรงบันดาลใจ ตามทันเทคโนโลยี มีคุณธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้และเข้าใจอัตลักษณ์ของความเป็นพลเมืองและพลโลก มีการปฏิบัติตนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

คำถามท้ายบท

1. สถานการณ์การพัฒนาวิชาชีพครูคืออะไร และเหตุใดจึงจำเป็นต้องพัฒนาวิชาชีพครู

2. ในการพัฒนาวิชาชีพครูนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนด้านใดบ้าง

3. ท่านคิดว่าหากในสถานศึกษาหนึ่งผู้ประกอบวิชาชีพครูส่วนใหญ่ไม่พัฒนาวิชาชีพตนเองจะส่งผลต่อผู้เรียนอย่างไร

4. ทักษะใดที่จำเป็นในการพัฒนาวิชาชีพครูบ้าง และแต่ละทักษะมีความจำเป็นอย่างไร สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

5. หากท่านเป็นผู้บริหารสถานศึกษาท่านจะมีวิธีการพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูในระดับต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

เอกสารอ้างอิง

จิรนันท์ นุ่นชูคัน และคณะ. (2559). **การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาครูผู้สอนด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร**. Veridian E-Journal, Silpakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ ปีที่ 9 ฉบับที่ 1. 93.

ปุณรัตน์ พิพิธกุล,นันทภูมิ เกษลา,ลินดา จันทะชิด, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์, อรอุมา เชษฐา และพงศธร สุกิจญาณ. (2565). **สถานะของ“วิชาชีพครู”ในปัจจุบัน**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. ปีที่ 11 ฉบับที่ 1. 209-219.

พรรณอร อุชุภาพ. (2561). **การศึกษาและวิชาชีพครู**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2557). **การยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21**. รายงานการศึกษาประกอบการประชุมวิชาการ “อภิวัฒน์การเรียนรู้..สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย”. สำนักงานสร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.).

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **สถานการณ์** [ออนไลน์]. สืบค้นจาก http://legacy.orst.go.th/?knowledges=สถานการณ์-๑-กันยายน-๒๕๕๔ [15 มกราคม 2567].

สุชา จันทน์เอม. (2536). **จิตวิทยาพัฒนาการ**. พิมพลักษณ์, กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

วุทธิศักดิ์ โภชนุกูล. (2556). **การพัฒนาระบบการฝึกหัดครูเชิงสมรรถนะผ่านการเรียนรู้ทางไกลโดยใช้เว็บเป็นฐาน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาสำหรับครูประจำการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อรรณพ จีนะวัฒน์. (2559**). การพัฒนาตนของผู้ประกอบวิชาชีพครู**. Veridian E-Journal,Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2. 1379-1395.

Cronbach, L. J. (1990). **Essentials of psychological testing (5th ed.)**. New York : Harper Collins.

Jaffe,D. T.& Scott,C.D. (1988). **Take this job and love it**. New York: Simon & Schuster.

Johnson, D. W. (1991). **Human relations and your career.3rded**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

Johnson, D. W. (1993). **Reaching out: Interpersonal effectiveness and self-actualization.5thed**. Boston: Allyn and Bacon.

Kouzes, J. M. & Posner, B. (2002). **The leadership challenge.3rded**. San Francisco: Jossey-Bass.

Lieberman, A. (1996). **Practices that support teacher development: Transforming conceptions of professional learning**. In McLaughlin, M. & Oberman, I. (Eds.), Teacher learning: New policies, new practices (pp. 185-201), New York:Teachers College Press.

OECD. (2009). **Teacher evaluation: A conceptual framework and examples of country practices**. In the OECD Review on Evaluation and Assessment Frameworks of improving School Outcomes.

Villegas-Reimers, E. (2003). **Teacher professional development: An international review of the literature**. UNESCO: International Institute for Educational Planning. Retrieved January 15, 2024, from www.unesco.org/iiep.